In

THOMÆ HOBBII
Philosophiam

EXERCITATIO EPISTOLICA.

Ad Amplissimum Eruditissimúmque Virum D. IOHANNEM WILKINSIUM S.T.D. Collegii Wadhamensis Gardianum.

Autore SETHO WARDO in Academia OXONIENSI *Astronomiæ* Professore SAVILIANO.

Cui subjicitur

APPENDICULA,

Ad Calumnias ab eodem HOBBIO (in sex DOCUMENTIS nuperrimè editis) in Authorem congestas, Responsoria.

OXONIÆ,
Excudebat H. HALL Academiæ Typographus,
Impensis RICHARDI DAVIS, 1656.

Illustrißimo atque Excellentissimo
Nobilitate ac Literis

D. HENRICO Marchioni *de* Dorchester, Comiti *de* Kingston, Vice-Comiti *de* Newark, Baroni Pierrepoint & Manvers.

Uanquam non sit illud forsan Consuetudinis, (Heros Nobilissime) Epistolæ viro alicui inscriptæ, patronum aliunde quærere; illud tamen in hac nostrâ qualicunque exercitatione faciendum censui, neque à judicio hoc ullo modo me potuit dimovere rei istius novitas aut insolentia. Videbam equidem admirationi hoc istis fore, qui rerum interiora negligentes in cortice hærere solent; at sperabam aliquos futuros, qui formulis istis paulisper neglectis, res ipsas altiùs pensitare velint, earúmque rationes & causas ab initiis contemplari: atque hoc quidem ipse si obtinuero, faciam (opinor) ut cætera cùm admirentur

plurima, hoc ipſum non ſine ratione ſummâ factum eſſe arbitrentur. Nolit E.V. exiſtimare velle me (quod dicere ſolent) à bello Trojano exordium ducere, etiamſi à decennali hoc faciam. Quàm fuerit diſcordiis civilibus lacerata atque afflicta Patria hæc noſtra; quàm fuerit literatis hominibus, ipsíſque adeò Academiis funeſta rerum noſtrarum perturbatio, utinam neſciret orbis univerſus. Fieri non potuit ut inter partium ſtudia & contentiones acerrimas, inter bellorum fulmina, intacti evaderent (lauro muniti licèt, & coronati) muſarum cultores, eorúmque domicilia. Atque hoc quidem omni bello commune eſt, ut ſit literatis hominibus atque Academiis infeſtum; verùm habuit hoc noſtrum illud peculiare, ut miles utramque Academiam occuparet, atque ut noſtra hæc *Oxonienſis*, belli ſedes eſſet perpetua, ubi partis vincendæ, atque tandem penitùs ſubactæ principalia ſtativa ſpatio aliquot annorum ponerentur. Silent leges inter arma diverbium eſt vetus; adjicere certè potuerunt et Artes ſtupere, & Linguas obmuteſcere ſolere. Atque reverà ſi bello ſæviente, ſi repetitâ atque diuturnâ obſidione preſſa Academiarum alterâ, alterâ interim militibus occupatâ, negligantur artium ſtudia, ejiciantur profeſſores, diruantur ædes muſarum ſacræ, quis illud miretur? nempe ex ipſo Belli ingenio iſta proficiſcuntur, neque eſt ut

aliquis

aliquis aliena ab istis cum ratione possit expectare. Quænam igitur (inquiet E.V.) sunt ea mira quæ pollicemur? Nempe *mirum* illud est nullam in utrâvis Academiâ pietati ac literis dicatam ædem, injuriam aliquam à militum nimiùm plerúmque infensorum rabie tulisse, quin omnia in Collegiis, in Musæis, in Bibliothecis sarta atque tecta, quasi miraculo, manuque Dei fortis conservata fuisse. Imò est & illud admirabile, defervescente paulisper bello, datoque spatio nonnisi admodùm exiguo (imminutâ licet præmiorum spe, fremente licet pietatis atq; literarum hoste) revixisse statim literarum studia, Scientias, Artes, Linguas in Academiis refloruisse, majoresque vires (quod de Antæo dictum est) continuò sumpsisse. Novi certè quàm fuerit illud invidiæ aliquorum hominum expositum quod sum dicturus; dicam tamen, adigente ad hoc (meo saltem judicio) veritatis vi; vix aliàs floruisse magis unquam pietate atque eruditione omnimodâ Academias, quàm nunc florent. Habet certè Oxonia hæc nostra viros in omni studiorum atque professionum in omni Scientiarum atque Linguarum genere eximios, eosque jam scriptis editis celeberrimos, vel olim celebrandos, quorum ipse à nominibus recitandis difficulter abstinerem, nisi notissimi ipsi forent Excellentiæ vestræ, nisi ipsorum modestia, imò & numerus illud prohiberent.

Neque verò effœta interim facta est alma mater Cantabrigia (quæ me teneris unguiculis existentem excepit olim, sinuque fovit indulgentissimo, æternùm eo nomine à me colenda) habet ea viros omni in arte summos; vigent illic literæ, florent Artes, imò statim à bello aliquantulùm pacato floruerunt: Hæc certè miranda esse judico, imò opus hoc Dei ipsius est, oculis reverà nostris admirandum: quare

---illius aram
Sæpe tener nostris ab ovilibus imbuet agnus.

Verùm hæc cùm ita sint, est & aliud impensiùs mirandum, non deesse viros, eosque ex iis quos gremio olim complexæ sunt Academiæ, nunc autem (nescio quo sydere percussos) aut Enthusiastas, cerebrosos, eruditione vacuos, furore percitos; aut inhonestâ tumentes philautiâ, seipsos solos eruditos inverecundè profitentes: qui conclamatum de Academiis fuisse præsumentes, easque in ignem positas, in cineres maternos sævire non exhorruerint; vel saltem illas (uti sunt opinati) barbarorũ hominum inimicitiis afflictas, jacentes, jamjam dissolvendas, contumeliis probrisque sint insecuti, sperantes illud impunè se ferre posse. *Quænam est* (inquiunt) *Academiarum utilitas? quænam Academicorum scientia? quænam est ea doctrina*

quam

quam Scholis debemus? Mitto verba eorum magis ad contumeliam composita.

Atque ipse quidem ab iis libentissimè discere vellem, quem percontentur --*Min' tu istud ais?* Num ab Academicis hæc quærunt? Paratum certè responsum habent; retulit ejusmodi responsum, non ita pridem *Academiarum Vindex*; At ipse, cùm aliis ferè omnibus (quod ad eam rem attinet) cumulatè satisfecisset, ipsis tamen non placebat. Utinam dicere vellent quid facerent Academiæ, quid ab iis expectent, ut earum utilitas atque eruditio ipsis innotescat. Quàm vellent Academiæ ut illuc venirent, ut de Scholarium, Magistrorum, Professorum, eruditione & literis inquirerent, factoque demum examine periculum ipsi facerent: vel si tutius illud & melius ipsis videatur ab isto probationis genere abstinere, utinam tamen accedere huc vellent (non est ut metuant) ut templorum fores intueri, ut columnas librorum à nostris editorum, titulis ornatas, aspicere possint, atque de iis judicium sincerum ferre. Magnum librorum proventum, unusquisque à sopito bello civili annus tulit, nostro quidem judicio optimorum; prodeunt in omni disciplinarum & linguarum genere digna Cedro-- Dederunt anni septem supremi libros (opinor) plures ab Academicis compositos, quàm antea solebant viginti, libros in omni Theologiâ præclarissimos

mos in speculativâ, practicâ, polemicâ. Dedit Academia hæc nostra Hebraicos, Arabicos, Persicos, Græcos, Latinos, Juridicos, Historicos Poeticos, Grammaticos, Geometricos, Astronomicos; hæc omnia (inquam) intra septennium hoc supremum non aliena, sed sua dederunt Academici Oxonienses, quin & adhuc majora pollicentur. Hæc illi si viderint, cupimus certè ut de iis censuras singulatim ferant; si non viderint, æquum esset ut à præjudiciis istis atque præsumptionibus, imò calumniis, abstinerent.

Cernit interea E. V. durissimã Academiarũ conditionem: cernis de utilitate earum atque dignitate importunè invectam iisque ingestam controversiam, cujus quis finis aut exitus est expectandus? quem (quæso) judicem appellare possumus, ut de rerum nostrarum statu, de utilitate Academiarum aut inutilitate statuatur? Nũquid viros in singulis excellentes appellabimus? In Theologia, Jure, Medicina, Linguis, Scientiis præstantissimos, utpote ea profitentes, singulos singula? Non stabunt eorum judiciis, hauserunt ab Academiis ista (inquiunt) omnia, quare non est illis (minimè nimirũ ingratis) hâc in re credendum. Quid igitur? num ad plebem ipsam & vulgus eundum est? -at nesciũt literas.

Imò verò magno providentiæ divinæ be-

neficio

neficio factum eſſe exiſtimamus, eoque prorſus admirando, tuliſſe ætatem hanc noſtram cauſæ iſtius arbitrum, aliquem cujus & ſtupendam ſimul eruditionem, & in literatos homines benevolentiam, non immeritò colunt atque venerentur Academiæ, quo demùm patrono eorum exiſtente, nil metuendum ab adverſariorum impetu aut importunitate, clamẽt licèt ad raucedinem, ſeipſos licèt immenſùm efferant, nos omnes, noſtraque ſtudia contemnant. Nempe tu ipſe es (Heros Nobiliſſime) cujus ad Aſylum (poſt ſummum illum rerum Britannicarum Arbitrum) in hac cauſa confugimus; Te judicem, Te vindicem & patronum (illud à profundiſſimâ atque omnimodâ eruditione, hoc ab humanitate atque clementia) ſubmiſsè petentes, atque ingenuâ fiduciâ expectantes. Imò verò ad quem potiùs confugiamus quàm ad Teipſũ (H. N.) cui nihil uſquam ſimile aut æquale noſtra vel ætas, vel parentum, neque (opinor) multa retrò ſæcula viderunt. Dixit Eunapius olim Proæreſium fuiſſe ἔμψυχον βιβλιοθήκην. Quo (quæſo) nomine niſi *vivẽtis* forſã Academiæ, veſtrã excellentiã cõpellaret? Illud certè habet (vocabuli ipſius uſu hoc poſtulãte) Academiæ nomẽ, ut artes & ſcientias, ut diſciplinas omnes intelligant illic viri eruditi ac profiteantur: atque habẽt certè noſtræ alios in Theologiâ, alios in Juriſprudentiâ, in Medicinâ alios & Philoſophiâ,

alios

alios in linguis aliisque in rebus alios admirabiles; verùm qui hæc omnia profundiùs intelligat, eorumque vim omnem percipiat, & memoriâ teneat, qui scientiarum numeros omnes expleverit, vix habet orbis universus unum aliquem. Varro equidem olim doctissimus Romanorum unâ omnium confessione habitus est, ejusque laudes hoc quasi fasciculo complectitur Cicero. "Tu (inquit) ætatem patriæ, tu des-"criptiones temporum, tu sacrorum jura, tu Sa-"cerdotum, tu bellicam disciplinam, tu sedem "regionum, locorum, tu omnium divinarum hu-"manarumque rerum nomina, genera, officia, "causas aperuisti, plurimúmque Poetis luminis "attulisti, -elegans Poema fecisti, Philosophi-"amq; multis locis inchoâsti. Magna hæc certè & admiranda, nisi forsan iis Ciceronis facundia aliquid quasi detrahendum monere videatur. Magnum certè illud est, posse mentis vi ista tam variâ quovis modo comprehendere, *Historiam* nempe *Jurisprudentiam*, *Geographiam*, *Philologiam*, *Poeticam*, & *Philosophiam*; verùm his omnibus ipse excellis H. N. non umbratilem aliquam atque ad pompam acquisitam, verùm profundissimam eorum scientiam consecutus. Nempe ut de historiâ nihil dicam, in *Theologiâ* scientissimum te norunt & prædicant profundissimi Theologi; *jus* omne tum *Civile* Romanorum, tum *Patrium*, quotidiè justitiæ unius

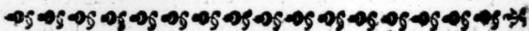
amore

amore (quod antiquorum uni aut alteri ſolenne fuit) exponis, atque interpretaris; linguam non ſolùm Romanam, ſed & Græcam calles univerſam, nulloq; habes diſcrimine *Philoſophiam* univerſam, non antiquorum modò, ſed & recentiorum penitiſſimè perſpectam habes; imò verò & *Anatomiam* quam cominùs creberrimâq; αὐτοψία non ex libellis, verùm ex ipſo corporum ſectorum intuitu didiciſti: Medicinam univerſam non intelligis modò, verùm & (humani generis amore) magnâ (ut aiunt) felicitate exerces. *Geographiam* non modò intelligis, & στρατηγητικὴν, verùm *Mathematicas* omnes: neq; autorum lectione contentus, aut intellectione, obſervationes inſtituis *Aſtronomicas*, paratis ad hanc rem inſtrumentis præſtantiſſimis, omnibusque neceſſariis ſubminiſtratis. Atque in his ſingulis (aliiſque forſan) ita eruditus es, ita ab imis fundamentis inſtructus, uti ſolent præclariſſima hominum ingenia, cùm ſe uni alicui impenſiùs dant ſtudio, in eo aliquando excellere. Atque hæc omnia viro alicui contigiſſe, quis non miretur? Viro Nobiliſſimi generis ſplendore, in maximâ & quaſi regiâ rerum omnium abundantiâ collocato; viro ſummâ humanitate, atque in bonos omnes præcipuè litetatos benevolentiâ, quis non gaudeat & triumphet? Quare nemo deinceps mirabitur ad E. V. nunc Academiarum nomine me venire,

ut

ut veſtrum ipſis patrocinium ambiam, benevolentiam invocem: falluntur enim (Heros nobiliſſime) qui exiſtimant mei ipſius, hujuſve exercitationis gratiâ inſtitutam hanc orationem fuiſſe; novi ipſe certè quàm ſit hæc impar tanto patrono, ipſeque certè modeſtior ſum quàm ut rei tam impolitæ, imò ludicræ, defenſioni tantum numen conciliare velim: imò verò audiam ipſe quodcunque huic Academiarum Antagoniſtæ placuerit: fieri vix poteſt ut abjectius de me meíſve loquatur quàm ipſe ſentiam; neque quia perſonam initio ſuſceptam ſuſtinere neceſſe habuerim, exiſtimabit prudens aliquis atque eruditus, me ita de meipſo ſentire, quaſi hunc hominem eruditione ſuperarem; fateor equidem me permoviſſe Academiarum quas non intelligit, & Religionis quam vix ſatis colit, contemptum, ut oſtenderem abſque omni ratione factum eſſe, ut triumphata hæc eſſe exiſtimaret. Hoc ſi forſan effecerim, ego quod meum eſt vici, de cæteris non admodùm ſollicitus, modò velit Excell: V. inter Clientes obſequentiſſimos humillimèque ſibi devotos, numerare

SETHUM WARDUM.

Inſigniſſimo Amiciſſimóque viro D. IOHANNI WILKINSIO, S. T. D. Collegii Wadhamenſis Gardiano S.

INſtas mihi (Vir digniſſime) quærendo quid ego, inter tot atque tam diſſentientes plurimorum opiniones, de *Thomæ Hobii*, Philoſophi noſtratis, operibus ſentiam, illúdque expectare ais viros, non de plebe, aut vulgo (quos inter, eos hoc in loco numerandos cenſeo, qui Philoſophiæ atque Mathematicarum artium rudes ſunt, etiamſi aliàs literatiſſimi fuerint) verùm ex aliis primarios, ut de re propoſitâ ſententiam ipſe feram, eámque in lucem publicam ſtatim emittendam.

Quanquam autem multa ſint, quæ faciant, ut nihil tibi poſtulanti, nedum importunè & ſollicitè urgenti, ullam negare, multa ſunt tamen è contrario, quæ ſuadent, ut hoc, ſive oneris, ſive muneris, detrectare velim, &, ſi ſalvo hoc fieri poſſet officio, ut cupiam me imperio aliquantulùm duriori ſubducere.

Res eſt aleæ quàm maximè dubiæ, ad quam me vocas, & quocunque modo geretur, effugere haud potero eorum hominum proterviam, qui, vel in parte *Hobbianas*, vel in adverſas juràſſe, (plurimi) videntur

Renunciandum erit mihi forsan hac ratione deinceps quieti, quam teneo, quam felicitatis meæ maximam partem judicare soleo, atque ad inimicitias atque lites procedendum; ad quas tamen me minimè sive naturâ, sive usu atque exercitio comparatum esse satis intelligis.

Deserenda erunt aliquamdiu studia illa, quibus meipsum oblectari sentio, eritque cogitationum earum tela rumpenda, quibus (in scientia illa quam profiteor) inservire me posse aliquo modo hominibus non despero, eritque, nescio quam magna pars vitæ (brevis futuræ) illi tribuendus, cui etiamsi optimè cupiam, ista tamē charissima me debere, nō satis habeo perspectū.

Suscipiendus est labor, judicio nostro durus, suo verò improbus, ut sententiam illius perfectè intelligere possim, ut mentem eruere, ut ea quæ dissita sunt & dispersa, in conspectum unum producere, & sedulò queam comparare, ut sincerum hoc modo fiat sive nostrum sive lectorum (siqui futuri sint) de rebus suis judicium, nè nostra, quæcunque futura, sit sententia, non tam ex suis enata atque exoriens, quam ex nostris sensibus præsumptisque judiciis prolata, fuisse videatur.

Induenda nobis erit pectoris quædam durities, animusq; obfirmandus est adversus bonorum hominum querelas, qui Eruditorum exercitationes hujusmodi veluti bella quædam civilia intueri solent, eáque piâ quâdam lamentatione gemitúque serio excipere; illudque non sine causa occinere, uniendas esse atque conjungendas eruditionis atque eruditorum hominum vires; easque omnes adversus ignorantiæ atque ingruentis barbariei indomitum robur constringendas, quin dissimulandos esse eorum hominum lapsus, qui boni aliquid in communem Scientiæ acervum attulerint.

Atque ego quidem ista, atque alia ejusdem farinæ tibi regerere solebam excitanti atq; provocanti me ad militiam hanc Philosophicam suscipiendam; imò verò & istud, præreptum esse mihi atque præoccupatum illum locum ubi non sine laude forsan aliqua, certè non sine decoro me exercere possem, Mathematicas aliquas disciplinas profitentem. Atque hæc omnia non esse ratione vacua; cum ipse judicem, tu interim ea difflare soles, & nescio quo modo efficere authoritate eâ quâ plurimum apud me vales, ut plus ego tibi afferenti tribuam, quam mihi ipsi rationes afferenti. Illud nimirum nostris omnibus soles reponere, hoc unum, *temperanter rem gerere*, scrupulis meis omnibus satisfacturũ esse, neque enim hoc modo aut inimicitias meritò contrahendas, aut studiis tempus nimium detrahendum; non hoc modo aut crabrones excitandos, aut bonis viris molestiam creandam esse, atque ego quidem, nescio quo modo ista, quoties à te audio, assentior, à colloquio verò statim recedens, meditari denuò incipio, quàm sit difficile incommoda ista à me enumerata, rigidásque dissentientium censuras, vel effugere, vel non mereri; quam sit difficile contentionis modum, sicubi ab ipso dissentire contigerit, tenere; imò si modo ex sententiâ tuâ, Philosophia *Hobbiana* processerit, quàm sit difficile *Satyram non scribere*, à qua tamen, viro cuicunque ingenuo, etiamsi provocato, abstinendum esse judico. Cernis (vir dignissime) quam sit mihi mens pendula, & quanta me teneat hæsitátio, subeundi fluminis profunditatem, atque frigus (puerorum instar) ad ripam, contemplantem. Geram tamen, ut potero, tibi morem mihiq; interim genióq; meo paulisper valedicam, fave tu modo, amicumque tuum, quâ vales autoritate, adversus lividos sciolosque, defende, neque patiaris, ut

malevolentiæ hoc tribuant ii, quibuscum tibi versari contigerit, quod à me extorsisse noveris plurimorum vota atque consilia amicorum.

Cap. I.

Enumeratio Librorum eorum quos in Philosophia edidit Hobbius, *eorúmque per notas designatio. Censura Hobbianæ de reliquis Scriptoribus nonnullæ. Judicia item de suis. Suscepti operis designatio, ejusque una & methodi propositio.*

JActa igitur sit jam tandem alea, nobisque fas sit in tanti Hierophantæ mysteria aliquantulũ penetrare, ejusque sacra, quæ à communi hominum sensu, arte quadam subducta sunt, in lucem proferre, atq; tandem in illa, more Philosophico, inquirere: hâc autem in re quoniam efficere nullo modo possumus, quin erumpat, atque legentibus sese ostendat (illa, quam fovere solemus atque profiteri) libertas Philosophica; ne quis, hac occasione de conamine nostro duriùs, sentiat, illud initio statim hujus Exercitationis præmittendum esse duximus, solere & ipsum *Hobbium*, ligonem non alio quam suo Nomine vocare, non illum solere, vel à severiore aliorum hominum notatione abstinere, vel à laudibus, quas sibi deberi judicat, sibi ipsi (pro jure suo) sumendis temperare.

Editi sunt ab ipso, vel illo saltem annuente, intra paucorum supra elapsorum annorum spatium, Idiomate partim Latino, partim Anglicano (præter illud, à *Marino Mersenno* inter cogitata Mathematica editum de Refractione, opusculum) Hi libri, *De Cive* (quem C. notâ designare in citationibus decrevimus,) *De Homine* libellus Anglicus (H,) *Leviathan* (L), *De Libertate & Necessitate, adversus Brambhallum Episcopum*; uterq; Anglicè scriptus (N); & tandẽ *De Corpore*, (c); quibus

quibus adjungere licet objectiones tertias in Meditationes Metaphysicas *Cartesii*(o): quos libros mihi perlegenti contigit, loca plus centũ notare, ubi ingenii sui ac indolis specimina, vel in alienis, vel in suis censendis effert; horum aliqua (libris atq; paginis ipsis laudatis) in exercitationis hujus limine proferre mihi animus est, ne quis à nobis deinceps libertatis nostræ (quẽ tamen non immodicam spero futuram, aut in licentiam inhumanã proruptură) rationes Apologeticas requirat.

Ne quis eum igitur in censuris ferendis parcum esse nimis existimet, ad opera ipsa *Hobbiana* provocamus, quæ non patiantur, ut aliquid ultra, hoc in negotio requiratur: si quis etenim vel generales omnium, sive Philosophorum, sive hominum, vel speciales, Gentium, Tribuum, Rerum: vel singulares, Antiquorum, Recentium, censuras expetat: dabunt hæc abundè scripta hujus viri, facientque, ut nihil uberiùs ab ipso, hoc in genere orationis, desideretur. In Epistola ad Excellentissimũ Devoniæ Comitem, libro de Corpore præfixam, *Philosophiam Civilem, libro suo de Cive non Antiquiorẽ fuisse asserit:* hoc parum. *Nullos fuisse apud Antiquos Græcos neq; Physicos, neq; Civiles, verecundè profitetur, quin esse versatum in Antiqua Græcia phantasma quoddam, intùs plenum fraude & sordibus: verbo, non nisi spectrum quoddam, Empusæ Atheniensi (pedibus altero æneo, altero asinino) simile, pro Philosophia ab Antiquis cultam* disertè pronunciat. Malè certè metuo, ne bilis tibi modestissimo maximoque ingenuo viro, in doctissimorum atque profundissimorum (*Hippocratis, Democriti, Empedoclis, Aristotelis,* aliorúmque seculi eruditi Philosophorum) causa moveatur: verùm continendus est tibi paulisper animus, donec cætera ante oculos posuero.

Hæc quidem hactenus generalia, eóque nomine

neminem lacessere, ad neminem pertinere sentire potest: hoc est, nempe, quod in quæstione de læsis ab ipso Academiis, regerere eum solere audio, ea quæ omnes ex æquo tangunt neminem attingere. Vis igitur ut de eruditorum hominum Tribubus loquentem eum audias de *Scholasticis*, de Theologis, de Scholis, atque totius terrarum orbis Academiis.

Scholasticorum *absurdos* esse sermones asserit, *nihilq; significantes*, ipsósque *deceptos* esse & *decipientes*: *circumforaneis* istis *nebulonibus* confert, quos *Ægyptios* vocamus, eorúmque loquelam linguæ, ab iis ad animorum sensus sceleratos ab aliis hominibus tegendos, excogitatæ. L. 11, 17. 21.

Quod ad scientiam illorum attinet, illud semel pronunciat (L. p. 379.) *nil aliud ferè esse Scholasticorum scripta, præter seriem quandam vocum peregrinarum & barbararum minimèq; intelligibilium.* Ipsos autem ista scribentes *insanos* prorsus esse judicat (L. p. 40.) temporis spatiola illa quæ *libidini* impendunt, *lucida esse eorum intervalla*, (ea vero quæ vel disputando vel scribendo insumunt furoris habere paroxysmos.)

Verùm, est forsan (à Scholasticorum aliquo provocatus, vel quod subtilitatem eorum attingere non possit, vel alio aliquo nomine) ipsis paulò iniquior, atque propensior interim Theologis aliis, iis nimirum, qui vel Scripturas interpretantur, vel Conciones ad populum instruunt. Ast ego cavendum esse tibi moneo, nequid tale expectes. *Opiniones* etenim *paci atq; regimini perniciosa* (*in hisce mundi partibus*) *ex linguis calumilq; Theologorum indoctorum exortæ sunt, qui verba Scripturæ, modo rationi minimè congruo, componentes* (*quantum in se est*) *efficiunt, ut credant homines consistere non posse rationem atque sanctitatem* (L. p. 169.)

169.) Quæres fortaſſe quænam ſint iſtæ, de quibus loquitur,opiniones: quanquam non ſit adeò tempeſtivum hoc loco iſta referre,de quibus fuſiùs erit alibi agendum,dicam tamen,ut iſta,tam periculoſa ſi judices, poſſis effugere, ſin minus, de Philoſophia Hobbiana rectiùs judicare. Sunt autem illæ tres. 1. *Poſſe etiam privatos homines de bono & malo judicare.* 2.*Peccatum eſſe quod ſit reclamante conſcientia.* 3. *Fidem & ſanctitatem non eſſe ſtudio & ratione, verum inſpiratione vel infuſione ſupernaturali acquirenda.* Hujuſmodi plura apud ipſum ubique invenies. Verùm in præfatione, opuſculi de libertate & neceſſitate, quam vel ſcripſiſſe eum vel probaſſe conſtat,ſaltem improbaſſe nullo modo conſtat, videbis ipſum in Theologos omnes,ſatis pro ſua & ſuorum modeſtia, triumphantem. *Quis* (inquit præfationis iſtius author) *eventus eſt tot Concionum, Doctrinarum, Prædicationum, Exercitiorum, Conventuum, Diſputationum, Collationum, Conventiculorum,librorum editorum? Nempe ſeminaria hæc ſunt rixarum & controverſiarum inutilium* (p.5.) & paulò poſtea (p.9.) hoc ſuſcipit, *plus illum tribus Chartæ ſchedis in quæſtionibus de prædeſtinatione, libero arbitrio, gratia &c. præſtitiſſe, quàm voluminibus tot ingentibus, Preſbyteros omnes atq; miniſtros, quin eſſe in univerſum homines iſtos nigellà amictos tunicà, ſartorum genus ærariorum, plus in conſcientiis rimarum facientium quàm invenerint ad opus accedentes. Imò tandem,habere illud opuſculum* (certè tenue ſatis) *quod labem injiciat æternam pileis Jeſuitarum & Preſbyterorum angularibus* (p. 13.) *imò & iſtis ſive albis, ſive atris Miniſtrorum.* Habes itaque ſuam, de cæteris Theologis præter Scholaſticos,ſententiam. Expectas, ut dicam quid de Scholis ſentiat atque Academiis, quarum pars aliqua ſumus ipſi. Quanquam animus me-

meminisse horret, luctuque refugit: quis etenim matris suæ opprobrio immotus referatur: obfirmabo tamē eum, hujusque viri de iis omnibus judicium proferam. Verùm, quid est, quod à Scholis expectare possit aliquis (Etymologicis saltem rationibus assuetus) cum ab *otio* atq; garrulitate, nomen ipsæ traxerint suum (l. p. 368, 369.) suamq; originem; cum decātata per multa retro secula, ipsiq; æternitati consecrata Academia *Stoa Lycæum*, nil aliud fuerint, quam senum otiosorū, seductæ atq; desidiosæ juventutis Ambulacra? (ibid.) Imò verò, inquit, *Quæ unquā fuit Scholarū utilitas? quænā est ista scientia quæ nostris temporibus* (Academicorum) *sive prælectionibus, sive disputationibus acquiritur. Geometriam, scientiarum omniū matrē, Scholis non debemus; Philosophia naturalis* (eorū) *(omnium est merum, vocibus iis descripta, quibus sensus non subest ullus: Moralis eorum Philosophia, non nisi descriptio est affectuum suorū: Logica captiuncularum fasciculus, verborumq; eo fine inventorū ut intellectū implicent & stupefaciant*. (l. 370) *Scholæ per universum orbem Christianum visionem fieri per species visibiles: Auditum per species audibiles, quin intellectum per intelligibiles, docent* (l. p. 4.) nempe harum omnium rerū totiusq; scientiæ naturalis rudes) *Doctrinæ politicæ omnino impares esse, ideoq; ab ipso docendas profitetur* (L. p. 180.) Quin ut rumpamus tandem fastidiosam hanc, tuisq; auribus molestam nimis orationem. *Philosophiæ studium nullum omnino in Academiis aut scholis locum habere dicit, nisi ut ancilletur Romanæ (seu papisticæ) Religioni*. Geometriam (ante tēpus nuperrimū) nullū omnino ibi locū invenisse, quin *Geometras magos* habitos ab Academicis, *artemq; eorū diabolicā* L p. 370.) Tandemq; Academias ipsas, *Lamiarū Lemurumq;* officinis conferēdas esse censet (L. 386.)

Scio permotum esse jam tibi stomachum, & te maximè velle, ut reprimatur ista hominis ferocia, melio-

rem in frugem ut redigatur; verùm nollem ego quenquam hominum, cui benè cupio, hoc ad opus importuniùs urgere; nôsti sat, scio, fatum *Vindicis Academiarum*, quanta & passus est, & forsan passurus, eo solo nomine, quod pede (uti existimavit) impuriore conculcari noluit Academias, nempe cornu ferit ille, cavendum est. *Pejorem ego hominem magisq; versutè malum, nunquam edepol quenquam vidi, quam hic est simia. Nimisq; ego illum hominem metuo, & formido malum, ne malus item ergà me sit, ut ergà illum fuit.*

Illi certè (Vindici) robur, & æs triplex circa pectus erat, qui ausus est leonem hunc expergifacere, qui ausus est maculas notasq; Almis Gentis nostræ Academiis inustas eluere, simulq; ostendere, falli aliquando hunc virum, eaq; asserere, quæ defendere nullo modo possit; qui ausus est indicare, ubi eorum aliqua invenirentur in scriptis aliorũ pressis & expressis, quæ tamẽ ipse sibi vendicare visus est; qui ausus est evincere Geometriã, quã habemus, nos scholis debere; qui ausus est prædicere & vaticinari, non eum erepturum fuisse Apollonio, magni Geometræ nomen, quod assecutus est, quin inter Tetragonistas, qui capite doluerint, insignem fore. Hæc & alia quia ausus est ejusmodi, nôsti quid homini acciderit, nempe ut audiat huic viro mendax, stultus, sceleratus.

Verùm nollem egò vindicem istum, quicunq; fuerit, animo nimis despondere, nempe facit ille pro ingenio suo, & iniquum foret expectare, ut, cujusquam mortalis gratiã indolẽ ille suã deponeret. Nempe hic idem est, qui *Græcos* simul *Latinosq;* Autores, *Politicos*, *Historicos*, rabido cani (certè metuo ne morsus fuerit) conferendos esse censet (L. 170, 171.) *Cedite Romani, Scriptores cedite Graii. Aristotelis Metaphysicis nihil absurdius* esse posse, *Politicis* ejusdem *nihil Imperio repugnantius*, & tandem, *Moralibus* ejusdem *nihil imperitiùs*

aut rudius esse affirmat. (L.p.370.)

At forsan offendit eum ipsa Autorum illorum antiquitas, illudque habet hic vir jam senescens, (*atq; adeo ætate provectior, quam fuerint Scribentes ii, qui in honore habentur.* L.395.) ut hactenus laudatis infestus sit, quod illum multis sæculis præcedentes, venerationem præmaturam solâ ætate sint consecuti; imò verò sive veteres fuerint, sive moderni, sive Philosophi, sive Theologi, (quos maximè omnium odio habet) sive tandem Juristæ, Pyrgopolynicis instar, flatu uno eos omnes prosternit. *Sauretius* illi *insanus* audit, (L.39.) *Dn. Ed. Cocus Miles*, quem plurimi nostratium, velut legis Anglicanæ oraculum, venerantur, *inter stultos Legistas* ab eo numeratur. (L. p.140.) Verùm tædet me hac in re diutiùs morari; hæc hactenus pro ingenii atque indolis Hobbianæ specimine sufficiat collegisse: proximum est, ut quid de seipso & suis operibus sentiat, deinceps dicamus.

Atque hic quidem cavendum atque metuendum tibi mihíque est, ne quid humile aut moderatum, ne quid non magnificum, imò divinum de *Thomâ* nostro ejusque scriptis sentiamus; ne forsan eum inter *homines* aut Philosophos, qui humanum aliquid pati solent annumeremus. Certè, æquum est, ut putemus eum, & seipsum & sua penitiùs quàm nos possumus, intelligere, quærenda igitur atque anxiè investiganda est ipsius de seipso sententia, ne quid forsan judicii errore in illum committamus. Primum autem, suspiciendus est ille, tanquam *omnis Philosophiæ, tum Civilis tum etiam Naturalis, vel primus vel summus Autor atq; inventor*, tanquam Empusæ, tum Philosophicæ tum etiam Theologicæ, abactor, atque profligator, (Ep.c.) quod est certè honores non humanos & sobrios, verùm divinos meruisse. Hinc certè enata illi spes est, ut

pro

pro Academiarum (quæcunque per universum terrarum orbem sparsæ sunt & disseminatæ) doctore legitimo habeatur; sola ad hanc rem apta sunt, ea, quæ ex ingenii sui scriniis educta sunt, φιλοσοφήματα. Leviathanis (Cap. 30. p. 180.) has ipse movere dignatus est quæstiones. *Annùm Academiæ Anglicanæ satis eruditæ non sunt, disciplinam Civilem ut doceant? Annùm tu ipse es*, (Thoma) *qui suscipies Academias instruere?* quarum ad primam respondet, *nescire ipsas veram doctrinam seminare*, omninò κατηγορικῶς. Ad alteram, *non necesse esse, ut vel affirmando vel negando respondeat, unumquemq; enim, qui ad id quod facit, attenderit, facile percepturum quid eâ de re cogitat*. Verùm hæc tectè aliquantulùm & modestiùs quam solet; vis igitur eum clarè atq; remotis ambagibus suum sive judicium sive spem conceptam enunciare. *Librum illum* (Leviathanem) *utilem esse judicat ut imprimatur, utiliorem autem ut in Academiis doceatur*. (L. p. 395.) fortasse; neque dubitandum est, quin plures hoc idem de suis ipsorum libellis a que inventis judicent. *At ipsi spes est, futurum aliquando ut in Magistratus supremi alicujus manus incidat iste liber, qui imperii absoluti atque integri exercitio, facturus sit ut publicè doceatur*. (L. 193.) atque hoc quidem fortassis, tuo judicio, satis pro dignitate suâ, satisque pro imperio quod ambit Philosophico, neque tamen portentosum, aut quod reliquorum (si sibi daretur optio) hominum vota saltem atque desideria excedat.

At nondum, crede mihi (vir amicissime) supremum illius scopum summamq; ambitionis ἀ'χμὴν cogitando attigisti; censes forsan Hobbeo nostro satisfactum iri, si in porticu ac Lycæo, si forsan in Triviis ac Scholis; verbo uno, si in subselliis Philosophorum, studiosæ juventuti exponatur, eiq;, depulsis reliquis omnibus,

nibus, magister unicus imponatur, imò verò parva sunt ista, si cum votis *Hobbianis* conferantur: conscendendum est suggestum, ipsoque ex pulpito, unde sacri sermones solent, inculcanda est hominibus, à Concionatoribus sacris, ipsius doctrina, illudq; vel Evangelii ipsius loco veteris, vel tanquam Novum Evangelium. Magna (inquis) narras, atq; inexpectata, eaque, quæ de Antichristo vel legere solemus, vel audire. Tu igitur dic, obsecro, quis sit sensus hujus orationis (Leviathanis c. 30. pp. 176, 177.) ubi postquam hæc sibi objecisset, (nam ipse sibi audet aliquando (quædã leviora) objicere) *Nõ esse quenquã doctrinæ suæ civilis* (sublimioris) *capacẽ*. Respondet, *Nũ eò adduci poterũt nationes integræ, ut in mysteriis Religionis Christianæ, quæ rationem excedunt, acquiescant— Et non poterunt homines institutione & prædicatione (quæ lege protegatur) efficere, ut accipiatur eâ doctrinâ* (nempe Leviathanis) *quæ est tam rationi consona, ut apud homines præjudicio non laborantes, non ultra opus sit ad eam discendam, nisi ut quis auribus eam percipiat?* Quin igitur tandem opinor, fidem liberavi, neque magnoperè mirandum est, pro Mago eum aliquando habitum: quid enim obstat, ut Deum sanctum se esse prædicet: ego certè in animo jam nunc habui, ut eum, nõ *Thomam* deinceps vocarẽ sed *Simonẽ*.

Sed tamen amoto quæramus seria ludo.

Unde inquies, hos animos sibi sumpsit hic vir, quem nos mortales mortalem esse credidimus, Malmesburiæ natum, ut aliæ infantes solent, ibique lacte primùm enutritum, deinde flagris exceptum pro ingenio & fato reliquorum puerorum, denique non eum magis esse *Jovis* sobolem credidimus, quam Amphitruonis. Discendum est unde hos animos. Nempe, *Si quid possint rei tractandæ dignitas & utilitas, tractandi recta methodus, causa & consilium in scribendo probum, scribentis*

tis deniq; moderatio, ea omnia lectoribus pollicetur (in præfatione libri de Cive, qui omnis est liber in Leviathanē conscriptus, hæc itaq; de illo etiam libro intelligenda) *Officiorum civilium Elementa evidentissimâ demonstrat connexione* (ep. de C.) *libros ipse scribit* (non ut solent cæteri) *nervosos, utiles, non vulgares* (ibid.) *Non differit ille* (quod reliqui mortales solent) *sed computat* (Præf. C.) Res unica est, quam in libro de Cive non demonstratā, sed probabilitèr positam esse confitetur, in libro autem de corpore, *omnia esse legitimè demōstrata confidit* (c. ep. d.) Imo pollicetur ejus nomine *Marinus Mersennus* (ep. ad *Sorberium* libro de Cive præfixa) quod ab ipso accepisse censendum est) *nos visuros Nobilem illā Philosophiam* (Hobbianā) *non minus quā Euclidis Elementa demonstrari.* Hæc certè ea sunt, quæ secum dum recolit, altiorq; meditatur, excitatus est ipsi animus excelsus atq; magnus, ut de reliquis omnibus ea loquatur, quæ nos supra commemoravimus, scilicet, ut ludibrio habeat, & contemptui, quicquid est uspiā hominū, se verò ipsū dæmonē, aut saltē heroëm, faceret, cœlóq; locaret. —*Mediis* (inquit) *videor discumbere in astris*
Cum Jove, & Iliaca porrectum sumere dextra
,, *Immortale merum.*

Nunc autem quid vis me facere, decus meum? num adversus demōstrationes pugnare (quod est caput rupi objicere) non (inquis,) verū experiri modò, an demonstrationes suæ ejusmodi sint, qualia ea esse solent argumenta, quæ nos solemus Academici, nomine tā præclaro insignire. vis igitur hoc saltē, ut omnes ejus libros excutiam, eosque ad examen seriatim reducam. Neque verò hoc ipsum præstare possum, non solum, quia multi sunt, & eos defendit numerus, verùm quia solet ille res suas coquere & recoquere, ita ut vix aliquid in suis libellis reperiri existimem (Geometrica ista & Physica in libello de corpore si excipias)

quod non bis térve variis in libellis variísq; linguis repetatur. Fieri igitur nullo modo potest, ut libros suos omnes ordine persequar eo, quo scribuntur, ne molesta sit tibi nimis Crambe recocta.

Quinimò hoc, si tibi libitum fuerit, facturus sum, in Philosophiæ Hobbianæ (certa ad capitula reductæ) Fundamenta quam potero brevissimè inquiram, missâ omninò Geometriâ suâ, quam pro dignitate exceperunt in Elencho Geometriæ Hobbianæ, Collega meus *Johannes Wallisius* S. T. D. vir doctissimus, & in animadversionibus suis. v. cl. *Andreas Tacquet*: Missaq; uberiore inquisitione in tractatulum de Libertate & Necessitate, quem sibi reprimendum sumpsit R. *Bramhallus* ab ipso provocatus; cætera autem, favente Numine, hoc ordine disponam. Nempe ut dicatur

1. *De Dialecticis.*
2. *De prima Philosophia.*
3. *De Naturali Philosophia.*
4. *De Hominis natura.*
5. *De Civilis disciplinæ Fundamentis.*
6. *De iis quæ ad Religionem propiùs spectant.*

In istis siqua minùs mihi legenti satisfecerint, dissensus mei rationes quàm potero brevissimè & modestè explicabo. Ista autem tria priora de Dialecticis, Metaphysicis, & Naturali Philosophiâ, ad seriem & methodum libri sui de Corpore, prosequemur.

Cap. 2.

De Philosophiâ.

EXordiendum itaque est à Dialecticis iisq; quæ ad Philosophiam universam pertinent. Miraberis forsan

forsan virum hunc, qui maturæ à secretioribus consiliis haberi perpetuò satagit, ista tenuiora, ab infinito Scribillatorum numero tractata, non omisisse; verum non desunt ipsi hujus rei rationes eæque plures, utpotè, mysteria ab ipso explicata ut capiant homines, fingendam esse ab ipso mentium humanarum ratiocinationem: hinc etenim eveniet, si homines eodem modo prorsus ratiocinentur, quo ipse solet, eadem cum ipso sensuros eos esse. Neque de demonstrationum suarum viribus quicquam detracturos, hoc primum regerere potest, verum & illud *In tenui labor at tenuis non gloria*. At at non ille opus habet istiusmodi excusatiunculis, non ille res tractat, uti cæteri mortales solent: at at *In nova fert animus*

Avia Pieridum peragit loca nullius ante
Trita solo: juvat integros accedere fontes
Atque haurire, juvatque novos decerpere flores
Insignemque suo capiti petere inde coronam,
Unde priùs nulli velarint tempora musæ.

Hoc ipsum nempe est, quod Coronidem Leviathani imponit, *redire se ad intermissam*(diutiùs reverà quam par erat tanti nominis Philosopho) *corporum contemplationem, ubi non minùs esse placituram sperat operis novitatem, quam in opere civili displicere solet*. Ecce quid ille pollicetur, eccùm autem eum promissa implentem. Nonne vides titulum ipsum esse novum? (*Computatio sive Logica*) Solebant hactenus autores trito vel *Logicæ* vel *Dialecticæ* vocabulo ratiocinandi artem insignire. Non sic Æacides. Dices tu forsan Computationem potiùs *Logisticam* esse dicendam quam *Logicam*, ista nimirùm potiùs se mutuò referre vocabula, atque ita perpetuò ea reddere solere Mathematicos; quasi verò ipse Mathematicus non sit, quæso te fibræ tuæ rigorem aliquantulum remittere, certè

si

si Mathematicus non fuerit, frustra ab illo vel philosophiam naturalem, vel Logicam (sive Computationem) expectabimus. *Fieri non potest, quin somnum, eumq; linguâ prorsus insensatâ explicatum, potius quam scientiam naturæ efferant illi, qui philosophiam docere volunt absque multa Geometriæ cognitione* (l. 369.) &, *acquiritur ratiocinandi ars, non præceptis, sed usu & lectione eorum librorum, in quibus omnia severis demonstrationibus transfiguntur,* Corp. p. 40.

Quin physicus ille est, (imò primus philosophorum naturalium) quinetiam λογικώτατος est omniaque demonstrativè tradit, necessum igitur est, ut sit etiam Mathematicissimus; novit igitur quid sit logistice tum numerosa, tam etiam speciosa, ideoque de vocum interpretatione non est cum ipso litigandum. Cernis, ut ultima primis apud eum respondeant, quam strenuè evincit, ipsi omnia esse credenda asserenti, quam sit iniquum ipsi negare, quod est olim Pythagoræ concessum (cui omnia numeris tribuenti, rationis omne opus fuit Computatio) ut reclamanti os obstruat illud, αὐτὸς ἔφη. Neq; ego in hac re multus laboro, at erunt interim, quibus fas erit dubitare (Elenchum quendam jam nuper editum legentibus) an erit ipse omnium mortalium γεωμετρικώτατος, brevique ratiocinio pronum erit concludere, illo ipso preeunte, pro Mathematicæ scientiæ, quæ in illo est, mensurâ, de reliquis esse statuendam. Neque certè deerunt unquam hujusmodi quædam submurmurantes, mihi potiùs respondendum illis est, qui neque nova esse admittunt, quæ pro novis ipse venditat. Nam neque novum esse, quod differendi methodus eadem dicatur esse quæ est numerandi; Nempe, hoc ipsum Pythagoricis solenne fuisse, quin Platonem in Epinomide

mide notionem hanc fusius explicare, hoc idem Cabalistas paginæ utrique suorum operum inserere solere, unde illud quasi carmen legitimum ab ipsis effusum *eum omnia nosse qui noverit numerare*. Fortasse! Verum hæc Thomæ forsan inaudita, ideóque ab ipso pro novis non inhonestè venditata.

At arctiùs ea virum urgent, quæ sequuntur, aiunt eum plurima libello de Corpore protulisse, quæ neque ipsi nova sunt, sed sæpius in aliis libellis tradita, quæ etiam in Autoribus, quos reticet, parum variata inveniuntur, atque hæc ipsa non alia ratione, *quàm quia non aliter fiet* (*Avite*) *liber*.

Magna certè pars hujus capitis aliundè desumpta est, ex operibus vel suis vel alienis: paragraphe de utilitate Philosophiæ (viz. 7) omnes ejus ferè libellos antehac parùm variata ornavit; viz: Librum de Cive, de Homine, Leviathanem. Illa de veteribus Philosophis querela eorumque contemptus quoties in reliquis occurrit? adeo ut clamare illud necesse habeant, ——— *Nec dum finitus Orestes*. Quinimò, quod dolendum est, ipsum libri hujus primum exordium est à Leviathanis p. 367, 368. traductum. Nos quid ad ista dicemus? Sit nobis Amicus *Plato*, Amicus *Thomas*, at magis est amica veritas. Quare istis omissis ostendemus brevissimè, quænam ea Nova sunt, quæ in Capite de Philosophia effundit.

In ipso operis limine hæc habet. *Philosophia, id est, Ratio naturalis, in omni homine innata est.*

Deinde statim *Philosophiam* definit *esse Cognitionem acquisitam*. Hoc certè novum est, in limine statim discursûs de Logica, experiri juvenum ingenia, an pos-

sint ea, quæ sibi contradicere videntur, recipere; atque ita ab initio, ad mysteria similia ubique secutura, eos præparare.

Dices præclarum eum equum fore, qui nunquam cespitaverit, concedo hoc quidem, neque tamen amo, hoc, quicquid est, in limine impingere; certè aliquid mali ominis videtur habere. Nos cætera intueamur.

Certè novam habet philosophiæ definitionem.

Ejus explicationem novâ methodo prosequitur.

Nova plurima inter loquendum de philosophia aspergit.

Philosophiam hoc modo definit; *Philosophia est effectuum sive phænomenων ex Conceptis eorum causis seu Generationibus, & rursus Generationum, quæ esse possunt, ex Cognitis effectibus, per rectam ratiocinationem acquisita cognitio.*

Nova est hæc planè philosophiæ definitio, si cum reliquorum hominum cogitatis atque definitionibus conferatur; ipse autem eam (pauló mutatam) tradidit Leviathanis Cap.46. sub initiò: ubi inveniri poterunt & ea quæ sequuntur.

1 Hujus definitionis, primò, terminos explicat & tractat.

2 Differit deinde, stylo rhetorico, de philosophiæ Fine, utilitate, defectu.

3 Tum subjectum philosophiæ exponit, illudque limitibus (facta extraneorum ejectione) coercet.

4 In partes eam dividit.

5 Et cautè admodum concludit.

1 Est (inquit) *Cognitio acquisita per ratiocinationem, idcóque ea excludit, quæ data sunt à natura*; Ideóque non est philosophia *ratio naturalis*, in omni homine innata; evertit igitur illud, quod in ipso orationis vestibulo protulerat. Intereà, excluduntur ex hac defini-

tione

tione *sensio & memoria*, quæ homini communia cùm brutis esse asserit contra Cartesium, at nusquam illud demonstrat.

At, inquit, *Experientia (cum sit memoria) excluditur, ergo etiam prudentia (quæ nihil aliud est quam expectatio rerum similium us, quas jam Experti sumus.)*

Ut de definitione prudentiæ, quæ omninò manca est, nihil contendam; annum idem est Experientia & habitus expectationis rerum similium &c? annon tibi labascere videtur logicus noster & ratiocinio deficere? Verum, quid si memoria hîc eum destituat, faciatque, ut sibi alibi contradicat? In præfatione ad lectores libello de Cive præfixâ ait *Platonem, Aristotelem, Ciceronem, cæterosque philosophos*, Græcos, Latinos (omnium gentium) despecta ab eo capita) *libentèr illud pati, ut reliquarum scientiarum studiosi habeantur ingeniosi, imò quidlibet præter prudentes*, nomen autem illud peritiæ civili deberi. Quid autem? Annon *peritia civilis philosophiæ pars est*? Annon ipse est primus Autor *philosophiæ* (id est prudentiæ) *civilis*? Ep.ded. c.

Per Ratiocinationem autem Intelligit Computationem. Quæ jam est, quæsumus, differentia inter *disserere* & *ratiocinari*? ipse autem *se non disserere, sed computare* prius affirmavit; Sentio hunc hominem memoriâ multùm destitui, sed senex est, ne simus adversus ipsum morosiores, quid est tandem Computatio? Est, *inquit, Additio & subductio, &, si quis velit, multiplicatio item & divisio*, (neque contendet, opinor, si quis cupit, ut radicum eductiones, & quicquid est Algebraicæ Exegetices huc referatur.) Magna, inquis, narrat & plane *nova*; imò, vocabula potius nova, res pervetusta, lippis jamdiù nota atque (Academicis) Tonsoribus, hæc etenim omnia si penitiùs considerantur,

tantur, nil aliud ſonant quam compoſitio illa atque diviſio vulgarium dialecticorum. Conſulat, ſi cui ſit otium, exemplum (§ 3.) nihilque inveniet cauſæ, cur hac ratione antiqua Dialectices notatio in novam *Computationis* permutetur.

At, inquit, *non putandum cum Pythagora, computationi in numeris tantum eſſe locum. Nam magnitudo magnitudini, corpus corpori, motus motui &c. addi poteſt adimíque:* quaſi mercatores, quia nummos computant & merces, illud in numeris non faciant: imò peractâ hâc Additione vel Subductione, erit iſta nonniſi per viam numerorum intelligenda, neque minus eſt operatio Arithmetica, ſive quis per cyphras, ſive per ſpecies operetur, ſive merces ſive motus reliquáque ab eo enumerata in calculum trahat.

Eſt, inquit, Philoſophia cognitio *Effectuum ſeu Phænomenωn.* Quid illud ſignificat? *Nempe effectus atq; phenomena ſunt corporum facultates ſive potentiæ, quibus alia ab aliis diſtinguimus.*

Jam tandem cernis nova illum protuliſſe. *Philoſophia* eſt cognitio phænomenωn, phænomena ſunt corporum affectiones; ſolet quidem definitio ſua hucuſque *Phyſicæ* antiquorum convenire, quæ pars eſt habita Philoſophiæ, non tamen credita eſt hactenus eam integram exhaurire. Quænam eſt hæc hominis Logicam docentis ἀτεχνία illud generi univerſo tribuentis, quod non niſi ſpeciei convenire ſolet?

At, inquies, Philoſophia eſt *rerum* cognitio, res autem ex mente illius non ſunt niſi *Corpora.* Fruſtra itaque Philoſophiam phyſicâ ampliorem quis dixerit. Credo ego quidem hanc eſſe mentem illius, verùm hoc non eſt eum excuſare, niſi quis alicui opprobrium hoc modo tollere velit, dicendo accidiſſe, quod objicitur, non ex errore atque inadvertentia quadam fortuita, verum ex læſis omnino principiis, aut innata

quadam insania. Ostendendum erat ab illo primùm, nihil aliud in universo contineri præter corpora eorumque motus, ideoque tolli Deum, Angelos, mentesque hominum perennes. Nempe hoc est, quod in Leviathane ubique asserit, non *esse Spiritus*, verùm absurdam esse verborum connexionem, ubi *substantias Spirituales* in ore habere solent Philosophi. Atque erit in progressu (spero) orationis, ubi istâ de re accuratiùs differetur. Interim hoc in loco ubi ex primis omnia deducere profitetur, istud μέγα λίαν αἴτημα non evicisse, sed postulasse, hominis in logica ratione non utentis, verum (quod dicimus) absque hospite *computantis*, esse videtur.

Verùm est & aliud, ubi à communi omnium sensu abhorret ista definitio, etiamsi concedamus (quod est nullo modo tamen faciendum) Philosophiam atque Physicam reciprocari.

Nempe *Philosophiam* esse ait *cognitionem Effectuum ex conceptis causis seu generationibus; & rursus, generationum quæ esse possunt ex cognitis effectibus.*

Hoc est, *Philosophia est cognitio effectuum ex causis quæ esse possunt, & causarum quæ esse possunt ex effectibus*. Bellè admodum, quis unquam ante *Thomam* hoc judicavit, illud esse opus Philosophi naturalis, ut res non per causas earum naturales & certas, verùm effictus à nobis ipsis uti possibiles cognoscantur. Ego quidem hactenus illud esse opus Philosophi naturalis, ut quo molimine & qua μηχανία proveniant phænomena naturæ, altiùs inquirat atque investiget, existimabam; neq; me ab hoc meo judicio Computista dimovit. Certè aliud est causas rerum naturalium intelligere, aliud hypotheses excogitare, neque solebam ipse Astronomorum sive veterum sive recentiorum, (beneficio Excentricorum atque

Epycyclorum, eorumq; combinatione, corporum cælestium phænomena, solventium) excogitatas hypotheses, veluti partem philosophiæ naturalis intueri: neque credidi aut verum esse, aut verisimile, naturæ conditorem, qui solet omnia simplicissimo opere & maximè compendioso absolvere, tot tricis opus suum implicasse, quinimò in humanæ imbecillitatis subsidium ab hominibus ista fuisse excogitata, ut planetarum syderumque positus vel futuros, quoquo modo, prædicere possent, vel dicere præteritos.

Certè (ne forsan excurrat oratio) non hæc conveniet scientiæ *naturali* definitio, verum doctrinæ cujvis *hypotheticæ*, sive hypothesium investigationi, quæ hactenus Mathematicorum opus judicata est, non autem philosophorum naturalium: quin definitionis hujus exempla ex Geometria peti posse aliqua concedo, verum corporum motibus reliquisque affectionibus (ubi ex materiæ dispositione phœnomena quæruntur) frustrà dicimus eam applicari; neque enim Medicus aut Architectus in eo quod esse *potest*, acquiescit, quos tamen ex philosophia operari nullo modo debet negare. Sed de his satis.

2 Tempus est, ut de Fine philosophiæ loquentem audiamus, ejusque utilitate. *Finis, inquit, & scopus est, ut prævisis effectibus uti possimus, & è contra.* Verum quænam potest esse prævisio, ubi non nisi possibilis rei causa habetur.

Enumerat (§.7.) *utilitates* quasdam *Physicæ & Geometriæ*; verum non ille debuit ista separare: cui physica est hypothesium inventio, hæc enim est omninò Geometria. Ego autem utilissimas esse existimo, neque novi, qui *Herculem* unquam illaudaverit.

Frui horum beneficio Europeas ferè gentes omnes asserit, Asianos plerosque, Africanos aliquot, at carere eo

Gentes

Gentes Americanas, causamque hujus phænomeni inquirit. *Annum (inquit) illa, his Acutiores sunt? annon sunt omnibus hominibus eadem Anima? quid ergo? (inquit) Alteris adest, alteris deest philosophia.* Præclarè admodum & rhetoricè. Verum hoc ipsum *philosophiam invenisse* annon est acuminis amplioris? quorsum igitur in hujus paragraphes sequentibus, instituta est sui aliorumque importuna & fastuosa comparatio, ex Leviathane aliisq; libellis suis corrasa? (vide l. 176. ep. C.) Nolo ego in loco isto mihi admodum molesto morari. Festinamus ad subjectum philosophiæ, eaque, quæ inde excluduntur. Solent reliqui scientiarum subjecta in definitionibus comprehendere, quid est, quod apud ipsum hæc sequuntur tam longo dissita Intervallo? At, inquies, hoc ipsum in definitione continetur, hoc esse, quod ex definitione jam supra evici, philosophiam suam *nil nisi Corpora* complecti, ideoque cum §. 8ª. asserit *subjectum philosophiæ esse Corpus*, habendam hanc esse pro explicatione *phenomenωn quæ esse possunt &c.* Eum itaque in terminorum Explicatione adhuc versari.

Fortassel verum quid tum sibi voluit interposita ista dissertatio de utilitate philosophiæ, num licebit mihi ariolari? videbat se jam tum strenuè rem suam egisse, neque potuit à laudibus sibi debitis abstinere. *Annon est virtus remuneranda?* annon *Honos alit artes*? annon hoc est *invidiam augendo ulcisci* (*Ep. De. C.*) Imò verò Thoma, *Tu ne cede malis, sed contra audentior ito.* Verum (urgebunt invidi) quo nunc evasit istud. *Si quid possit tractandi recta methodus, si quid scribentis moderatio &c.* quæ sequuntur? multa habet quæ referre potest. Locutum illum esse tum temporis de opere politico, ibique methodum esse necessariam, non autem in Logica sive Computatione, (cujus

jus est methodum ipsam docere) verùm ego dicam, quod res est. Definitionem hanc transcripsit ex Leviathanis cap. 46. at illam quæ ibi est, non integram, sed omissâ parte eâ quæ finem atque utilitatem Philosophiæ (quam illic in definitione posuerat) complectitur; quoniam absque verbis istis, longam satis esse definitionem existimabat. Verùm ut ea de causa laudes ipse suas negligeret, hoc nulla unquam evincet ratio. Habes itaque ἀμεθοδίας hujus rationem: progrediendũ est ad ea, quæ sunt ex Philosophia exclusa.

Illud opinor (vir amicissime) mecum existimas, quicquid est rerum in natura, intra Philosophiæ ambitum contineri: non hoc volo, illa omnia intra Physicam propriè dictam comprehendi (quanquam istud ex suis principiis asserere hic Autor debere videatur) sed intra partem aliquam Philosophiæ: quæ igitur à Philosophia excluduntur, ea etiam ex universo sive ex naturali omnium rerum Systemate excludi ab eo sunt intelligenda.

Excluditur autem à Thomâ scientia omnis de Deo, quanquam in Leviathane p. 190. in libello de Cive p. 269. Scientia de Deo Naturalis ab ipso exponatur.

Excluditur doctrina de Angelis; Scientia omnis quæ oritur ex divina inspiratione; postremò, doctrina de cultu Dei.

Miraberis forsan doctrinam de Anima ab ipso non excludi, verùm doctrinam de corpore illam omnem continere judicat, *animam* enim à Corpore *diversam, nullam* esse existimat: uti posthac dicetur.

4. Quid sit Philosophia, jam satis (ut opinor) intelligis: sequuntur partes ejus, est autem Philosophia secundum hunc Autorem, vel Naturalis, vel Civilis. Ethica, vel Politica.

Nempe *Philosophia est illi scientia de Corpore. Corpus*

pus est vel à natura compaginatum, vel à conventionibus hominum & pactionibus constitutum.

Prima dat nobis Philosophiam *Naturalem*, secunda *Civilem*. Euge vir ornatissime! dic tamen, quæso, Arithmetica omnis an est pars Philosophiæ Naturalis, an Civilis? dicet forsan naturalis, quia numerat corpora naturalia. Quin & numerantur animi motus & pactiones, & quicquid est rerum earum quas ille Civiles appellat, ideóque ad neutram Philosophiæ partem est referenda, vel ad utramq;. Quin doctrina ipsa de homine ejusque ingenio ad quam partem referenda est? dicet Civilem. Verùm neque homo neq; ingenium ejus à pactionibus hominum constituitur, potiùs igitur ad naturalem pertinebit.

Reverà, vir amicissime, multa sunt quæ adversus istam Philosophiæ distributionem dici possint, neque unquam ex ingenti dialecticorum numero, quenquam observando notavi, qui vel definiendi vel dividendi, vel methodi leges Hobbio minus intelligere visus est. Neque verò hoc ipsi multùm exprobrandum judicarem, nisi & Logicam scriberet, & solus sibi sapere videretur, reliquosq; omnes contemneret. Certè non omnibus illud concessum est, & rectè sentire, & ea quæ sentiant clarè atque ordinatim proferre; imò licet hoc quidem cæteris, contemnere si velint differendi ἀκρίβειαν & elegantiam, at *Logicis* & *Geometricis*, hoc minimè indulgendum, quorum opus ipsum ipsaque professio scribendi illud suscipit, ut de rebus propositis accuratè & minimè confusè dicatur. Quod ad me tamen attinet, ne infinitus sim tibiq; permolestus, polliceor in sequentibus me non nisi parcè admodum istiusmodi lapsibus inhæsurum, verum passurum esse, ut inelegans sit sive Rhetor sive Dialecticus (non barbarismos insectabor aut solæcismos) modò rectè sentiat, verbisq; non subsit falsum.

5. Su-

5. Supereſt,ut gratias ipſi agamus, quod liceat nobis, ſi velimus,à ſua ipſius Philoſophiæ definitione diſſentire; magna certè eſt iſta indulgentia, ut relinquat nobis ſentiendi libertatem ille, qui neque in natura, neque in Civitate libertatem ullam hominibus concedit; ſpero quòd *non minor ipſi habebitur quàm debebitur gratia.* Sed alia illius proſequamur.

Cap. 3.

De Vocabulis, ubi de Univerſali, & de Suſtantia Incorporea.

QUàm ſint cogitationes hominum fluxæ & caducæ, quàm ſit fortuita & perturbata earum repetitio; imò quàm ſit periculoſum, hominum etiam eorum, qui Philoſophos ſe eſſe profitentur,promiſſis fidem adhibere, Non aliunde potiùs quam ab hoc authore diſcendum erit. Hic etenim in fine Leviathanis nova pollicitus, vix quicquam in univerſa Logica, præter tum ſui ipſius, tum aliorum hominum multoties,cantatas,auribúſque noſtris importunius ingeſtas ſententias occinit. Hoc quicquid eſt ferè de vocabulis,vel in Leviathanis,cap. 2 & 3, vel in Tractatus ſui de Homine capite 5 & 6, vel in aliis innumeris authoribus reperitur. (Quot etenim exiſtimas eſſe viros, qui de *vocibus & ſignis*, eorúmque ſpeciebus *poſitivâ, negativâ; commmni,propriâ*; (ſive univerſali, ſingulari,) *primæ intentionis, ſecundæ intentionis*; *definita, indefinita*, cæteriſque quæ apud eum enumerantur ſpeciebus ad nauſeam uſque diſſeruerunt?) Annum tu,quæſo,expectabas, ut iſta tractantem invenires illum,qui in intimos naturæ atque artis receſſus penetravit, naturamque ipſam,in obſcuro antehàc latitantem,veluti

novus

novus, Hercules in lucem extraxisse gloriatur? imò (inquis) expectabam, ut qui de Dialectica sermonem instituit, de istis minimè sileret. Verum quid opus erat, ut Dialecticam scriberet? Nempe novum ille hujus disciplinæ nomen invenerat, quod ne homines nescirent, scribendus erat libellus hic lepidus. Hæc forsan erat causa hujus rei præcipua, verùm & aliæ non defuerunt ipsi hujus phœnomeni rationes. Nam habet & hic nova nonnulla & mira, quæ sparsim immiscenda erant, quorum (omissis istis vulgatioribus) mihi sunt aliqua leviter attingenda.

In Capitis secundi libri de Corpore (cui titulus est de Vocabulis) initio, hæc habet. *Nos neq; quantitatum sine sensibilibus & præsentibus mensuris, neque colorum sine sensibilibus & præsentibus exemplaribus, neq; numerorum sine nominibus numeralibus meminisse posse.* Video certè mihi spem omnem concordiæ cum hoc viro ferè præcisam esse, cui in ipsa sensatione & memoria, unde omnis ratiocinatio enascitur, dissentire contigit. Sentio ego me enim & quantitatum & colorum, profundâ nocte, ubi lumen abest, meminisse, numerosque ingentes, quales esse solent ii, quorum in Canone Mathematico usus est, melius ego vel ciphrarum vel potestatum notis intelligo, quam si nomina eorum in longum disponantur. Quin absque ullo vel verborum vel signorum visibilium subsidio, novi pueros triennes, qui modulos cantusque musicos ediscere multos valuerint eòsque retinere. Si dixerit ad *memoriam utilem* esse verborum notarúmque supellectilem, non litigabo; cum *absque illis* memoriam esse nullo modo posse ennunciet, non hoc facit pro ἀκρίβεια sive Logica, sive Mathematica.

Ejusdem farinæ illud est (§ 2,) ubi dicit *ad Philosophiæ acquisitionem, necessarium esse ut sint signa aliqua,*

quibus

quibus quæ ab aliis excogitata sunt, aliis patefieri & demonstrari possint.

Concedimus ad Philosophiæ *traditionem* atque doctrinam, necessaria esse signa, verùm, est & alia Philosophiæ acquisitio, per *Inventionem*, ibiq; rerum intellectio signorũ institutionem necesse est, ut præcedat.

Nolo illud exagitare, ubi asserit (§ 4) *voces à Deo doctas, ad turrim Babel in desuetudinem abiisse*; quanquam ego illud nullâ eum ratione evincere posse existimem, mihique credibile sit *labiorum* illam confusionem, de qua loquitur Scriptura, ad *animorum* potiùs discordiam, quam ad *linguarum* discrepantiam, esse referendam.

Cum dicit (§ 5) *Quoniam nomina signa sunt conceptuum, ideo manifestum esse signa ipsarum rerum ea non esse*, nil aliud mihi prodit præter *animum* in eos, à quibus ista de vocabulis vel mutuatus est, vel mutuari potuit, *ingratum*. Quid enim est aliud esse signum rei, nisi aptum esse (sive naturâ sive instituto) ut rei istius in animo conceptum excitet? neque enim absque relatione ad conceptum significatio est ulla, etiamsi similitudo major vel minor esse possit. Potest igitur (ad mentem Dialecticorum) idem esse & signum *rei* & *conceptuum*. Ubi disputatio illa reperiatur, *an nomina* significent *Materiam, an Formam, an Compositum*, ego planè nescio, verùm existimo finxisse illum ejusmodi disputationem, ut de *Metaphysicis* pro solenni suo triumphos agat.

Sectione 8. ait *duorum nominum contradictoriorum, alterum cujuslibet rei nomen esse, alterum non esse*. Atq; illud rectè. Ubi verò sententiæ ejusdem enunciandi hanc formulam, (*Idem non potest esse & non esse*) obscuram esse queritur, vereor ne contra communem hominum sensum, protervius hoc asseruerit, ut possit

denuò

denuò in *Metaphysicos* ſuo pro ingenio inſultare. Certè quid ſit *eſſe*, quid *non eſſe*, omnes ſtatim prolatis his verbis intelligunt; verùm quid ſit illud ipſum *nomen habere*, quid ſit eſſe *contradictorium* ex Logica petendum eſt, vel ab ipſo Hobbio, qui in omni contradictionum genere tantoperè eſt exercitatus.

Atq; hæc hactenus forſan leviora, ſequuntur ea, quæ majoris ſunt momenti. (§ 9.) hæc habet. viz. *Nominibus univerſalibus reſpondentes in animo conceptus eſſe ſingularium rerum phantaſmata, ideoq; non eſſe opus ad vim Univerſalis intelligendam, aliâ facultate quàm imaginativa, qua recordamur voces ejuſmodi modo unam rem, modo aliam in animo excitâſſe.*

Noſti V C. ab iis qui animæ humanæ *immortalitatem* ex principiis naturæ evincere contendunt, ſolere illud pro argumento non contemnendo (imò irrefragabili) adduci, quòd excedat operatione ſuâ mens humana, Sphæram omnem corporeæ actionis, eaque perficiat quæ *neq; motus Corporei neq; phantaſiæ* (quæ hominibus cum brutis communis creditur) *actiones* aſſequuntur.

Exiſtimat hic Philoſophus, ſui intereſſe plurimũ, ut *anima non ſit immortalis*; hoc eſt quod aperto capite & verbis conceptis in Leviathane contendit, animam morte diſſolvi: imò verò ſententiæ contrariæ aſſertores, non eſſe ferendos in civitate, utpote turbas, ſeditiones, bella civilia, ex hauſta *immortalitatis* opinione exoriri. Quare obviàm eundum eſſe cenſet, omnibus iis argumentis quibus uti homines ſolent, ut ſibi vindicent, atque aſſerant Immortalitatem. Nos integram hanc quæſtionem, quæ eſt de mentium humanarum natura, infra (cum bono numine) diſcutiamus: interea juvat demonſtratoris hujus vires atque acumen experiri.

Sen-

Sententia quam ex Sectionis istius ratiocinio infert, hæc est. *Non esse opus ad vim Universalis intelligendam, aliâ facultate quàm imaginativâ.*

Atque hoc, inquis, manifestâ infert probatione, si etenim conceptus respondens nomini alicui universali sit phantasma rei singularis, (phantasma autem rei singularis sit imaginationis opus) sequetur sua demum conclusio. Imò concedo hoc sequi ex ista hypothesi: verum attende, quomodo demonstret conceptus nomini universali respondentes esse ejusmodi phantasmata.

Aut, inquit, (nempe vis hæc est argumentationis suæ) conceptus voci universali respondens est phantasma alicujus singularis, aut voce universali significatur, esse in natura quoddam universale quod ista voce designatur. Exempli gratiâ, aut conceptus respondens huic voci (Homo) est phantasma *Petri* vel *Johannis*, &c. vel est aliquis Homo universalis, cui vox ista respondet.

Quis non videt, quam sit laxum & fluens minimèque firmum illud argumentationis genus, quod nomine demonstrationis venditat novus hic homo: consequentia hæc est; aut conceptus huic voci (Homo) respondens est conceptus *Petri &c.* aut est conceptus *rationis alicujus communis*, in quo *Petrus, Johannes* cæterique conveniunt, id est, conceptus communis de *Petro*, &c. explicabilis. Non est itaque conceptus iste *phantasma rei singularis*, neque *conceptus hominis cujusdam universalis in natura existentis*, verum Idea rationis cujusdam communis omnium sub eadem specie singulorum; cujus Ideæ formatio ab imaginatione quæ singulorum est, esse nullo modo potest.

Verùm, ut & mentem nostram aliquantùm explicemus, simulque strophas ejus in lucem protrahamus, commu-

communi aliquo exemplo rationis humanæ methodum in universalibus efformandis exponamus.

Proponatur ante oculos *Triangulum* rectis lineis descriptum; quod aliquis aliquanto temporis spatio contempletur, occurrit primùm, *Trianguli hujus imago*; hujus, inquam, uti describitur, tum quoad *colorem*, *situm*, *magnitudinem*, *figuram* imago, id est phantasma hujus objecti singularis, productum ab ipso objecto, motum in cerebro excitante. (Loquor ex mente Hobbii; ego n. aliud ad phantasma requiri posthac me sentio evicturum.) Triangulum hucusque contempletur, donec invenerit tres illius angulos duobus rectis æquales esse. Duplici autem modo hoc inveniri posse novimus, nempe vel *experientiâ* (quantum de æqualitate rerum *sensu* innotescit) exempli causâ circini beneficio angulos arcubus circulorum metiendo, vel *altâ* atque defixâ *animi cogitatione*. Si priori modo hoc inveniri contingat, adhuc in *phantasia* res continebitur, & exorietur judicium de Triangulo *isto singulari*, habere illud tres angulos æquales duobus rectis: sin *cogitatione* atque meditatione illud invenerit, fieri potest, ut eousque progrediatur, ut percipiat *non ex longitudine*, *colore*, *situ*, *figura* seu angulorum & laterum ratione, judicium illud enatum sibi esse, quin *habere tres angulos duobus rectis æquales*, *non alia ratione quam quia triangulum est*, sive illud esse de ratione communi Triangulorum, ut ejusmodi habeant symptoma. Manifestum est, excedi hoc in exemplo vim *imaginationis*, hæc etenim Ideas non facit, verum ab objectis recipit, neque objectorum sphæram potest egredi, objectum autem nonnisi sub certa circumstantiarum (coloris, figuræ, &c) complexione phantasma aut excitat, aut excitare potest. Idea itaque ista communis ut *phantasma hoc singulare* excellit,

cellit, nihilq; habet in se corporeorum istorum Symptomatum, ita & vim ubi sedem habet hæc Idea, vim etiam seu facultatem imaginationis, excellere necessarium est.

Manifestum est hoc in exemplo, nomen hoc *habens duos angulos duobus rectis æquales*, denotare neque *singulare* illud Triangulum, unde enatum est judicium mentis de æqualitate, neque Triangulum aliquod quod sit *universale*, (nempe & Rectangulum & Obtusangulum simul & Acutangulum,) verum *rationem*, vel *Ideam*, vel *conceptum*, communem omnium Triangulorum, id est de quovis Triangulo explicabilem.

Sed dices, non solet ex unius Trianguli contemplatione, veniri in tale judicium quod omnibus conveniat, verum & plurium & pluriformium accurata atque diligenti perpensione. Esto; (quanquam illud aliud sit possibile, & facile) hoc tamen manebit, phantasiam qualis Hobbio est, excedere non posse, circumstantias illas quibus objecta fuerint vestita, neque ad rerum naturas posse attingere, quæ tamen in istiusmodi conceptibus fiunt, & propositionum sive nominum universalium constitutione exprimuntur. *Manet* igitur *homini* non obstante crassâ hujus hominis ratiocinatione, mens sua, neque ille nos ab *immortalitate* detrusit.

At detrudet inquies, Ecce enim animam humanam aut in corporum seriem redactam, aut omnino ex rerum numero exclusam. Ecce etenim eum prædicamentum corporis ita ordinantem, ut sit, nescio quid illud quod dividendum est: (neq; etenim licet illud, aut Entis, aut Rei, aut Substantiæ, aut sublimioris ejusmodi alicujus nomine, appellare) vel *non Corpus* seu *Accidens vel Corpus*. Quicquid igitur non est Corpus, Accidens illi est: anima igitur aut Accidens erit,
aut

aut Corpus; quicquid erit, erit naturâ ſuâ diſſolubi- lis & mortalis.

Statui certè mecum de omni hâc controverſiâ hoc in loco ſilere, eâque in quæſtionem de animæ humanæ naturâ, ejúſque immortalitate, ſervatâ, illam accuratiùs, ſi mihi conceſſum eſſet, illo in loco tractare; verum cùm viderem hunc hominem non ſolùm ubiq; tum in Leviathane, tum in hoc opere, illam dicendi formulam, ubi *Subſtantiæ ſc. incorporeæ*, vel *Eſſentiæ ſeparatæ*, (quomodo quicquid immortale eſt & æternum, Deum, Angelos, Animos indigitare ſolemus) tanquam ridiculam vocum ſe deſtruentium inſtantiam, convellentem, verùm & iſtam omnem ſententiam, quæ Deum Spiritúſque immortales ſupponens, Religionis atque pietatis omnis fundamentum eſt, ſummo ſtudio atque conatu non ſolùm indefeſſo, ſed & importuno atque abſurdo, funditùs ex hominum animis eripere, ſatagentem, eâque de causâ hanc ipſam Logicam, ſive Computationem, ita inſtituentem ut nihil omnino novum aut conſideratione dignum contineret, præter indecoras homini Philoſopho, de rerum natura προλήψεις & αἰτήματα; verbo, cùm nihil habeat Logica ſua ferè novum, præter hoc unum, *omnia eſſe Corpus*, ſive, *quod Corpus non eſt, illud in rerum natura non eſſe*, illud mihi occurrebat, ipſo ſtatim initio (adeóque hoc in loco) inquirendum eſſe in hanc rem, eámque vel admittendam eſſe ſententiam, ſi uſpiam eam ipſe demonſtraverit; ſin verò, obviam illi ſtatim eundum, eumque principiis obſtando reprimendum. Quare libros ejus omnes evolvi, loca ea, ubi de Subſtantiis incorporeis locutus eſt, ſingula, conſideravi; argumenta ea quæſivi, quibus evertere contendit

dit contrariam ſuæ ſententiam. Verùm (quod minimè ſperabam) illum hanc poſitionem ſuam indecenter primò emendicantem inveni; deinde, quod mendicis aliquando equitantibus ſolet contingere, ſtatim ex præſumpto hoc principio, animo elatum atque efferum, pro more potiùs ſcurrili, quam Philoſophico, in univerſum Philoſophorum, Theologorum (quidni dicam eruditorum hominum) cœtum invehentem.

Ingens eſt quidem locorum numerus, ubi ſannis eos excipit, qui de ſubſtantiis incorporeis loquuntur; hoc illud eſt quod in Scholas, Academias, Philoſophos antiquos, recentes omnes, tot ipſi ubique triumphos adminiſtrat. Demonſtrandum igitur illi erat, ejuſmodi ſubſtantias non eſſe; idque hoc ipſo in opere de Corpore, ubi omnia eſſe legitimè demonſtrata apud nobiliſſimum Patronum ſuum profitetur.

Attendas igitur (obſecro) & ſuccurre mihi, vir doctiſſime, ſiquid invenias in iis, quæ hic habet, quod ſententiam iſtam evincat; ſi qua vola, ſi quod veſtigium ſit demonſtrationis, oſtende mihi hoc anxiè perquirenti. *Supponit hoc* (inquis) ipſa Philoſophiæ definitio, pro conceſſo hoc habet ipſa prædicamentorum ſuorum diſtributio, imò verò pro fundamento hoc habet omnis ſua Philoſophia, tum Naturalis tum Civilis, vel (ut cum ipſo loquamur) de Corpore tum Naturali tum Politico; mirum igitur niſi hoc ipſum alicubi demonſtraverit.

Dicam ingenuè quid in aliis operibus ejus inveni, nam hic ubi maximè expectares, ȣ̓ δὲ γρῦ. In Leviathanis ſui cap. 34. cui Titulus eſt de Spiritibus, Angelis &c. hanc rem maximè ex profeſſo tractat; illuc igitur referendus eſt lector, ut de Philoſophi hujus demonſtrandi vi atque modo ſpecimen ſibi ſumat, niſi velit mihi argumentum ſincerè tradenti fidem adhibere.

Corpus

Corpus est (inquit) *quod locum implet, & est pars realis Universi: cum etenim Universum sit omnium corporum aggregatū, nulla est pars ejus quæ non sit Corpus, neq; Corpus quod non sit illius pars; Corpus autem quia mutationi obnoxium est, utpote motui, quieti &c, Substantia appellatur: idem ergo significant Corpus & Substantia. Ideoq; Substantia incorporea verba sunt, quæ juncta se mutuo destruunt, tanquam qui diceret Corpus incorporeum.*

Hæc certè est ista demonstratio cujus fiduciâ se jactat adeo, & reliquos mortales contemnit omnes: & quidni habeat contemptui, cum hoc argumento effecerit ut sint penitùs mortales. Ego eam in lucem produxi tibi: tu qui melioribus es oculis vim forsan aliquam argumenti cernis: mihi certè videtur illud (pro more suo) petere, atque importunâ, ne dicam inverecundâ, postulatione arripere, quod ratione debebat potiùs atque argumentis extorquere.

Verùm ut in lucem clariorem trahatur, duo hîc evicisse videri vult. 1. Non esse partem universi (seu Rem) quod non est corpus. 2. Quod corpus non est, substantiam non esse. Disponamus, si placet, in fòrmam illius argumenta. Si universum sit corporum aggregatum, tum nulla pars ejus est, quæ non sit corpus. Sumendum est; Sed universum est ejusmodi aggregatum. Ergo.

Rectè nunc habet, Euge Computista! quam tu, quæso, v. d. negas propositionem? dices minorem: at oportuit te consequentiam negâsse, neque enim paratus est, ut istam minorem probet; sperabat enim te saltem illud largiri voluisse, universum ex corporibus solis constare. Ideoque nullibi ullam vel umbram argumenti protulit ad illius propositionis probationem. Mirum, inquies, at forsan illud aliud argumen-

tum melius procedet; prodeat igitur in aciem.

Corpus mutationi obnoxium (utpote motui, calori, &c.) *est Corpus. sed Substantia* (nempe sub ratione substantiæ) *est Corpus mutationi obnoxium*: Ergo *Substantia sub ratione Substantiæ est Corpus.*

Nonne vides clarissimè illatum esse illud, *quod non est Corpus, Substantiam non esse*, ideóque voces *Substantia, incorporea* se mutuò destruere? dic (obsecro) denuò, quam partem negas Syllogismi? ais minorem.

At annon præmonui te magnum hunc Philosophum ad res *Majores* solum se comparâsse, *Minores* autem non curare. Ego quidem (vir dignissime) ad hæc attendens difficultèr me continere possum; nôsti me satis & quàm sim petulanti splene cachinno: verùm seria res est, ubi de maximarum rerum fundamentis agitur. Tale est autem negotium hoc omne de Deo, de Angelis, de statu animorum separato, & eorum (pereunte corpore) perenni existentia. Quis autem credidisset, in luce hac omnis eruditionis, ausum fuisse hominem severiores Matheseos atq; Philosophiæ musas colentem, istiusmodi nænias pro demonstrationibus venditare? qualis est hic virorum eruditorum contemptus? Ecce tamen & labra invenit Lactucis suis non indigna, illud in popinis cantant, illud in Tabernis, sustulisse hunc virum, Spiritus omnes eosq; ex natura rerum exterruisse, quare *Nunc est bibendum* — & quæ sequuntur. Ast ego existimo viris Philosophiam profitentibus non illud satis esse adversus recepta hominum dogmata, novam sententiam confidentèr asserere, nisi & argumenta adducant, quibus ostendunt se posse ex principiis evidentibus eam in cognitionem ducere, hominúmque assensum ratiocinatione firmâ con-

conciliare & cogere: Verum ad Syllogismos ejus paulò distinctiùs. In ea sententia sunt omnes sanioris mentis homines, Deum non esse ab universo secludendum, sed esse Deum, quid inde? (inquis:) inde sequetur Universum non esse aggregatum Corporum: immò verò (inquis) illud nondum sequetur; fieri enim potest ut Deus ipse (quod tamen absit ut dicamus) sit Corpus; age igitur, quid est tandem Thomæ Hobbio Corpus? *Corpus* (inquit jam supra) *est, quod locum implet, & est pars Universi, Corpus est quod spatium occupat eique coextenditur*. c. 8. §, 1. (obitèr, si Corpus in extensione sua seu summa latitudine sit Universi pars, non ex solo corpore constabit Universum.) Verùm Deus neque locum implet, neque alicujus rei pars est (neque totum aliquid) imò neque figuratum aliquid, neque quid motum, aut quiescens (ut ista adjiciamus) neque mundus ipse, Deus igitur Corpus non est: aut igitur Deum esse negandum est illi, illudque palàm enunciandum, quod corde eum tegere (nisi talis ipse sit, qualem Vindicem quendam esse sibi fingit (*ineptus & stultus*) nollem suspicari, aut Universum ex solo corpore constare non est illi asserendum, nisi dicere mavelit Deum ipsum locum implere, cum spatio coextendi, esse alicujus rei partem, aut totum quid esse, eaque cætera quæ recitavimus Corporum attributa ipsi Deo velit assignare. Imò vero (inquis) quidni hæc omnia vel eorum saltem aliqua Deo suo ascribat, nodíque hujus implicationem effugiat?

Equidem hoc ipsi non est difficile, cui solenne est sententias se mutuò destruentes proferre: Nescio quid jam sit dicturus, quid antehac (tum in Leviathane. p. 190. tum in libello de Cive mihi p. 270) ediderit, novi: Nempe *indignè & parum honorifi-*

cè de Deo sentire eos quicunq; eum aut locum implere, aut esse figuratum, aut esse totum aut partem, motum aut quiescentem, aut esse mundum ipsum existiment. Quare mihi constrictus videtur, annon & tibi illud necesse habet, ut vel Deum esse disertè neget, adeóq; ex latebris suis prodeat; vel non neget esse substantiam aliquam incorpoream, adeóque seipsum tot dicteriorum & scommatum deliciis spoliet, & honestâ tandem cum palinodiâ valentiori succumbat veritati.

At (inquis) nondum nos rem absolvisse; nihil n. de *Substantiâ* adhuc protulimus, quo minùs hæc verba *Substantia incorporea* sibi juncta (veluti quod de Mezentii facto habemus) se mutuò destruant. Substantia enim est, quod substat Accidentibus, Accidentia sunt Motus, & Figura, & similia, (corporea ea omnia.)

Nos igitur de vocibus litigare nolumus, concèdat Res esse vel saltem Rem esse incorpoream.

Verum non illud patietur sua distributio, quod Ipsi non est Corpus, illud est Accidens; Accidentia autem sunt ipsi corporum modi vel phantasmata. Dicet igitur Deum esse Accidens, at ipsi paulò saniori existenti vox hæc Deus mundi causam significat, (Civ. 269.) vereor itaque, ne ipsi sit phantasma

Hæc igitur, ut demonstratorem hunc tandem debita cum laude dimittam, eum non adeo honestè, (quidni n. liberè jam loquar post detecta ista superiora) emendicantem cernis.

Substantiam non esse nisi quod substet Accidentibus, cum tamen illud, *per se subsistere* (sive esse, neq; tamen esse rei alicujus modum) magis sit de ratione substantiæ, eíque primo & per se conveniat. Deinde *Accidentia nulla esse nisi quæ sint modi corporum* (ut putà motum, figuram, & similia) cùm tamen sint e-

tiam

tiam substantiarum sive rerum *incorporearum* modi, iique vel non accidentales qualia sunt Attributa D. O. M. vel accidentales, quales sunt cogitare, non cogitare; amare, vel non amare; quæ creatis rebus iis incorporeis aliquando absunt, aliquando unà adsunt: neque ipse quicquam in contrarium, quod illud evincat, aut protulit unquam, aut est aliquando prolaturus. Interea, quoniam ex vocabulorum usu atque determinata significatione procedendum est cuique rectè ratiocinanti, illud ab ipso peterem, ut dicat quo nomine istiusmodi discursus insignire debeam; dicet opinor hoc esse philosophari: gratias; & tamen scrupulus me tenet; nam si istud sit philosophari, velim submissè ut dicat, quid sit tandem ineptire.

Atque hucusque in caput illud de vocabulis inquirere visum est: quanquam etenim alia sequuntur quæ longam, dum discutiantur, desiderare orationem videri possint, ut putà Tempus non nisi propter lineam & motum, Velocitatem nonnisi propter lineam & tempus, Vim nonnisi propter solidũ & velocitatem, quantitates dici. Quia tamen recurrent eadem in Metaphysicis suis cum mille aliis ejusdem farinæ, nos hinc ad alia transibimus.

CAP. 4.

De Propositione, ubi de Veritate & Falsitate.

QUanquam initio V. D. cum ex voluntate tua primùm animum ad scribendum appuli, illud prævidebam, fore ut mentem meam liberè exprimendo ipsi huic Philosopho non adeo forsitan placerem; il-

lud tamen ſperabam futurum, ut moderationem animi, quâ uti ſoleo, non omnino exuerem, adeoque mihi ipſi diſplicerem, ſperabam jucunditatis ſaltem atque ingenuæ cujuſdam hilaritatis fines non fuiſſe mihi tranſiliendos, quin fugiendam orationis omnem acrimoniam, atque à durioribus & inurbanis (*ſtulti, inepti*, reliquíſq; ejuſmodi quæ ſenum moroſorum eſſe ſolent) vocabulis abſtinendum. Ad hanc itaque normam res meas compoſui; ſubridere initio potui, iraſci aut pugnare non potui. At caput illud jam nunc abſolutum relegendo, inveni imminutam eſſe mihi planè improviſò & neſcienti hanc animi temperationem. Video excidiſſe mihi vocem illam *ineptire*, quin ſentio redire mihi perturbatam atque injucundam animi diſpoſitionem, quæ niſi omni contentione renitar, factura eſt ut judicis atque cenſoris officio omni neglecto, in eas redarguendi formulas prolabar quæ ſolent ab adverſariis, viríſq; inimicitiam Scholaſticam profitentibus erumpere. Imò verò quid me vis facere? Scio quam ſis ipſe totus ex tranquillitate placidæque mentis conſtantia compoſitus; ſperabam me aliqua tam potentis atque excellentis exempli tui beneficia tuliſſe, hunc tamen hominem ferre ulteriùs non poſſum, adeo omnia ſua vel vetuſta atque ab aliis petita (quos pueri olim legimus) repetitione ingratâ, vel nova atq; ab ipſo vel inventa, vel potiùs primum affirmata (neque enim ultra nudas affirmationes ſolet Philoſophari) inſolentiâ inani cæperunt offendere. Quid, quæſo, à te commerui ut in elementaria iſta de *Propoſitione ejuſq; partibus Subjecto, Prædicato & Copula*, de *propoſitionum ſpeciebus, univerſali, particulari; affirmativa, negativa*, reliquaque Dialecticorum quibus & Scholæ Sophiſtarum & aulæ Collegiorum

toties

toties recentibus olim nobis intonuerunt, relegandum me esse judices. Vetera hæc sunt, hæc pueri crepant, millies ea volentes audivimus aut nolentes. Esto (inquies) at ipse nova in istis pollicetur, & profert. Primùm, lemma capitis sexti de corpore legas, & nihil quicquam invenies quod non sit ab aliis tractatum. At ab aliis (inquis) dissentit, immò verò, & ea in quibus dissentit à Leviathane & libello de Homine (illius Cap. 4 & 5 hujus C. 5.) traducta sunt & tralata. At hoc (inquis) non prohibet esse hæc ipsa mundo nova, etiamsi neque sibi neque nobis: quare novorum specimen exhibeamus.

Incipit igitur ab increpatione Metaphysicorum, eosque initio castigandos decernit, quod verba jungant sæpe incohærentia &c. Nempe huic usui perpetuò ipsi inserviunt, ut stylum in eos acuat, ut ipsi possint —*fungi vice cotis, acutum*
Reddere quæ ferrum valet exors ipsa secandi.
Eidem usui sunt ipsi *Aristoteles*, & Logici, neque eos neglexit; illum Articulo 15. hos Art. 18. Contractum igitur hoc modo acumen ejus contemplemur; mirum est certè quod margini non ubique inscripserit, *subtil.* & *subtiliss.* Quin cætera brevissimè perstringamus, quia leviora sunt: illud de veritate quod habet, paulò accuratiùs discutiamus.

Definiverunt hactenus Dialectici propositionem, ut sit vel *Sententia quâ unum de altero affirmatur vel negatur*. Vel ut sit *oratio verum vel falsum indicans*. Verùm quid ipsi est propositio? *Propositio* (*inquit* §. 2.) *est oratio constans ex duobus nominibus copulatis, quâ significat is qui loquitur concipere se nomen posterius ejusdem rei nomen esse cujus est nomen prius*. Bellè admodum. Ita ego nimirum

rum quendam ex iis quos odio plusquam Vatiniano prosequitur, conscientiam hoc modo definientem audivi: Conscientia est res per quam is qui habet Conscientiam, scit se habere Conscientiam ejus rei, cujus habet Conscientiam. Annon & ipse intelligit propositionem esse orationem, qua unum de altero affirmatur &c. vel verum aut falsum indicantem? imò hoc vult sua ipsius definitio: quid igitur opus erat tot verbis inconcinnis? nempe hæc vetera sunt & recepta, & est natura Hobbii novitatis avida; quin pauca ea sunt, & ad libelli molem parùm conferunt, neque verò aliæ desunt ipsi rationes: verùm hæc satis.

Ait prædicatum respectu *Subjecti esse continens, subjectum respectu prædicati, contentum.* Est autem ipsi prædicatum sæpissimè pars subjecti, pars igitur ipsi totum continebit. Ait *Gentes esse nonnullas,* (*vel certè esse posse*) *quæ vocem respondentem verbo nostro* est *nullam omnino habeant, quæ tamen formant propositiones solâ nominis unius post aliud positione.* Verùm quænam sint illæ Gentes, dicat, si valeat, neq; tergum vertat, sin minùs, ista utcunq; inania ad pompam finxisse patiatur ut credamus.

Ait ad finem Sectionis tertiæ, *Accidentia ideo dici quòd ita res ipsas comitantur ut* (*exceptâ extensione*) *perire & destrui possint, abstrahi non possint.* Quænam est, quæso, ratio, cur extensionem solam excipiat? an non eadem est ratio figuræ, quæ est extensionis? annon æquè impossibile est corpus absque figura ac absque extensione existere? at dices manente corpore eodem figuram ejus mutari posse: quanquam hoc illi absque demonstratione (quibus ubique destituitur) non opus est ut concedamus, ostendere tamen omninò debuit corporis ejusdem in condensatione & rarefactione extensionem interim non mutari. Ait (§ 4) voces

ces has *Substantiæ Abstractæ*, *Essentiæ Separatæ* (cujusmodi vocibus Deum, Angelos, hominum animos morti superstites indigitare solent Philosophi,) *voces esse insignificantes*, verum ostendi capitulo superiore hoc illum absque omni rationis specie sibique ipsi contradicendo asserere. Quin igitur quousque tandem abutetur patientiâ nostrâ, sentio me v. d. hâc occasione datâ excandescere, ferre non possum hominis absque omni ratione insanientis importunitatem. Aiunt nonnulla ex animalibus magis generosis conspecto Gallo protinùs commoveri, & sese ad pugnam accingere: movet me certè quoties cristam eum erigentem intueor: at inquis Gallus non est, quin potiùs ex animalium eorum numero quæ calcaribus indigent, imò ex Gallorum numero & consortio se nuper subduxit, ne ab ipsis pro meritis exciperetur, ut posset in Anglia hac nostra impunius ista effutire: nempe hoc illud est quod facit, ut incalescam: non feram, non sinam, non patiar, ut effrenatâ sua libidine ista Religionis omnis semina, imò & civilis societatis, ex juventutis nostræ animis impunè extirpentur, ut seductos liberè in fraudem illiciat. O si nunc Vindex ille hic adesset, quem in Elencho Geometriæ Hobbianæ à turpi hujus hominis injuria vindicavit nuper vir doctissimus! quam opportunè hic posset bella & pulchra ista *stultus*, *mendax*, *sceleratus* in os ipsi refundere? Nempe qui in illa est sententia, quæ astruit Deum non esse: qui Deum se credere profitetur, quin Deum non esse posse illud, cuicunque competunt Attributa corporis, & tamen nullam esse substantiam separatam, aut naturâ suâ à corpore sejunctam. Qui sceleris omnis fundamenta hoc modo collocat, dic, quæso, quibus sit nominibus insigniendus? Scio, vir modestissime, displicere tibi hanc libertatem, quin

&

& mihi molestum est in cœno hoc volutare : quare reprimo me, & ad alia progredior. Liceat autem mihi ordinem illius aliquantulùm mutare, (neque enim illius refert, cui neque ordo constat neque methodus accurata) ut omnis de veritate disquisitiuncula in finem reservetur.

Ait (§ 11. 12. 13.) propositionem Hypotheticam cum Categorica sua eandem esse (sive ipsi æquipollere) nonnisi cum Categorica est necessaria (id est, ut loquuntur alii, cum prædicatio est saltem κατ' ἀυτὸ, verum nunquam evincit ut (ad mentem Dialecticorum) hoc ipsum non fiat in iis quæ dicuntur κατὰ παντὸς: si etenim vera esse concedatur ista propositio, *omnis homo est niger*, vera & illa erit, *siquid est homo, idem est nigrum.*

In §. 14. quid sit Articulus ultimus præcedentis, vel quid sibi velit, planè non intelligo. Ait § 15. contra Aristotelem, *Æquipollere duas has propositiones, homo non est arbor, & homo est non arbor*. Verùm mihi posterior hæc illud sumit, hominem esse, quod prior illa non præsupponit, quanquam de istis nolim litigare.

Alia sunt quæ reprehensioni non iniquæ sunt quammaximè obnoxia, ut insultus in Logicos § 20. ubi rem esse Attributi sui, sive proprietatis, sive modi, causam dicere soleant, illudq; ubi cognitionem cognitionis, id est, modum modi esse causam efficientem asserit, (ne animum agnoscat) hoc tamen neq; explicet, nedum evincat, aut evincere posse videatur. Verùm nos ad doctrinam ejus de veritate transeamus, hîc n. ipsi quam maximè congruet quod de Africa dici solet, quòd semper aliquid apportet novi.

Nosti (vir doctissime) summos in omni ætate viros in veritatis naturam atq; definitionem inquirentes eámque altiùs investigantes, in illud tandem consensisse,

sse (neque n. occurrit mihi varias hominum sententias versanti, quis in istis dissensionem animi vel ἐποχὴν professus fuerit) primò res esse, esse, quod sunt, ab invicem distinctas, ideóque unamquamque rem unam esse: fieri posse easdem objecta tum intellectus tum voluntatis, ideóque veras esse & bonas.

Deinde ferri in hæc objecta humanam mentem, eorum naturam atque proprietates scrutari, de iis (componendo vel dividendo) sententias intùs formare, & judicia perficere, quæ quidem judicia si cum rebus ipsis consentiant vera ea esse, sin verò dissentiant, falsa.

Atque tandem vocabulorum usu aliorúmve signorum quæ visui non minus quam auditui parari possunt (uti in Scriptura Sinensium aliísque plurimis exemplis manifestum) ista animorum judicia proferre, & enunciare; illudque habere istas enunciationes, quod si sententias veras sive judicia quæ ex ipsis rebus rectâ ratiocinatione mentis vel rerum intuitu, hausta sunt, exprimant atque significent, tum veras esse enunciationes seu propositiones; sin verò, falsas eas esse. Ideoque veritatem propositionum seu enunciationum ex veritate judiciorum eorum quæ exprimunt omnino derivari, seu, quod idem est, veritatem primò & per se Judiciorum esse, secundò & derivativè Propositionum verbis vel signis aliis enunciatarum aut indicatarum.

Cogitemus vocabula nondum inventa, sumatur in exemplum figura quam nunc Triangulum Rectangulum appellare consuevimus, feratur in hujus figuræ considerationem mens, donec affectiones ejus invenerit (quod ut absque verbis fieri non possit, nulla unquam ratio evincet) inciderítque in judicium de

compa-

comparatione *quadrati* (nondum nominati) lateris maximi, & summæ quadratorum reliquorum laterum. Fieri potest, ut rem sive figuram propositam penitiùs intelligendo judicet æquale esse quadratum illud prius, posterioribus istis simul sumptis. Hoc hactenus asserunt omnes mortales, verum esse illud judicium, etiamsi nulla forent vocabula aut signa ab hominibus excogitata. Quare progrediatur, & rebus simul & notionibus ex rebus haustis nomina imponat. Constet & conveniat hominibus de vocibus, Angulus Triangulum, Rectangulum: Sit latus Angulo recto objectum Hypotenusa: sit maxima figura rectangula, quā linea aliqua facere potest, Potestas ejus appellata: sint latera comprehēdentia rectū, Crura ejus vocata: Tum demum hæc oratio *In Triangulo Rectangulo hypotenusa æquè potest cruribus*, vera erit propositio, ideo nimirùm quia verum indicat, seu verum enunciat resque ipsi consentiens animi judicium. Imò verò cum voces sint signa solummodò rerum, ut concipiuntur, unde Philosophus hic noster eas conceptuum solorum signa esse voluit, & cum judicium orationem in rectè ratiocinantibus semper præcedat, nihilq; habeat oratio, nisi ut mentem sive animi judicium exprimat, mirum esse videatur, si quis veritatem etiam & falsitatem auferens judicio, illam vocabulis tribuat. Quid interim noster Hobbius? Voces hæ, *verum*, *veritas*, *vera propositio*, *idem valent*. §7. *Veritati & falsitati locus non est, nisi in iis qui oratione utuntur.* (§. 8.) *imò veritates omnium primæ ortæ sunt ab arbitrio hominum, qui nomina rebus imposuerunt &c.* Sect. 8.

Leviathani c. 4. p. 15. *Verum & falsum attributa sunt orationis, & ubi oratio non est, ibi neq; verum est neque falsum.* Miraris, credo, quid sibi velit monstrum

hoc

hoc assertionis:dicam,nisi me fallat conjectura. Leviathan ejus in eo perpetuus est, ut doceat (ut & libellus de Cive, uti posteà erit manifestum) *nihil esse in se bonum aut malum*, imò fluentem esse omnem ejus naturam atque pro arbitrio Imperatorum incertam. Hoc in loco contendit, neque esse *in se verum aliquod aut falsum*, quinetiã ex hominum arbitrio illud omne dependere, Quo spectent hæc, nescis?quo ducant,non vides? —— Nempe hoc assiduè, —omnis in hoc est. Conscientiæ habenis ut per eum laxatis, lorísque effusis

——*homines aliqua ratione valerent*
Relligionibus atq; minis obsistere vatum.

Atque ipse quidem, si rationum aliquarum pondere & momentis ad ista premeretur, suaque modestiùs efferret,non esset mihi adeo intolerabilis:verùm cum destituentibus illum argumentis nihil omnino ad novitatum suarum παραδόξων confirmationem afferat præter confidentiam solâ nitentem sui ipsius affirmatione; quis est, quæso, tam ferreus ut teneat se? Verùm(inquis) hic Rhodus, hic saltus: ostendendum est illud quod objicimus.

Quare age,videamus ejus argumenta.

Affirmat veritatem soli propositioni competere,audi qua ratione.

Sectione 7 pro more suo confusè garriendo, potiùs quam differendò,nedum computando, hæc innuit.

Aut (inquit) *veritas & vera propositio idem valent, aut veritas in re consistit.*

At in re non consistit veritas (nam Metaphysici pueriles sunt & nugatores) *Ergo.*

Expectas forsan,ut utramque probet demonstrator hic Propositionem, neque n. manifestæ sunt veritatis, verùm hoc tibi mihíque faciendum reliquit, neque vel

vel minimum probationis appoſuit. Dicimus(ſi forſan alii in re conſtare veritatem opinentur) neque veritatem in re conſiſtere, neque cum vera propoſitione reciprocari, verum in judicio mentis primùm conſiſtere, deinde in oratione mentem exprimente.

Ex his tamen Corollaria deducit, tanquam ex legitimè demonſtratis, ea nimirùm quæ ex ipſo deſcripſimus, *verum & falſum non eſſe niſi in oratione utentibus, eaq; ex arbitrio dependere.*

Verum & aliud Sectione 10. argumentum profert, unde hoc idem concludit.

Sunt nempe (inquit) *quædam propoſitiones neceſſariæ, quæ ſunt æternæ veritatis.*

Quare manifeſtum eſt veritatem (*non rebus, ſed*) *orationibus adhærere.*

Neſcio certè an quiſquam alius hoc poterit argumentum ita inſtituere, ut, quod vult Hobbius, evincat: mihi nihilo magis concludit, quam ſi baculum in angulo jacentem traxiſſet in argumentum, vel anſerem agellum ſupervolitantem.

Nolo in illud involare, ubi præpoſitiones æternas præſupponit (nempe propoſitiones verboſas quales nuſquam intellexerunt ipſi unde hæc oſcitantèr tranſtulit.) Dicat modò, ſiqua ſit ipſi Philoſophiæ imò Dialecticæ vel computationis cognitio & peritia, qua ratione poſſit oratio æterna eſſe adeoque æternæ veritatis, excluſo interim ab hoc privilegio mentis ipſius opere & judicio, unde omnis in vocabula (inertia atque invalida) vis atque veritas derivatur. Imò ſi vera erit ſemper hæc propoſitio, Homo eſt animal, verum erit & judicium illud in æternum quo notio animalis in hominis notione comprehendi judicatur. Cernis quam leves ſint demonſtrationes Hobbianæ; quantillâ ratione quantas res inferat, quam ſit πρόλη-

ψιων

ψεων atq; Corollariorũ prodigus, quã parcus demonstrationum, quæ quidẽ hactenus ostendisse visum est.

Cap. 5.
De Syllogismo.

Quum sit ab innumeris Scriptoribus tractatus hic locus omnis qui est de Syllogysmis, adeò ut impossibile fuisse existimarem, ut quis vel nova & ab aliis autoribus omissa inveniret, vel vetera transferendo errorem committeret; transiliendum mihi prorsus hoc capitulum ad alia quæ majora sunt festinanti existimabam; verùm dum oculos huc etiam conjicio, sentio me ingenii Hobbiani ista cogitantem penè oblitum fuisse, cui solenne illud & legitimum videtur, vetera malè intelligendo larvamque quandam mutati systematis iis inducendo, aliorum hominum inventa ab ipso depravata, pro suis & novis gloriosè efferre atque effutire.

Primùm autem, illud notare non erit, opinor, importunum, quam sit sollicitus ut sententiis iis quas nos esse fædas (ut nihil graviùs dicam) judicamus, discipulorum suorum mentes sint præoccupatæ, hinc nempe est quod repudiatâ istâ differendi formulâ quâ homo, animal, sentiens, &ejusmodi alia pro Syllogismorum exemplis exhiberi à Dialecticis solent atque in Syllogismos componi, substituat ipse novam quâ hominem esse Corpus concludatur. Nempe decies saltem vel undecies illud hoc capite infertur. Dices tu pro candore tuo, non illum præ se ferre hoc in loco ut evincat integram hominis naturã à corpore absorptã esse & comprehendi: ego vero mallem ut istud apertâ hic facie conaretur, ut conserta manu de illa re statim ageretur, nempe ab arte sua quæ est ars veteratoria nõ

discedit. Novit versutus homo sententias sæpe recitando paulatim imbelles juvenum animos invadere, ad illud proclives, ut pro veris admittant formulas eas dicendi, quæ fuerint ipsis repetitione crebrâ familiares. Atque hanc quidem ejus licentiam pluribus castigare vellem, nisi viderem & libelli à nobis instituti molem hoc modo excrescere nimium, & sentirem infinitum fore omnia ejus non modò quæ confusa sunt & indigesta, non modò quæ falsa sunt & Philosopho indigna, verùm ea, quæ turpe est virum Philosophum absque probatione asserere(utpote quæ ad impietatem viam sternunt)fusiùs castigare. Quare sufficiat mihi deinceps breviore nota aliqua, insolentiam ejus, occasione illud postulante, reprimere: Ea autem quæ mihi displicuerint, unà cum displicentiæ rationibus brevissimè proponere. Nihil esse mihi videtur in hoc capitulo, ubi versamur (nempe quarto lib. de Corpore)quod non sit vel quia Tritum est (ne nauseam creet) negligendum, vel quia Falsum aut puerile contemnendum. Nos pauca libemus.

In Sectione secundâ quoniam ex duabus propositionibus quæ terminum communem non habent conclusio nulla sequitur. Hoc inde sequi asserit Corollarium. *Itaq; in Syllogismi præmissis tres tantum termini esse possunt.* Verum quidem hoc esse norunt omnes etiam pueri decennes, Corollarium hoc esse ex priore sententia deductum ostendere non valet ipse jam Senex sexagenario (ut aiunt) major, neq; si sexaginta adhuc annos prioribus adunet, opinor esse valiturum.

Ait (§.4)In omni Syllogismo illam propositionem quæ habet medium terminum pro subjecto debere esse vel universalem vel singularem, non autem particularem aut indefinitam. Certè elapsæ sunt festinanti

nanti è memoria figuræ tertiæ modi *Disamis*, *Datisi*, *Bocardo*, *Ferison*.

Ait §. 6. post multa non admodùm profunda, *manifestum esse Syllogismum nihil aliud esse præter collectionem Summæ ex duabus propositionibus sibi junctis*. Quanquam autem in conclusionibus affirmativis dici hoc possit, nullam ego rationem percipio quare in negativis non sit differentiæ potiùs inventio. Novit certè, si speciosam calluerit Arithmeticam, signum negativum affirmativo additum Subductionis opus potiùs quam Additionis reverà perficere, indéque colligi quantitatem non summam, sed differentiam.

In Sectione septima novum quid affert omnibúsq; quotquot hactenus fuerunt, sive Logicis sive Logistis inauditum. Nempe fieri posse ut tam major quam medius terminus nomen sit negativum, *atq; constitui hunc legitimum Syllogismum ex omnibus propositionibus negativis.*

Quin proferat igitur Syllogismum, en autem eum præstò ad manum.

Nullus homo est lapis,
Quicquid non est lapis non est silex,
Ergo nullus homo est silex.

Num tu jam credis nullum hominum esse lapidem? ego certè credo lapides à Deucalione projectos à tergo, fuisse magis Philosophicos, neque ab ipsis extundi potuisse assertionem, qua astrueretur *minor* ista propositio esse *negativa*, quibus vel minima ignei vigoris scintillula aliquando emicuit.

Sectione 8. ait homines Syllogismum contemplantes concludere tria nomina esse ejusdem rei nomina, ac proinde conceptum respondentem Syllogismo ex propositionibus universalibus nullum esse in iis animalibus quibus deest usus nominum. At nos supra

ostendimus conceptus & conclusiones rationum speciei integræ alicui communium, non ex verbis dependere, sed tacitâ mentis operatione absolvi. Sectiones sequentes de propositionum conversione consideranti, cum nihil occurrit quod non sit protritum puerisq; notum, quamvis sibi forte nova omnia & ab ipso primùm inventa videantur, hanc partem penitus omittam. Concludit hoc capitulum monendo (quod verissimum est) *docendos esse homines veram Logicam citiùs feliciusq; qui Mathematicorum demonstrationibus quam qui logicorum Syllogizandi præceptis tempus conterunt.* Erit igitur, opinor, Logica hujus viri ex Mathematicis suis æstimanda, Mathematica autem ejus ego in procinctu eram (uti nosti) ut ad examen redigerem, eaq; pro dignitate sua & meritis tractarem, cum monuit me V.Cl. *Iohannes Wallisius*, se illud idem in manus sumpsisse; ab hoc igitur doctissimo viro, & rerum Geometricarum peritissimo ejusque Elencho Geometriæ Hobbianæ, ut & ex Andreæ Tacqueti Epistola ad Moranum, discent ignari, qualis & quantus sit Mathematicus Thomas, imò quàm sint stupore potiùs aliorum animalium quam ingenio humano digna, quæ ab ipso sunt inventa, & quam fuisset æquū ut iis omnibus inscriberetur sequentis capituli ἐπιγραφὴ quæ est, *de Erratione, Falsitate & Captionibus.*

CAP. 6.

De Erratione, Falsitate & Captionibus.

DE errore & fallaciis pro reliqui Dialecticorum gregis more dicturum, si errare & ipsum contigerit,

gerit, & falli aut captione uti, non est ut quæramur, cum ejusdem sit & regulas & regularum exempla exhibere.

Dixerat supra, Veritatem & Falsitatem ex arbitrio hominum pendere atque oriri (nempe ὀνοματοποιοῦντων) hoc ipsum primâ (cap. 5. de Corp.) sectione latiùs explicet, imò & ἐὰν τύχῃ demonstret, discrimen erroris & falsitatis ostendere aggreditur, missisq; demum ambagibus sententiæ Hobbianæ hæc summa est. *Errare posse homines non modo affirmando & negando, sed etiam sentiendo atq; in tacita cogitatione; at Falsitatis nomen solum hoc genus Erroris mereri, quod à temeritate oritur pronunciandi.*

Quod si errare sentiendo homines possint, an non & rectè sentire? Sententiam autem rectam eandem esse veram, omnes quotquot hactenus fuêre homines senserunt, vel si veritas non sit, dicat tandem quid sit errori oppositum.

At (inquit) Falsitatis nomen solum hoc genus Erroris *meretur*, quod &c. Primum rationes ejus intueamur, quibus infertur *mereri* hoc nomen, solum hoc genus. Datum est hoc nomen omni errori & illud immeritò. Cur immeritò? Nempe Falsæ *neq; res neq; imaginationes dici possunt* (dicere debuit neque judicia animorum. Sed ut videtur —*indulsit naturæ Conditor illi tantùm animam* . Cur autem falsa hæc esse non possint? quia nimirum *verè sunt id quod sunt* (p. 36. § 1.) itane verò? annon hoc ipsum est puerile illud & nugatorium dicendi genus quod ab ipso supra C. 3. § 7. ridetur. At *inquit non promittunt aliquid, ut signa, quod non præstant.* Ohe! Jam satis est, mentem ejus licebit tandem expiscari. Propositiones & verba veritatem pollicentur, neque tamen præstāt. At quid inde? fallunt igitur inquis; fallunt? ergo hac ratione

fallentes, non autem *falsa* dici merentur. Annon hoc est (quæso) pulchrè philosophari, *verba fallunt*, *ergo falsa dici merentur*, *ergo sola falsa dici merentur*, *ergo veritas & falsitas ex arbitrio hominum omnino dependent*. Dic obsecro v. d. quo nomine ratiocinationem hanc insigniam, Erroris, Falsitatis, an Captionis?

Ait (c. 3. §. 8.) *Habere orationem* (quod dictum est de Solonis legibus, cum quo tamen Solone vix quicquam habet ille commune) *simile aliquid telæ aranearum, nam hærent in verbis, & illaqueantur ingenia tenera, fortia autem perrumpunt*. Mirandum est certè in Corpore tam vetulo lentoque tenerum adeo ingenium esse ut hanc telam minimè perrumpat; imò quid est, quæso, quod ipsa aranea venenosum animalculum *suâipsius* telâ complicatur? Sed nobis non licet esse tam otiosis. Ad cætera pergamus.

Erroribus (*inquit*) *qui contingunt ex signis naturalibus, occurretur primò & ante ratiocinationem, si ad hujusmodi conjecturalia comparemus nos tanquam ignorantes, deinde per ratiocinationem*. Expectas, opinor, aliquid quod sensum expleat, at frustrà illud quidem, imò tibi incumbit ut illud præstes, qui vigilans & vegetus legis quod ipse vel dormiens (uti de ipso dixisse fertur Cartesius) vel oscitans saltem scripsisse videtur.

Fallacias in materia propositionis enumerans. § 2. Primam esse ait ubi nomen Corporis cum nomine Accidentis copulatur. Benè illud quidem, videamus exempla; exemplū hujus est *cum dicitur Intellectus intelligere*. Intellectus igitur est corpus; atque hoc obiter, atque aliud agendo insinuandum est, —Nam si non aliquà nocuisset, mortuus esset. Quòd si reverà tantus sit Philosophus quantum se esse arbitratur, si sint omnia legitimè ab ipso demonstrata (quod ad Patronum nobilissimum virum in epistola ad illum

jacti-

jactitat) ostendat modò ubi hoc demonstraverit, ne irrita videatur & vana hæc ipsius jactatio, ne Philosophia hæc omnis non modô respuenda, sed & conspuenda videatur.

§ 4. Pro exemplo secundi generis Fallaciarum, ubi nomen Corporis cum nomine phantasmatis copulatur, hoc affert. Ubi dicitur *Lumen esse corpus vel moveri*. Est igitur ipsi lumen phantasma, mirum autem mihi videtur resilire à speculo phantasma & quoquo quis modo velit reflecti, quin lente aliquâ collecta in unumque aliquod punctum projecta phantasmata ignem prorsus generare, motumque partium minimarum rapidissimum in flamma concitare.

§ 8. *Sexto modo* (id est, nomen phantasmatis cum nomine Nominis copulando) *errare eos* ait *qui dicunt Ideam alicujus rei esse Universalem, tanquam esset in animo Imago quædam hominis simpliciter &c.* Verùm error in eo consistit, quod ipse nunquam intelligere potuit quid esset notio universalis. Nam ubi dicitur e, g. *Omnis homo est animal*, neque intelligitur esse hominem aliquem simpliciter, neque Ideam universalem esse alicujus *rei* Ideam, seu Ideam à re aliqua in animum impressam; verùm illud denotatur excessisse mentis opus, Imaginum omnem sphæram, quæ à sensuum objectis creantur, atque evectum esse animum in apprehensionem notionis seu rationis cujusdam communis, quæ est unicuique homini congruens.

At errant (inquit) *septimo modo* (propositionem cum nomine copulantes) *qui Ideas alias in intellectu, alias in phantasia ponunt; quasi alia esset Idea hominis quæ orta à sensu in memoria retinetur, alia quæ in intellectu est, quando intelligimus hominem esse animal.*

Imò verò. Idea quæ in memoriâ retinetur est eadem ipsa quæ oritur à sensu, Ideam quæ oritur à sensu

circumſtantiæ ſive accidentia objecti(*Magnitudo,Figura,Color,Poſitio,* & ſiqua ſint ejuſmodi)comitantur, neq; efficere poteſt aut ſenſus aut memoria ut aliter ſe res habeant. At Idea quæ eſt in intellectu, (ſi ita nos loqui requirat)eſt notio ubi omnes circumſtantiæ ſecluduntur atque rejiciuntur, ſeu apprehenſio *rationis* ſub negatione omnium accidentium, & circumſtantiarum, quæ ſingulorum objectorum Ideas vel conſtituunt,vel comitantur; *rationis*(inquam) in quâ omnia ſpeciei alicujus ſingularia conveniunt.

Cernis interim V.D. quanto molimine,quantâ ſive conſtantiâ ſive pervicaciâ, imò quàm importunè contendat argumenta immortalitatis convellere;

—tu fortè rearis
Impia eum rationis inire elementa, viamq;
Endogredi ſceleris.—

Neque ego quidem paratus jam ſum,ut poſſim eum hoc crimine levare,adeo perpetuus in eo eſt,ut brutis animantibus nos annumeret fecítq; demum, hoc opere penitiùs conſiderato,ut ferè credam è nobis aliquem ea non niſi brevi intervallo ſuperare.

Sect. 10 ait,*omnem propoſitionem univerſaliter veram aut definitionem eſſe, aut partem definitionis, aut eſſe ex definitionibus demonſtrandam,* dicat igitur an hæc propoſitio,*quæ eidem ſunt æqualia,ſunt inter ſe æqualia,*aut non ſit univerſaliter vera, aut ſit definitio &c, aut ſit ex definitionibus demonſtranda, quòd ſi ex definitionibus eam demonſtraverit,ego (niſi tu aliud cenſes) eum è pecudum numero eximendum eſſe judicarem.

Caput concludit hoc monito, *artem ratiocinandi non præceptis acquiri, ſed uſu & lectione eorum librorum, ubi omnia ſeveris demonſtrationibus tranſiguntur.* Imò verò & fugiendo ut peſtem libros illos qui rerum accuratam tractationem præ ſe ferentes, atq; demon-

ſtratio-

ſtrationes ubique profitentes, paralogiſmis interim ſcatent, nihílque in iis quæ maximè demonſtranda forent, habent, præter petitiones principiorum abſurdas atque indecentes. Cujuſmodi autem ſint libri Hobbiani, ſpecimina quædam exhibendo oſtendimus, quin porro oſtendere conabimur.

Cap. 7.

De Methodo, ubi de Analytica Geometrarum, nonnulla.

VEreor ego admodum V.D.ne quod mihi ipſi jam antehac accidit, illud tibi etiam contigerit, nempe non ſine moleſtiâ in iſtis Dialecticorum tricis verſari: atque ego quidem magnopere cupiebam ab iſtis, ſi inſtituti ratio pati illud potuiſſet, abſtinere; imò renuente hucuſque genio, animóque plurimum reſiliente me iſta tetigiſſe ex leviore atque faſtidiosâ ſummorum apicum raſurâ, cuivis me minimè monente conſtabit: Eò magis certè tibi mihíque gaudendum eſſe exiſtimo, ad finem hujuſmodi nugarum Dialecticarum properare orationem, nihílque manere niſi ut eorum aliqua notemus, quæ in Capitulo de Methodo aut imperitè, aut aliquo modo incommodè ab ipſo prolate fuiſſe exiſtimemus.

Tale autem illud mihi videtur quod habet initio Sectionis ſecundæ, ubi ait, *omni Methodo commune hoc eſſe ut procedatur à cognitis ad incognita, id quod manifeſtum eſt ex Philoſophiæ definitione.* Quis illi, quæſo, hoc indulſit, ut ex definitionibus ſuis contra veritatem ipſam & communem omnium

um hominum sensum & cognitionem, conclusiones eliciat? imò verò ex accurata atque profunda rerum contemplatione (ubi de rebus agitur, non de hypothesibus) eruendæ sunt definitiones, non autem ex præsumptis definitionibus contra rerum naturam, earúmque veras rationes atq; genuinas, disputandum. Ait ex sua ipsius definitione Philosophiæ, sequi *omnem methodum procedere à cognitis ad incognita*, utrum hoc ex definitione suâ sequatur, nullus ego inquiro: hoc solum volo, excludere Mathematicum hunc ingentem, methodum eam quâ omnia ferè sublimiora in Geometriâ atque Arithmeticâ inventa fuisse constat, *Analyticen nimirum Geometrarum*. Vindex ille Academiarum, quicunque celato nomine is fuerit, ausus est ex paucis quibusdam in Leviathane ab illo elapsis, tanquam ex pede Herculem metiendo, illud suscipere, non esse Thomam hunc nostrum è numero Geometrarum profundissimorum; verùm naviculam illam suam quâ in novum orbem se navigaturum credidit, ventis ludibrium debuisse: quid existimas dicturum eum fuisse, si hæc vidisset? Nôsti tu (vir clarissime) magnam Analytices Geometricæ partem, imò maximam ex istis duabus (*Zeteticâ* atque *Poristicâ*) exhauriri; harum autem opus atque professio illud est, ex ignotis ad notiora animum deducere, unde per Syntheseos regressum possint ex adverso ignota à notioribus concludi atque demonstrari. Nempe accidere hoc sæpissimè, nôrunt ii quicunque in problematis solvendis aut Theorematis demonstrandis versari solent, destitui eos plerumque mediis iis quibus ipsi possint problema Syntheticè construere, aut Theorema propositum ostendere, quare viam capessunt retrogradam, & naturali demonstrationis viæ adversam initium sumunt ab ignota aliqua quantitate, vel

ex

ex problematis ipsius tanquam soluti suppositione, factaque per continuas (quantitatum variis modis comparatarum) consequentias resolutione, veniunt tandem ad æquationem inter datas duas aliquas sive notas quantitates; hoc quidem habet omnis Analytice Geometrica. Proponuntur aliquando fortuitò quædam propositiones seu Theoremata: nescitur an vera, an falsa fuerint; hoc quæritur. Supponuntur igitur sive vera sive falsa esse, eruuntur ex positione ista consequentiæ, si in vera deducunt plerumque vera, si in falsa, semper esse falsa concluduntur ea enunciata, unde orta est resolutio, quæ quidem Analytice pars *Poristice* vocatur : verbo, hoc habet utraque Analytice, ut ab ignotis ad notiora deducat, unde possit Synthesis (quia convertibilia sunt Geometriæ axiomata) ab istis notioribus, ubi desinit Analysis, incipiendo, ad eorum, sive Theorematum demonstrationem, sive problematum solutionem, quæ fuerant quæsita, assurgere. Ista cùm nescivisse, dum hæc scriberet, hic autor videatur, non est ut mireris clarissimorum v. v. Iohannis Wallisii atque Andreæ Tacqueti Elenchum atque animadversiones legendo. Perplexum est illud mihique admodum obscurum quod habet initio §.5. *Causa universalium (eorum quorum causa aliqua omnino sunt) manifestæ sunt per se, sive naturæ (ut dicunt) notæ; ita ut nulla omnino methodo indigeant. Causa enim eorum universalis una est, motus: nam & figurarum &c. causa est motus, quanquam qualis ille motus sit sine ratiocinatione cognosci non possit*, Quænam est hæc animi confusio in ipsa de methodo tractatione? Quænam sunt (quæso) illa quorum causæ aliquæ non sunt? Quid est quod dicat initio causas esse universalium easque per se notas; deinde eam unam esse, nempe motum? Quid est

quod

quod causas universalium manifestas esse asserit, ita ut nullâ omnino methodo indigeant, post verò cognosci non posse sine ratiocinatione, qualis sit motus ille, qui sit causa Figuræ alicujus, Coloris, Soni, &c. Dices forsan hanc esse mentem suam, ut asserat causam omnium varietatum esse motum, atque hoc esse per se notum, sine ratiocinatione; causas autem varietatum in objectis esse motuum varietatem, quæ ratiocinatione indiget ut investigetur, Et ego quidem credo tale quid illum aliquando loqui voluisse; at nescio quomodo errat fluctuatque illi oratio sua; & vix unquam contingit, ubi in verba similia incidit (ut hic, ubi causa universalium, & causa universalis ab ipso nominantur) ut seipsum absque sensûs deliquio expediat.

Ait (§ 7) *possibile non esse absq; vocabulorum vel notarum usu progredi (ratiocinando) à principiis, uno aut altero Syllogismo longiùs.* Temerè hoc quidem minimèque philosophicè; quin *difficile* potius hoc esse dicere debuisse videtur.

Non illud mihi profectò cum ratione dictum videtur, ubi asserit (§ 13.) *Definiri satis ea nomina quæ res significant, quarum causa aliqua intelligi potest* (ista enim sunt quæ prioris generis esse illic determinatur) *si oratione brevissima fiat, ut Idea earũ clara in animo excitetur.* Et quod dicit in fine (§ 14.) *definitionem esse propositionem cujus prædicatum est subjecti resolutivum ubi fieri potest, & ubi non potest exemplificativum.* At ista exemplificativa non sunt mihi crede definitiones, etiamsi causa intelligi non possit: quòd si possit intelligi, debet illa Philosopho res accuratè tractanti in definitionibus curæ esse ut *intelligatur*, ut tradatur: Quanquam etenim omnis definitio accurata claram excitet in animo

defi-

definiti Ideam, nempe inde concludit, quæcunque vocabula claram excitent Ideam, definitionem statim Idealem comprehendere.

Transeo quod habet de Euclidis principiis (§ 13.) nempe axiomata Euclidis principia non esse, sed esse demonstrabilia ex definitionibus. Nempe tentavit ille Axioma hoc *totum est majus suâ parte*, ex definitione Totius & Partis demonstrare (C. 8. §. 25.) & respicere solet ad pauca, unde orta est ipsi facilitas pronunciandi; quod de uno se invenisse credidit, illud omnibus convenire existimavit; quod nullâ tamen ratione evicturum eum aliquando esse credo.

Sectione 16, ex definitione demonstrationis illud deducit, *omnem legitimam ratiocinationem quæ initium habet in principiis veris esse scientificam & veram demonstrationem*. Rescinduntur obitèr ab illo omnia quæ fidei sunt, in iisque omnis ratiocinatio; Scientifica ea non esse, veram demonstrationem non habere, millies in Leviathane vel innuit vel profitetur; quin igitur vera ea esse ut neget (sibi ipsi, si constare velit) est necessarium. Imò cujus est hæc vox! p. 238. *Quicquid verum est, idem demonstrare se posse putat Geometria recens, sedatior facta, non item; habetq; vino illud simile, recens ut inflet.* Quid primum dicam, V.D. quid postremum? quomodo me hac occasione geram? Soleo nimirum errores ejus infinitos, modò nihil illis subesse impietatis videatur, sedatus intueri: verum cum in relligionem eum sive tectè machinantem sive apertè involantem cerno, condonabis hoc spero mihi si paulò vehementiùs commovear. An in illo ingenium, an judicium, an memoriam, an relligionem, requiram? in quam quæso partem vehetur oratio? imò

verò

verò (vir digniſſime atque moderatiſſime) ſentio non modo ſeveritatis, verùm & crudelitatis ſummæ futurum illud ab ipſo exigere cui non eſt ſolvendo. Quin patiamur ipſum abſque hac moleſtia ætatem agere, ſive nimium ſeneſcere contigerit, ſive repueraſcere.

Fecit hæc animi perturbatio, ut alia in hoc capite multa quæ falſa ſunt aut temerè enunciata omitterem: tale eſt illud p. 52. § 15. 3. ubi dicit, *de definitionibus an ſint admittendæ necne non eſſe neceſſe diſputare*. Nempe hoc illud eſt quod ſibi poſtulare perpetuò videtur, ut pro libito poſſit definire, ut inde ducat Corollaria: verum quis eſt, qui neſciat quodcunq; libet hoc modo inferre. Solent Mathematicis ſtudiis dediti non illud curare quibus nominibus inſigniantur res ſuæ, modo termini quibus utuntur, definitione clara explicentur: verùm libertatem hanc ad Philoſophiam transferre omnémque ejus partem, ubi ex nominibus jam conſtitutis quæruntur rerum naturæque ipſius explicationes, hominis eſt parùm admodùm ſive naturam ſive Geometriam ſive artes reliquas ſive hominum conſuetudinem intelligentis. Verum & alia habet quæ faciunt ut Geometriæ ſi non ignarum, attamen non niſi parcè admodum ſcientem eum exiſtimemus. Dicit (§ 19) Geometras vocare artem illam quam nos ſupra deſcripſimus (initio hujus Capitis) Logiſticam; quinam ſint illi Geometræ qui hoc nomine hanc artem inſigniant, mihi certè non occurrit neque ipſe (credo) novit. Eſt hæc ars Geometris iis in quibus mihi verſari contigit ars *Analytice*. *Logiſtica* autem vocatur ars ipſa computandi (quod feciſſe credo ut Logicam vocaret computationem) ſive illa in numeris, ſive in ſpeciebus atque literarum notis exerceatur. Ait methodum Analyticam neq; exerceri neque intelli-

intelligi posse, nisi ab iis qui in Geometria versati sunt, totusque in eo est (tum in hoc loco, tum infra, postquam ad caput 20 perveniens de Analytice loqui didicit) ut Analyticen (istam cujus partim restitutione, partim inventione, factum est ut plus Geometriæ paucorum annorum spatio, ætate nostra & parentum, accesserit quam multis anteactis sæculis,) vilem omnino reddat & contemptam. Sed nunquam (spero) excutiet è studiosorum manibus atque studiis Analyticen illam Geometrarum, speciosamque quantitatum designationem. Facit hæc Ars ut unusquisque impensius aliquantò in eo versatus, non solum ea quæ à veteribus inventa sunt & demonstrata, facillimè possit intelligere, verum & alia insignia pro re nata invenire. Dedit hæc ars *Vietas*, *Ghetaldos*, *Harriotos*, *Onghtredos*, *Cartesios*, *Wallisios*, nomina æternitati consecrata: quin & nova dat indies huic Inclytorum numero adjicienda. Dedit artis hujus ignorantia & neglectus, *Orontios*, *Scaligeros*, *Severinos*, & hunc demum autorem paralogysmis in omne ævum insignes futuros, fædísque infames Tetragonismis. Certè duas esse res constat (præter paralogismos infinitos summamque arrogantiam quibus omnis ferè pagina impletur) quæ facturæ videntur, ut neq; inter bonos neque doctos viros sit Hobbius olim nomen aliquod insigne habiturus. Importuna nempe Spirituum, animíque immortalis (absq; omni rationis specie) rejectio, & insignis ἀγεωμετρία,

Discite Analyticen moniti, & non temnere Divos.

Atque hæc hactenus V. D. summas rerum oras lambendo in Logica Hobbiana, sive Computatione, animadvertisse sufficiat. Transeo nunc ad secundum illud rerum genus quod erat initio propositum, cui titulus est *Philosophia prima*.

SECT. II.

SECTIO II.

De prima Philosophia.

CAP. I.

Ubi animadversiones in Hobbii caput septimum libri de Corpore, de Spatio, Tempore, Contiguo, &c.

SCilicet *asserui jam me fugíque catenas*, à Dialecticis extricavi me telámque istam perrupi, ut ad sublimiora tandem assurgat paulatim oratio, atque in his quidem si præclarè eum se gessisse invenerimus, si sitim illam qua in naturalium rerum scientiam anhelamus, sedatam ab ipso senserimus atque restinctam, noli obsecro ut ipsi sint apud te dedecori, quæcunq; adhuc liberiùs in eum animadversa sunt. Magnam certè rem aggreditur Philosophiam naturalem ab imis fundamentis excitare; à notionibus communibus qualia esse solent axiomata Geometrarum ad maximarum rerum atque complicatissimarum intellectionem, nos, methodo non minus accurata quam est Euclidis in elementis (ubi nemo unquam tot sæculis paralogismum invenit) adducere. Hæc si præstiterit manebit eum certè laus insignis, etiamsi in Dialecticis non fuerit adeò egregius, multa certè habebit quæ se defendunt, uti illud, non omnia possumus omnes; pluribus intentus minor est ad singula sensus; Bos lassus fortiter figit pedem; & siqua sint similia; verùm inquies, quid si nos hoc etiam loco deluserit, nihílq; hinc reportemus præter stomachum vel bile vel adaucto sitis ardore laborantem? tum certè nobis recurrendum erit ad Philosophiam, ut injuriam hanc patienter feramus, cum levius fiat patientiâ quidquid corri-

Corrigere eſt nefas. Quanquam igitur & illud difficile ſit viro, ſaltem in Stoicorum diſciplina minimè exercitato, continere ſe provocatū atq; deluſum, tentabo ſiquid poſſim, & in ea quæ meam non excitaverint aſſenſionem, breviſſima oratione inquiram.

In Epiſtola Dedicatoria hæc habet. *Confido ſiquam fiduciam ſcripti ſcribentis timor, reſpectatio, diffidentia præſtare poteſt.* (Annon autem mirandum eſt niſi timor & diffidentia præſtent fiduciam?) *in tribus libelli hujus partibus prioribus ex definitionibus omnia eſſe legitimè demonſtrata.* Pertimeſcere incipio hæc intuens. Tertiam hujus libelli partem, quæ Geometrica eſt, primò omnium (pro more eorum qui Mathematicis delectantur) perlegi, legerunt eum & alii, judicium tulerunt clariſſimi viri D D. *Walliſius* & *Tacquet*, forſan aliíque. Atque ipſe jam totus ſum in metu, ne forſan elabatur ex animo ſpes olim de hoc opere concepta, effugiatque denuo & ſe abſcondat natura, cujus ipſius intuitum obtinuiſſe ſe profeſſus jam diu eſt Hobbius, eumque nobis pollicitus. Metuo certè ne ſit mihi illud querendum, nempe quod

Malo me Galatea petit laſciva puella,
Et fugit ad ſalices. ——

Siquid etenim poſſit ad metum hunc creandum ſcribentis arrogantia, reliquorumque omnium qui unquam extiterunt hominum contemptus (de qua re initio hujus Epiſtolæ nonnulla) ſiquid falſi ſæpiſſimè & fallentis experientia, ſiquid hominis efferentis ſeſe in rebus iis, ubi maximam de ſe opinionem & conceperat & in diſcipulis ſuis excitaverat, lapſus inſignis & in æternum pudendus, metuendum eſſe ſentio, ne nos fallat, (egregia expectantes) hæc omnis Philoſophia Hobbiana. Verùm

 (inquis)

inquis, non esse conjecturis atque ariolationibus immorandũ: quin igitur de re ipsa agatur, & pensitentur aliquantulùm definitiones istæ, quæ Philosophiæ universæ fundamenta esse voluit.

Incipit igitur Philosophiam naturalem *à ficta universi sublatione* (§. 1.) *rerumq;* (id est corporum) *annihilatione*.

Cernis statim initio magnum à nobis (imô quod imaginatione præstare non possumus) eum postulare, nempe ut cogitemus, id est, imaginemur corporum seu mundi ipsius annihilationem. Cum nullo interim phantasmate apprehendi possit vel rerum è nihilo eductio, vel eorundem in nihilũ reditio: imò verò mentis illud opus est, non phantasiæ, si modo poterit comprehendi; & novi ego plurimos, qui hunc autorem esse credunt.

Ægroti veteris meditantem somnia, gigni
De nihilo nihilum, in nihilum nil posse reverti.

Quare noluissem ut illud statim initio à nobis exegisset; sed fruatur hoc concesso: gestio videre orientem hinc Philosophiam tanquam ex Chao olim universum. Quid tum porro?

Tum inquit (§. 2.) *Si meminerimus, seu phantasma habuerimus alicujus rei quæ extiterat, nec consideremus qualis ea erat, sed simpliciter quod erat extra animum habemus, quod appellamus spatium imaginarium*, — Est enim *spatiũ, phantasma rei existẽtis, quatenus existentis.*

At multa sunt, quæ faciunt, ut vel veritatem vel uberiorem saltem terminorum explicationem in ista definitione requiram. Primùm enim etsi usus jam ante sit sæpiùs, & deinceps usurus sit per omnem hanc primam Philosophiam vocabulo *phantasmatis*, nondum tamen *phantasma* definivit, cujus tamen natura magis in profundo latet plerumque, quam earum re-

rum

rum quæ eo nomine definitũur. Ego quidem in ea ſum ſententia, non illud opus eſſe prima ſimplicium rerum genera definire, ea nimirum quorum claras atque diſtinctas notiones habemus, cujuſmodi ſunt motus, duratio & ſimilia, verùm licere in diſciplinis de iis rebus accuratiſſimis, à notis earum affectionibus ad ignotiora abſque omni Logicæ diſpendio ſtatim procedere: verùm ſi illa definire velimus, cavendum illud eſſe ſummoperè, ne quis notiora per magis ignota velit explicare. Tale autem hoc in loco contigiſſe ſentio: quid ſit ſpatium omnes ferè apprehendunt; quid ſit phantaſma Hobbius ipſe & nobis jam neſcire videtur, & ſibi ipſi non multùm antehac (ut audiendo accepi) ignorâſſe viſus eſt. (Nempe durior erat ipſi peneque fatalis libelli hujus partus, diuque ſub operis obſtetricibus laboravit:) Petenti mihi cauſas, reſponſum eſt, contigiſſe hoc partim ob Quadraturam non benè conceptam, partim ex eo quod quid eſſet ſenſus (& proinde quid phantaſma) neſcire ſe profiteretur. Imò verò excuſa eſt hæc pars operis aliquot annis antequam ab ipſo in prælum prodiret capitulum illud de ſenſione; prodiiſſe autem exiſtimandum eſt illud quamprimum ab ipſo conceptum & formatum eſt, ita ut ſenſus ipſius, terminos in prima Philoſophia per phantaſma definientis, hic fuerit; ſpatium, tempus, &c. eſt quid ignotum. Sed miſſa hæc faciamus, & quæramus quid ipſi tandem ſit phantaſma, ſine cujus rei cognitione latebit earum rerum natura, quæ eſſe phantaſmata definiuntur. Parte 4. cap. 25. §, 3. *phantaſma* (inquit) *eſt ſentiendi actus, neq; differt à ſenſione aliter quam fieri differt à factum eſſe.* Quærendum itaque eſt quid ſit ſenſio. Eſt autem *Senſio* ibidem §. 2. *ab organi ſenſorii conatu, ab extra, qui generatur à conatu ab objecto verſus interna eoq; aliquandiu ma-*

 nente

nente, per Reactionem factum Phantasma. Sensio est factum Phantasma; & Phantasma est actus sentiendi: Umh! vereor ne hæc se destruant invicem, priusquam ad istud Capitulum nostra perveniat oratio. Sed datam Phantasmatis definitionem Spatio applicemus. *Spatium igitur est actus sentiendi ortus à conatu rei existentis quatenus existentis, ad intra.* Præclarè hoc quidem, quid interim est Res? Res est corpus aliquod, quæ est pars Universi. Est igitur Spatium actus sentiendi ortus à conatu alicujus Corporis. At ego existimabam hoc esse Phantasma Corporis istius: Est igitur Spatium corpus quodcunque. Non (inquis) quia non est Phantasma corporis, ut corpus est; sed corporis ut Existentis. Benè habet: hoc saltem debet concedere, res existentes quatenus existentes Phantasmata excitare. Verùm enimverò non alio modo Phantasmata excitantur, quàm ut sensum feriant objecta, neque sensum feriunt sub ratione existentiæ nudæ, verùm sub rationibus circumstantiarum, motûs, figuræ, positionis, &c. quæ illa comitantur: Impossibile est itaque, cum Phantasmata ab objectorum operatione (per reactionem, ut supponit, ab ipsis objectis omninò dependentem) generentur, ut sit aliquod Phantasma existentis quatenus existentis. At (inquis) annon sentimus nos ista percipere, nempe considerare nos posse corpus aliquod, non ut est circumstantiis vestitum, verùm iis omnibus resciffis, sub eâ solùm ratione ut est? Imò verò possumus, & inde exorta sunt vocabula ista essentia, existentia, reliquaque ejusmodi, quibus Gentes aliquas esse, vel saltem esse posse, quæ careant, suprà eum dicentem introduximus. Habemus (inquam) hujusmodi notiones; Phantasmata hujusmodi ut habeamus, ex iis quæ aliquoties suggessimus, est impossibile.

bile. Concludendum eſt igitur, ſiquis rectè velit ratiocinari, vim eſſe quandam in homine, quæ Phantaſiam excedat: quod unum concluſiſſe, ejuſque concluſionis neceſſitatem indicâſſe, eſt omnes ferè Philoſophiæ Hobbianæ nervos incidiſſe. Interim definitionem iſtam, quâ dicitur *Spatiũ eſſe Phantaſma rei exiſtentis*, & in ſeipſâ obſcuram, imò & falſam eſſe evicimus.

§. 3. Tempus definit, quòd ſit *Phantaſma motûs*. Nempe grande quid ſonat iſtud vocabulum Phantaſma, habétque quod obſcuritate ſuâ ſtupefaciat, ipſoque ſono attonitos reddat imbelles juventutis animos: quæ ſola mihi ratio videtur, ut ipſi ſit adeò in deliciis. Coincidere concedit definitionem iſtam cum Ariſtotelis illâ, *Tempus eſt numerus motus &c.* Quid igitur opus erat ab illa recedere? imò verò (inquit) tenuia ſunt iſta & mollia vocabula, nos —*paulo majora canamus*. At mihi quidem videtur ipſe non Ariſtotelem, multò minus rei naturam intellexiſſe; neque n. eſt durationis continuæ (in quo quicquid naturale quod eſt, in tempore conſiſtit) eadem notio, quæ eſt motûs; ſeu (quod idem eſt) duratio non eſt motus: atque hoc quidem adeò manifeſtum eſt, ut oſtenſione non indigeat: Permanere in ſtatu aliquo, non eſt moveri. Cum igitur Ariſtoteles aliíque Tempus numerum motûs eſſe definiverunt, non illi de ipſâ rei naturâ locuti ſunt, ſed de menſurâ ejus potiùs, quæ ſit uſui humano accõmodata. Durarent certè res & manerent, etiamſi motus omnis ceſſaret; verum durationem ipſam metiri abſque motu non tam facilè poſſemus. Verbo, cum annis, menſibus, &c. rei alicujus durationem metimur, annoſque & menſes diurnis Terræ revolutionibus computamus, non illud intelligimus, revolutiones Terræ inire rationem durationis, de qua quæſtio inſtituitur, verùm rem (exempli gratiâ) vel permanſiſſe vel præteritam fuiſſe, i.e. vel rem durâſſe,

vel mundum absq; re ista durâsse, donec Terra tot super axem suum revolutiones compleverit: non est igitur Tempus phantasma motûs, magis quam Angulus est phantasma arcûs circuli quo mensuratur, quod tamen nemo sanus dixerit. Verùm in istis notandis tempus insumere noluissem, nisi maximam *ἀκρίβειαν* pollicitus nihil ipse interim præstaret.

Multa certè habet in hoc capite, quæ vel subtilissima sunt, vel erit mirandum in opere tam sublimi locum invenerint. Ait §. 5. *Notandum esse per divisionem spatii vel temporis non intelligi unius temporis vel spatii ab altero distractionem, vel divulsionem; quis enim hæmisphærium ab hæmisphærio, vel horam primam à secunda dirimi posse putat?* Annon profunda sunt ista? annon summâ admiratione digna? Placent, opinor, tibi, habebis & alia.

Numerus (inquit §. 7.) *est unum & unum; vel unum, unum, & unum, & sic deinceps.* (Poterat ad viginti procedere;) quæ tamen vel falsa sunt, vel puerilia. Placuit, opinor, tibi quod habuit de divulsione temporis (§. 5.) sensit hoc Magus hic noster, quare eam omnem notionem repetit §. 8. dicitque *Tempus vel spatium componere, non esse partes eorum* (in manus) *sumere, easq; sibi admovere ut se mutuò contingant.* Quin igitur cavendum erit tibi V. D. ne tempus aliquando hoc modo vel spatium componere nitaris.

Hinc inquit §. 9. manifestum esse. *Cum res aliqua divisa sit, tot solummodo ejus partes esse quoties sit divisa.* Verum quid, est ut Geometriam atque Atrithmeticam ab illo expectemus, qui neque digitos suos enumerare meminit? Si foret in manum Philosophi elegantem, findendus pes alter istius animalis quod ipse abigere se dicit, cerneret quatuor divisionibus quinque digitos fieri: non ergo *tot* solummodò esse partes, *quoties* divisa est ungula. At (inquis) pueri-

lis est ista exceptio, neque opinandum est ipsum ita sensisse prout verba sonant; fortasse, neque admodum renitar. Interim hæc ea sunt de quibus *timendo, respectando, diffidendo,* fiduciam concepit, poteritque illud perpetuò regeri, benè eum & rectè forsan sentire, etiamsi perversa, falsa, puerilia eloquatur.

Transeo ad illa quæ habet § 10. de Spatio, & Tempore, Contiguo, & Continuo; ubi obiter dejicitur ipse (à quo tamen religionem hausisse videtur) cujus est hic versiculus *—tangere enim & tangi nisi corpus nulla potest res.* At (inquit) *Contigua* sunt immediata, Continua quorum est aliqua pars communis. Supponimus ex atomis omnia constare, neque ipse aliter sentit, quæ tangere se possunt, ingredi se non possunt: ex hoc præsupposito expectamus, ut Contigui atque Continui differentiam explicet. Contigua (inquit) sunt immediata, rectè; Atomi itaque sibi invicem immediatæ contingere se dicuntur; rectè & planè intelligibile; at quid est interim Continuum? Dicuntur (inquit) Continua quæ partem habent communem. Potest igitur illud esse Continuum quod ex solis constat Contiguis. Sumatur, exempli causâ, granorum quorumlibet quævis mensura, contigua inter se erunt granula quæ sunt immediata; itaque unumquodque granulum non nisi aliis aliquibus Contiguum. Verùm si sumãtur partes mensuræ initio sumptæ, quæ semissẽ excedũt, erunt duæ istiusmodi partes continuæ dicendæ, quia partem aliquam necesse est ut habeant communem. Pulchrè admodum! Satis est, mentem ejus intelligimus: at (inquis) non loquitur hîc de Corporibus Contiguis, aut Continuis. Imò, inquit, horum est eadem ratio, quæ est spatii. C. 8. §. 9. Reliqua quæ hoc capite sequuntur (numerum e. g. non esse infinitum, neque plura spatia infinita, & de quan-

titate in infinitum divisibili) & vetera sunt, & vera esse judico. Transeo ad sequentia.

Cap. 2.

Examinatur operis Hobbiani de Corpore Caput octavum.

NE sit phantastica & vana omnis ferè Philosophia Hobbiana, exinde metuere incipio, quòd omnium ferè rerum definitiones, quæ earum naturam explicare debuerant, ingreditur *Phantasma*; quasi animi imaginantis Phantasma foret de ipsa rerum eas generantium natura. Nempe §. 1. definitionem Corporis hujusmodi proponit, *Corpus est quicquid non dependens à nostra cogitatione cum spatii parte aliqua coincidit & coextenditur*. Hanc autem definitionem brevissimè excutiamus.

Hoc nempe vult ista definitio, eam esse *Corporis* naturam, ut coincidat cum spatio & cum eo coextendatur. Est itaq; nobis (ut definitionem hanc intelligamus) reducenda in memoriam definitio *Spatii*, *Spatii nimirum imaginarii*. Est autem spatium *Phantasma rei existentis quatenus existentis*: Phantasma nimirum in animo relictū. Est igitur *Corpus* illud quod coextenditur & coincidit cum *Phantasmate*; quare & Phantasma cum corpore etiam coincidet & coextendetur, sunt etenim termini isti reciprocantes: quare illud quod intra animum est, ibiq; solùm existit, coextendetur cum eo quod est extra animum: Imò *Phantasma rei existentis quatenus existentis*, habebit coextensionem cum eo quod extra animum extenditur. Quod si Phantasma habeat coextensionem cum eo quod est extra animum, habebit & extensionem extra animum; quod

quod nonnisi ab insano dici posse mihi videtur. At existimas tu forsan Sophisticam esse omnem hanc disputationem & per Phantasma intelligere eum potius Phantasmatis objectum, non autem ipsum Phantasma, & corpus cum eo objecto coextendi. Quòd si hæc esset ejus sententia, foret istud objectum aliquid extra animum ab eo non dependēs, quæ est ipsa notio Corporis, imò evertit ista suppositio Philosophiæ suæ prima fundamenta. Quare quocunque se vertet inanem prorsus esse hanc definitionem constabit.

Quin etiam ejusdem farinæ est definitio Accidentis quam affert §.2. *Nempe Accidens est concipiendi Corporis modus.* Si Accidens *modum* esse solum dixisset, habuisset me certè sibi consentientem, verùm cum in definitionem Accidentis conceptum infert, i.e. Phantasma, perperam mihi fecisse visus est: quærimus nimirum ab eo, jussitq; ut expectemus rerum naturas; ipse autē eas ita definit, quasi absente earum imaginatione, atq; absq; relatione ad Phantasiam, nihil in rerum naturâ foret, nempe neq; Corpus neque non Corpus sive Accidens, quæ duo hujus Philosophi judicio universum integrum absorbent. Ego verò & Corpus fore existimo, etiamsi contigerit deficere ubiq; Phantasiam; quin & fore Corpora, ea quæ sunt, iisdem Accidentibus vestita, iisdem modis circumscripta, neq; ingredi naturam sive Corporis sive Accidentis, ut illud cum *Phantasmate* coincidat, Hoc autem *concipiatur.*

Quin pergamus. Ait §.3. *Corpus absq; extensione aut absq; figurâ concipi non posse.* Benè habet, quod extensioni adjunxerat figuram; secluserat eam suprà Cap. 3. §.3. nolo ego contradictionem ei objicere, quin potiùs resipiscentem fovere.

§.5. *Spatium* (quâ voce semper, inquit, intelligo

Imagi-

Imaginarium) *quod cum corporis magnitudine coincidit, illius corporis vocatur locus*. Quin §. eâdem, *locum nihil esse extra animum, magnitudinem nihil intra*, aliaque plura ejusdem generis. Quin dicat (obsecro) quomodo illud quod intra animum est totum, nihilq; extra, coincidat cum eo quod totum est extra, nihilq; intra. Quidnam est illud coincidere? & coextendi? totum cum toto, partem cum parte? quid est illud plenum esse & occupari? Narret, ut ista phantasmati conveniant.

Sectione 7â concludit, *omne quod est alicubi, esse in loco propriè dicto, qui est pars spatii majoris*. Nescio quid sibi velit, nisi ut tacitè evertat illud Scholasticorum, ubi asserere solent Angelos habere non *locum* sed *ubi*, non *circumscriptivum*, sed *definitivum*. Et ut argumentum hinc petatur quo evincat omnia esse corpus. Quoniam *quicquid* est, *alicubi est*; quod *alicubi* est, est in *loco propriè dicto*; quod est in *loco propriè dicto, extenditur*, & est corpus. Ego quidem profiteor me istam Scholasticorum doctrinam non assequi intelligendo, neque concedendum mihi videtur alicubi esse (vel in agro, vel in urbe &c) quicquid est. Verùm ex Hobbii doctrinâ illud potiùs inferam, esse posse debere Angelos in loco, neque interim corpora eos existere. Nempe *locus* est *spatium*, *spatium* est *phantasma existentis, quatenus existentis* (non quatenus extensi vel figurati) ideoque quicquid *existentiam habet*, quidni possit cum ejusmodi *phantasmate* (ut verbo ejus utar) coincidere?

Sectione 9. miratur eos *qui corpora contigua fore judicant, inter quæ nullum aliud corpus intercedit*, aitque *illos verborum specie, tanquam igne fatuo seduci*. Intelligit autem (opinor) *Digbeum, Thomam de Albiis, Cartesium*, aliosque viros eximios, & de Philosophiâ

meritissimos.

meritiſſimos. Videamus quâ ratione ſeipſum hoc in loco expediat. Quæritur, an corpora ſint neceſſariò Contigua, inter quæ nullum eſt Corpus? aſſerit A, negat H. Quare? *Nempe ſi intercedat ſpatium Corporis recipiendi capax, non ſunt duo Corpora contigua.* Præclarè! Sint A, B, C, Corpora Contigua, annihiletur B, nihílque aliud fiat, non erunt A & C contigua, quia intercedit ſpatium capax recipiendi Corporis B, vel illi æqualis. Clara ſunt hæc & admodùm intelligibilia. Verùm illud quæro; annihilato B, ſi annihilentur phantaſiæ omnes humanæ, annon erit idem ſpatium inter A & C? annon A & C eodem modo ſe habebunt ad invicem? an inter A & C ingredi non poterit denuò B vel Corpus illi æquale? Certè fieri hæc omnia poſſe manifeſtum eſt, quare capacitas iſta non omnino ab imaginatione pendebit, eritque ſpatium hoc interjectum, de quo loquitur Thomas, non imaginarium, ſed quod vocant Reale; erit aliquid extra animum, non ſolum intra animum; reddenturque inania ea omnia quæ de Spatio hoc capite diſſeruit, quæ nihili omninò eſſe mihi videntur. Quinimò miratus ſum V. D. cur ille Philoſophiam ab obſcuriſſimâ Spatii contemplatione inceperit, quæ nullius (quantum ego intelligo) uſûs eſt ad Philoſophiam: Cur item omnia eſſe phantaſmata definiverit, neque ulla unquam hactenus mihi ratio hujus phænomeni emicuit, præter hanc unam, ut vacuum haberet, ubi Chimeræ bombinarent, ſpatium, ubi phantaſmata volitarent.

Ait §. 10. *Moveri aliquid niſi in tempore concipi non poſſe;* Fortaſſe! Sed neque quieſcere. Quare autem non poſſit niſi in Tempore moveri? *Nempe eſt Tempus, ex definitione, phantaſma, id eſt, conceptus motûs; itaq; concipere aliquid moveri non in tempore, eſt concipere*

motum

motum non concepto motu, quod est impossibile. Ubi nunc ignis ille fatuus verborum qui solebat Philosophos seducere? vel quid est, si hoc non fuerit irretiari, turpíque prorsus modo hallucinari. Primum, Tempus non fuisse Phantasma motûs, suprà ostendimus, quin temporis τὸ φυσικὸν esse durationem, durationem esse quiescentium æquè ac motorum; utramque hanc durationem metiri solere homines motu terræ, atque durationem hoc modo mensuratam esse illud quod solent homines omnes appellare Tempus.

Non esse (inquam) tempus Phantasma motûs, non motum cujuscunque corporis temporis rationem ingredi, sed Terræ solius, ideoque cum quis possit capitis Hobbiani vertiginem absque motûs diurni terrestris consideratione contemplari, non esse reciprocantes, multò minùs eosdem conceptus Temporis & Motus cujuslibet est manifestum.

Verùm quid est, quod ista sectemur? Ait ipse §. 11. Tempus ingredi rationem Quietis, non minùs quàm Motûs; viz. *Quiescere dicitur quod per aliquod Tempus in eodem est loco.* Annon quiescunt res per *Phantasma motûs*? annon vides quàm sit puerilis ista ratiocinatio quæ 10. Sectionem claudit. Imò hoc dicendum est, quiescere rem aliquam donec Terra tot revolutiones earúmque partes absolverit, atque hâc ratione exhiberi nobis durationem quietis in datâ mensurâ; pariter de motûs alterius cujusque corporis duratione esse statuendum, verborumque specie pueriliter delusum ex definitione mala, tum pessimè & Sophisticè ratiocinari, ideoque frustra ab eo Sophismatum solutiones (quod tamen hoc ipso in articulo pollicetur) esse expectandas. Quin videamus eum (si velis) certantem, quin triumphanti si mereatur, *acclamemus, & Herculeum pæana canamus.*

Quiescere

Quiescere dicitur, quod per aliquod tempus est in eodem loco. Motum esse vel fuisse quod sive nunc quiescat; sive moveatur, fuit prius in alio loco quam nunc est. §. 11. Hæc ipsi si concesseris, videbis proculdubio eum armis victricibus præclara admodùm gerentem. Dices forsan illud motum *esse* vel *fuisse* tibi non idem sonare. Quin recurrendum igitur est illicò ad Grammaticos, qui verbum hoc *moveor* ita solent inflectere, move *or*, *ĕris vel ĕre, motum esse vel fuisse.* Satis est; videamus quid ex istis evincat. Infertur primò, *Quicquid movetur, motum esse vel fuisse.* Secundò *quod movetur motum iri adhuc.* Tertiò, *quod movetur non esse in uno loco per ullum tempus quantumvis exiguum.* Præclara hæc quidem, si ista etiam explicâsset, quâ posset ratione motus vel exordiri primùm, vel tandem esse desinere; vel ostendisset quomodo posset Corpus motum neque in loco uno esse per minimum tempus; neque omnino in pluribus simul, quod suprà, § 8. asserit. Sed non est ut ab ipso hæc expectemus, seipsum ad certamen accingente, viresque adversus hostem stringente. Vereor V. D. ne ad hostis mentionem tremiscas, sed ferendum est quicquid averti non possit; quinimò gratiæ habendæ sunt Thomæ nostro, qui hostem istum aggredi ausus est solus, nobísq; spectaculi reliquit voluptatem.

Suave mari magno, turbantibus æquora ventis,
E terrâ magnum alterius spectare laborem.
Suave etiam belli certamina magna tueri
Per campos instructa, tuâ sine parte pericli.

Ne te cruciet forsan expectatio, rem breviter sic accipe. Est quoddam *Sophisma* antiquum illud, obscurũ, Philosophis hactenus omnibus (ex compositionis continui ignoratione) infensum.

Monstrũ horrendũ, informe, ingens cui lumen ademptũ,
Horribili super aspectu mortalibus instans,

Hoc nempe est spectrum illud, quod abigere vult & profligare: quin propriùs accede, & spectabis illicò conflictum *Phantasmatis* cum *Sophismate*. Quin dic igitur *Sophisma* &

Incipe siquid habes, Thoma mora non erit ulla.

Hæc igitur Sophisma; *Si corpus aliquod movetur, movetur vel in loco ubi est, vel in loco ubi non est; quorum utrumq; falsum est: ergo nihil movetur.* Eja Sophisma! Vereor ne malè sit Phantasmati; at metum hunc eripuit: Ecce enim dicit Sophisma mentiri, *quod enim movetur, neq; in loco ubi est, neq; in loco ubi non est, movetur. Sed à loco ubi est, ad locum ubi non est.* Gaudeo certè repulsâ esse à *Phantasmate Sophismatis* vim: obrutum à Sophismate si fuisset phantasma præscissa foret spes omnis perficiendæ Philosophiæ. Expectas forsan ut vires resumeret Sophisma, atque illud regereret, moveri à loco ad locum non prohibere quo minus moveatur etiam in loco; potest enim *esse in loco & simul moveri*; quare etiam *in loco ubi est, moveri.* Est autem in loco, eoque propriè dicto, quoniam est alicubi.

§.7. Quid ad hæc *phantasma*? *Negari non posse quin quicquid movetur alicubi (id est, intra spatium aliquod) moveatur, at locus non est illud spatium totum, sed pars ejus.* Quin, clames, Io! vicit Phantasma; tu forsan expectas, ut replicet denuò Sophisma, neminem unquam cogitâsse moveri corpus in toto spatio; verùm in parte illius istâ quam occupaverit, hunc autem esse illius locum. Expectas forsan, at nihil ejusmodi reposuit Sophisma, imò obmutuit, nihilque habuit quo objectam refelleret sententiam; cernis vicisse Thomam suo cum Phantasmate.

Dicite Io pæan, & Io bis dicite pæan.
Ex illo Corydon Corydon est tempore nobis.

Vereor ne tibi ingrata ſit levitas hæc noſtra, verùm *quid faciam? nam ſum petulanti ſplene cachinno.* Quis poterit abſque aliqua hilaritate Andabatarum prælia ſpectare. Quis neſcit Continuorum omnium eandem eſſe difficultatem ut intelligantur? quis neſcit itaque Loci, ſeu Spatii, Temporis & Motûs eaſdem eſſe rationes? ideoque ſi de præſenti tempore quæratur (quod tamen non eſt, ſed fingitur eſſe minimum ſeu inſtans) moveri Corpus in loco ubi eſt, eandemque eſſe rationem utrinque temporis inſtantanei & loci unici. Quin hoc modo ſolvendum eſſe Sophiſma; non aſſerendo moveri aliquid, neque in loco ubi eſt, neque in loco ubi non eſt, aut idem eſſe, motum eſſe, vel motum fuiſſe; ſeu verum eſſe, quicquid movetur motum antehac fuiſſe; aliaque ejuſmodi.

Sectiones 12. 13. 14. exagitavit in Elencho Cl. D. *Walliſius*, earumque indolem prolixiùs oſtendit; non eſt igitur ut iſtis inhæreamus. Nempe proponit hic prima Geometriæ ſuæ elementa, definitiones, nimirum Puncti, Lineæ ſeu Longitudinis, Latitudinis, Profunditatis & demũ Æqualitatis Corporum, dicítque unius ejuſdemque Corporis eandem eſſe magnitudinem. Ut autem intelligamus definitiones ſuas, illud prærequirit, ut conſideretur Corpus abſq; magnitudine. Quomodo hoc fieri poſſit, quam maximè cuperem, ut explicaret; annon *Corpus, Magnitudo & Locus ejus uno & eodem actu animi dividitur*? §. 8. Dicit autem Corpus hoc modo conſideratum punctum *appellari*. Velim, ut dicat à quo ſic appellatur; punctum, illud eſt Euclidi, cujus pars nulla eſt, neque quenquam memini à quo punctum appellatur corpus, vel corpus motum, abſque magnitudine conſideratum. Quin Lectorem potiùs ad laudatum Elenchum remittendum cenſeo, ſi modo ipſi non ſtatim occurrat quàm

ſit

sit vana & quàm multiplex ἀκυρολογία, dum punctum, lineam &c. quæ Mathematica (ut dici solet) intelligenda sunt, per corpus & motum &c. quæ naturalia sunt & ὕλην habent, non quovis modo explicat, sed definit; quid est hoc quæso aliud nisi mentes Tyronum (neq; enim expectat, spero, ut Geometræ ad elementa sua recurrant) præoccupando corrumpere? dices ingenuum hoc non esse, aut Philosopho decorum; esto. Manebit tamen eum laus aliqua, quoniam hoc modo —*omne tulit punctum*. Cum interim (uti habet §. 14.) *Corpus, magnitudo & locus animo comprehendi non possint nisi ut coincidentia.* Manifestum est & prima ejus Geometriæ elementa non posse animo comprehendi. Corpora æqualia ea esse asserit, *quæ eundem locum possidere possunt*. Scilicet quæ possidere possunt idem *Phantasma rei existentis quatenus existentis.*

Ait unius & ejusdem Corporis unam & eandem semper esse magnitudinem. §. 14. Ait (inquis) imò probatque. Quin igitur argumentum audiamus. *Coincidunt (inquit) Corpus, Magnitudo & Locus; quiescat Corpus per tempus in loco aliquo. Sitq; magnitudo ejus nunc major, nunc minor, locus idem major & minor erit seipso.* Cernis inferri hoc argumēto corpus manens in eodem præcisè loco non posse esse nunc majus, nunc minus: imò vero ex suppositione coincidentiæ (ut loquitur) Corporis & loci concedimus hoc legitimâ illatione educi. Sed quid tum postea? quid tum inquis? Tum (inquit) demonstratum est ejusdem Corporis eandem esse semper magnitudinem. Quis crederet Corpus, quia manens in eodem præcisè loco constringi non possit & dilatari, ergo non omnino illud posse, neque locum posse novum occupare? Reverà (vir amicissime) deserenda videtur hæc omnis, quæ mihi obtigit, provincia, ne me serò forsan pœnite-

at,

at, libellum hunc lepidum in manus sumpsisse. Si etenim illud, quicquid est, rectè ratiocinari, lectione eorum librorum acquiratur, ubi *severis demonstrationibus* res agitur (*C.* 5. *in fine*) vereor admodùm, ne ista legendo aut insanire discam aut stupescere.

Sect 19. hæc habet. *Quod quiescit, semper quiescere intelligitur* (pariter quod movetur, moveri) *nisi sit aliud aliquod corpus, quo supposito quiescere* (aut moveri) *non possit.* En assertionem! videamus argumentum. *Si quiescit*, inquit, *causa motus* (aut, si movetur, causa quietis) *est extra ipsum, sed extra ipsum supponitur esse nihil.* Nempe quia corpus non supponitur, ideo nihil supponitur; principiis suis admodùm congruentèr. Verùm dicere nos possumus nullo alio corpore supposito (sic enim loqui ab ipso didicimus) posse tamen Deum vel motum in corpore ciere, ejusq; lineam determinare, vel eum omnino tollere; neque nos inania [illegible]tos aliqui existimabunt. Tunc autem ubi Thoma[illegible]

Ait *se imaginari posse punctum aliquod in molem ingentem posse intumescere, quæ rursus in punctum se contrahat, hoc est, ex nihilo aliquid, ex aliquo nihil fieri.* Quin experire, obsecro, si ipse hoc idem possis imaginari; fateor enim me obtusioris esse Phantasiæ, quàm ut hoc possim. Sin tu hoc nequeas, affirmare fidenter ausim, fecisse eum quod illi solenne est, dicendo se illud imaginari quod in imaginationem venire nequit; adeoque eum non rem, sed istã potiùs sententiam finxisse.

Ait (§. 23.) *Accidens* illud esse *quod essentiam dat homini*, idemque esse cujus gratia *nomen* illi imponimus; sed repressit eum Moranus, silebo igitur.

Concludit ex antedictis *demonstrari posse axiomata Euclidis*; atque unum eorum (nempe ubi asseritur totum esse majus suâ parte) demõstrare nititur, infacetè.

Verùm si istud axioma demonstrâsset, non inde sequeretur posse eodem modo omnia & reliqua demonstrari; ni forsan unâ ex instantiâ constare posse inductionem existimemus; quin tu potiùs — *Crimine ab uno disce alia.*

Cap. 3.

De Causa & Effectu, de Potentia item & Actu, quæ sunt operis Hobbiani (de Corpore) Capita 9 & 10, ubi de Necessitate & Contingentia nonnulla.

Cum is sit scopus Capitulorum de *Causa & Effectu*, & de *Potentia & Actu*, ut fundamentum istius sententiæ Hobbianæ jaciatur, quâ omnia fato fieri asseritur, nescio certè an ea discutere debeam, an prorsus præterire. Nôsti omnem istam de libertate & Necessitate controversiam cum Hobbio susceptam esse à doctissimo reverendissimóque Bramhallo eíque à meipso initio hujus Epistolæ servatam. Imò verò nôsti me hanc unam controversiam, ut difficillimam & ut periculosissimam declinare semper solere atque effugere; adeo vel cum summa mentis intentione veritas haud attingitur, & difficile tamen est absque Sacrilegio errare. Nolo te (V. D.) vel Lectorem inutiliter detinere: Nôsti locum hunc esse ubi intervenit ignava ratio (ita nimirum Ciceroni in fragmento libelli de Fato audit) hunc esse locum ubi λόγ☉ θερίζων ratio metens; nollem ego V. D. otiari, nollem, quod aiunt, in messem alienam falcem immittere. Quare non est, ut à me integram loci istius de Fato & Contingentia tractationem expectes; nos hîc brevissimè videamus quæ fuerint conclusiones Hobbianæ, quæ-

nam

nam ea ſunt quæ poriſmata ejus cōſequũtur, vel ex rei natura vel ex conceſſione Hobbiana, tum demùm ex quibus principiis concluſiones eduxerit, atque tandem experiamur an ſententiam primariam, unde illa conſequuntur, evicerit.

Atque manifeſtum eſt ex primo capitulorum iſtorum intuitu hanc eſſe concluſionem Hobbianam, *Omnia ex neceſſitate fieri*, (non ſolum *ex fato*, uti in Ciceronis libello diſtinguitur) nempe hoc agit totum illud de Cauſa & Cauſato capitulum, ut illud evincat. Quinetiam *futurum atq; poſſibile coincidere & reciprocari, adeò ut quicquid evenerit vel eventurum ſit, omnino ſit neceſſarium, quicquid è contra non evenerit, ſit impoſſibile. Nempe omnino* (neq; Deo ipſi ſervatâ ſuâ libertate) *impoſſibile*; hic ſcopus eſt capituli de Actu & Potentia. Hæ (inquam) ſunt iſtæ concluſiones, quas omni conatu, ſummíſque viribus evincere hic nititur & ſtabilire. Summa hujus doctrinæ hæc eſt *mutationis omnis cauſam efficientem conſiſtere in motu* (cap. 9. §. 9. cap. 10. §. 6.) *Cauſam motûs nullam eſſe poſſe, niſi in corpore Contiguo & moto*, (cap. 9. §. 7.) Quin quicquid movetur eâdem viâ atque eâdem celeritate neceſſariò movetur, niſi ab alio Contiguo corpore impediatur, ibid. Quin (ut breviſſimè res tranſigatur) *motum omnem ex Neceſſitate evenire; Ergo efficientiam omnem: proinde omnia ex neceſſitate abſoluta* fieri.

Videamus igitur quid ex iſtis ſequatur. Verùm non eſt ut in iſtis diutiùs immoremur, quæ ſunt ab infinito eorum numero, qui de Fato ſcripſerunt, enumerata. Nempe ſi omnia ejuſmodi cauſis fiunt, omnia naturali colligatione, conſertè, contextéque fiunt: quod ſi ita eſt, nihil in noſtra poteſtate erit; ex quo efficitur, ut neque laudationes juſtæ ſint, neque vituperationes, nec honores, nec ſupplicia. Hæc autem ea

sunt, quibus omnis vita humana, tum civilis tum multò magis religiosa, continetur; nempe spe metuque ferimur omnes, atque in illa tandem omnes ferè actiones hominum resolvuntur ultimò. Nolo hoc in loco expatiari, cùm manifestiùs sit, quàm ut oratione aliquâ indigeat, absque præmiorum & pœnarum contemplatione, necesse esse ut jaceret vita omnis humana, quâ parte belluinam antecellit; neque quenquam ferè in hâc fæce Romuli, à sceleribus vel occultis vel manifestis, absque vel Magistratus vel Dei olim vindicantis consideratione abstinere; neminémque ad aliquod excelsum atque eximium perficiendum erigi, sive in Civitate juvandâ, sive in libidine cohibendâ, cui facem non accenderit spes illa gloriæ, atque felicioris olim immortalitatis. Positâ igitur hâc ejusmodi causarum omnium necessitate, velim, ut explicet Hobbius quæ sint fræna effrenatæ hominum libidini tandem imponenda? quæ sint calcaria ad virtutem adhibenda? quis sit locus virtuti, aut justitiæ civili, si omnia fato fiant, quâ etiam possit ratione Deus pœnâ illum æternâ affligere qui nil meruisse potuit

— *Data fata secutus*?

Existimas, forsan, ex sententia aliorum illud sequi, tolli hoc modo bona & mala omnia (illuc enim res ista tandem redit) verùm posse forsan Hobbium, pro eo quo est ingenio, consequentias istas declinare, atque hæc alibi, ubi proprius est hujus rei locus, istum effecisse. At falleris, vir egregie: nam in libello de Libertate & Necessitate (mihi p. 18.) hæc ipsa cernit ex sua sententia inferri. Non igitur negat rem eo modo se habere, quin supprimi forsan & celari debuisse hanc sententiam concedit; veram eam interim esse contendit, ibique non virtutis aut

pieta-

pietatis fundamenta aliqua collocando, sed *Paulum* Apostolum divinissimum in eandem sententiam pro viribus trahendo se tandem evasisse existimat. Verbo, ex sententia sua de rerum necessitate illud sequi videt, vana esse ea omnia quæ ad virtutem spectant. Quare tollendam esse ex animo istam sententiam crederes; imò potiùs maneat (inquit) ista sententia, ruantque ea omnia quæ retinere possint homines à scelere & impietate; & cùm eò necessitatis redactus sit, ut, vel impietatis semina manifesta spargenda ipsi viderentur, juraque omnia (divina atque humana) evertenda, vel retexenda principia Philosophiæ atque laborum & vigiliarum mercede carendum, quin (inquit.)

Frangatur potiùs legum veneranda potestas,
Quàm tot congestos noctesq; diesq; labores
Hauserit una dies—.

Atque hæc quidem (inquis) præclarè admodum satísque pro ingenio suo, si interim pœnarum etiam æternarum metum ab animis hominum evellere potuerit, nempe

Felix qui potuit rerum cognoscere causas,
Quiq; metus omnes & inexorabile fatum
Subjecit pedibus, strepitumq; Acherontis Avari.

Ecce igitur illum in Leviathane (L.C.44. p. 345.) scrupulum hunc omnem removentem. *Durum (inquit) illud videtur, ut Deus qui omnia in hominibus operatur (& velle* nempe *& perficere) delicta sine fine puniat.*

Cernis itaque quo tendat ista Philosophia Hobbiana, & quo tandem ducat eos qui vestigiis

suis hæserint; nempe ut rejecta omni de bono & malo, de præmiis pœnísque æternis sollicitudine, fato se, reliquorum instar sive Animalium sive Corporum inanimatorum, subjicientes, vivant.

Verùm tamen (inquis) si demonstratione legitimâ sententiam suam evicerit, cedendum erit utcunque demonstratæ veritati: quare de isto manet altiùs inquirendum.

Certè notius illud est, quàm ut oratione longâ indigeat, ut explicetur solere eos, sive Philosophos sive Theologos, qui omnia fato fieri non esse concedendum contendunt, de Necessitate & Contingentiâ ita statuere, duplicem nimirum esse Necessitatem, alteram absolutam, quæ ad rerum naturam potiùs spectat; alteram ex Suppositione, quæ est potiùs propositionum: Quinetiam spectari posse res existentes vel quoad naturam, vel quoad statum; istaque applicando, asserere, constare posse Contingentiam cum Necessitate hypothetica, non autem cum absoluta: quinetiam posse rem aliquam esse ex natura contingentem, etiamsi fuerit in statu (ut loquuntur) necessario. Exempli gratiâ, supponemus saltem esse aliquid in nostrâ potestate, uti stare vel sedere, movere aliquid, aut ab eo movendo abstinere; erit igitur, absolutè loquendo, contingens ut quis stare velit vel sedere, cùm tamen illud necesse sit eum sedere dum sedet, & similia; imò verò si modo sedeat, verum erat ante istam sessionem, sessurum eum fuisse. Quòd si verum fuit, ergo erat etiam aliquo modo necessarium; necessarium nempe eâ necessitate quæ est propositionis, quâ necessariæ res dicuntur esse cùm esse ponuntur. Unde sequitur non minùs necessariò veram esse eam propositionem quæ vera est, quàm est necessarium rem aliquam vel actionem esse, dum esse ponitur.

Hanc igitur necessitatem negare non solent ii, qui res aliquas esse contingentes asserunt.

Quinimò si modò res aliqua (vel phænomenon) orta sit à causa quæ suæ potestatis est, etiamsi in necessitatem agendi projecta fuerit, dicetur res ista contingens quoad naturam; quia nimirum contigit ut ortum haberet, quamvis jam fuerit in statu Necessitatis etiam absolutæ. Ducatur, si velis, in exemplum *Chrysippi* Cylindrus (de quo *Cicero* in libello de Fato) vel Turbo, quæ moveri incipere nisi pulsa non possunt, id autem cum accidit (sive à causa necessaria, sive libera) suâpte naturâ & causarum Physicarum concursu volvitur Cylindrus, & Turbo versatur. Erit itaq; in statu necessario, seu necessitatis ista sive Cylindri volutio sive Turbinis versatio; attamen erit totum illud motûs utriusque quiddam Contingens appellandum, si modò ex causâ contingente vel liberâ (notione horum Philosophorum) originem traxerit.

Nos igitur istis hoc modo brevissimè explicatis, (ut vires Hobbianas experiamur, etiam in illa re ubi & ego & alii mecum existimant eum non sine specie nervosæ orationis rem suam agere) ponamus hanc sententiam, quæ in rebus Necessitatem hypotheticā (quâ res, cùm sunt, necessariò esse dicuntur) supponit, absolutā autem negat, quæ est ex causis fatali serie effectum producentibus, ita ut nulla unquam fuerit, sive in origine rerum, sive in progressu (absolùtè loquendo) contrariæ positionis possibilitas.

Et mihi quidem ut illud προληπτικῶς, enunciem nihil aliud inferunt argumenta Hobbiana præter Necessitatem istam rerum Hypotheticam. Attende, obsecro, an ampliùs aliquid tibi evincant.

Omnia inquit (hic sensus est totius Argumentationis suæ) *quæ unquam fiunt, fiunt ex causa integra*

(Cap. 9.) *& quo instante causa est integra, eodem quoque effectus est productus* §. 5. *Causa enim integra* §. 3. *est Aggregatum omnium Accidentium, tum agentium quotquot sunt, tum etiam patientis, quibus omnibus suppositis intelligi non potest, quin effectus unà sit productus; & supposito quod unum eorum desit, intelligi non potest quin effectus non sit productus.* Hæc certè omnia ea continent quibus vel hoc loco vel alibi (quantùm ego scio) uspiam libertatem aut contingentiam tollere & supremã Fatalis necessitatis legem rebus omnibus (imò verò Deo ipsi) imponere conatur. Hæc est ista argumentatio, quæ fecit, ut in reverendissimum Bramhallum, imò in ipsam Religionem triumphum caneret. Vides autem scopum non omnino attingere quem sibi proposuit; concedent sive Philosophi sive Theologi totum argumentum, dicentque illum ignoratione Elenchi laborare; (& fortasse Elenchum tunc ignoravit, at prodiit nuper Elenchus quem nollem eum nescire) Evicisse se putat necessitatem omnium rerum absolutam, verùm nonnisi hypotheticam conclusit. Nempe quæ fiunt, ex causâ fiunt; & quando causæ rerum sunt, illæ fiunt, & quando fiunt, necesse est ut fiant. Quid aliud afferunt sententiæ à nobis explicatæ defensores? quid amplius Hobbius usquam probavit? At ego quidem causam integram ab ipso jam definitam ad effectum suum producendum non modo sufficere cogitarem, verùm & illud naturâ suâ involvere, ut effectum in actu ponat. Quid igitur sibi volunt ista (§. 5. initio) *Causa integra ad producendum effectum suum semper sufficit, modo sit effectus omnino possibilis?* Certè ego mirari soleo hominis hujus sive fatum sive infelicitatem, cui nusquam se expedire contingit absque sphalmate aliquo egregio,

absque

absque manifesta sui ipsius contradictione. Scopus ejus omnis est, ut omnia esse necessaria *absolutè* concluderet, nempe ex definitione causæ integræ. Concedimus nos ex ista definitione necessitatem hypotheticam inferri; imò (inquit) nulla omnino infertur necessitas, fieri enim potest, ut causâ existente integrâ, effectus non sit omnino possibilis, & *causa integra* ad producendum effectum suum non sufficiat. Nolo stupenti ac deliquium patienti insultare.

Cernis autem disputatione istâ nihil ampliùs evinci hoc uno, necessarium esse, ut res omnes sint eo instante quo sunt, nempe quo productæ sint, id est, quo causam integram habent. At fortasse melius rem geret Capite sequente (C. 10.) ubi illud suscipit probandum ex definitionibus Actûs & Potentiæ; quod possibile est illud necessarium esse; &, impossibile illud esse quod non est necessariò futurum. Verùm hic etiam eandem in foveam eum cadentem invenies, verbísque (ut semper solet) illaqueatum, atque ex Hypothetica quadam seu propositionis Hypotheticæ necessitate aut impossibilitate, de rebus ipsis earumque natura absoluta concludentem. Nempe quis est, qui non concesserit quicquid est futurum, futurum esse; & si statuatur futurum, necessariò sequi ut sit futurum, ideoque impossibile esse ut non sit futurum, (ex ista nimirum positione) nempe impossibile esse ut res aliqua simul sit futura & non futura? Quis (inquam) hæc nescit? neque certè tam bardus est noster Philosophus, ut de istis propositionibus dubitari à sanæ mentis hominibus existimet. Non igitur hoc quæritur, an quod futurum est sit futurum? illudque si velit necessariò, ex hypothesi quod sit futurum? verùm an quicquid sit futurum oriatur ex

causis

causis omnibus physicè atque absolutè eo modo determinatis, ut nulla unquam in infinita causarum serie libertas fuerit ad utrumlibet, aut sui (ut loquitur Cicero) potestas, ut pro arbitrio ageret, vel non ageret; adeoque ut tollatur omnis, non modo secundarum αὐτοκίνησις, sed & primæ etiam causæ αὐτάρχεια. Concedemus quando res sunt aut futuræ sunt, ex hypothesi impossibile esse, ut, aut non sint aut non futuræ sint; verùm absolutè hoc esse impossibile (eo modo quem innuimus) negabimus: videamus quid inferant Thomæ demonstrationes.

Quemadmodum inquit (c. 10. §. 2.) *quo instante causa est integra, eodem effectus productus est, sic quoq; quo instante potentia plena est, eodem quoq; Actus qui ab ea produci potuit, productus est. Nempe potentia plena idem est quod causa integra, cùm utraq; consistat in Aggregato omnium simul Accidentium, quæ ad effectum producendum tum in agente tum in patiente requiruntur.* (§. 1.)

Vim integram ista complectuntur argumenti quo demonstrare se existimat, impossibile esse quicquid non est futurum. Sensus argumentationis hæc est. Eodem instante quo potentia est plena, Actus producitur: Ergo res omnis possibilis est necessaria. Cernis denuò argumentum nihil aliud habere quam eodem instanti quo res est (nempe quo potentia plena supponitur) necessariò (ex hypothesi) eam esse; inferri autem in conclusione, necessitatē aut impossibilitatē absolutam quæ infinitam porro retròve causarū seriem ex æquo respiciat. Nempe quicquid est, quādo est, necessariò est; Ergo non potuit Deus efficere ut non fuisset, causâ planè physicâ & cogente (nempe causâ aliquâ integrâ) ad istud producendum determinatus, suæque nunquam potestatis existens. *Quis ita demon-*

strantem

strantem laudet? Est quidem hæc ejus demonstratio cæterarum suarum haud absimilis. Cujusmodi fuerint illæ & alii docuerunt & ipse sum adhuc(σὺν Θεῷ)ostensurus: sufficiat aliquo modo erroribus suis hoc loco (fundamenta evertendo) obstitisse, cætera vel ab eruditissimo Bramhallo expectantes, vel in quæstione de Hominis natura differentes. Lubricum esse locum hunc omnem nosti me semper profiteri, illud tamen habent reliqui omnes sive Philosophi sive Theologi, ut in difficultatem aliquam conjecti unde se clarè expedire nequeant, illud tamen suscipiant, ut à Deo ipso contumeliam omnem amoveant, ut in illum delicta hominum minimè rejiciant, ut pietatis atque virtutis fundamenta non tollant, præmia auferendo. Hæc ille minimè (ut cernis) curat, & sententiam minimè demonstratam defendere conatur, ubi nihil neque quoad rem neque quoad rationes novum invenies præter illam, sive confidentiam sive audaciam, qua fit ut mala dogmatis ποείσματα fronte minimè tectâ agnoscere non vereatur. Quin istis præteritis ad alia progrediamur.

Cap. 4.

De Eodem & Diverso.

Quærere identidem ex me solent aliqui (qui mihi curæ esse existimant,ut Hobbiana quæ sunt omnia possim intelligere) cujus familiæ quorúmve Philosophorum sive antiquorum sive recentium tribulis fuerit hic noster, quâ fuerit origine, quos habuerit in Philosophia parentes, quem ducem sequatur,reliquaque hujusmodi. Fuerunt inter Antiquos celeberrima

Scholarum

Scholarum nonnullarum nomina, Academiæ, Lycæi, Stoæ, Hortíque. Extiterunt hac nostra ætate & parentum viri illustres, vel ex gente nostra vel ex vicinis aliquibus, qui Philosophiam vel veterem auxisse plurimùm, vel novam condidisse), vel fundamenta saltem Philosophiæ olim perficiendæ jecisse non immeritò dicantur. Habuimus Gilbertum atque Verulamium reviviscentis Philosophiæ parentes, quorum alter Democriti principia resumendo, alter ad experimenta atque observationes revocando, tanquam ad carceres, quin veteris Philosophiæ defectus detegendo, novamque planè methodum ad naturæ rerum investigationem delineando (meliore certè jure quàm *Thales* Eclypticæ λόξωσιν inveniendo,) naturæ fores aperuisse videantur. Habuimus *Harriotum* & *Warnerum* summos & in Naturali Philosophia & in Mathesi viros, (quorum tamen opera plurima nè pereant est metuendum) Habemus *Oughtredum* aliosque quorum lectione viri in Philosophia saniore & Mathematica profundiori excellentes infiniti prodierunt. Illud certè de quo gloriari possit, habet Anglia nostra, (quicquid illa interea Galilæo tribuendum censeat) aut Philosophiam ipsam, aut fundamenta saltem atque methodum philosophandi, cæteris omnibus dedisse. Nempe Methodum à Verulamio (in fragmento de Parmenidis Telesii & Democriti Philosophia) delineatam secutus Cartesius in Naturalibus, eaque quæ de Æquationibus habet Harriotus intelligendo, iisque nonnulla de suis præclarissima adjiciendo, is demum evasit quem summa admiratione prosequentur sæcula omnia (ni invalescat barbaries) futura. Quinetiam ut nomina

mina futura sint olim Illustria Gassendi, Digbæi, Albii aliorúmque etiam multorum (neque enim illud agimus ut præclaros viros memoremus,) nullus ego dubito. Nôsti autem ex illis unumquemque ferè ducem ex antiquioribus sibi præcipuum elegisse: nempe Cartesius omnia Atomorum motu situque & figura absolvens (eamque planè methodum ingrediens quam delineaverat Verulamius noster in fragmento jam laudato) Democriti in partes (quem in plurimis secutus est Epicurus) ivisse non immeritò videatur. Gassendus interim, exempto priùs Epicuro à præjudiciis popularibus quibus omni ævo nimiùm laboravit, ivit apertâ ferè professione in partes Epicuri. Nobilissimus interea Digbæus suo cum Achate philosophiam eam quam ornârunt Peripateticam vocandam esse voluerant. At hi quidem viri præclarissimi atque immortali honore digni, imò immortalitati indubiæ consignati, illud impensiùs studuerunt neminem lædere, pietatem vel promovere, vel nullo modo destruere, quin sua omnia modestè, at (quantum fieri potuit) accuratè atque demonstrativè proferre. Ab existentia Dei animíque incorporeâ naturâ sua omnia deducit Cartesius, à Democrito in ista re discedens. In illum veluti finem & scopum sua dirigit Nobilissimus Digbæus, ut animi Spiritualis adeoque immortalis natura innotescat legitimâ demonstratione. Siquid in Philosophia Epicuri occurrat quod in religionem importuniùs ruere videatur, obruit illud statim rationibus Gassendus antidotumque citissimè ministrat, ne serpat venenum. His ita se habentibus volunt aliqui de Hobbio nostro rem totam accuratiùs percipere; unde ortus sit, quem

sibi

sibi scopum proponat, intelligere summopere cupiunt. Verum enimverò V. D. rem difficilem requirunt, minimèque sine aliquo saltem labore peragendam. Malmesburiensis est hoc quidem credo; & Senex est, hoc ipse disertè affirmat, cætera non sunt adeò simplici oratione enuncianda. Neque etenim Academicum eum esse credendum est (qui omnes in universum Academias lacessit) neque Academiarum nostrarum statum intelligit. At neque Peripateticus est, cui insanit ubique Aristoteles, neque in Horto Epicuri versatus esse videatur, cui (inanis licet sit omnis oratio) nihil tamen inane esse decernitur. Quin igitur (inquis) Stoicus est planè ortumque habuit ex porticu (Malmesburiensi,) atque ego equidem fateor multa esse quæ penè faciunt ut huic illum familiæ adscribam. Habuerunt Stoici Aniculam quandam fatidicam (ut Ciceroni ubique audit) Pronæam, ut habeant etiam senem eumque magum, qui eam comitari possit, non est inconcinnum certè, aut incongruum mihi videtur. At verò multa sunt, quæ huic positioni obnituntur faciuntque ut γνῶστος non sit Zenonis discipulus. Certè æstuabant olim Stoici ut fatum ponentes, necessitatem eam quæ libertatem tollat, minimè tamē intulisse viderentur. Quin ipsis de virtute de bono & malo earumque legibus æternis, magnificentiùs sentire, & loqui, quam reliquæ solebant αἱρέσεις Philosophorum, solenne fuit. At ipsi cura non est de Fato, modo necessitatem ponat, bonum malumque tollat, imò illud habet non Stoicorum sed Epicurei, — *quòd arctis — Relligionum animum nodis exolvere pergit.*

Sed abrumpendum esse mihi sentio sermonem hunc totum, ne prolixus fiam. Certè difficile illud est uni alicui parenti hunc Philosophum asserere: illud mihi inquirenti altiusque pervestiganti innotuit, traxisse ex

Græcia

Græcia originem (eaque antiqua) suam Philosophiam. *Habuit* (inquit) *ista*, *Phantasma quoddam Philosophiæ aliquatenus simile*, (imò non ovum ovo similius) *habuerunt Athenienses Empusam & spectrum intùs fraude plenum & sordibus*. (Resolvitur interim ipsi omnis Philosophia in *Phantasma*, nempe spatium est *Phantasma*; & Locus Corpus quod cum *Phantasmate* coincidit; Motus, derelictio *Phantasmatis*, atque ita in universum) .Quanquam autem de Eodem & Diverso caput hoc inscripserit, invenietur ipse tamen *semper* idem. Ac de diversitate primùm loquentem audi, deinde de Identitate.

Primùm igitur §. 2. illud demonstrandum suscipit, *duo Corpora non esse idem*. Profunda res est, attendamus, obsecro, ad demonstrationem. *Idem est quod est in eodem loco, at duo corpora non sunt in eodem loco*; (quippe in duobus) *Ergo*. Pulchrè admodum: At nemo dicturus (opinor) est duo Corpora esse idem, qui non illud etiam affirmaverit duo Corpora in eodem loco esse posse. Oportuit igitur minorem probâsse.

At (inquis) annon verum est duo corpora ea esse quæ sunt in diversis locis & contra? imò quidem verissimum, sed frustrà interim assumi ab ipso locum dicimus ut medium sit quo demonstratur Identitas Corporum vel eorum diversitas. Cum etenim coincidant ipsi corporis locíque sui conceptus, sitq; ipsi necessariò idem locus ubi idem est Corpus, diversitatem Corporum, vel contra, hoc modo demonstrare est idem per idem probare velle. Mitto explicare eum (ut opinor) nullo modo posse Identitatem loci alicujus, cui *Locus omnis est intra animum*, (nempe Phantasma, vel gladius Delphicus) *nihilq; habeat extra animum*. Quot enim homines, tot Phantasmata.

Ex ista tamen demonstratione infert *omnia corpora*

differre

differre numero: quanquam hoc ipsi non ut demonstratum, sed ut verum largiamur, illud tamen molestum nobis erit explicare, quomodo in corpus unum idemque coalescant Atomi diversæ, & quid illud sit quod Corpus ex Atomis infinitis constans unum denominet. Sed de istis postea, ubi de principio individuationis; *differunt* (*inquit*) *Res* (nempe Corpora) *vel magnitudine vel plusquam magnitudine, illa similia hæc dissimilia dicuntur*; *dissimilia vel specie vel genere differunt*. Benè habet quod, finem invenerunt dichotomiæ, metuebam ne omnia divisionibus impleret. Videamus quid sit differre specie, quid item genere. *Specie* (inquit). *differre dicuntur, si differentia eorum eodem sensu percipiatur, ut Album & Nigrum*, quanquam ex eorum numero ipse sim, qui non existimant album & nigrum differre specie, sed ita se habere album & nigrum, reliquosque colores ad colorem, uti se habent *Petrus*, *Iohannes* & *Thomas* ad hominem. Quin tamen fieri potest ut dissentiant à me hac in re viri eruditi non luctabor. Verum illud quæro, an non differentia inter *Thomam* & *Simonem* eodem sensu percipiatur. Differet igitur Thomas specie à Simone; at verò specie non differt; nam & Simon homo fuit & magus est habitus, aliaque plura quæ nunc non est opus repetere.

At pergit, dicitque *ista genere differre, quorum differentia non percipitur, nisi sensibus diversis*. Instantiam pono, cujus solutionem ab ipso expecto. Illud libenter quærerem, an motus celeriter reciprocatus differat genere à motu tardiori? nempe intra pulsuum duorum intervallum corpus aliquod, exempli gratiâ, funiculus tensus vel corda utrinque constricta paucas vibrationes perficere statuatur; deinde eodem spatio mille; quæro, an motus posterior à priore toto

(quod

(quod aiunt) genere differat? nullâ certè (inquies) ratione. Attamen motus ille qui priori casu visum movebat, nunc movebit auditum, & quod prius *motus* erat vocatum, nunc *sonus* appellabitur, poterit itaque eadem omnino res quoad naturam (modum solummodò mutando) varios ferire sensus, ideoque ab iis non erat Philosopho sumenda differentia vel Specifica vel Generica.

In tribus Articulis vel Sectionibus sequentibus aggreditur rationis seu relationis in quantitate definitionem ejusque explicationem. Verùm ista ad examen redegit Cl. D. Wallisius, multisque ostendit quàm fuerit ἄλογος sibique contradictorius, quam fuerit rudis atque imperitus omnis ejus sermo qui est de proportionibus; verè illum nimirum suâ cum ratione insanire. Quare Sectiones istas hoc loco transibimus.

Sect. 6. de Relatione differens ita statuit, *non esse eam Accidens diversum ab aliis Relati accidentibus, sed esse unum ex ipsis, nempe illud ipsum secundum quod fit comparatio. Exempli gratiâ*, inquit, *Æqualitas vel inæqualitas idem accidens est quod rei magnitudo sub diversis nominibus.* Est igitur hoc saltem ex ejus sententia concludendum, æqualitatem esse magnitudinem (vel quantitatem) non minùs quàm inæqualitatem. At verò Capite sequente nempe 12. §. 8. hæc habet, *ratio* (id est Relatio) *inæqualium quantitas est, Ratio verò æqualitatis quantitas non est.* Pugnare certè mihi hæc videntur, cupio ut ipse litem hanc dirimere velit, neque enim nostrum est tantas componere lites. Miror certè deseruisse eum phantasma suum hoc loco, ubi maximè ad relationis naturam explicandam posset inservire (cum enim in comparatione

consistat omnis relatio quæ rationis opus est, quidni jure non malo dicere possit relationem esse Phantasma.) Verum hoc fatum esse aiunt eorum qui dæmonio (vide Epist. Ded.) ad aliquod officium utuntur, ut se licet alias importunius illis ingerat & reculas perturbet; ope tamen ejus aliquando seriò indigentibus, subducere se soleat illicò atque officium detrectare.

Sed properandum esse sentio ad illud quod omnium maximè scire cupiebam, atque ab ipso discere sperabam: nempe quid illud sit quod corpus aliquod sive quiescens & stabile (siquod sit ejusmodi) sive in motu aut fluxu perpetuo existens, unum esse faciat & denominet. Cujus quæstionis solutionem §. 7. pollicetur. Ut autem contrahatur oratio, quæramus ab ipso (cæteris omissis) an ipse sit idem ille Thomas Hobbius qui (in æternum scilicet oppidi istius decus) Malmesburiæ natus est. (Neque enim mei interest in annos Hobbianos inquirere) si autem idem sit ille qui olim puerilia etiam meditatus est, quâ ratione, quâ causâ factum sit, ut sit Idem. Ad primum igitur membrum respondet, esse eundem hominem senem qui fuerat juvenis, *vel confundenda esse jura omnia humana* (poterat & divina, nisi ipsi nihili fuissent, adjunxisse) manet igitur ut nodum illum secundum explicet & solvat. Enumerat autem modos aliorum quibus individuationem determinant; nempe, alii ex unitate Materiæ, alii ex unitate Formæ, alii ex aggregato omnium Accidentium oriri & contineri individui unitatem asserunt; harumque omnium sententiarum enumerat incommoda. Ex prima confunduntur (inquit) jura. Ex secunda, duo corpora erunt idem corpus: Ex tertia, nihil omnino esset quod fuerat:: Quin igitur attendamus ad illius sententiam. *Idem* (inquit)

est

est homo propter formam talem quæ est principium motus (nempe cogitationum atq; actionum omnium) & fuit in generatione. Idem autem corpus infans & senex non est. Hæc (inquam) est ejus sententia, in qua multa habemus notanda & servanda in locum de homine, quorum & ipsum meminisse precor. Utputà eundem esse hominem non idem corpus, unde sequetur naturam hominis diversam planè esse à natura corporis. Quinimo unitatem hominis petendam esse ab unitate formæ, formæ quæ sit principium motus, atque adeò sit substantia, quæ maneat per integrum vitæ tempus atque sit eadem, & proinde sit substantia permanens, quæ eadem maneat in varia & multiformi materiæ partiumque corporis universi mutatione, ideoque sit incorporea. Hæc quia largitus est hoc loco pro sua benignitate Thomas, nos iis aliquando forsan perfruemur. Interea ipsius intererat, ut explicâsset qua ratione differat sententia hæc sua, à secundâ ab ipso jam relatâ, & quomodo effugere possit istud incommodum quod nobilissimi Digbæi sententiam comitatur.

Quin & alias eum ut Delium natatorem desideramus: inquit (Cap. 8. §. 23.) *Forma est Accidens propter quod corpori nomen imponitur. Accidens est concipiendi corporis modus.* (c. 8. §. 2.) est itaque sententiâ suâ forma hominis *corporis humani modus.* Est autem hæc eadem *principium motus*, & (cum de actione quæratur) principium & *causa* pro eodem sunt habenda. (c. 9. §. 6.) Causa autem motûs in corpore nulla est nisi in *contiguo, & moto.* (c. 9. §. 9.) Est itaq; & incorporea, & corporis humani modus, & corpus aliquod ipsi contiguum & motum; accuratè hæc quidem, pro more Hobbiano. Sed omissâ contradictione sui ipsius, de formâ hâc à corpore jam diversâ inqui-

 ramus,

ramus, quam si placuerit, Animam nunc appellabimus, à corpore diversam eam, & (naturâ suâ) disjunctam. Est (inquit) hæc, Corpus motum, corpori humano contiguum; motum est, & motum corpori humano communicat, ergo ab alio corpore movetur, & quia motum corpori (idem manens perpetuò) communicat, movebitur etiam ab alio corpore perpetuo continuoque motu: eritque hoc modo progressus in infinitum, nisi tandem aliquod concedatur ἀυτοκινητὸν. Hæc aliaque hujusmodi ea sunt quæ libenter à Philosopho hoc nostro explicata cupiebam, at Cynthius aurem vellit, & admonuit modestum me esse in quæstionibus oportere, ista enim Thomæ in mentem non venisse: quinimò ad alia potiùs, ne in librum Epistola inconcinnum excrescat, esse transeundum.

Cap. 5.

Considerantur Capp. 12. de Quantitate, & 13 de Analogismo. Et primæ ejus Philosophiæ finis imponitur.

Quæ restant sub titulo Philosophiæ primæ Capitula tria sequentia Libri de Corpore (de Quantitate, Analogismo, de Recto, Curvo, Angulo, & Figura.) Cum vel planè Geometrica sint plurima, vel ad Geometriam propiùs spectent Geometriæq; Hobbianæ fundamenta contineant, ad inquisitionem à se faciendam ea pertinere non immeritò judicavit tum Clarissimus Wallisius, cui uberius in hâc re & impensius laborare, tum etiam Cl. Andreas Tacquetus cui nonnisi strictìm libellum istum attingere visum est. Atque isti quidem viri doctissimi fecerunt

Eru-

eruditione sua atque diligentia ut nihil ferè relictum mihi sit animadversione dignum. Caput 12 totum in expositione quantitatum (re levi) versatur. 13. magno conatu rebus clarissimis nubeculas offundit. De utroque brevissimè. Levissimum illud (imò ut liberè dicam futilissimum) est quod habet Sectione tertiâ. *Ubi ait, exponi lineas, superficies & solida per motum, ut talis motus vestigia maneant*. Nempe importunè motum hic definitionibus infert, ut perturbet omnia, factisque ambagibus inficetis, ut scientiæ & eruditionis speciem suis conciliet, perpetuò ferè in tenues & leves sententias solet desinere. Quid etenim est hoc loco, motuum vestigia manere nisi lineas, superficies duci &c. nullusque est Paragraphes istius (si exponatur) sensus præter istum, exponi lineas si ducantur lineæ, & ita consequenter. Quinimò longè meliùs veriúsque asseruisset exponi motus per lineas, quàm lineas per motus. Nugax quinetiam puerisque appositum illud videri potest (nempe juventuti paratum rudi) quod sequitur, *exponi lineas &c per appositionem, ut quando linea lineæ (id est) longitudo longitudini adjungitur*; (quod & de aliis dimensionibus effert) Qualis est ista (quæso) expositio quantitatum? tu mihi si tibi abundat otium hoc etiam expone. Phantasticum illud est quod habet Sectione quartâ, nihilque sapit penitioris Mathematicarum rerum cognitionis, *ubi ob hanc rationem tempus exponi posse lineis ait, quia tempus est imago motus*. Nescire videtur omnia quæcunque tandem rationem aliquam aut proportionem habent, imò quidni dicam omnia in universum exponi lineis posse, & eodem planè jure, quo tempus hoc modo exponitur, exponi à Mathematicis solere.

Exponi dicit (§.5.) *numeros vel per expositionem puncto-*

punctorum, *vel per expositionem nominum numeralium*, *unum*, *duo*, &c. Quâ quæso ratione effugit eum literarum numeralium, Ciphrarum etiam Saracenicarum aut specierum enumeratio? quibus exponuntur numeri non minùs quam verbis & nominibus, sive voce sive scripto expressis. Nempe eâ ratione effugisse hæc illum videntur, ne forsã ulla in re etiamsi minimi momenti plenus atq; accuratus scriptor evaderet. *Pondus exponi dicit per corpus aliquod grave* §. 7. Benè habet; linea per lineas, motus per motus, numeri per numeros, pondus per pondera exponuntur. Euge Philosophe, Logice, Mathematice profunde! imò verò hæc omnia lineis exponuntur, cujus rei rationes modumq; integrum suaderem, ut proximâ editione faceret, ut existimarent homines eum non ignorâsse. Neque etenim ratio duarum magnitudinum tunc exponitur (ultima exegesi) cùm quantitates ipsæ exponuntur, nisi de ratione solâ Arithmeticâ, quæ in excessu simpliciter consistit, loquatur; (contra. §. 8.) cum illud habeat ratio Geometrica, ut ductionem vel applicationem ipsâ in notione involvat, quæ nonnisi numerorum, vel specierum beneficio (modo numerorum ordinatorum) explicari possunt.

Jam verò (inquis) fieri non potest, ut proportionis naturam intimè penitissimèque non cognoscat, qua una in re ritè tractanda non solum ea quæ praxim habent, sive in numeris, sive in Triangulis solvendis (in quibus omnis Astronomia, Geographia, Architectura, cæteræque artes humanæ vitæ inservientes) consistunt, quin & omnis profundiori in Mathesi peritia, sive in Theorematis inveniendis, sive in problematis solvendis, exercetur.

Opinaris impossibile esse ut ista non cognoscat, quæ prima ferè sunt Matheseos elementa à pueris in-

timè

timè animis hauriri ſolita, atque infundi, quicunque in Matheſi, ſincerâ unquam fruuntur inſtitutione; atque ipſe revera V. D. in eadem antehac verſatus ſum ſententia. Memini à juventute meâ Mathematicum eum ingentem habitum fuiſſe; electus eſt hoc nomine ut *Carolum* Principem in Mathematicis diſciplinis inſtitueret. Charus hoc nomine fuiſſe fertur illuſtriſſimæ doctiſſimæque D. D. de *Cavendiſh* Familiæ qui & Mathematicas ſcientias egregiè plurimi calluerunt, & Mathematicorùm inſignium ſive Noſtratium ſive Alienigenarum (prout mihi ſæpiùs narrârunt Clariſſimi viri D. D. *Painus*, & *Oughtredus*, gentis Anglicanæ ornamenta) uti Harmonicorum nuncupatione Merſennus, Conicorũ Mydorgius palam teſtati ſunt) eximii ſemper atque generoſi animi Patroni extiterunt. Egone igitur ipſum hac laude gloriaque quam diu antehac conſecutus eſt, ſententia aliqua in ipſum atque in eruditionem ſuam duriori ſpoliabo? Egone ipſum poſſeſſione hâc ſua detrudam, atque ex Mathematicorum familia ſubmovebo? Certè V. D. lubrico nunc in loco mihíque odioſo verſari contigit, ubi de hominis ſive eruditi, ſive pro erudito habiti doctrinâ atque ſcientiâ ſtatuendum eſſe videatur: Conſcius nimirum tenuitatis ipſe ſum meæ; ſatis ego novi quàm ſit mihi curta ſupellex: Clamare ſoleo animo non ficto aut ad ſpeciem compoſito, verùm intùs dolente, quantum eſt quod neſcimus! quin etiamſi à viris eruditis exciderit aliquid, quod non ſit ingenio excultum, induſtriâ elaboratum, parciùs iſta tamen objicienda memini. Quare ſit Hobbius eruditus, imò eruditiſſimus; vel ſi non ſit, pro viro tamẽ eruditiſſimo, ubi maximè illud ipſius intererit, habeatur. *Sit, licet felix ubicunq; malit*, modò hoc juventuti noſtræ fraudi non ſit aut periculo, modò metus non ſit, ne viri hu-

mana sæpissimè patientis, autoritate vel studiorum impedimenta atque obstacula ministrentur, vel ut rapiantur in errorem. Verùm enimverò cum hic mihi videatur rerum nostrarum status, liceat mihi paucissimis prolatis locum hunc transilire.

Reverà (ut semel illud proferam) nôsti me semper ante productum atque editum hunc librum de Corpore, de Thomæ (in Mathematicis præsertim,) intimâ scientiâ dubitâsse, de ista re tamen vix quicquam palam protulisse. Cur autem neque jam ille me præconceptâ hâc sententiâ dimovit, accipe paucis rationes.

Animadvertebam jam tum hominis ferociam, & recurrebat sæpiùs in animo quod puer olim didicerim, nempe

——didicisse fideliter artes
Emollit mores, nec sinit esse feros.

Neminem ego (cui tamen cum viris eruditissimis à puero versari contigit) noveram in aliquopiam scientiæ genere profundiùs versatum, qui mitis non esset & humilis, de se suísque modestè sentiens. Cernebam eum legitimè minimè demonstrantem ea quæ demonstrasse se venditabat, quin ea quam plurima, quæ videram, ingenium minimè subactum atque accuratum olere. Videbam de rebus Mathematicis confusè atque inconstanter, miniméque clarâ ratione perpetuâ atque evidenti, (quasi eas per transennam aut nubibus interjectis, & è longinquo, non comminùs, familiariter, absque velamine intuitus fuisset) locutum; eaque audiveram quæ à viro Mathematico excidere posse minimè judicabam; de molimine dioptrico, de susceptis atque promissis Geometricis; quanquam autem suaderent nonnulla ut invalenti jam

senectus

senectuti (de qua quidem honorificè sentire soleo & loqui) ista tribuerem, metuebam tamen ne ab imis fundamentis, atque ab ipsa juventute, malè fuisset institutus; nimirum objecit se hoc loco illud Plautinum.

Hi senes, nisi fuissent nihili jam inde ab adolescentia,
Non hodie hoc tantum flagitium facerent canis capi-
(tibus.

Atque hæc quidem ante visum extremum hunc laborem mihi in mentem venerunt; hoc autem conspecto opere, evanuit statim ab animo dubitatio omnis, dispergente eam penitùs turpi atque infelici Tetragonismo, aliisq; quæ mallem sepulta. Vidi ipsum adversus Analyticæ istius lucernam sæculo hoc nostro (immenso studiosorum emolumento) accensam, veluti vespertilionem involantem, juvenibus incautis suadentem, ut suos sibi oculos eruerent, quod tantæ in Mathematicis luci impar ipse foret: vidi eum maxima molientem, in minimis tamen (etiam iis quæ ad proportiones spectant) fœdissimè errantem; quinimò puériles istos errores continuò in viriliores adolescere

—viresq; acquirere eundo.

Hæc autem quia fusius ostendit Cl Wallisius in Elencho Geometriæ Hobbianæ, nolo ego quod actum est agere, aut spicilegium facere; verùm quoniam ipse Hobbius cum Vindice quodam Academiarum de Methodo (uti vocat, imperitè, cùm methodus non sit, sed nova solummodò quantitatum designatio) Symbolica controversiam instituit, totusque in eo est, ut juvenes à Symbolica ista seu speciosa designatione (quâ freti *Vieta*, *Oughtredus*, *Harriotus*, *Cartesius* Mathematicas disciplinas immensũ auxerunt) abducat

ducat, ad verbosam istam sive veterum sive recentium Mathematicorum; re ipsa ostendam quicquid sani habuerit in capite de Analogismo facillimè Symbolicâ methodo demonstrari, atque ipsa quantitatum hujusmodi designatione nudâ patere, cum ipse ea interim inconcinnè & perturbatè non sine frequenti paralogismo evincere conetur. Nihil igitur aliud supponentes præter hoc unum, *Arithmeticè proportionalia tum dici cum inter terminos antecedentes & consequentes æqualitas est differentiarum; Geometricè cum est æqualitas quotorum*; age: Theoremata sua de proportionibus universa nos totidem lineis apertè ostendamus.

Manifestum autem est ex præmissis proportionem Arithmeticam hoc modo in universum designari posse, ut sit

a . a + c † b . b + c. proportio Arithmetica.

a . a + b . a + 2 b. a + 3 b. &c. proportio Arithmetica Continua.

Proportio autem Geometrica hoc modo.

ba . b :: ca . c Proportio Geometrica.

b . ba . baa . baaa Proportio Geometrica Continua.

vel b . ba. ba^2 . ba^3

Istis hoc modo præsumptis ad Theoremata Hobbiana accedamus. Sint in proportione Arithmetica.

Art. 5.] a . a + b † a + 2 b . a + 3 b. Ergo. a: + a + 3 b = a + b : + a + 2 b.

Item *Z* = a + a + 3 b in 2.

Item si a . + a + 3 b = a + b : + a + 2 b

Erunt

a . a + b † a + 2 b . a + 3 b

Item a + d . b + c † [redacted] a − b . c − *d*.

Item si a + b = c + d. erit

a . c † d . b.

Alias

Alias sit a . c. ∤ d. e ⊏ b
erit $a + e = c + d$.
ergo non $a + b = c + d$.

Sint autem in proportione Geometrica.

Art. 6.] ba. b :: ca . c . Ergo

ba . ca :: b. c.
b. ba :: c. ca.
bba. ca :: bb. c.
ba. cca :: b. cc. } &c.
ba + b. b :: ca + c. c.
ba. b + ba :: ca. c + ca.
ba − b. b :: ca − c. c.
ba. ba − b :: ca. ca − c.

Sint

7. ba. b :: ca. c
&
be. b :: ce. c } erunt ba + be. 2b :: ca + ce. 2c,
[redacted]

Sit

8. bae . b ⊏ ca. c.
Erit } etc.
bae. ca ⊏ b. c.

Et

9. [redacted] b. bae ⊏ c. ca

10. ba. ca :: ba − b. ca − c.

11. ba ⊏ b. ca ⊏ c

12. bae. ba :: cae. ca

13. Sint quotcunq; b. ba. ba^2. Erit $\frac{ba}{b} + \frac{baa}{ba} = \frac{baa}{b}$

Coroll. 1. b. ba. ba^2 ba^3. Erit $\frac{ba^3}{b} = \frac{ba^3}{ba^2} + \frac{ba^2}{ba} + \frac{ba}{b}$.

Coroll. 2. Compositio rationis.

Coroll. 3. Sint ba^2. ba :: ca^2. ca
ba. b :: ca^3 ca^2 } erit ba^2. b :: ca^3. ca.

quæ est ratio perturbata.

14. $\frac{ba}{cd} = \frac{b}{c} + \frac{a}{d}$.

15. $\frac{b}{c} + \frac{e}{b} = \frac{bc}{cb}$

16. Nihili est.

17. Sint numero impari.
b. ba. ba^2. ba^3. ba^4. erit $\frac{ba^3}{ba}$ subdupla $\frac{ba^4}{b}$ &c.

18. Si b. ba. ba^2. ba^3. Erit ba^3. ba^3-ba^2 :: ba^2. ba^2-ba :: ba. ba−b.

19. Sint b. ba. ba^2. Erit $ba^2+2ba+b$. ba^2+ba :: ba^2+ba. ba^2.

20. Sint ba^3. ba^2. ba. b. Erit ba^3+b ⌐ ba^2+ba.
Est enim ba^3-ba^2. ba−b :: ba^3. ba
Ergo ba^3-ba^2 ⌐ ba−b
Et transponendo. ba^3+b ⌐ ba^2+ba.

21 b. ba :: c. ca. Ergo bca = bac.
vel
b. ba. ba^2. ba^3. Erit $bba^3 = ba\ ba^2$.

22. Sint magnitudines. ba^2. b. ca. c. Erit bca^2. bca :: ca. c.

23. $\left.\begin{matrix} ba^2.\ b :: ca^2.\ c \\ ba \qquad ca \end{matrix}\right\}$ erit. ba^2. ca^2 :: ba. ca.

24. Est definitio.

25. Sint $\left.\begin{matrix} ba^3.\ ba^2.\ ba \\ ba^4.\ ba^2.\ b \end{matrix}\right\}$ erit. ba^3. ba^4 :: b. ba.

Restant tres adhuc articuli quorum cum scopum integrum paucissimis complexus fuerit Cl. Wallisius eumque ostenderit, nolo ego eos adjicere, ne forsan contingat, quod dici solet post Homerum Iliada conscribere. Cernis V. D. omnia sua de proportionibus theo-

Theoremata quæ ipſe perplexa & multipliciter errante oratione vix ac ne vix oſtendit, ſola hac Symbolica quantitatum deſignatione manifeſta eſſe, atque ex ipſa proportionalium definitione demonſtrationem ſecum ferre, iis qui in Symbolica hac vel ſpecioſa Arithmetica omnino ſunt exercitati; imò cum ipſe forſan, methodo (uti eam appellat) verboſâ cerebellum crebris ſævisque ictibus feriendo, pauca hæc Theoremata extuderit, poteris facillimè hâc arte horæ unius aut alterius ſpatio mille Theoremata (imò terminorum numerum augendo artemque combinationis applicando, millia millium) ejuſmodi, invenire atque inventa per ductum vel applicationem nudam demonſtrare. Quod ad Vindicem attinet cujus in gratiam ſuſcepta hæc omnis videatur comparatio, non ſum ipſe admodum ſollicitus: De cauſâ Academiarum quam adverſus Thomam hunc noſtrum ſuſcepit, imò & de ſuâ, judicabunt viri boni atque eruditi: illud ſolummodo mihi curæ eſt nequid detrimenti ab hujus hominis commixta arrogantiæ atque ἀυθαδεία imperitiâ Reſpublica literaria capiat: hoc unum igitur cupio, ſiquis hæc leget ut alta mente illud recondat, neminem hactenus in iis autoribus qui Symbolicam hanc coluerunt (*Vietâ*, *Harrioto*, *Warnero*, *Oughtredo*, *Carteſio*, *Schotenio*, aliiſque,) aliquem vel minimum (qui ſit alicujus momenti) errorem inveniſſe. At in Hobbio hoc noſtro qui de Analyticâ novâ, more potiùs Pſittacorum quàm Geometrarum, ſermonem ubique inſtituit, omnique molimine ab ipſa juventutem retrahere conatur, inventurum eſſe quemvis in Geometricis mediocriter exercitatum, infinitos errores, nihilque ſanum quod non ſit vel tritum & vulgare, vel ab aliis hauſtum ne dicam clanculò ſurreptum. Imò verò ſi centum mihi forent linguæ

ſimul

ſimul oraque centum, illud ipſe intonarem, fugiendas eſſe, veluti Syrenum cantilenas, illorum hominum voces, qui adoleſcentes à ſpeciebus atque rerum ipſarum contemplatione ad verba deducerent; quoties hac ratione Hobbius vel ſcopulis adhæſit, vel horribile paſſus eſt naufragium. Imo verò (nunc ego vos alloquor Adoleſcentes, ſiqui hæc noſtra eſtis lecturi,) niſi vobis ipſis defore velitis, niſi ventis & ipſi ludibrium debeatis, eos ipſos (ſtatim ab hauſtis Geometriæ primis elementis) jam ſupra laudatos Autores

Nocturnâ verſate manu, verſate diurnâ.

Cernitis flebilem Hobbianæ methodi verboſæ illius atque loquacis cataſtrophen.

Frigidus, O pueri, (fugite hinc) latet Anguis in herba.

Diſcite tamen quorum facta imitamini eorum exitum perhorreſcere.

Atque hic quidem (quia Caput 14 Clariſſimo meo Collegæ curæ fuit, ut illud ferè integrum diſſlaret) Philoſophiæ Hobbianæ primæ Finis eſto.

SECTIO. III.

De Phyſicâ Hobbianâ.

CAP. I.

Examen Capitis 26 libri de Corpore, quod eſt de Univerſo & Syderibus.

HActenus extra Philoſophiæ Hobbianæ pomæria in Suburbiis hæſimus, verſati ſcilicet in Propædeumatis; juvat nunc in urbem ipſam introire ibíque ædificia tam præclaris fundamentis ſuperſtructa contemplari, nempe *Edita doctrinæ ſapientis templa ſerena.*

Quan-

Quanquam autem conferre huc gradum vel animi gratia aliquatenus juvet, vel instituti ratione adductus necesse habeam, nolo hic tamen usque morari, ne convulsis jam antea fundamentis, opprimat me, vel caput lædat labentis operis ruina.

Partis hujus initio, Hobbio gratulatur Thomas, quòd præterita (nempe Computationem, Primam Philosophiam, & Geometriam) ita executus fuerit, ut *nihil illic affirmaverat, quod non fuerit satis demonstratum. Motus* (inquit) *& magnitudo per se & abstractè consideravimus.* (cap. 24. ad finem) Præclarum factum! modò verba condonaverit Priscianus.

Nempe opus exegit, quod nec Jovis ira, nec ignis,
Nec poterit ferrum, nec edax abolere vetustas.—
Nemo illum lachrymis decoret nec funera fletu
Faxit.——

Nomen certè habiturus est olim, illudque inter Icaros aut Orontios forsan immortale. Tres nempe viros magnos natura edidit.

Alexandrum magnū atq; Agathoclem aiunt maximas
Duo res gessisse: quid sibi fiet tertio
Qui solus facit facinora immortalia?

Ego quidem, ut cernis, ægrè divellor à Thoma nostro ob Geometriam suam præcipuè laudando, qui de *quadratura Circuli scripsit problematicè.* Scripsit de tribus Thomis libellum stapeltonus nostras, (& ipse hoc nomine clarus) quidni ipse adjiciam quartum? at at quonam meo fato fieri dicam ut erepta sit mihi hæc provincia (eaque à Doctissimo Collega felicissimè administrata, qui laudes Hobbianas (in Elencho) pro

meritis suis immortalibus, pleno ore ebuccinat?) quonam inquam fato, nisi eo cujus autor est Philosophus hic noster? quod quia delicta omnia tollit ab hominibus; ignoscet igitur ipse mihi absque ampliore honoris præfatione Physicam ipsius aggredienti,

Incipit ipsi Naturalis sua Philosophia, à contemplatione *Sensionis* & *motus Animalis*. Atquoniam is scopus est atque finis omnis istius capitis, ut *operationes humanas* explicet, earumque rationem reddat, nos autem de *Homine* (ex mente Hobbiana) post absolutam Physicæ suæ considerationem separatim agere initio decrevimus; à Capite potius 26 quod est de Universo & Syderibus inscriptum, exordiemur. Atque hic quidem licet tibi (V. D.) de magnis rebus nobísque magnopere desideratis loquentem audire. Quæstiones initio istas proponit

1. *An Mundus sit finitus, vel infinitus.*
2. *An fuerit æternus, vel non fuerit æternus.*
3. *An sit plenus, vel non plenus.*

Quis esse potest (quæso) animo tam duro & stupente ut ad ista non gestiat & aures arrigat? quis ea scire non desiderat? quare de duabus simul prioribus eum dicentem primò audiamus, deinde de iis singulatim.

Quæstiones (inquit §. 1.) *de Magnitudine & Origine mundi, non à Philosophis, sed ab iis qui ordinandæ Dei cultui, legitimè præsunt, determinandæ sunt.* ἐλελεῦ ἰοὺ ἰού! quo me geram modo vir dignissime? quantâ de spe decidimus! sperabam ipsum de omni re quæcunque sit proposita ornatè & copiosè dicturum. Cur nos deserit caputque condit, subducitque oculis? quid est quod spem metumque iramque & gaudium tyrannica hac sententia simul excitando nos cruciat? Non

sunt

sunt (inquit) ista à Philosophis determinanda; non forsan à Stagyrita, sperabam autem à Malmesburiensi omnia bona fuisse expectanda. At ab iis determinanda esse asserit, qui ordinando Dei cultui legitimè præsunt; Nempe ab iis qui potestatem gladii quocunque modo adepti fuerint (hoc in Leviathane & libello de Cive ubiq; statuit: nimirum hic gladius est gladius Delphicus, ad omnia inservit, editque oracula.) Vereor ut se usû hujus paragraphes plenè assequantur omnes, hic autem is est. Si edixerit magistratus mundum fuisse æternum, æternus fuit; si non fuisse æternum sed creatum, creatus fuit & non æternus; eodem modo, si statuerit Magistratus immensum esse mundum, immensus est; sin è contrario, non est immensus.

Nempe hoc est quod supra asseruit *veritatem & falsitatem ex hominum arbitrio pendere.* Ita Senatum statuisse audiverat nunc Oxonium Cantabrigiâ, nunc Cantabrigiam Oxonio fuisse antiquiorem. Ego quidem credo potuisse Thomam illud determinare; nolle autem donec Rex fiat vel Pontifex Romanus. Erunt certè felicia illa tempora ubi vel Rex ipse Philosophabitur vel Philosophus regnabit. Cernis quanti intersit Reipublicæ (saltem literariæ) ut ipse dominetur. Sed protelandam esse cernis rerum istarum in genere expectationem: venemur interim (fieri si possit) ejus sententiam primò de magnitudine mundi, deinde de duratione.

Nihil (inquit) *absurdi sequetur, sive finitus mundus sive infinitus statuatur.* Statuatur igitur infinitus & videamus quid inde consequatur. Nempe ponatur esse corpus infinitum, cum autem corporis natura ipsi in eo consistat, ut extendatur, adeoque ut dividi possit, dividi statuatur; Quod si

dividatur, ex partibus constabit; quod si ex partibus constat, non erit infinitum vel indeterminabile. *Partes enim quotcunq; cum singula sint finita etiam simul sumpta facient totum finitum.* (cap. 7. §. 12.) impossibile igitur est, ut Corpus sit infinitum. At verò Mundus Hobbio corpus est, nihilque habet præter Corpus; infinitus igitur Hobbio non est. Certè sequitur ex hâc positione (atque illud fatente Hobbio) vel totum non esse majus suâ parte, vel Solem, Sydera, variaque Systemata Planetarum mundi partes non esse (quamvis ex iis universis mundus ipse constet) quorum tamen prius esse rationi repugnans ait se alibi demonstrâsse (alii pro principio intelligentiæ illud habuerunt.) posterius jam ipso hujus capitis initio evertit, cujus Epigraphe est de *Universo & Syderibus*, initium est illud: *contemplationem sensionis sequitur contemplatio Corporum quæ sentiendi objecta sunt, objectum autem omne universi mundi vel pars est, vel partium aggregatum.* Partes igitur habet mundus universus, idque ex mente Hobbii ideoque ipsi infinitus si statuatur, vides quid sequetur. Sequetur (inquis) ut ipse sibi manifestè contradicat; at ipse susceperat *absurdi nihil* sequi ex ista positione: sibi ipsi igitur suisque demonstrationibus contradicentia sequi, non est ipsi absurdum. Omissa igitur quæstione de magnitudine mundi, transeamus ad ejus durationem, ubi melius fortasse rem suam geret.

2. Atque hic quidem triumphantem eum invenies in aliquem qui ex rebus naturalibus mundi originem (uti videtur) demonstrâsse se jactitat. Odi ipse certè jactantiam omnem: quare prius videbimus quomodo se habeat ista inter Thomam istumq; ἀλάζονα controversia. Postea quid sit ex principiis Hobbianis statuendum.

Est

Est igitur libellus quidam Anglico idiomate scriptus, cui titulus est *Tentamen Philosophicum.* Huic scopus est, ut ex principiis rationi humanæ manifestis, evincat Dei existentiam ejusque Attributa; Animi humani immortalitatem, & demum S. Scripturæ authoritatem. In primæ partis executione illud sumit, aut mundum hunc nostrum Originem habuisse, aut dierum e. g. numerum actu infinitum, quodvis assignatum tempus præcessisse, unde sequetur totum non esse suâ parte majus. Nempe numerus præcedens nativitatem Isaaci non erit major eo qui nativitatem præcessit Abrahami: hoc autem judicat istius libelli autor (quæ est & mea sententia) esse absurdum. Quid interim ad hæc D. Hobbius?

Hoc modo demonstrantem (inquit) *se laudare non posse.* Dolendum hoc certè tibi mihíque in Autoris istius gratiam, ni forsan (quod ille de Vindice, qui huic Autori [ut nosti] admodum affinis est) laudari ab homine qui moribus est Hobbianis ipse minus honestum esse judicet.

Sed quare non potest eum laudare? quid Thomam (quæso) movit, ut tam horrendo judicio adversus eum constituat? ut fulminis tam diri vim coruscam in eum evibret? *Quoniam* (inquit) *similis demonstratio est, ac si quis ex eo quod numerorum parium numerus sit infinitus, totidem esse concluderet numeros pares, quot sunt simpliciter numeri, id est, pares & impares simul sumpti.* Imò verò parem esse concedo ratiocinationem vel potiùs eandem, illud expressè dixisse libelli istius autorem, posita mundi à parte ante (ut loquuntur) æternâ duratione, inferri exinde ea incommoda quæ positionem numeri actu infiniti consequuntur. Inter ipsa autem esse aut infinita ex finitis constare, aut totum non esse majus sua parte. Quæ utraque ipse absurda

esse judicat. Expectabam ut Hobbius pro eruditione sua ostenderet vel ista à positione æternitatis Universi non consequi, vel non esse absurda; vel si æternus sit mundus numerum dierum infinitum datum aliquod tempus non actu præcessisse, vel hoc concesso, totum esse parte suâ majus, (simpliciter numeros paribus vel imparibus plures.) Verùm satius est ista contemnere *quod* (inquit) *faciunt meritò tum Eruditi, tum Idiotæ, illi quia intelligunt, hi quia non intelligunt.* (Delicatè admodum!) Quæres cui demum familiæ sit ipse ascribendus; hoc potiùs ex sequentibus innotescet. Dicendum enim restat quid sit ex principiis Hobbianis hic & alibi dispersis statuendum.

Nolo pertrahere lentam orationem, paucis rem accipe,

1. Statuit Hobbius determinari non posse quæstionem de mundi Æternitate.

2 Cum statuat contemnendam esse ratiocinationem ex positione numeri infiniti, ipse interim eodem utitur ratiocinio. Quæstionem eodem modo determinat, adeoque sibi ipsi semel iterumque contradicit.

Primum horum jam antea manifestum est factum, ubi Magistratui vindicandam hanc potestatem decrevit, Philosophis auferendam. Docendum est potiùs principiis à se positis in hoc loco, ipsum contradicere. Contemnendum esse argumentum illud à numero actu infinito asserit. Vel igitur contemnendum est, quia ex positione mundi æterni non sequitur numerum dierum actu infinitum esse, vel quia ex numero actu infinito nil mali sequitur: illud dicere nullo modo potest; hoc autem sibi in mente fuisse ostendit prolata ab ipso instantia. Quare ipsum alibi loquentem audiamus. Nempe (Cap. 7. Sectione 12.)

No-

Notandum (inquit) *est, etsi in tempore (quod potentia infinitum est) numerari possunt plures horæ quocunque numero, qui assignari possit, numerum tamen illum finitum fore; omnis enim numerus finitus est,—partes quotcunque cum singulæ sint finitæ, simul sumptæ constituent totum finitum—duo autem tempora infinita esse intelligi non potest*. Cernis principiis à se positis apertè eum contradicere & seipsum contemnendum esse laborare. Dices ista non absque ingenio aliquo aut studio in contradictionem trahi posse. Vide igitur illum in libello de Homine (p. 132.) præclarè quidem meâ sententiâ ratiocinantem. *Effectus quos naturaliter agnoscimus, potentiam sui productivam supponunt, eamque productionem eorum præcedentem. Potentia autem, aliquid existens supponit quod illam habeat. Aut igitur res ista existens æterna est, aut non æterna; Si non fuerit æterna, producta est ab Antecedente aliquo, illudque ab Antecedente, donec ad æternam (id est, primam) potentiam potentiarum primamque causam causarum perveniatur. Hæc autem ea est quam Dei nomine homines concipiunt.* Spero Hobbiana omnia legitimè demonstrata esse, quænam est vis autem hujus demonstrationis? quare necesse est ad æternam eamque primam causam pervenire, nisi ex eo, quod progressus in infinitum non datur, ne daretur numerus actu infinitus? Cernis eum, ut hominem quem Academiarum fuisse vindicem existimabat, prosterneret, cum eo una ruere & seipsum vulnerare non detrectâsse.

Quis (quæso) indomitas tantus dolor excitat iras?
Quid furis? aut quonam vestri tibi cura recessit?

At dices tu forsan non esse tempestivam hanc lamentationem; non patere ex doctrina Hobbiana, eundem esse Thomam hunc Senem ista edentem, qui fuit Junior (& vegetior) ille de Homine, multò saniùs & doctiùs scribens: adeoque non ipsum sibi contradicere. Atque ego quidem sentio accuratè & strictè cum hoc homine agendum. Quid si igitur evincam ipsum eodem hoc capite, imò eadem sententia, eodem spiritus efflatu ea quæ mutuò se destruunt efferre. *Et si* (inquit) *ex eo quod nihil potest movere seipsum, satis rectè infertur*, primum *aliquod esse movens quod fuerit* æternum, *non tamen illud inferetur quod inferre solent, nempe æternum* immobile, *sed contra æternum motum, si quidem ut verum est nihil moveri à seipso, ita etiam verum est nihil moveri nisi à moto.*

Ex eo quod nihil potest movere seipsum infertur (inquit) primum movens, quod fuerit æternum. Mihi planè contrarium ex principiis suis sequitur, attende, quæso, annon & tibi. Sit enim movens, ergo ipsum movetur, ex Hobbii Philosophia; ergo vel à se, vel ab alio, & si ab alio non erit primum movens, contra hypothesin; si ergo sit primum aliquod movens, erit αὐτοκίνητον.

At secundò, *non infertur* (inquit) *primum movens immobile*, sed *motum.* Ego vero, si qui mihi sint oculi, si qua mens, cerno primum motorem etiam ex Hobbii doctrina *immotum* non *motum* esse debere. Sit enim motus, *causam* ergo motûs habuit, *at causa motus nulla esse potest nisi in Contiguo & moto* (c. 9. §. 9. & alibi sæpe) primum igitur movens non est, sed præcedentem habuit motorem, unde denuò si motor primus statuatur, sequetur esse illum αὐτοκίνητον. At ipse verum esse inquit *nihil moveri à seipso.* Imò & simul statuit *nihil moveri nisi à moto*, exinde autem *inferri*

ferri primum motorem. Nempe primus motor est qui ab alio movetur, & quia omne movens ab alio movetur, est igitur primum movens. Sustine me, quæso, (V. D.) ne forsan me statim corripiat vertigo? imò,

—Jam jam vertigine tectum
Ambulat & geminis exurgit mensa lucernis.

Video certè, annon & ipse vides? Colluctantia & mutuò se destruentia, Phantasmata, bella! Horrida bella!

Tecta fremunt, resonant magnis plangoribus æther
Non aliter quam si immissis ruat hostibus omnis
Carthago.

Sed nolo homini eo in loco insultare, ubi lacessitus aliquo modo esse videar: satis est ea quæ autor iste *Tentaminis Philosophici* posuerat, (quem eundem & Vindicem Academiarum fuisse credit) destruere conantem manifestè eum interim aut hominem exuere, aut rationis deliquium subire. Transeo ad Quæstionem tertiam.

3. *An mundus sit plenus vel non plenus.*

Versati sumus hactenus in iis quæ rationis sunt mera, ab ejusque solius principiis petenda, ad ea nunc accedimus, ubi rationi sensus (experimenta ministrando) inservit. Ita ut in aliis quidem ingenii, hic ingenii simul & diligentiæ Hobbianæ specimina habeamus. Nosti quæstionem esse nobilissimam, in utramque partem acriter disputari, mihi autem cùm cætera quamplurima à pleni assertoribus aliquo modo explicari posse censeam, illud interim minimè intelligibile esse, quomodo ex corporibus simplicibus & homogeneis alterum altero sit rarius vel densius. Mentem sic explico. Si de Corpore aliquo rarefaciendo (exempli gra-

tia sumatur Aqua) quæratur, affirmant pleni assertores faciendum esse ingressum quendam partium Aeris minutissimarum in aquam, easque cum partibus aquæ conjungendas & miscendas; hinc fieri ut nubes sit aquâ in palude existente rarior, atque in cæteris eandem esse rationem, rarefieri, scilicet, aerem ingressu ignis, vel ætheris, corporis naturâ sua aere rarioris. Atque hucusque intelligi possunt. Quærimus autem nos quæ causa est ut sit Aer Aquâ molis ejusdem rarior? Si dicatur Aeri esse immistum æthera, redibit quæstio: scil. plus esse materiæ in aqua quàm in aere, hoc etiam intelligimus. At quærimus qua ratione fiat, ut nunc plus materiæ seu corporis, nunc minus, æquale spatiũ occupet? Cum autem eò res ista ultimè redigatur, ut vel dimensionum penetratione, corporum subitione, ejusdem corporis diversa quantitate (quæ iidem omnia mihi sonant) hoc fiat, vel partium nunc propiùs adjacentium, nunc intervallis majoribus dissitarum positione. Fateor me ex eorum numero esse qui posteriorem hunc modum intelligere se posse putent; priorem autem minimè me adhuc assequi potuisse, adeoque hac saltem ratione vacuum non esse denegandum me existimare. Quid interim Malmesburiensis?

Ad tollendum vacuum adducit experimentum *satis tritum, attamen ut sibi videtur validissimum.* Deinde argumenta etiam tollit vacuum Astruentium.

Esto (inquit) *Hydria AB, qualis uti solent ad rigandos hortos Hortulani, cujus fundus pertusus sit pluribus foraminibus, habeatq; osculum A digito obturandum. Aquâ autem Hydria impleatur, occluso tunc osculo, aqua non effluet per foramina, amoto autem digito, per omnia; rursusq;, applicito digito simul & subitò omnis sistetur.*

En Experimentum! reverà satis tritum (quin & alia habet Epitheta Doctissimus Moranus.) quid inde evincitur! *Hujus* (inquit) *rei causa est, quod aqua pondere suo subjectum aerem pellere ante se non potest.*

Pellere autem non potest, propterea quod locus nullus sit quo pulsus se recipiat, nisi vel pellendo aerem vicinum usq; ad foramen A, ubi intret & succedat defluenti, vel faciendo, ut per ipsam aquam (dicere debuit, prout & mox se explicat, per fundi foramina) *transeat.* Signum (inquit) hoc est vacua non dari.

Mirabere procul dubio argumento tam inani eum niti vacuum è mundo ejicere, cui interfuit maximoperè illud demonstrasse. Cum sit illud fundamentum unicum Philosophiæ suæ naturalis, quo semel convulso labitur ea omnis. Imò infirmum eum esse oportet, cui istiusmodi argumenta sunt validissima. Exponamus illud ante oculos.

1. Causa (inquit) phænomeni in hydriâ est, quod aqua aerem pellere non potest.

2. Pellere non potest, nisi aer in ejus locum succedat.

3. Succedere in ejus locum non potest nisi vel per osculum, vel per fundi foramina.

Cernis totam vim argumenti ad vacuum tollendum in secunda ista propositione consistere: illam autem tum indemonstratam esse relictam, tum etiam falsissimam esse contendimus.

Concedo nimirum causam phænomeni esse quod aqua hoc loco aerem pellere non possit, verum hujus imbecillitatis causam eam esse, quod aër non possit simul in ejus locum succedere, pernego. Non pellit aerem in hydriis vulgaribus, quia pondus aquæ non superat pondus vel vim resistentis aëris.

Resistit enim aquæ (occluso jam Hydriæ osculo) aëris

aëris columna vel Cylindrus, cujus basis est prementis aquæ basi æqualis, atque ipse ad Atmosphæræ extimum ambitum extensus.

Æquiponderat ista aëris Columna, aquæ Columnæ pedum circiter triginta duum, uti experimento jam infra tangendo constat.

Si igitur ad irrigandos hortos uterentur homines ejusmodi Hydriis quarũ altitudo tot pedes excederet, deflueret aquæ illa pars quæ dictam altitudinem superaret, quantacunque ea foret atque ad æquipondium descenderet, etiam osculo occluso cæterisque omnibus eodem modo cum Hydria Hobbiana se habentibus.

Verùm cum Hydriis tantæ altitudinis neque utantur hortulani neque uti possint, non defluet ipsis (occluso jam osculo foraminibusque in fundo angustioribus existentibus) aqua, non quia succedere non possit in locum ejus aer, sed quia aerem ab Atmosphæræ summitate desuper ipsi incumbentem & præponderantem loco pellere non possit.

Nempe si causa hujus phænomeni foret naturæ à vacuo abhorrentia, non magis aqua deflueret in altissimo canali, occluso atque (ut aiunt) Hermetice sigillato, quàm in Hydria Hobbiana, imò ob fugam hanc vacui attolli posset aqua in datam quamcunque altitudinem, ope nimirum machinarum hoc uno principio nitentium.

At verò aquam ob fugam vacui non ultra 32 pedes circiter ascendere sive in Antliis, sive in Siphonibus, sive machinis aliis quibusque, experti sunt antehac causam ignorantes suo magno cum dolore, quorum interfuit terminum hunc aquarum ascensui, id est, pondus hoc aeri naturam minimè tribuisse.

Si vacuum ita fugiat natura, ut ejus metu atque abhor-

horrentia, singultiens quasi spiritumque cohibens, aquam in hydria ne defluere possit, retineat; quæ causa est quod idem in altioribus non faciat canalibus? imò quæ causa est, quòd, si argento vivo impleatur hæc ipsa hydria modò 26 uncias altitudine excesserit, defluet illud statim omne, nimirum si aer sive ex summo, sive ex imo interveniat; sin minus, defluet tamen donec ad altitudinem non nisi 26 unciarum in Hydria quantæcunque altitudinis pervenerit? Quod autem de Aqua & de Argento vivo dictum, intelligendum est etiam secundum ponderis Analogiam de quocunque demum alio liquore. Nempe non esse eum in canali satis longo ob fugam vacui permansurum; verùm prohibito aere aliove corpore, atque ab ingressu impedito, descensurum donec in tubo vel canali relictum sit, quantum 32 pedibus Aeris vel 26 unciis Argenti vivi æquiponderet.

Hæc cum ita se habeant, norint ii omnes qui naturam ipsam contemplantur, quique in deliciis habent sensus atque experimenta consulere, omnia priùs lustrare phænomena quàm de rebus naturalibus ἀξιώματα atq; κυρίας δόξας è cathedra effundunt. Miraberis tam lævam fuisse philosopho huic nostro mentem, ut Philosophiæ suæ naturalis universæ molem tam lubrico fundamento atque fluenti, temeritate maximâ atque oscitantia imponeret. Sed tamen æquum erat ut sui similis ubique procederet, ut ultima primis responderent, ut diligentia ingenio palmam minimè præriperet. *Qualis ab incœpto processerit, ut sibi constet.*

Videbat certè, *occluso Hydriæ osculo aquam non effluere, amoto autem digito ut aer supernè ingrediatur per omnia fundi foramina, rursusq; applicito digito, simul & subito sisti* eam omnem. Ecce observantis (pueri opinor olim) diligentiam.

Hinc

Hinc ita philosophatur, *Ingrediente aëre supernè effluit aqua, & aëre non ingrediente non effluit*, Ergo *impossibile est* (ipsius verba sunt) *ut aere non ingrediente effluat. Ideoq; ut sit vacuum aliquod, est impossibile.* Ecce ingenium Philosophantis!

Dicimus aeris ingressum nonnisi ad modum accidentis aquæ effluxum comitari; verùm phænomenon ex aeris adversus aquam resistentiâ omnino regulari, nimirum Hydriæ osculo occluso resistit Aquæ Aer ad extremum usque Atmosphæræ; atque ille quidem in hâc instantiâ aquæ præponderat, sive resistentiam objicit aquæ gravitate majorem; remoto autem digito, resistit aquæ non columna aeris ad Atmosphæram, verùm ad Hydriæ osculum solummodo extensi; unde aquam prægravare dicimus, ideoque effluere.

Hactenus ingenii & diligentiæ specimina exhibuimus. Habebis & judicii in adversariis sternendis: Sunt isti vel veteres, vel novi, quorum illi rationibus agunt, hi experimentis. Argumenta petuntur ex Lucretio, & sunt illa quatuor.

1. Vacuum nisi detur, nihil (inquit ille) moveri incipiet, non lapis in aere, non piscis in aqua.

Nam quò squammigeri poterunt procedere tandem
Ni spatium dederint latices? Concedere porro
Quò poterunt undæ, cum pisces ire nequibunt?
Aut igitur motu privandum 'st corpora quæq;,
Aut esse admistum dicendum in rebus inane,
Unde initum *primum capiat* res quæque *movendi*.

Nimirum hæc argumenti vis est; piscis in aqua nequit moveri nisi spatium det aqua; ista autem spatium dare non potest si omnia sint plena, neque enim

enim habet quo se recipiat. Nempe quo instante piscis versus plagam aliquam movetur, & aquam eò propellit, nisi vacua sint spatia quæ motam aquam admittant, erit vel corporum subingressio, seu penetratio, vel motus necessariò in infinitum versus plagam eandem continuatus, quæ duo implicant: Quare nisi vacuum detur, non incipiet Piscis (exempli gratiâ) moveri. Quid ad hæc Thomas?

Nempe (inquit Sect. 3.) *hoc argumento concludi potest, nisi fuisse motum mobili coæternum, vel coævum, quorum neutrum consistit cum doctrinâ Epicuri, qui & mundo & motui initium abstulit. Nondum ergo vacui necessitas demonstratur.*

Præclarè omnino & Hobbianiter! Neque enim aliud occurrit vocabulum, quod hujus hominis sive ingenium sive judicium sive diligentiam & attentionem exprimat.

Disputat de initio motus rei *cujusq;* Lucretius. Respondet Hobbius de initio motûs in universo, conceditque motum in universo nisi simul cum corpore universi incipere nullo modo potuisse: esse nimirum motum corpori vel coæternum, si edixerit Magistratus mundum fuisse æternum; vel coævum, si statuerit mundum cæpisse. Nempe motum corpori necessariò coævum esse ait hoc argumento evinci. Ipse verò illud neque hoc argumento neque ullo ingenio Hobbiano evinci posse existimo. Ponatur mundi corpus factum fuisse, sive initium habuisse, quod ex principiis Hobbianis jam supra intulimus; quæ causa esse potest, ut motus non fuerit corpori jam facto superinductus? Si *Deus sit causa mundi*, uti statuit ipse alicubi (C.cap. 15. Sectione 13.) idemque sit *primus motor*; quidni potuit corpus primum creare, deinde

de motum ei communicare?

—Dic Quintiliane colorem,
Dic aliquem.—

Verùm quid hæc omnia ad argumentum Lucretii? hic certè locum habet illud quod dici solet. *Ego tibi de Alliis loquor, tu respondes de Capis*; disputat *Lucretius* de Pisce, habet ipse interim (quod aiunt) nihil ad Rhombum; de Pisce in liquido movente, de quo Thomas est omnino mutus.

2. Quin pergamus illicò ad secundam Lucretii argumentum, quod sumptum est à pondere & continetur (ut ait) in his versibus.

Corporis officium est quoniam premere omnia deorsum;
Contra autem natura manet sine corpore inanis;
Ergo quod magnum est æquè, leviusq; videtur,
Nimirum plus esse sibi declarat inanis.

In ea sententia est *Lucretius* (&, ut opinor, omnes saniores) gravitatem atque densitatem, quinetiam levitatem & raritatem se mutuò consequi; quin & stat densi corporis affectionem vel σύμπτωμα perpetuum in sphæra observationis nostræ esse descensum [(inter leviora) atque ad terram vergentiam; sic igitur argumentum Lucretii instituimus.

Sunt ex æquè magnis, corpora alia aliis leviora, (id est sensu nostro rariora) quod absque vacuis interstitiis esse non potest, quare concedendum est esse in natura vacuum. Atque hoc quidem argumentum (quod de Hydria dixit ipse ex adverso) mihi videtur validissimum & gravissimum. Attende, obsecro, ad illius responsum. Nempe tria hic reponit.

1. Deor-

1. Deorsum *nihil negotii habere cum natura rerum, sed esse figmentum nostrum.*

2. *Si omnia* (inquit) *ad unum infimum tenderent, aut nihil coalesceret, aut omnia in unum locum cogerentur.*

3. *Quin tollitur vis argumenti; quia idem facit atomis intermixtus Aer, quantum efficere existimat ille intermixtum vacuum.*

At certè illud *deorsum* uti nihil habet negotii in natura rerum, ita nihil habet virium in argumento Lucretiano; si vim aliquam habuisset, omisisset illud pro more suo noster Philosophus.

Nihil aliud voluit Lucretius quam corpora, (in certâ mensurâ sumpta) habere corporeitatem, densitatem, gravitatem, sibi invicem proportionalia: Cùm sit autem Gravitas in orbe hoc nostro nonnisi Symptoma densitatis, frustra ex relativa Symptomatis natura, & sophisticè eludere vult ipse argumentum ab ipsa corporis natura vim habens. Quare responsa ista petita à figmento *τῦ deorsum* & *à tendentiâ ad unum infimum*, levitatem potius Sophisticam olent, quàm hominis Philosophi & verum quærentis, gravitatem. Ubi autem ait facturum esse idem hoc loco, intermistum aerem, atque intermistum vacuum, facit ut illum fidenter asserere non verear, nullibi eum solere vel sua vel aliena intelligere. Sumantur duo corpora ejusdem (ut loqui solemus) magnitudinis, diversæ autem densitatis, nempe pes cubicus Terræ qui sit A & pes cubicus vaporis alicujus B. Est (inquit Lucretius) corpus A gravius, id est, densius, ergo plus habens corporis quàm B; vel contrà, B levius est, id est rarius A; ergo minus habet corporis in spatio æquali, ergo plus habet vacui.

Respondet Hobbius B levius esse quàm A, non quia

quia vacuum habet immistum, sed aerem; vel igitur aer iste immistus tantum habet corporis quantum habet pars Terræ sibi mole æqualis, vel non; Si non habet, conceditur vacuum in aere; sin habet, ergo utrinque tum in Terrâ, tum in vapore (id est, tum in A, tum in B,) erunt Corporeitas, Densitas, Gravitas æqualis.

Nempe hoc est quod ipse initio monui, quamvis per corporum rariorum ingressum possit Rarefactio in infinitum fieri intelligi, non tamen esse mihi (credo certè nec alteri cuivis) intelligibilem notionem raritatis absque vacui imaginatione. Cernis interim leve esse & nullius momenti responsum Hobbianum ad argumentum illud de Pondere.

3. *Argumentum* (inquit) *tertium ab eo sumitur quod Fulmen, Sonus, Calor, Frigus, Corpora (exceptis ipsis Atomis) etiam solidissima penetrare visa sunt.*

Argumentum nempe hoc ita potest institui:

Aut datur vacuum, aut corporum penetratio; ista non datur neque dari potest; concedendum ergo est illud; in disjunctione cùm omnis dubitatio consistat, probat eam legitimam hoc argumento Lucretius; admittitur intimè à corporibus solidissimis Fulmen, &c. quæ ipsa sunt corpora; aut igitur subeunt ipsa corpora, eaque penetrant, aut in spatiola vacua recipiuntur; non illud, à quo communis hominum (Philosophorum) sensus abhorret; hoc igitur statuendum. Quid ad ista Malmesburiensis? Nempe

Sed hac (inquit) *ratio, nisi quis prius demonstrârit ea omnia fieri non posse excluso vacuo, per motûs perpetuam generationem, invalida est.*

Est (ut nosti) V. D. vir quidam Nobilis inter nostros non immeritò celebris, qui itineris in partes Orientales à se peracti rationarium scribens, illud notavit,

tavit, differre à nobis Turcas non moribus solummodo quibusdam & institutis, verùm ipsâ ratione primisque judiciis de rebus. Fieri potest ut origine Turcicâ sit Philosophus hic noster (illud sententia de fatali rerum omnium necessitate, illud sublata in rebus civilibus omnis libertas, summaque in regimine affectata ab ipso Tyrannis suaderet) hoc certè habet cum ipsis commune, differre à nostrâ, omniumque quibuscum versamur eruditorum hominum ratione, ipsius rationem; adeò omnia nostris contraria habet ratiocinia.

Probat ab ingressu fulminis in corpora solidissima, vacuum, Lucretius; respondet non valere argumentum, nisi *prius* demonstraverit absque vacuo fieri hoc non posse; annon satis est jam nunc hoc ipso argumento illud evinci?

At(inquit)*hæc ratio invalida est, nisi demonstrârit, fieri non posse Fulmen, Sonum, Calorem, Frigus*, per motûs *perpetuam Generationem*.

Multa certè habeo hoc loco, quæ possem referre. Separanda esse nimirum *Fulmen, Calorem, Frigus*, à *Sono*. Et cum sonus motu solo phantasma excitante creetur, aliter interim de Fulmine, Calore, Frigore (eo saltem quod congelationis causa est) esse statuendum; nempe non motu solo elementorum vulgò sic dictorum, sed motu in corpore modo sibi peculiari constituto ea fieri, Fulmen vapore sulphureo, calorem igne, frigus particulis nitrosis e. g. fieri, atq; hæc corpora solidissima subire: quare concedendum adhuc esse vel vacuum, vel penetrationem. Verùm non eò necesse habet Lucretius ut fugiat; Nempe hoc illud est quod sibi concedendum optat Hobbius, motûs perpetuâ generatione hæc omnia fieri; at prius ostendit Lucretius Thomâ nequicquàm reclamante absque vacuo neque motum, horum phænomnon

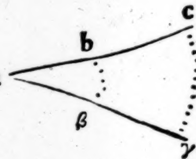
K cau-

Causam, incipere potuisse, nec esse.

4. Postremò (inquit) *Argumentum quartum ab eodem Lucretio proponitur his Versiculis.*

——Duo de concursu corpora lata
Si citò dissiliant, nempe Aer omne necesse est
Inter corpora quod fuerat, possidat inane.
Is porro quamvis circum celerantibus auris
Confluat, haud poterit tamen uno tempore totum
Compleri spatium, nam primùm quemq; necesse est
Occupet ille locum, deinde omnia possideantur.

Vis argumenti patet; sint duo corpora quædam plana a c & a γ quæ juncta primûm concipiantur superficiebus, deinde separentur ita ut angulum constituant c a γ vel b a β. Facta hac corporum separatione ingredietur aer, & spatium c a γ implebit: supponatur aer ingredi incipere ab extremitatibus planorũ c, γ, & ad a tendere; cùm igitur amotus in instanti fieri nullo modo possit, priùs perveniet ad puncta b & β quam ad a, ideoque aliquo temporis spatio vacuus erit locus inter a, b, β interceptus. Hic (inquam) est sensus argumenti Lucretiani; videamus nunc quomodo argumentum hoc tollere conetur Philosophus hic noster.

Respondet, pugnare ista cum sententia Epicuri; *immò aliquanto plus pugnare, quàm sententiam eorum qui vacuum esse negant.*

Verùm quid nobis est negotii hoc loco cum Epicuro? Quæritur de vacuo, an detur in natura: dari probat Lucretius, argumento jam supra explicato;

Ref-

Respondet Hobbius deserere Lucretium magistrum suum Epicurum. Clamandum denuò esse cernis — *Ast ego falces quærebam.*

Sed & illud videamus, an neglectus fuerit Epicurus, & quomodo illud evincat Hobbius. Supponit Epicurus ex Atomis omnia constare quæ sunt in rerum natura (i. e.) ex corpusculis (non ratione & intellectu hominum, verùm) naturaliter insecabilibus; ex atomorum istarum conjunctione res oriri, ex earundem separatione dissolvi; quin esse in corporibus quibuscunque mistis, spatiola quædam vacua, ubique ferè interspersa: hæc est quidē generalis Epicuri Hypothesis. Quomodo nunc eam labefactavit Lucretius? *Non valet* (inquit Hobbius) *argumentum Lucretii, nisi ostenderit corpora aliqua esse infinitè dura: sed si supponamus Atomos (ut Epicurus) insecabiles, habentes tamen suas superficieculas, si componerentur duo corpora secundum plures vel unam tantùm utriusq; superficieculam, argumentum hoc Lucretii firmissima demonstratio erit, corpora nulla quæ ex atomis concreta sunt, ulla unquam vi diffringi posse; id quod quotidianæ repugnat experientiæ.*

Sententia responsionis hæc est, si corpora infinitè dura superficiebus jungantur (sive majora sint corpora, sive ipsa atomorum corpuscula) nulla unquam fieri poterit eorum separatio. Cur ita? quæsumus. Nempe si fiat separatio, vel erit *motus instantaneus*, vel erit *vacuum* concedendum. Atque hoc quidem concedit, imò supponit Philosophia omnis tum Epicuri tum Lucretii, hoc est quod in gratiam Epicuri contendit argumento jam nunc proposito Lucretius; illud autem Epicurus, Lucretius, & sanæ mentis omnes (imò ipse H.) rejiciunt. Et quænam est ea pugna Lucretii cum Epicuro? Mihi quidem videtur Lucretius etiam

Epicuri *rem* ſtrenuè curâſſe.

—alterius ſic
Altera poſcit opem res, & conjurat amicè.

Somniat interim hic noſter neſcio quas pugnas & prælia,

—bella, horrida bella
Et Tybrim multo ſpumantem ſanguine cernit.

Certè contentioſum eum eſſe oportet, cui ubique, atque in locis tam ſerenis occurrunt rixarum & pugnarum phantaſmata. Quod ad rem ipſam in qua verſamur attinet, illud habent tum Epicurus tum Lucretius, quod nullo modo experientiæ aut rationi repugnat, nempe ſeparari poſſe, corpora ſuperficiebus conjuncta, ſive Atomi fuerint, ſive ex Atomis compoſita: hoc autem (cum motus in inſtanti fieri non poſſit) abſque vacui conceſſione evenire non poſſe. Duobus igitur iſtis, *Experientiæ* & *rationi* innititur eorum ratiocinatio, qui vacuum à naturâ rerum non eſſe excludendum judicant, neque in contrarium attulit rationis vel umbram Hobbius, ut poſſit iſtam evertere ſententiam; quinimò poſtquam principium petiverit, dixit.

Hactenus ingenii Hobbiani ſpecimina dederunt reſponſiones ad argumenta Lucretii: tranſit ad experimenta quæ à vacui aſſertoribus ſolent allegari. Tria ipſe adducit, nos quia primum cum tertio coincidit (utriſque ab aeris compreſſione & dilatatione ductis) ad duo ea reducemus, vel primum potiùs integrum tranſiliemus.

§. 4. 2. *Experimentum* (inquit) *ſecundum eſt, quod ſi Cylindrus concavus (videndi experimenti cauſa) vitreus, ſatis longus, ex altera parte apertus, ex altera clauſus, impleatur argento vivo, deinde parte unde apertus*

tus erat, digito obturata, in vas quodlibet in quo item sit argentum vivum, unà cum digito immergatur, erectusq; statuatur, videbimus sublato digito (ut liber argento vivo fiat descensus) descendere ipsum in subjectum vas, eousq; ut pars quæ in Cylindro restat, occupet circa 26 pedis uncias, quicunq; is sit Cylindrus, modo dictis unciis 26 non sit minor; spatium ergo (inquit) *aiunt Cylindri reliquum, vacuum esse.*

Nobilissimum est hoc quidem experimentum & admodum luciferum (ut Inclytissimi Verulamii verbo utar) quod ab ingeniosissimo Torricellio primò sumptum, deinde ab aliis excultum, phantasmata innumera (in causis rerum enarrandis) abegit, ita ut cum hoc ipso autore certare posse non immeritò videatur. Nempe diuturnum in Scholis imperium obtinuerat axioma de *Fugâ Vacui*. Solebantque illud Sophistæ ab usque Aristotelis temporibus, quasi carmen aliquod legitimum ubique recitare. Ad machinarum ferè omnium (Hydraulicarum aliarumq; ejusmodi) phænomena explicanda, hanc unam machinam adhibebant, imò istius Philosophiæ naturalis quæ experimentis minimè dubiis nititur, principium ferè unicum est illud habitum, *Naturam sc. à vacuo abhorrere*; hinc aquam in fonte Heronis elevari, eamq; sectorem in Antliis sequi; hinc vinum ex cadis plenis supernè clausis inferiùs perforatis minimè effluere, hinc aerem in respiratione pulmones ingredi, hinc infinita peragi, quæ vel quotidianæ sint necessitatis, vel usus, vel observationis. At certè displicuit ista philosophandi ratio, iis qui causas rerum *efficientes* quærebant, à *finalibus* contenti abstinere: & quidem à Clarissimi Verulamii temporibus despicatui planè fuit illa ipsa causarum assignatio: displicuit ipsi nimirum rem ita se habere dicere, *ob fugam vacui*, & post eum aliis ferè universis qui rerum

naturam profundiùs speculati sunt. Et quidem de formula ista vel phrasi, aliquandiu est, ex quo inter Philosophantes convenit, delendam eam esse ex numero causarum in natura; verum de re ipsa an natura vacuum admittat, an hoc impossibile sit in natura, nondum litigare desierunt homines, cum feliciter (meo judicio) emersit istud experimentum, cujus occasione possint homines, velut *instantiâ* quadam *crucis*, in veritatis naturæ apprehensionem dirigi.

Quanquam etenim viri præclarissimi nonnulli in ea fuerint sententia *vacuum* neque esse, neque esse posse hac ratione, quia contradictionem istud involvat, & quia corpore aliquo annihilato, nihiloque in locum ejus succedenti, corpora illud prius ambientia, sunt eo ipso simul, & contigua, absque motu etiam aliquo. Credo tamen istiusmodi judicia excidere nunquam à magnis viris potuisse, nisi phænomena quamplurima eorum videntes, quæ ob fugam vacui contingere sunt existimata, ex præsumpta quasi vacui veluti impossibilis suppositione, in causarum meditationes se statim conjecissent, ubi nullam rei existentis causam à natura invenientes, atque rem mentis suæ (præjudicio occupatæ, à sensu primisque intelligentiæ principiis recedentis) arbitrio quasi relinquentes, in ea inciderunt quæ à ratione liberâ minimèque præoccupatâ (mihi saltem) videntur abhorrere.

Ipse certè nihil unquam incommodi ex vacui admissione cernere potui, imò neque motum neque raritatem absque vacuo concipere unquam potui pauló hebetior. Mirabar tamen quo motus principio ea omnia fierent, quæ ob fugam vacui accidere antiquiores magistri statuebant, donec ingenti Philosophiæ emolumento prodiit experimentum hoc, quod in hac re lumen accendit, fecitque ut possint ex staticis principiis

&

& mechanicis omnia clarissimè explicari.

Nosti (V. Cl.) etiamnum inter eruditissimos viros disputari de vacuo ex experimenti istius occasione, atque in eo dissensum esse ingentem, an exinde vacuum sequatur. De qua re ego sic sentio. Non sequi immediatè, absolutè vacuum esse Tubi jam supra expositi partem relictam, nempe locum illic esse subtili alicui materiæ, qualis est luminis vel effluviorum terrestrium. Ideoque resolvi mihi ultimò, hoc argumentum in illud quod initio innueram de Raritate. Verùm cùm manifestè hoc argumento excludatur commune illud Aeris succedaneum, quod occasionem certè ministravit sententiæ; de fugâ vacui, cùm possint omnia meliùs hâc hypothesi & intelligibiliùs explicari, cùm conciliatus sit hoc experimento sensus rationi, plurimaque naturæ phænomena clarissimè possint hoc modo intelligi; invalituram esse apud omnes impensiùs liberiusque Philosophiæ operam navantes sententiam quæ vacuum admittit: nullus ego dubito, quin & seculo sequente portentosum æquè fore, si quis vel *sanguinis* in animalibus *circulationem*, vel *Terræ motum*, vel *vacuum* negaverit.

Sed vereor ne ingrata sit tibi ista digressiuncula; ad Hobbium redeo, ejusque responsum ad argumentum ab experimento adductum.

Duæ res sunt in experimento, quarum rationes ab ipso expectamus.

1. Quid impleat locum Tubi à Mercurio relictum.

2. Quid faciat ut 26 unciæ in Tubo maneant.

Ad primam respondet, *nullam se necessitatem vacui videre*. Quare autem? *Quia cum descendit Argentum vivum, implet vas* subjectum, *& summovet tantum Aeris ambientis, quanta est moles argenti vivi quod descenderit.*

Præclarè admodum! nos ita planè constituimus; sed quid tum postea?

Si quæratur quo abiit ille aer summotus, quid aliud dicendum est, quàm aërem illum tantundem abigere è loco proximo, & hunc alium & sic deinceps (in infinitum credo) *donec redeatur unde propulsio prima incepit? Ibi autem quâ vi aer primus pulsus est, eâdem vi aer ultimò pulsus premet argentum vivum in vase, & si quidem vis quâ argentum vivum descendit deorsum satis magna sit, faciet ut aer ipsum argentum vivum, quod in vase est, penetret, adeoq; ascendat ad implendum locum illum quem illi Vacuum arbitrabantur.*

Præclarum factum! Verùm annon videt adhuc vacui necessitatem? Certè luscum eum esse oportet. Ego verò ex ipsius sententia vacuum necessariò concedendum esse cerno.

Nempe post argenti vivi descensum in Tubo, priusquam repleatur spatium relictum, impletur vas, movetur aer (in infinitum vel) completur circulus, pulsatur argentum vivum in vase, descenditur, (*deorsum* ne quis sursum aliquid descendere existimet) ascenditur. Cùm autem non possint agi in instanti Choreæ tam præclaræ, hoc saltem concedere necesse habet, in spatio temporis medio vacuam esse partem illam Tubi ab Hydragyro relictam. Certè multa sunt quæ contra figmentum de aere in locum Tubi summum subeunte dici possunt, neque ex omni eorum numero qui vacuum negantes experimenti hujus causam reddere conati sunt, aliquis unquam tam crassè atque inconditè de eo locutus est. Descendente Hydrargyro nullo modo ostendere possit quomodo moveri queat aer, vicinumque premat, nisi ipsi recipiendo locus sit; hoc autem

absq;

absque vel vacuo vel penetratione corporum concipi non potest. Neque necesse est, ut quâ vi aer ab Hydrargyro primò pulsus est, eâdem ipse denuò Hydrargyrum premat, diffluente nimirum pulsûs vi in aeris expansum. Imò à quo demum principio fiet reflexionis initium? Verùm quid opus est multis? Cùm ipsâ experientiâ constet, Tubi summum post argenti vivi descensum non esse aere repletum. Nempe hoc indicat vesicula piscis alicujus, quæ si expresso omni aere Tubo implendo injiciatur, post argenti vivi descensum, in loco (nobis) vacuo supereminens, sese expandet illico (vim suam sortientibus partium ejus elateribus) quod ipso in aere non faciet. Imò verò si Tubus in experimentum sumptus non sit omnino argento vivo repletus, sed deficiat aliquâ parte, ita ut antequam digito clausus immergatur vel aeris uncia in Tubo quatuor pedum supersit, deinde omnia fiant ad normam descriptionis Hobbianæ, non jam manebit argentum vivum ad 26 unciarum altitudinem, verùm magno satis intervallo ab ipsâ deficiet. Si contingat, facto aliquo (post Hydrargyri descensum) in summo tubi foraminulo, ut aer supernè ingrediatur, effluet statim argentum vivum omne quod in tubo remanserat. Hæc omnia, aliaque ejusmodi quia Tibi V. D. notissima sunt (aliisque plurimis, qui vel experimentum hoc ipsi ceperunt, vel Pecqueti libellum viderunt) brevissimè regerenda censui; ea sunt tamen quæ commentum hoc Thomæ inconcinnum funditùs evertunt.

Miror ego quidem, cur aeri partes hasce tribuat, ut in Tubi supremas partes post multos exantlatos labores se furtim recipiant, annon præstitisset illas Mercurio delegâsse?

Callido,

Callido, quicquid placuit, jocoso
Condere furto?

Verum & aliud est cujus rationem pollicetur, nempe cur ad 26 uncias in Tubo maneat Mercurius?

Atque ipsi quidem neque hoc in loco deest Responsio, nempe Minervam sibi æquissimam habet, sibi pariter omni tempore propitiam, unde contigisse ipsi autumo, ut de omnibus æquali ferè felicitate vel disputet, vel respondeat.

Quoniam (inquit) *vis argenti vivi, non in omni altitudine, satis fortis est ad cogendam hanc penetrationem necesse est ut descendens sistat alicubi, ubi nimirum æquilibrium sit, inter conatum ipsius deorsum, & resistentiam ejusdem, contra aëris penetrationem; quod æquilibrium esse in altitudine 26 unciarum (circiter) ex hoc experimento manifestum est.*

Ego certè hominem hunc quotidie magis magisq; admiror multis de causis, nunc autem quòd neglectâ omnino experimentorum (quæ & satis obvia sunt & ab aliis sæpiùs repetita) observatione hujusmodi commentis potuerit iudulgere.

Nempe fieri potest, ut in pari prorsus descensu, argentum vivum, in tubo altero, altiùs; altero, inferiùs, subsistat. Nempe sumatur Tubus trium pedum, atq; iste ita impleatur, ut uncia una sit aere repleta (nempe tantùm à plenitudine deficiat) deinde sumatur Tubus alter, qui unciâ à longitudine prioris deficiat, hic autem penitus impleatur, digitis occludantur, simulque (secundum artem) immergantur. In posteriore hoc tubo erit argentum vivum ad 26 usque digitorum altitudinem, in priore multo minor erit manentis argenti vivi altitudo. Quare phænomeni hujus

ratio

ratio non eſt, *Quòd vis argenti vivi non in omni altitudine ſatis fortis eſt &c.* Nempe cæteris eodem modo ad Hobbii mentem habentibus phænomena variis ſe habent modis; quare cauſam hujus rei veram & naturalem non aſſignavit. Quin tranſeamus ad alterum experimentum.

Experimentum (inquit) *tertium eſt, quod in vas ſolo aëre repletum, tantum tamen impelli poteſt aqua, quantum capit ejuſdem vaſis quaſi dodrans.*

Quomodo autem fieri poſſit experimentum, docet (p. p. 242.243.) ope nimirum vaſis illic deſcripti, (Cujus conſtructionem & alii tradiderunt.) Ut Regius in Philoſophia naturali lib. 4. c. 12. Illuc igitur remittendi ſunt lectores, tu enim ejuſmodi vas præparatum habens, rem integram ſatis intelligis, quam nos ſimul ſæpiſſimè experti ſumus.

Argumentum ita inſtituit, cæteris pro deſcripto à ſe modo præparatis, datâque portâ, aqua omnis ejicitur, *cujus cauſa nulla aſſignari poſſe videtur præter aeris ſeipſum à compreſſione liberantis impetum, ex quo ſequitur aut fuiſſe aliquid ſpatii vacui, aut plura corpora in eodem eſſe poſſe loco, quorum poſterius abſurdum eſt, prius ergo verum.*

Ad hæc ea reſpondet, quæ ſolent (uti tu ſatis noſti) à legentibus quos novimus omnibus admirationem conciliare, nempe ex partibus conſtat tribus ejus reſponſio, quæ ſingulæ faciunt, ut nihil tale quicquam à quovis eorum qui Philoſophiæ nomina ſua dederunt, excidiſſe unquam exiſtimemus.

Nempe pro ea qua pollet eruditione, duplicem imputat argumento infirmitatem, deinde de phænomeni cauſis eruditiſſimas quaſdam quæſtiones movet & objectiones adverſus eos qui vacuum eſſe ſtatuunt. Ipſe interim de phænomeni hujus explicatione pro-

fun-

fundissimè silet atq; eruditissimè. Dupliciter (inquit) infirmum est argumentum. 1. *Assumitur non concedendum.* 2. *Adducitur experimentum vacuo repugnans.*

Quid est autem illud non concedendum? *Assumitur* (inquit) *aerem per Fistulam, exire non posse, cùm tamen aerem quotidiè videamus, à fundo ad superficiē fluminis, ascendere. Quis furor O Thoma! quæ tanta licentia linguæ?* quis unquam aerem per fistulā exire, aut per flumen ascendere, negavit? Non hoc ab iis qui vacuū ex hoc experimento concludūt asseritur; verùm illud, exire non posse per fistulam sive Epistomio sive Siphone adæquatè clausā, neq; per aquam viam facere, nisi locum ipsi cedat; fieri enim non posse, ut simul & semel per easdem planè lineas aqua descendente, ascendat aer, ne duo corpora eundem locum occupent.

Verùm quid opus est verbis? dicimus aerē non exiisse, dū injiceretur aqua, atq; hoc manifestū esse, quoniā nō aliter aqua deinceps (locū dante Epistomio) ejiceretur.

Atq; hic quidē locus est, ubi nos manēt subtiles istæ & profūdæ Philosophi hujus quæstiones, atq; objectiōes.

Quærit primò, *posito vacuo, quo principio motûs ejectio fiat?* dicimus ab aere vasi incluso; nempe hoc est quod voluit; Ecce etenim paratissimum ipsi triumphum. *Aeris* (inquit) *motus ab imo incipit, ad summum tendit; motus autem quo aqua ejicitur à summo incipit, atq; ad imū tendit, atq; quià hic dici possit, nisi quis aerē ut aquam expellat, descendere ultrò dicat,* non intelligit.

Nempe legerat ipse olim in Magiro, quatuor planè esse elementa, quorū duo sint gravia, duo leviora, inter levia aerem esse, solere autē levia ascendere, quare ut aer aquam detrusurus descendat in phiala, absurdum esse, atq; ita *pugnare vacui assertionem, cum ipso quod ad vacuum asserendum adducitur experimento.*

Cernis quam strenuè evictum sit aerem non posse in hoc experimento aquā exprimere, quid, quæso, dicam,

aut non dicam? quibus nominibus ejuſmodi diſcurſus inſigniam? mihi certè nauſeam iſta movent, ſtuporem animo injiciũt, calamumq; obtundunt. Dicimus aerem (corpus tenue) interſperſa ſpatiola vacua, corporis interim ex quo cõſtat partes, elaterem ubiq; manifeſtũ, habere; ita, ut (lanæ, ſpongiarum, plumarũ, aliarumq; rerum viſu perceptibiliũ inſtar) reſtituere ſe compreſſæ poſſint, & ſoleant: hinc nunc in minorem locum, trudi poſſe eandem aeris quantitatem, nunc majorem occupare videri; habere autem terminos quoſdã, quos ultra citraq; ſive dilatari ſive compingi nequeant. Preſſum autem atq; ultra communem raritatis gradum, conſtrictum, plus minuſve, conari eum elatere ſuo, ut in communem & quaſi nativum raritatis ſtatum reſtituatur. Conari autem in orbem (non ſolùm ſurſum) eaq; corpora repellere, quæ reſiſtunt huic ejuſdem expanſioni, & ſi qua detur porta, ejicere: hinc nempe globulos plumbeos in ſclopeto vẽtaneo vi ingenti explodi, hinc aquam in experimento propoſito ſuperiora domûs (jucundâ admodum ſpectatu violentiâ) petere.

Hæc certè eſt hujus phænomeni explicatio ex vacui ſuppoſitione facilis, aperta, naturæ atque experimentis innumeris conſentiens; videamus nunc quâ ratione ex principiis ſuis illud ipſe exponat, magni enim illius intererit accuratè hanc rem curâſſe, cui (ut antehac notavi) *huic uni principio omnis Philoſophia incumbit*.

Videamus, inquam? at videre non licet; neque enim aliquid adjecit quod lumen in lòco tam obſcuro accendat; certè aliquid in cauſa eſſe oportet, ut taceat oraculum hoc noſtrum philoſophicum, cui nunquã verba dare fuit moleſtum. An exiſtimas illum qui in experimento de Hydrargyro jam ſupra propoſito, facere potuit ut aer aſcenderet, deſcendenſque denuò argentum vivum in vaſe atque in inferioribus Tubi exiſtens (ingenti quidem zelo, ne daretur vacuum)

penetraret, ut in Tubi summitatem perveniret; an inquam) existimas eum nihil hoc loco invenire potuisse, quod post aëris egressum, in phialam se clanculùm reciperet, aquam effunderet? absit ut ista cogitemus. Quin potiùs sæculum hoc nostrum indignum tanto beneficio judicans rem istam reticuit, vel forsan ad finem physicæ jam nuper inceptæ properans, adeoq; politicus jam statim evasurus, prudentiam exercere voluit dicti illius memor.

—nulli tacuisse nocet, nocet esse locutum.

Verùm & multa alia afferri solere phænomena, ad vacuum probandum asserit, ut *Thermometra*, *Æolipilas*, *Sclopetum ventaneum*; *quæ quidem, si aeri pervia aqua non est, sine loci inanis admissione difficillimè salvari possent.*

Miraris quid aquæ penetratio, ad Sclopetum ventaneum, cui cum aqua nihil est commercii? dicam igitur, nempe hoc loco autori nostro aqua hæsit, unde expedire se cum nullo modo potuerit, indulgendam ipsi sentio hanc importunitatem.

Hactenus in quæstione de vacuo versati sumus paulò liberiùs, quâ in re si tibi aliisve satisfecerit, benè est; mihi nusquam in aliquo mortalium tale aliquid qualis est omnis ejus ratiocinatio, occurrisse visum est. Hoc certè obtinuisse me autumo, aut vacuum evictum esse argumentis à nobis suprà vindicatis, aut non esse vacuum nullo modo demonstratum esse, quorum illud omnia ea quæ sequuntur semel tollit funditus, hoc autem quatit admodùm, facitque ut de legitima phænomenωn demonstratione locutus etsi non fuerit forsan *sceleratus*, in cæteris cum *vindice* conveniat. Verùm hæc hactenus; dejectis hoc modo fundamentis Philosophiæ illius generalibus, in cæteris

ris brevior & facilior erit disquisitio.

Transit ad Physicam sydeream, hujus phænomena ad motum referenda, *motus* supponit *corpora mobilia*, eorum itaque genera præmittit.

Corpora mobilia sunt (inquit) vel *fluida* vel *consistentia*, vel ex his *mista*. Hæc itaque definit, *fluida* sunt *quorum partes facile separari possunt, consistentia ad quorum diremptionem vis adhibenda major.*

At hoc non est, *fluiditatem* aut *consistentiam* definire, verùm symptoma quoddam ejusmodi corporum indicare. Ego quidem vehementer ab ipso (plenum asserente, omniaque adeo corpora superficiebus immediatè juncta supponente) Fluiditatis causam rationemque expeterem. En igitur eam! *Fluidum est semper divisibile in æquè fluida: ego enim* (inquit) *fluorem intelligo à natura factum in omni simul Fluidi parte, ita ut videtur diffluere aqua in partes perpetuò fluidas.*

Nempe fluor est à natura factus fluor, & fluidum in partes fluidas dividitur, ut aqua,

—*sub illis*
Montibus (*inquit*) *erant, & erant sub montibus illis.*

Quid est (quæso) nisi hoc fuerit ϐαττολογεῖν, quis hoc modo fluoris naturam intelligere possit? imò si fluida ea sunt quorum partes levissimo conatu separantur, Fluida non minùs erunt corpora siccissima quam ipsa est aqua. Certè si pulverem Alabastri subtilissimum igni superpositum, phænomena omnia lactis ebullientis vidisset exhibentem, non tam fuisset alienus ab ea sententia, quæ fluorem partium (in motu existentium) subtilitati attribuit.

Sed hoc (inquit) *intellecto, venio ad Hypotheses.*
Nempe

Nempe eas quibus Physica Syderea erit demonstranda.

Atque hîc quidem nonnulla habet (quæ ab aliis etiam innumeris peti possunt) in quibus ipsi penitus consentio; nempe hypothesin Copernicano-Ellipticam. Ideoque expectandum non est, ut adversus sententiam mihi in animo profundiùs insitam, ullo modo insurgam; imò siquid hoc in loco clarissimorum virorum Copernici, Kepleri, Galilæi, Bullialdi, laboribus adjecerit, ego eum summoperè laudandum prædicarem.

Nôsti tu satis, imò & alii ferè omnes quibus ista scribuntur, quænam sit ista Hypothesis Copernicana, quid ipsa præstet, quomodo Sole in mundi centro, seu potius Planetarum omnium (Systematis nostri) primariorum, nodo communi, constituto, Terrâque in Planetarum ordinem (loco ipsi inter Martem & Venerem assignato) vindicatâ, eique triplici motu, *Diurno*, *Annuo*, & *Directionis*, attributo, exhiberi solebant phænomena cælestia; Nosti Epicyclos omnes, quos ante eum admiserant Copernicani, à Keplero ex Planetarum Theoriis amotos, inductis Ellipsibus Planetarum orbitis naturalibus. Nosti ex Bullialdi principiis demonstratum à nobis esse (in inquisitione in Is. B. A. P. F.) eam esse motûs Elliptici Planetarum legem, ut dum Physicum motus inæqualis principium à Sole mutuentur, in altero Ellipsis umbilico existente; super alterum interim æqualiter ferantur (id est, æqualibus temporibus æquales angulos absolvant) hanc esse primariorum Planetarum hypothesin generalem, cujus veluti naturalis, perficiendæ methodum accuratam & Geometricam, in *Astronomia nostra Geometrica*, tradidimus. Nosti quinetiam meditari me tabulas Astronomicas principiisque illic traditis extructum

tructum opus (supremo numine juvante) integrum Astronomiæ absolutæ. Licebit, si tanti fuerit, illic, Hobbiana, quæ hoc loco habet, accuratissimè excutere. Interea quantum absque diagrammatis (à quibus abstinendum esse judicavi) fieri possit in generalem ipsius ab aliis dissentienti hypothesin, generaliter inquiram.

Commune cum reliquis habet Solem circa axem suum volvi, eumque esse causam motûs Planetarum in orbitis suis, quin Terram habere motum super Axem suum, motum Centri in orbitâ Eclipticâ, motumque axis directivum; unde non solum omnia phænomena Solaria Diurna & Annua, verùm & Æstûs Marini pars magna explicantur.

Verum à reliquis in eo dissentit, quod Solem non modo super axem suum moveri (in nodo Planetarum immotum quoad centrum manentem) verùm & in Epicyclo quodam (uti vocat) motu circulari simplici, volvi statuit.

Nempe movere non posse illum Planetas in orbitis suis, nisi motu hoc moveatur Sol; hoc autem si concedatur, eodem modo tum Solem (& proinde Lunam) tum etiam reliquos Planetas moveri.

Hoc igitur imprimis quærendum est, an illud admittendum sit, moveri Solem in Epicyclo, circa Planetarum nodum immobilem, imaginarium; an vero δυνάμει sola circa axem suum Sol moveatur: de hac re disserit capitis hujus §. 7. ibique primùm argumenta sua proponit, alienis respondet, conclusionem infert, alienis denuò respondet, mantissam adjicit, remque omnem absolvit præclarè & methodicè.

1. Argumentum sic habet. *Planetarum omnium periodi circa Solem intra Zodiacum describuntur. Ergo Sol movetur in Epicyclo.* Ego verò neq; Solē omnino mo-

veri exinde consequi perspicio, possunt etenim Sole stante periodos sibi datas absolvere, vel Solem potiùs moveri super axem concedo(quæ est sententia rationi atque observationi macularum Solarium congruens) fieri hoc motu ut placidè in Ellipsibus Planetæ periodos absolvant, non tamen in Epicyclo moveri.

2. *At nullum aliud corpus hujus phænomeni causa est.* Ergo *Sol movetur in Epicyclo.* Vellem ut hinc etiam cætera omnia, quibus opus habet, velit concludere.

Non est necesse, ut corpus aliquod à corpore moto diversum, sit causa motus istius, qui corpori supponitur (§. 5. 3.) coævus, quinimò absolvere eum perpetuò potest, & debet, donec irruente extraneo ab orbita dejiciatur.

Verùm ut omnia Hobbio largiamur; si sit corpus aliquod causa hujus phænomeni, nullumque aliud præter Solem, erit igitur Sol hujus phænomeni causa; verùm ut per motum in Epicyclo hoc faciat nullo modo poterit evinci.

3. *At*(inquit)*in animum inducere non potui, ut motus Planetarum nullam haberent alius ab alio derivationem.* Ergo *Sol movetur in Epicyclo.*

Ego certè statuo Planetas à Sole moveri; Sole in nodo communi circa Axem voluto, centro immoto, (non autem alium Planetam ab alio, motum derivare) motumque hunc Solis esse causam motricem Planetarum.

Verùm hoc est quod secundo loco tollere vult; nobisque quod manet defendendum, fieri posse, ut motus Planetarum ab istâ Solis conversione dependeat. En igitur eum hanc sententiam evertentem.

Non idoneus ad hanc rem (inquit) *est hic motus, cùm enim quod sic movetur nullum ad partes extra circulum positas*

positas conatum habeat, nullo modo ad corpora extra circulum posita conatum propagabunt.

Verùm enimverò falſum eſt non poſſe corpus circa axem celerrimè motum, & quoad centrum in loco ſuo manens, motum corporibus extraneis communicare; cernimus Turbines puerorum celeriter rotatos ea quæ ambitum tetigerint in Tangentibus(verſus motus ſui plagam) perpetuò movere; nempe hoc eſt quod ipſe (cap. 21. §. 7.) ſupponit, hoc eſt quod omnis ratio ſuadet, omniſque experientia mille exemplis confirmat. Quare ſi Sol (præcipuè ſuperficie inæquali exiſtens) Axi circumrotetur per infinitas lineas tangentes (hoc eſt undecunque) corpora quæ in ipſum impegerint movebit, id eſt, in orbem movebit univerſam Planetarum ſyſtema. Neque opus eſt figmento hoc motûs in Epicyclo ad illud phænomenon explicandum;quod etiam faciliùs erit ad intelligendum, ſi Sol ejuſmodi corpus ſtatuatur, quale illud ſupponit Nobiliſſimus Carteſius, qui & hypotheſin hanc noſtram, quatenus ab Hobbio diſſentit, clariſſimè demonſtravit.

At progreditur, ut eos evertat, qui per vim magneticam iſta fieri contendunt, *eoſq; cauſam Phyſicam non ſupponere* ait; quid ita? *quia vis magnetica, quando erit cognita, invenietur eſſe motus corporis.* Eſt igitur vis magnetica cauſa Phyſica, ſibique ipſe contradicit.

Rebus hoc modo ſtrenuè (uti opinatur) geſtis, concludit:

Reſtat ergò, ut Planetæ primarii, ſi à Sole circumferantur, & Luna ſi à Terra; circumlationis cauſas habeant, Solis & Terræ motus circulares ſimplices.

Imò quidem hoc reſtat, ſed probandum; neque enim hactenus vim ullam vel momentum alicujus argumenti percepimus.

Quod si conclusionem illam legitimè elicuerit, quid est quod denuo ad quæstionem redit? novamq; sententiam priùs neglectam proponit? Hanc nempe, eorum qui asserunt Planetam unumquemque suum habere motum corpori coævum. Sententiam intelligit eorum, qui motum hunc à mundi Creatore Planetis inditum supponunt, eum autem Planetas retinere (per legem immutabilitatis naturæ) donec è viâ suâ dejiciantur.

Quid habet ad istam sententiam evertendam?

Nempe (inquit) causam motuum horum *Physicam nullam tunc futuram.*

Verùm annon ipse supponit (Sectione 5. 3.) non modo Soli, sed etiam Terræ & Planetis inesse hunc motum ipsorum naturis coævum? Imò rem ipsam ad ultima prosequamur, & videamus quomodo vel hoc in loco se expediat. *Movetur* (inquit) *Luna motu circulari simplici propter motum circularem simplicem Terræ.* Benè habet; causam phænomeni assignavit intelligibilem. Cur Terra movetur motu circulari simplici? Quia nimirum Sol circa alterum Ellipseos Terrestris umbilicum movetur motu circulari simplici. Quare denuò causam Physicam assignavit? Euge Thoma! laudabiles conatus! Responde semel, unde fiat, ut Phæbus ipse motu hoc circulari moveatur, & eris mihi magnus Apollo.

Dices *æternum esse* hunc motum; *ergo causam nullam habet; vel corpori concreatum, ergo causam habet supernaturalem.* Quocunque certè se verterit, nihil afferet, quod non poterit Planetis omnibus convenire.

Quin

Quin igitur (ut Analyticè rem istam prosequamur) supponamus Solem pro Sententiâ Hobbianâ, non solùm super axem volvi, verùm etiam in Epicyclo, motu circulari simplici moveri; vel igitur in plano semper eodem movebitur, vel plana mutabit; si mutaverit, confundentur illico Planetarum omnium motus, ipsiusq; Systematis nostri fundamenta erunt laxata; si planum idem servaverit, eritne illud planum Eclipticæ? vel alterius alicujus Planetæ? vel demùm nullius?.

Supponit ipse nimirum, Solem eodem modo Planetas omnes respicere, quin & illud supponit nobilior omnis Astronomia: hoc igitur libenter ab ipso peterem, ut planum ejusmodi Solis motui assignaret, unde motum possit & vigorem omnibus ex æquo Planetis impertire, quod cùm ipsi impossibile esse judicem, ad alia properamus.

Certè innumera sunt ea incommoda quæ vel in natura, vel in Astronomia commentum hoc otiosum atque illepidum consequuntur. Nempe tollitur hoc modo semel, omnis Astronomia, observationum omnium usus, Calculorum fundamenta, sublatâ nimirum hypothesi Geometricâ atque intelligibili, ductâque in Astronomiam linearum Spiralium contemplatione, eaque hypothesi quam prudentes Astronomi omnes hactenus rejecerunt veluti falsam, inutilem, humano intellectui minimè expositam.

Dato scilicet motu hoc simplici circulari, simulque circa Axem revolutione, non jam sive circulos, sive Ellipses, sive simplicē aliquam figuram, in sese redeuntē, describent centra Planetarū; verùm spiram quandam

contortam, eamque plenam; si in orbitæ plano (promoto semper Planetæ centro) motus ille simplex peragatur; vel solidam atque annularem, si planum in quo motus simplex supponitur, orbitæ Planetariæ planum quocunque modo secuerit.

Hypothesi Copernicano-Ellipticæ brevissimè suprà explicatæ suffragantur omnia Planetarum phænomena (uti si Deo visum fuerit, aliquando evincam) at fieri illud nullo modo poterit, constitutâ hâc motuum in Epicyclo hypothesi; nempe differentia ut sit insignis necesse est observationum ex centro quasi immoto factarum, corporum eodem modo se habentium; atque observationum ex variis circuli alicujus partibus, corporum etiam in circulis (modo ignoto) motorum. Priori hypothesi cum omnia phænomena respondeant, non possunt eadem hanc posteriorem admittere.

Sentio V. D. pronum me esse nimiùm, ut hoc loco (lectoribus molesto futuro) excurrat oratio; contraham eam igitur. Certè ultra vires Hobbianas illud esse existimo, ut generale hoc commentum ita explicet, ut omnia in motibus Planetarùm non perturbentur, atque ut Planetæ non detrudantur ab orbitis. Nempe vim habebunt Planetæ singuli, in singulos, fierique nullo modo poterit, ut variis eorum Syzygiis existentibus, alii ab aliis non propellantur, nempe liquido plenoque existente omni Planetarum systemate. Certè plurima habeo argumenta, quæ sententiam evertant Hobbianam; verùm à schematis omnino in hoc opere abstinere decrevi, sine quibus ista non possunt intelligi, imò non opus est multis, ubi unum hoc omnibus obvium sufficiet.

Nempe si motus Solis (in Epicyclo) circularis simplex sit causa motûs omnium Planetarum, erunt Planetarum

netarum periodi in eadem ratione cum distantiis eorumdem à Sole.

Nimirum hoc est quod demonstrâsse se dicit (cap. 21. §. 4. *Partes ambientis liquidi, à superficie moventis remotiores, circulos suos absolvere in temporibus, quæ sunt in ea ratione, quam habent inter se ipsarum à movente distantiæ.*)

Verùm hoc falsum, imò falsissimum esse in Planetis clamat omnis Astronomia, uti pueris notum.

Falsum est igitur & impossibile commentum Hobbianum de Sole in Epicyclo movente.

Atque hoc quidem motûs Solis in Epicyclo commentum, illud est in quo seipsum magnopere jactare eum audio; cætera autem quæ in hoc capite sequuntur, ejusmodi sunt, ut omnibus se statim prodant, eumq; summæ arguant supinitatis.

Promittit in capitis titulo §. 9. causas motûs non solùm Annui & Diurni, verùm & Apparētis directionis, Stationis, & Retrogradationis Planetarum. Verum de iis omnibus in articulo illic indicato, οὐδὲ γρῦ.

——amphora cæpit
Institui, currente rotâ cur urceus exit?

In quæstione de orbitæ terrestris, ideoque & Planetarum reliquorum, figurâ, sibi ipsi variis modis contradicit. Nempe ex Hypothesi suâ motûs circularis simplicis cum vertigine super axem, centrique εἰς ἑπόμενα promotione, sequetur *simplicem aliquam lineam* ab iis non describi, sed *spiralem*. Cùm tamen §. 9. statuat lineam *Ellipticam* eam esse, vel ferè Ellipticam. Imò §. 11. consentit Keplero, viam hanc Ellipticam, statuenti; quin etiam *bisecandam esse Excentricitatem* concedit ad mentem Kepleri, id est (ut alibi ostendimus)

mus) motum inæqualem ſuper Solem, æqualem ſuper alterum Ellipſeos umbilicum peragi. Quâ quidem in hypotheſi ex determinatâ poſitione axis tranſverſi in Ellipſi, deducenda eſt Excentricitas methodo à nobis in *Aſtronomiâ Geometricâ* deſcriptâ.

Ipſe tamen §. 8. de Excentricitate quærenda ſermonem inſtituens, viam Planetæ *circularem ſupponit*; quin *Excentricitatem minimè biſecandam*, ſed motum Planetæ vel Terræ medium, ſuper circuli centrum abſolvi, multiplici ſanè, atque in diſcurſu præ ſe ferente mathematicam ἀκρίβειαν, minimè ferendâ contradictione.

Quinimò Excentricitatis Terreſtris cauſam reddens principiis minimè demonſtratis utitur (plenum ſupponens, parteſque adeò Univerſi ſuperficiebus junctas; quo caſu ea quæ concreta ſunt nulla unquam vi diſtringi poſſe aſſeruit, in reſponſione ad quartum Lucretii argumentum.

Quæ de æſtuum marinorum cauſis vera habet non ex affićto motu circulari ſimplici, verum ex Syſtemate Copernicano-Elliptico conſequuntur, & ab aliis, vel Galilæo, vel Carteſio, vel Varenio demonſtrantur.

Quod interim de cauſis præceſſionis Æquinoctiorum habet, fatetur ipſe (in Capitis concluſione) ſupponere æqualem eſſe motum punctorum ἀφηλιοτάτων, atque præceſſionis Æquinoctiorum, cui aſſertioni refragatur omnis Aſtronomia. Quare non eſt, ut iſta minutiùs proſequamur; cum hujuſmodi res digito breviſſimè indicâſſe pro noſtro ſaltem inſtituto ſufficiat.

Cap. 2.

De Luce, Calore, & Coloribus.

NOn ſum ipſe neſcius V. D. quàm ſit hominum, qui maximam in omnibus ſectantur ἀκρίβειαν, cenſuris expoſitum, abſolutum hoc capitis ſuperioris & ſequentium examen; diſplicebit iis nimirum negligentior iſta miniméque æqualis rerum tractatio, illîc nimium, hîc parcum; illîc ad nauſeam ferè apertum & planum, hîc pauló contractiorem me forſan, adeoque aliquantulum obſcurum judicabunt; iis omnibus iſtud unum me reponere juvat, nempe odio me habere eos, qui fuerint in erroribus alienis detegendis nimiùm diligentes: non iis me legibus obſtrinxiſſe unquam aut obſtricturum, ut libertate meâ non utar, ut meo ipſius ſive judicio, ſive inclinationi animi non obtemperem; neque tamen cauſas mihi aliquas defuiſſe earum rerum, quæ maximè illis diſplicuerint.

Placuit in eâ quæ de origine mundi ejuſque magnitudine habet pauló altiùs inquirere, quia rem magni (& in ſuâ naturâ & reſpectu noſtri) momenti eſſe judicabam, ut incommoda illa quæ mundi æternitatem conſequuntur Juvenes intelligant.

In inquiſitione de vacuo aliquantulùm morari placuit, non ſolùm ob animi ſententiam (quam unuſquiſque ſibi defendendam autumat) verùm eâ ratione, quod fundamentum hoc ſit præcipuum totius Philoſophiæ ſuæ, quo ruente, ea omnis collabitur. Quæ cauſa etiam erat, ut incommoda ex motu Solis &tamen Planetarum circulari ſimplici ſequentia indicarem, cætera autem in quibus à veri-

tate

tate discedit, vel sibi ipsi contradicit, vix attigerim. Nempe everso positionis alicujus integro fundamento, sufficiet deinceps illud toties regere, quoties opus esse fecerit, causæ (alicujus phænomeni) istius assignatio: non igitur illud expectandum est ab eo, qui bonas horas nolit malè collocare, ut omnia eâdem ubertate dicendi prosequatur, Rhetoribus illud curæ forsan esse debet, Philosophis non item; prolixiores alibi eo fine fuimus, ut cætera breviùs absolvere possimus, neque vacat in omnia Autoris hujus σφάλματα vel minimum animadvertere, ne turgeat in volumen immensum epistola, nobisque illud statim objicias:
—*Quis leget hæc? nemo.*

Evertimus (meo judicio) jam supra sententiam de fugâ vacui, & commentum de motu Solis & Planetarum circulari simplici. Imò figmentum de motu circulari simplici, *plena omnia* supponit, uti ipse agnoscit, atque ex eversa sententia sua de Vacuo ruit penitùs. Quare ubicunque vel fuga ista vacui, vel motus circularis in phænomeni alicujus causam pro hypothesi trahuntur ad rei istius naturam explicandam, hypothesin planè falsam ab Hobbio adductam esse judicandum est.

Ecce autem in hoc capite quod de Luce, Calore, & Coloribus inscribitur, omnia ferè *ad motum Solis circularem simplicem* relata; quod primùm indicâsse, deinde in quædam incommodè dicta inquisivisse sufficiet ad hujus capitis animadversiones explendas.

Postquam igitur de Dei potentia quædam non malè, sed tamen Rhetoricè, sibíque alibi contradicendo, locutus est, ad causarum dictiones se componens ad hanc machinam statim se recipit. Si quis etenim quæ causa sit *lucis Solaris*, inquirat, respondet §. 2. *Motum Solis circularem simplicem.* Si quis, unde fiat ut

inca-

incalescamus? respondet §. 3. *ob motum Solis circularem simplicem.*

Numquid scire desideras quid sit ignis, cujus ope omnia ferè, sive in naturâ sive in arte, perficiuntur? non illum ambages sectantem invenies, non metaphoris sententiam involventem, non dicit, *ignis est Magister Artium.* Sed, *ignis est motus materiæ simplex.* §. 4.

Nihil est in naturâ universâ, sive ad usum frequentius, sive ad scientiam plenam atque perfectam difficilius, quàm est *Fermentatio*; hâc Lapides, Metalla, Plantæ, Animalia generantur, hâc nutriuntur; hæc morbos contrahit, hæc sanat; hâc vivimus, morimur; hæc varios atque insignes in operibus artis & apparatus habet, & usus, sine quibus neque victus neque medicina possit constare. Ut autem nihil ubique se magis ingerit quàm ista Fermentatio, quoad τὸ ὄν, ita nihil est in universâ naturâ, cujus ratio ultima & specifica (ut loquuntur) magis est abscondita & desiderata: annon igitur placeret tibi arcanum hoc intelligere? quin igitur ad Thomam accede, & mysterium hoc accipe (§. 3. cap. 21. §. 5.) *Fermentatio est motus circularis simplex.*

Neque ad ista majora solummodo infervit hæc machina, verùm & ad officia minora, pro re nata præstanda; sive quis enim quærat cur noctu micant *Cicindelæ*? sive cur *fœnum madidum*, ignem intùs concipiat; sive qua ratione fiat, ut nubibus in altum evectis cernamus aliquando atque audiamus (attoniti) tonitrua mugire, fulgura præmicare. Ad omnia hæc responsum hoc unum adhibet, *Fieri ea omnia motu hoc circulari simplici.*

Felices gentes illas prædicavit olim Poeta, quibus Numina in hortis crescunt. Ego illum feliciorem existimarem, cui in promptu est adeò ad omnia responsum.

sum. Qui nactus est machinam ad omnia (æquè) sufficientem, lapidem Philosophorum, Catholicon Medicorum, vel potiùs Mechanicorum, Motum perpetuum, Motum circularem simplicem.

Erunt tamen (satis ego scio) qui phænomenon ejusmodi explicationem motui *vertiginis* adscribent; meâ certè illud non interest; alia me vocant, nempe præclara ejus dicta nonnulla & Philosophemata, de quibus erit brevissimè agendum.

Quod felix faustumque sit; gratulor imprimis tibi (V. D.) piisque omnibus, hymnum potentiæ divinæ initio hujus Capitis 27 cantatum, *ubi Conditorem Universi omnipotentem* (Sect. 1.) *in quantum nos rem quamlibet divisibilem intelligimus, in tantum partes ejus actu avellere posse affirmat.* Quin igitur potest Deus ea quæ non facit, neque forsan facturus est, neque idem erit Philosopho huic nostro *possibile* & *necessarium.* At illud capite de Actu & Potentia, itemque de Causa & Causato in parte hujus operis prima, affirmavit; quin igitur redeuntem in veritatis viam amplexemur.

Quod *de majestate divina in parvis & magnis aquè elucente habet, nobis mirum in modum placet*; utinam autem mentem explicâsset, ubi *in actionibus primas aggressiones, in temporibus prima momenta, non minùs credibilia asserit, quàm ea quæ nunc creduntur de distantiis fixarum.* Certè difficilis est mihi periodi istius sensus: num credibile esse vult, ut actiones incipiant? &c. hoc certè jejunius est, quàm ut tantum deceat Philosophum. Num ab absolutè minimis initia ista fieri; adeoque ex minimis continua constare? evertit hoc certè Philosophiæ suæ fundamenta & Geometriæ, quæ continuum in infinitum esse

divisibile supponunt; hoc solum igitur cupio, ut in proximâ libelli hujus editione seipsum velit explicare.

Benè habet, quod *quantulacunq; demùm corpora esse possint, ipse tamen minora ista non supponet, quàm eorum postulent Phænomena.* O quàm feliciter rem peregisset, si illîc substitisset, illudque ad omnium Phænomenων quæstiones opposuisset unicum; *Nempe Quantitatem, Figuram, Motum, Positionem, ubiq; suppone ejusmodi qualia phænomenon requiret, & habebis quæsitæ rei, causam satis manifestam.*

Nempe recipe Catholici hujus (nostri) q. s. & omnis ignorantia sanabitur.

At ne me forsan ipsi illudere existimes, en eum de Luce *Solis* (§. 2.) ita differentem.

Quoniam (inquit) *corpus Solare motu circulari simplici æthera movet, æther corpora remotiora, necesse est ut oculi tandem prematur pars anterior, ut motus feratur ad cor, ut à cordis reagentis motu oriatur conatus desinens in conatu tunicæ Retinæ, qui conatus est phantasma lucidi.*

Non illud nunc regeram, sublatam esse à nobis sententiam de plenitudine Universi, & de motu Solis simplici; ego potiùs probabo, ex Hobbii principiis, non magis à Sole quàm à corpore quocunque opaco, lumen derivari debere, quin posse nos ad tempus quodlibet, (rem aliquam brachiis circumagendo, *veluti qui molunt*, vel *cribrant* (Capite 21. Coroll. ad 2.) lumen concitare. *Valete lampades & laternæ.*

Nempe quoniam corpus quodlibet, in liquido aere, *motu circulari simplici Aera movet, Aer autem corpora remotiora, necesse est ut oculi tandem prematur pars* anterior, atque ita deinceps, donec

tan-

tandem perveniatur ad *conatum* in *Retina*, qui quidem *conatus* est *phantasma lucidi*, ex mente Hobbiana.

Quanti interest scire Philosophiam! aiunt Thaletem, ut pretium Philosophiæ conciliaret, olivarum fructus universos vili pretio emisse, magno olim vendidisse; si noster hic Philosophus vixisset, certè oleum omne perdidisset. Quippe ipse Philosophiæ ubique paratum lumen accendit, non oleo, non sebo vescens aut vivens, verum aurâ æthereâ. Imò verò erutis ipsis oculis, manente solâ tunicâ Retinâ in fundo, habebimus proculdubiò conatum in Retina desinentem, qui est (asserente Thomâ) *phantasma lucidi*.

Sed tempus est ut à lumine ad calorem me conferam. Hic autem §.3. bellam, uti mihi videtur, & lepidam priùs instituit quæstionem, deinde de causis caloris bellatulè constituit. Quærit nimirum *an omnia quæ calefaciunt caleant ipsa?* (id est an calorem sentiant.) Miraris tu forsan quæstionem ipsam, ridiculam eam judicans; quis etenim omnia sentire unquam opinatus est? Quis omnes res, phantasmata concipere? imò (inquit cap. 29. §. 5.) *Scio fuisse Philosophos quosdam, eosq; doctos viros, qui corpora omnia sensu prædita esse sustinuerunt.* Quinam fuerint docti illi viri etiamsi mihi non occurrat, supponam impræsentiarum omnino futilem non esse quæstionem; videamus autem quânam felicitate eam solvat.

Dicit igitur non esse necessarium, ut res illæ caleant quæcunque calefaciunt: attende (obsecro) ejus ratiocinationi.

Quòd quidem (inquit) *animalia dum calefaciunt, calent, ex similitudine nostri ratiocinando inferimus, sed non necessariò.* Quid ita? obsecro.

Nam (inquit) etsi rectè dicatur, *Animal calefacit,*

ergo

ergo calet, non tamen rectè dicitur, ignis calefacit, ergo calet. Rectè (inquit) *dicitur, Animal calefacit, ergo calet*; infertur igitur illud necessariò, quoniam (ex sententia ipsius) in propositionibus hypotheticis idem est esse verum & esse necessarium, quinimò sui ipsius sensûsque omnis oblitus, quod susceperat probandum negligit, illudque concludit de quo nunquam in præmissis est locutus. Sed hæc obiter.

Dicendum est quâ ratione calor in nobis generatur, ope nimirum hoc fit fermentationis, seu motus Solis circularis simplicis. Ut igitur hujus rei

Historiam, primâ repetens ab origine, pandam.

Principio, Sol ipse movetur motu circulari simplici.

Motus iste Solis aerem movet, corpus animalis circumambientem.

Quare necesse est, ut partes animalis medio contiguæ, in recedentis aeris, seu diremptarum partium intervalla, conentur ingredi.

Pulchrè! quid ita? *quoniam alias daretur vacuum. Partes maximè fluidæ primum egrediuntur, deinde aliæ, cæteræ ita moventur, ut loca omnia impleantur (ne scilicet detur vacuum.)*

Aer itaq; à tota mole comprimitur, ideoq; tota corporis moles intumescit. Habes itaq; causam caloris.

Hæc certè est ista præclara Philosophia Hobbiana; cernis denuò opus non esse ut ad præmissam à nobis Fugæ Vacui, atque motûs Solis circularis simplicis sublationem confugiamus. Primum etenim Sol, inquit, æthera pulsat, æther aërem, aër corpus humanum. Ecce pulsationem perpetuam, tractionem nullam! quid est quod corporis Spiritus vel partes volatiles elicit?

Dici t

Dicit se ostendisse quâ ratione fermentatione fieri possit istiusmodi attractio, (unde & Terræ Excentricitas ipsi orta est.) Verùm in Universo pleno, impossibile hoc esse, cuivis consideranti manifestum est; nisi forsan hoc valeat Phœbus Apollo (quod de Satyro dictum est) ut sorbere simul possit & flare, nempe Sol motus pellit, premitque, non autem trahit. Nolo ista persequi: ait ob fugam vacui hæc omnia contingere, nolo quicquam eorum repetere quibus hanc supra fugam fugavimus. Imò ut semel dicam, rationi omni atque experientiæ repugnant ista

Nempe hâc ratione omnia semper incalescerent, Sole ubicunque locorum constituto, nam pulsus aer à durissimis corporibus recedit, & cætera ob fugam vacui sequuntur, imò frigescenti cuivis remedium foret optimum inclusnm in Camera aerem exsugere, exinde n. fieret ob fugam vacui, ut corpus intumesceret, atque ut evaporatis partibus aliquibus, *reliqua motu suo efficerent* (miris modis) *ut omnia locorum spatia impleantur.*

Ait (Sect. 4.) *ignem non esse corpus à materia combustibili distinctum; sed ipsam materiam tunc quando splendet.*

At innumera sunt argumenta, quæ evincant ignem corpus esse, nempe subtilem istam materiam, quam τὸ θερμὸν antiquissimi Philosophi vocârunt (quam etiam præclarè explicant Cl. VV. Cartesius, Gassendus, aliique) neque eam à lumine (si materiam spectemus) ferè quidquam differre. Nempe corpus esse illum evincunt symptomata ea, quæ cum corporibus habet, communia, motus sc. ejus reflexio, & refractio, coitio & corroboratio radiorum, unde ignis lumine accenditur; tum ex adverso eorundem disgregatio, & dispersio, unde vis ejus attenuatur, quin ejusmodi corporis

poris applicatione variâ phænomena omnia explicari posse constat, absque eo non item. Nempe hoc est in quo deficit Hobbius, quod Cartesio, Gassendo, Digbeio, aliisque præclarissimis viris animum non satis advorterit, ut posset ea quæ ab iis benè posita sunt, & invicem consequenter, intelligere: hinc enim evenit, neglectâ hâc materiâ subtili, eâque ex hypothesi exclusâ, ut neque luminis, neque caloris, neque ignis generandi causas explicare poterit, nempe non valet ad ista motus aeris, quem tamen solum ad omnia hæc adhibet.

Concedimus in figura 1. rationem refractionis radiorum generalem non malè explicari; modo à se illic explicato (quem & alii innumeri tradiderunt.) fieri ut unitis, prope P, vel potiùs O, radiis iis omnibus, qui inter EA, & GC, παραλλήλως inciderint, corpora illic posita ignescant.

Verùm cùm ipse materiam subtilem istam in auxilium non advocet; quin *radios* nil aliud quàm *vias* motuum statuat, motus nonnisi aeris, vel medii motum; constat ipsum nihil ad ignis à Sole generandi rationem intelligendam, hoc loco attulisse.

Quod habet §. §. 5.& 7. de luce ex collisione Silicum, & mari remis percusso, eorum potiùs sententiæ favet, qui lumen, imò & ignem, concipi & accendi statuunt, ex pulsâ celerrimè materia subtili, de qua jam pauca locuti sumus, motumq; vertiginis in Sole aptum esse ad phænomenon illud producendum.

Nempe partes Silicis concepta *vertigine oculos* movēt (id est, materiam subtilem pulsant, faciantq; ut oculos moveant) quod & idem faciunt particulæ salis marini in *vertiginem actæ*. Quin & hac ratione Cicendelæ, & ligni putris in Sole diu jacentis splendor, explicari potest; non autem motu aeris solius.

Verùm ipse §. 8. coactus est, ut ignem esse corpus à materia combustibili diversum concedat, nempe ad flammam producendam partes æthereas evolantes supponit, quod est materiam subtilem in igne agnoscere. Hoc idem in rebus fundendis, in fœno madido accendendo, in fulgurum causis assignandis, utcunque adhibet, quorum omnium causas etiamsi crassissimè maximéque negligenter tradiderit, hoc tamen nescio annon laudare debeam, quod (adigente eum ad materiæ subtilis agnitionem, Necessitate) sibi ipsi toties hoc capite contradicere non erubuerit.

Quod de generatione ignis habet ex attritu duorum corporum (§. 11.) sententiæ nostræ de ignis natura suffragatur, suæ ipsius repugnat: ait enim materiam fluidam (id. est subtilem nostram) attritu moveri, quin erumpere atque corpora dissolvere; differt igitur ista materia à combustibili, nisi forsan ignis ignem comburat.

Quod de coloribus habet in prismate vitreo Triangulari φαινομένοις, ex Cartesio ferè haustum est integrum.

Quod Albedinem esse lucem affirmat, & Nigredinem lucis privationem (§. §. 15. 16.) nullo modo fieri potest; quin potiùs bullularum infinitarum congeriem, quæ lumen reflectant, illam superficiei dispositionem efficere si dixisset, quæ facit, incidente in eam lumine indeque reflexo, ut albedinem concipiamus, eum Philosophicè dictùrum fuisse existimarem. Hæc autem quoniam à præclarissimis viris sæpiùs à me laudatis, ita explicata sunt, ut metus non sit, ne in errorem quenquam trahat supina Philosophi hujus eorundem tractatio, ad alia me statim conferam.

CAP.

Cap. 3.

Examen Cap. 28.
De Frigore, Vento, Duro, Glacie, Flexorum restitutione, Fulgure, & Tonitru.

NIsi perspecta mihi fuissent jam satis Autoris hujus ingenium & mores, nisi cognitus philosophandi modus, certè ingens me cepisset admiratio, Capitulum hoc 28. legentem, ubi magna suscipientem eum invenies, neque tamen hilum præstantem. Magna sunt certè ea naturæ phænomena, quorum Capitis istius titulus nomina complectitur, neque aliud aliquid occurrit usquam (opinor) cujus scientiam majore studio homines ferè omnes prosequuntur; nempe sensus ista vehementer feriunt, faciúntque ut ista volentes vel nolentes homines observent, observatio admirationem parit, admiratio facit ut in causas phænomenωn curiosè inquiratur. Nempe hoc est quod apud antiquiores occurrit ἀξίωμα. *Admiratio peperit Philosophiam.*

Et sanè ut verum tibi dicam V. D. contigit mihi hoc loco sententiæ istius contrarium, nempe *Philosophia*(Hobbiana)*peperit admirationem*. An quia de congelatione hic agitur & degelatione (ut loquitur) voluit, ut rediret etiam, quod de ipsis aqua & glacie dici solet ænigmaticè *—mater me genuit?* & quæ sequuntur? Certè siquis unquam fuerit, qui res grandes & sublimes tenuiter & abjectè, qui graves leviter tractaverit, vereor ne hoc in loco illud fecisse Hobbius noster videatur.

Incipit à contemplatione Frigoris §. 1. ne te autem suspensum teneam, Frigoris causam universi in

ventum rejicit, venti causam, in motum Solis circularem simplicem. Sententiæ fundamentum statuit in experimento cuivis obvio. *Nemo*, inquit, *ferè nescit, quod halitus oris cum violentia efflatus, id est, ore non nimiùm aperto emissus, manum objectam refrigerat; quodq; idem halitus, ore hiante, id est, molliter emissus eandem calefacit.*

Habes phænomenon, oro ut attendas solutioni ejusdem, quia multùm hoc conferet ad ea quæ sequuntur intelligenda; quid est quod facit ut idem halitus nunc calefaciat manū, nunc frigefaciat? Præstat utrumq; hoc motus. Mirum certè motum, tum calefacere, tum etiam frigefacere, quare subtiliter res hæc perpendenda; nempe halitus iste duos habet motus, alterum *directum*, alterum *circularem simplicem*, quorum ille frigefacit manum, hic verò calefacit, & prout prævalet motus motui, fit ipse vel calorificus, vel frigorificus. In ore hiante, prævalet motus simplex; in compresso, directus: quare illic calorem, hîc frigus sentimus, motus n. directus aeris ventus est, ventus omnis frigefacit.

Atque hoc quidem fundamentum est eorum plurimorum quæ sequuntur (nempe quod ventus omnis frigefacit) quod quidem Hobbianum ἀξίωμα isti uni experimento innititur.

Nos quid ad ista dicemus? quidni hic utar dicendi libertate, dicamq; falsa esse hæc omnia vel futilia, nempe falsum est illud *Ventum omnem esse frigorificum*, multiplicique adversatur experientiæ; nôrunt rustici ventos esse calidos alios, frigidos alios, quin caloris gradus atque frigoris non ventorum vim & vehementiam, sed plagam consequi.

Ne tædio sit prolixior oratio, in hac re sic planè statuo: calorem & frigus, si absolutè sumantur (siue calidum

dum & frigidum absolutè sumpta) nonnisi corpusculorum quorundam ratione res habere, quorum corpusculorum symptomata ista sunt, ut alia ad motum partium minimarum, alia ad quietem corpora ea majora quæ ingrediuntur, disponant: quin esse aerem naturâ quasi mediâ constitutum, eumq; ad calorem aut frigus quasi indifferenter se habere. Quin eodem modo Ventum (qui est aer motus) se etiam habere, nempe non esse naturâ calidum aut frigidum, absolutè calorificum aut frigorificum, verùm contingere ut calefaciat vel frigefaciat pro ratione particularũ vel corpusculorum calidorum vel frigidorũ quæ secum attulerit.

Nempe res in statu vel gradu Calidi vel Frigidi positas, tum calefieri ab aere vel vento, quando ambiens eos aer est ipsis calidior; frigefieri, quando frigidior. ideoque aerem vel ventum Calefactivum vel Frigefactivum absolutè dici non posse vel debere: fieri enim posse ut ventus idem vel aer idem hunc Calefaciat, illum Frigefaciat, quare ex manus Calefactione vel Frigefactione malè cæptam esse Frigoris eorumq; phænomenωn quæ illud consequuntur, contemplationem. Quin igitur comminùs hanc rem experiamur.

Ait §. 2. *Frigefacere omnem ventum non modo magnum, sed & ventilationem quamlibet, quare ventum esse causam Frigoris.* At dicimus nos quædam frigefacere, quædam calefacere ventum, eundem nempe frigidiora calefacere, calidiora frigefacere, ideoque non magis Frigoris causam quàm Caloris statuendum esse ventum; imò corpora nonnulla frigefacere, alia statu suo relinquere flatus eosdem. Ita nimirum siquis calidus existens aerem adversus seipsum ventilet, frigidum sentiet, si tamen eundem flabro eodem eademque vi pellat in Thermometram nunquam efficiet, ut in ea ascendat aqua, quod

 frigo-

frigoris indicium esse solet: imò verò non solum experientiæ, sed & rationi omni contraria est ista assertio, motum nimirum aeris esse per se Frigoris causam, cùm calor in motu & disgregatione partium, frigus in quiete & congregatione earundem consistat.

Verùm non (inquit) omnis motus aeris est causa frigoris, *verum cum duos motus habeat*, alterum causam Caloris, alterum Frigoris esse.

At quæ causa est, quòd motus directus sit causa Frigoris, circularis simplex Caloris, potiùs quam ut res se habeat è contrario? in illa re certè rigidus non est, aut severus; duo phænomena sunt *Caloris* & *Frigoris*, & duo motus, *directus* & *circularis*, modò duo hi motus duobus istis phænomenis inserviant, perinde est utrum utri eligeris.

At dicis, forsan, injurium me esse Philosopho huic nostro, nempe experimento initio adducto probatum esse, non esse liberè gratísque dictum, frigorificum esse motum aeris directum; Nempe exeunte ex ore compresso halitu (motu directo) manus frigefiet. Frigoris ergo causa est aer *directè* motus sive ventus.

Quinimò amotâ manu, flatu quoad omnia eodem modo se habente (carbone accenso interjecto) focus flammam concipiet, lignisque super foco largè nimis repositis, crepabit, ruetque domus integra: Quare aër directè motus, sive ventus est causa Caloris. Cernis flatu eodem, pro objectæ materiæ diversitate & statu, contraria phænomena excitari; quare causam Frigoris à vento turpissimè petitam esse constat.

Verùm quid igitur ad instantiam de flatu ex ore compresso vel hiante? Nempe omnia ex nostra de calido & frigido hypothesi manifestissimâ ratione explicantur, ex Hobbianâ non omnino.

Nempe ore hiante effunditur aer (ferè immediatè) ex

ex pulmonibus in manum, aer iste in pulmonibus calefactus, & ad manum perveniens calidior est cute, cutem igitur calefacit.

Ore compresso. efflatur aer (postquam in ore aliquantulùm ad latera (pulmonibus frigidiora) propulsus, friguerit) manúque ad distantiam positâ, pellitur in eam aer cuticulâ frigidior, ideoque frigus hoc casu percipitur.

Dices me etiam frigoris causam gratis sumpsisse, frustráque me asserere aeris cute frigidioris impulsu, non autem motu ejusdem directo hoc fieri. Quin igitur ad ipsum experimentum tibi placeat attendere. Scilicet si ob motum aeris vel halitus directum (addo etiam & vehementem) hoc fieret, contingeret, ut quò propiùs ori efflanti manus admoveretur, eò esset flatus frigidior; verùm non illud, at contrarium prorsus accidit. Nempe si ori ipsi efflanti manus penè imponatur, nunquam (flatu utcunque vehementi existente) hoc modo frigescet, imò calefiet manifestò; verùm amotâ ipsâ ab ore paulatim, frigus magis magisque pro ratione recessûs invalebit.

Quòd autem calefactio ab ore hiante, fit à calore etiam aeris à pulmonibus statim ad manum pertingentis, non autem à motu *circulari*, exinde constat, quòd recedente ab ore manu, dispergatur statim in aerem ambientem, Calor à pulmonibus ingestus, evanescensque faciat ut manus (etiam pedis unius distantiâ) hoc modo minimè incalescat.

Quid interim ad ista Eruditissimus Hobbius?

Quid dignum tanto feret hic promissor hiatu?

Certè nihil habet omnino, præter hoc unum, motum aeris *directum*, *Frigoris*; *circularem simplicem*, *Ca-*

 loris

loris, *causam* esse; quid ita, quæso? Nempe *circularis simplex* removens à corporibus comprehensis aerem, facit ob fugam vacui, ut intumescant, & recipientibus se partibus ad exteriora, calefiant; *motus directus* partes introrsùm premit, facitque ut frigescant.

Hoc est quod pallet? cur quis non prandeat hoc est?

Quid si probarem ex suis etiam principiis motum *circularem* simplicem, *Frigus*; *directum*, *Calorem* efficere debere? imò utrumque utrinsque causam esse?

Nimirum plena ut sint omnia, dum è sinistra corporis parte aer avellitur (ob fugam, inquit, vacui) tumescit hæc pars, quoniam insequitur fugientem aerem pars corporis; quin igitur in eâdem lineâ necesse est, ut sit partium totius corporis motus, nempe à dextrâ ad sinistram; quare partes à centro ad sinistram ad extra tendent, à dextrâ ad centrum tendent ad intra, quorum illud est calefieri hoc frigefieri.

Quin eodem modo motus directus intùs pellens partem sinistram, faciensque ut rigescat, eodem planè motu facit, ut extrorsùm pellantur partes à centro ad dextram usque, atque ita ut corpus intumescat. Annon hoc est bellè admodùm philosophari? quid igitur de Thomâ nostro possis judicare cernis. Interim vides nullo modo evictum esse ventum frigus per se & absolutè efficere (etiamsi nos aëre calidiores existentes plerúmque frigefaciat) quod unum universa ferè quæ sequuntur hujus capitis evertit.

Quoniam autem ipse in ea opinione est (ad causas frigoris reddendas) utilem sibi fore hunc ventnm, ejus primùm rationes suscipit explicandas. En igitur venti causam rotundè prolatam (Sectione 2.) *Nimirum Sol efficit motu suo in Epicyclo, ut humida particulas suorum corporum exhalent* (nempe premendo nimi-

nimiùm, facit rebelles, atque ſibi in faciem ut involent) *partes haſce ſequitur aer* (*nè detur Vacuum*) *atq; ita fit aeris motus*, id eſt, *Ventus*. Atque hæc eſt cauſa ventorum ex vaporibus.

At eſt & alia cauſa ventorum, quam tradit §. 3. nempe *utroq; Telluris motu* (tum vertiginis, tum circulari ſimplici in Epicyclo, prioris quadruplo) *in aërem incurritur*; *hâc igitur cauſa ſentietur Ventus*.

Tu (credo) iſta judicas in fumos ſtatim abitura eſſe ſibi relicta, facilliméque in leves ventos diſſipanda, miror ipſum ad cauſas ventorum ferendas rationes à rebus tam longo intervallo diſtantibus petere; annon ſatis fuiſſet à rebus uſu familiaribus petiiſſe? Exempli gratiâ, flabellis fæminarum & ventilabris, fit aeris motus, aer motus eſt ventus, atque ita fit Ventus à ventilabris. Vel ſi à Ventre potiùs ſit ventus ducendus, eſt ubi ab hac etiam cauſâ fit, ut aer moveatur.

Verùm ne forſan ipſe labra inveniat lactucis ſuis non indigna, eos nimirum qui ipſum ſatis eleganter Ventorum cauſas hoc loco aſſignâſſe judicent, velim ut advertant ipſum ſibi in omni ferè ſententia contradicere.

Nempe illud habet hypotheſis ipſius generalis (quod etiam everſum eſt) Solis motum ſimplicem facere, ut Æther atque Aer eodem motu ſimplici ferantur, atque ab iis ut motus hic Terræ communicetur. Quare motus Terræ univerſus ab aere pendebit, ideóque non poterit Terra in aerem incurrere, atque ita ventum ſentire. Imò certè miſerum aerem eſſe oportet, præſertim ſecluſo vacuo, ſi non habeat quo ſe recipiat; dum ex hâc parte Solem, ex alterâ Terram motu circulari ſimplici utrimque ſe prementem ſentiat.

Ve-

Verùm hoc modo origine Ventorum explicatâ, transit ad Frigoris rationes pulcherrimè reddendas. Primùm versus polos terræ, deinde in congelatione. Verùm quid opus est multis, cùm pauca sufficiant, Ventus hic (quasi spiritus esset) ipsi nunc omnia præstabit.

Scilicet motu Solis simplici in Eclipticâ movetur aër intra Tropicos, atq; ita expanditur, & ad polos truditur & fit Ventus, ideoque ὅπερ ἔδει.

At existimabam aeris motu directo Frigus fieri; atqui aeris motus directus, partes intra Tropicos comprehensas pellit, atque illud perpendiculariter, cæteras semper obliquè, quare oportuit ut Zona nunc torrida frigida fuisset, & ex adverso.

Sed videamus Congelationis causam: Ecce eam igitur ministrabit tibi ventus. Nempe *ventus aquas summas compellit, simulq; aliquantùm elevat, earum conatum ad centrum terræ impediens, à conatu autem ad centrum una cum venti conatu fit summa compressio, & conglobatio in grumos, unde summa aqua cutescit, durescitq;. Eodem modo paulò post durescit aqua proxima, &c donec fiat glacies crassa.*

Quis illum crasso in aere natum non juraret? crassa est adeò omnis ejus Philosophia.

Imò certè manifestum est corporum quorundam ingressu, eorumque quæ ad nitri naturam accedunt, congelationem fieri; ejusmodi nempe corpus aliquod summè frigidum esse, uti ignis summè calidus est, cujus ingressu congelatio fit, motumque sistitur partium in humido.

Nempe ingressum corporum esse ostendit congelatorum omnium initio turgentia quædam, quæ facit ut vasa sæpe vitrea frangantur, atque ex vasis parvo ore plenis ut effluat liquor perpetuò sensibili satis quantitate.

titate; aliaque experimenta innunmera.

Nitrosa esse ejusmodi corpora ex multis etiam innotescit: nempe nitri frigus intensissimum, ejusdem in aquam infusi in pyramides glaciales desinentis consistentia; quinetiam congelatio artificialis ejus ope facta; plurimaque alia, quæ referri possent, si locus postularet, hoc inferunt.

Dico igitur flantibus quibusdam ventis congelationem fieri, non quia flat ventus, verùm quia ejusmodi corpora nitrosa secum fert (eo modo nimirum quo feruntur vento odores) ideóque conglaciari res non solùm sub dio ventis expositas, verùm & intùs in ædibus existentes: neque aliquis opinor absque corporum ejusmodi aliquorum suppositione poterit hoc phænomenon explicare.

Ipse etenim, siquis unquam, à genuina hujus rei causa ferenda defecit. Nempe ait aquæ compressione hoc fieri; verùm aqua dilatatur potiùs in congelatione, quàm comprimitur: vel si compressione fiat, cur non malleo potiùs intra vas aliquod metallicum contusa congelescat?

In vento ex naturâ suâ nihil esse frigoris ostendi; neque frigidissimi sunt venti maximè violenti. In instantia de congelatione artificiali omnia nostris respondent; nempe motis particulis nitrosis, iisque per vasis latera in aquam trusis, motumque partium aquæ sistentibus, fit ista congelatio; ubi tamen flatus nullus sentitur.

Congelari paludes à summo incipiunt, rasâ igitur atque elevatâ exteriore superficie eaque congelatâ, quâ ratione elevari possint aquæ inferiores à ventis, atque ita cutescere & durescere, vehementer cupio, ut exponat.

Vereor ne tibi tædio sit prolixa nimis oratio, & tamen

men si modo in singulis capitulis quàm multa sint à nobis omissa memineris sphalmata, quæ non sine violentia transilimus, & quàm sit abruptus sæpe sermo ne longus sit, spero ad veniam mihi largiendam procliviorem fore.

Transeo quæ de duritie habet Sectionibus 8. 9. 10. 11. quanquam & alia sint plura quæ memorentur, & illud intelligere nullo modo possim (§: 8.) nempe, *quomodo duo corpora, quæ secundum superficiem communem se contingunt, possint tamen vi adhibitâ, etiam nullo dato vacuo, dissilire*(contra Lucretium.) *Columna* (inquit) *marmorea satis longa ab altera base pendens, suo pondere diffringetur.* Concedimus; atq; exinde vacuum arguimus. *Non* (inquit) *sequetur vacuum, quia solutio continuitatis fit successivè.*

At certè nisi probaverit per indivisibilia semper fieri fractionem (quod omnem etiam ejus evertit Philosophiam) aer ingrediens partes prius exteriores fissuræ, dein interiores pervadet; adeóque pro aliquo temporis spatiolo *vacuum existet.*

Quæ de Flexorum restitutione habet §. 12. cæteris respondent, *nempe partes flexi, conatum habere ad restitutionem, atq; exinde remoto impedimento, fieri restitutionem.* Miraris, opinor, fugam Vacui abesse, neque in hujus phænomeni solutionem trahi, certè fugam trahere non erat adeò nunc opportunum, neque opus est, cùm non defuerit ipsi instrumentum illud aliud, nempe *motus simplex.*

Siquis enim quærat de restitutione, respondet ob conatum istum contingere; si institerit, & de conatu unde sit, quærat, respondet fieri *ob motum simplicem,* quis sit ille motus, unde fiat, quomodo conatum faciat, nisi forsan illudi velis, fuge quærere.

Quæ sit nostra de Fulmine, Fulgure, tonitru

nitru ſententia, tu V. D. opinor ſatis intelligis; nempe materiæ alicujus ſulphureæ inflammatione ſubitâ (uti in auro fulminante ferè contingit) ea omnia phænomena fieri. Nempe materiam aliquam ejuſmodi in fulmine ubique reperiri, argumento eſt, tetrus quidam vapor qui in rebus fulmine tactis & diſſipatis ubique invenitur. Hujuſmodi itaque materiæ inflammatione quæ fit calore non magno, tum ſubtilis materiæ partes celerrimè pulſantur, unde Fulgur; tum aer ſubitò & violenter expanditur, unde Tonitru; cætera autem omnia non difficulter explicantur. Quid interea Malmesburienſis?

Ait hæc omnia contingere à nube glaciatâ, nempe *à fractâ glacie ſit Fragor*. (ſcilicet Fragor dicitur à frangendo) *deinde erumpente aere, fit murmur; ſed ex Fragore primo & ſequente Murmure fit Tonitru.*

Deinde, Aer ex nube erumpens reliquum uſq; ad oculum percutit, unde Fulgur.

Cauſas ergo Tonitrus & Fulguris reddidimus, inquit.

Et fortaſſe (οἷοι νῦν βροτοί εἰσι) crediđiſſet hæc aliquis, niſi contingerent Tonitrua & Fulgura tempeſtate ſemper anni calidiſſimâ, hyeme autem (ubi glaciari nubes poſſunt, & forſan ſolent) rariſſimè.

Atque hactenus quidem ipſum habuimus ſecreta naturæ pro more ſuo reſerantem; Nunc autem, proh dolor! una res eſt quam Poſteris intactam relinquet. (§. 17.) *Nempe diſquiſitio de cauſa Cometarum, quam glaciem fuiſſe exiſtimâſſet, niſi prohibuiſſet ſtella in Caſſiopea.*

Quin igitur lugete Poſteri!

Non

Nonsecus ac liquidâ si quando nocte Cometæ
Sanguinei lugubrè rubent.

Hoc scilicet portenti Cometa nuperus (libellum hunc sub prælo jam tum laborantem torvè intuens) præsignificabat. Solent nimirum principibus esse inimici Cometæ; verùm ut in principem Philosophorum virus suum effunderet

—*Quis talia fando*
Temperet à lacrymis?—

Sed ferendum hoc, quicquid est, nec ipsi vel scientiæ vel morum vitio vertendum.

Nempe, hanc ne posset naturæ accedere partem,
Frigidus obstabat circum præcordia sanguis.

Cap. 4.

De Sono, Odore, Sapore, Tactili.

SCilicet frigescere invenies deinceps ipsi omnem ferè orationem, jejunâmque fieri; hactenus motu circulari simplici agitatum caput, occubuit aliquantulùm, figmentísque tumuit; nova certè plurima tulit hactenus, eaque satis portentosa, quæ legentium oculos ad spectandum utcunque allicerent: contentus est hoc capite ea quæ ab aliis sæpissimè dicta sunt recitare, eoque solo nomine sua facere. Noli existimare (V. D.) me ipsi hoc vitio vertere, quòd aliundè quicquam (etiamsi autores reticendo) transferat; imò utinam plura transtulisset. Philosophi non minùs esse existimo (certè viri ingenui) ea quæ ab aliis benè dicta

cta sunt candidè sumere, atque in systema accipere, quàm eorum loco, quæ malè miniméque ad humanum dicta sunt intellectum, nova invenire, iisque remotis substituere. Verùm ipsum ita rem gerentem hactenus habuimus, ut maluisse videatur omnia falsò, confusè, contradicenter præstare, quàm iis uti, quæ ad naturæ explicationem necessaria, aliorum hominum nobilissimorum invenerat industria; neque tamen hoc ipso in capitulo mos iste eum planè deseruit: quanquam etenim ea omnia quæ de sono habet, sint à Gassendo, Mersenno aliisque tradita; in reliquis tamen, ut Odore aliisque, nihil habet præter hoc unum, ut benè positis contradicat.

Rebus hoc modo se habentibus in eis quæ de sonis habet, nullus ego inquiram, in cæteris brevissimus futurus. Nempe ex iis quæ Sectionis hujus capitulo secundo protulimus, manifestum esse arbitror, differentiam inter lumen & sonum malè ab ipso §. 1. constitui, cùm utrumque phænomenon aeris motu explicare nititur: nempe ex iis quæ dicta sunt, manifestum est esse in lumine materiam quandam aere longè subtiliorem, cujus celerrimus à Sole motus efficit, ut illud oculi fundum percutiens sentiamus.

Neque alicujus est momenti quod habet de conservatione Soni per tubum facti. Placuisset admodùm si docere voluisset qua ratione motus aeris à loquente excitatus, vel crebris in tubo replicationibus non confundatur, vel extra tubum in aere aperto, libertate nimiâ & expansione, minimè diffluat, & evanescat.

Quod de nubium glaciatarum fragore habet, tonitrusque causa exinde deducta (§. 59.) facit ut hominem aliquantulùm admirer: neque etenim inter omnia quæ protulit magis insicetum quidquam mihi visum est: non igitur expectabam, ut ista importuniùs

repeten-

repetentem invenirem. Sed non est eorum qui cælibatum colunt de Parentum affectibus judicare: meministi quod de Ovidio narratur, subduxisse illum spongiæ istum versiculum quem maximè culpandum, atque à reliquorum familia submovendum existimaret Aristarchus.

Quod causam *resilitionis* in Bombardis explosis, esse dicat, *Quòd cùm in explosione, à vi ignis tumefacta Bombarda, se postea restituat, nascatur conatus undequaq; versus cavitatem, & proinde etiam in partibus circa fundum*; ferri posset, nisi phænomena contradicerent, nempe cuivis manifestum est resilire Bombardas etiam affabrè factas quoties sive à rubigine sive à fuligine minimè purgata impediatur pulveris accensi (ut & plumbi) motus directus, nempe ex crebris reflexionibus parvisque pulveris conatui factis resistentiis illud fieri phænomenon, non autem ex conatu restitutionis versus omnes partes, adeóque non magis resilitionis, quam exsilitionis causa futuro.

Quod habet §. 9. de causis, *cur ventus sonum vel promoveat vel impediat, lumen non item*, intelligere nisi tu forsan adjuveris, nullo modo possum: nempe lumen est ipsi aer motus, hoc idem est sonus, imò & ventus tandem est aer motus. Qua ratione motus motui vel obsistat, vel adjuvando succurrat, existimo me satis intelligere; cur autem ventus si aeri moto obstare potest, non possit aeri cuivis (sibi ex adverso) moto obstare? quin igitur attende ad ipsius subtilitatem.

Ait *ventum sono obstare, quia perceptibiliter movetur illic aer, lumini non obstare, quoniam movetur illic aer imperceptibiliter.*

Nempe hoc est quod me ringit. Quoniam intelligere nequeo fieri posse, ut ventus aeri perceptibiliter moto resistat, imperceptibiliter interim moto non resistat,

resistat. Verum tu forsan ista intelligis.

Certè lumini non obstat, quia subtilior longè est luminis quàm aeris materia, eumq; liberrimè penetrat.

Verùm demissis iis quæ de Sonorum habet differentiis, earumque causis, ad ea quæ de Odoribus habet, quorum cum saporibus communia pleraque sunt symptomata, accedamus. Nôsti sententiam istam à nobis receptam esse, (uti veritati satis evidentèr consentaneam) quæ statuit particularum quarundam è corporibus effluvio odorem fieri; quinetiam hoc modo fieri saporem; pro variâ autem particularum effluentium consistentiâ & motu, Odorum (addo & Saporum) differentias evenire.

Atque ista quidem rationi consona esse faciunt omnium odoratorum observationes. Effluunt manifestè è floribus particulæ substantiæ suæ, & odorem dum emittunt simul etiam deflorescunt; quin & Aromata universa odorem simul & substantiam perdunt, uti omnis ubique testatur experientia.

Quinimò si à plantis ad Animalia transire velis, norunt ii omnes qui venatu nemorum assueti sunt, solere donec ferarum suffecerint effluvia, vegetos esse atq; abundantes relictos odores, adeô ut Canes ipsos ultrò ferè sollicitare videantur; tunc postquam evaporato humido membra rigere inceperint, deficere statim unà odores, Canumque ferè sagacissimorum nares destituere.

Verùm infinitæ hujus rei instantiæ adduci possunt, quibus effluvio quodam corpusculorum, odores (pro parte eorum materiali) gigni, posset evinci. Quænam est interim, Philosophi hujus nostri de Odoribus sententia?

Nempe incredibile hoc ipsi faciunt tria argumenta, quæ sunt omnia nobis (jam satis otiosis) ordine considerandа.

1. Primò inquit, §. 13. *Unguenta quædam odorem emittunt, non modò per spatia loci, sed & temporis longissima, adeo ut partes effluxæ implere debent spatium millies majus ipso corpore, quod est impossibile.*

Concedimus impossibile esse, ut corpuscula evaporata locum majorem occupent, quàm priùs in corpore odorato obtinebant. Videamus igitur quonam argumento illud in positione effluviorum sit secuturum. *Quia* (inquit) *Odores in omni puncto medii odorati sentiri possunt.*

Benè habet, quòd mentem ejus saltem intelligimus. Sentimus fumo exiguo odorem concipere aerem universum camerâ satis amplâ inclusum, hoc idem guttulâ unâ aut alterâ aquæ vel Spiritus alicujus odorati, carboni vivo injectâ contingere. Cernimus quantum liquoris, quantillum corpusculorum nonnullorum colore aliquo tingat, atque in omni ferè rerum genere infinita suppetunt ejusmodi experimenta. Ubi quoad sensum parva magnis ita commista sunt, ut videantur sensui quasi iis coextendi. Verùm longè aliud est rationis (Philosophiâ instructæ) atque sensûs, de rebus istis judicium.

Cum pulveris exigui jactu vel fumo exiguo, vel aqua, sive igne evaporata, vel per dentium intervalla (ut in Hispania solet) filis tenuissimis ejecta, odorem ita concipiunt spatia ampla, ut ubique sentiri possint. Quæro à Thoma quid fiat? Effluvio manifesto fiunt odores isti; quid igitur? num partes corporum in fumos vel vapores abeuntes loca ipsis millies majora occupant? nihil minus. Certè neque suo judicio neq; nostro. Quinimò longè plura sunt medii spatia corpusculis odoratis vacua, quàm sunt repleta, quanquam hoc sensus non assequatur; atque ista cùm sint aperta cuivis & satis obvia, (cætera κατ' ἀναλογίαν in-

intel-

intelligendo) sufficient ad argumentum istud de loco dixisse.

2. Secundum argumentum adversus effluvia hoc est. *Si* (inquit) *effluxus fiat, sive motu recto, sive curvo, si totidem effluxerint ex alio quolibet odorato eodem motu, sequeretur omnia odorata similem habere odorem.*

Rediit certè Thomæ Spiritus Philosophicus; nonnulla de Sonis habuimus aliena, hæc autem genuina esse jurare possit unusquisque ratiociniis Hobbianis assuetus.

Incommodum illud quod ex effluviorum suppositione infertur, illud est, sequi hac ratione *omnia* odorata eundem *odorem habitura*. Quomodo hoc infert?

Si (inquit) eodem numero & motu particulæ effluerent, hoc contingeret.

Quid? si in *aliquibus* hoc modo fieret *effluxus*, num sequeretur, *omnia* eundem odorem emissura? hoc ille vult, verùm ex istâ effluviorum positione nihil omnino sequitur eorum quæ habet, neque enim sequitur, unquam partes effluere eodem numero motuque in diversis odoratis, neque si illud concedatur (semper & in omnibus, eundem esse partium evaporatarum numerum & motum,) sequetur eundem omnia odorem emissura, cùm præter Motum & Numerum ad odorum varietatem conferat plurimùm Figurarum etiam diversitas. Quare manifestum est ratiocinationem istam fuisse verè Hobbianam. Quod suscepimus &c.

Quin 3. inquit, *Si istiusmodi effluviis, fieret odoratus, sequeretur eorum solo motu fieri olfactionem; sed ista non fit, nisi halitum per nares attrahamus.*

Eodem certè modo dicimus effluvia ista esse causas vel instrumentum odoris, quo aer est instrumentum Respirationis; neque solet, opinor, instrumentum

absque applicatione opus suum integrum perficere: ut igitur absque Pulmonum motu non perficit aer vel aeris motus (sive ventus) respirationem, ita neque sine haustu aliquo vel pulsu sive flatu in interiora nasi, fiet odoratus: dicimus, ut Odoratus sive perficiatur, sive intelligatur, non solùm effluvio, verùm & cerebro opus esse, illudque in argumento isto desiderari.

Quin igitur sententiam, quæ per effluvia fieri odoratum statuit, nondum Thomas evertit; maneat ea igitur. Nos autem ad ea quæ de *Saporibus* habet, transeamus.

Hic autem vereor admodùm, ne (magno Solæcismo) insipidus atque jejunus videatur. Ubi nihil omnino ad Saporum naturam explicandam attulit, præter ista (neque multa neque profundissima) Sect. 17. *Nempe linguæ & palati Cuticulas & nervos esse organum gustûs primum.* Ne quis putaret se digitis vel auriculis gustare posse. Deinde *Sapores ventriculum movere, & cerebrum:* ne quis Ebrietatis eum symptomata nescire autumet. Et tandem *potuisse se ex diversitate figurarum in Atomis, Saporum causas verisimiles excogitâsse, si voluisset à Philosophia ad Divinationem transfugere.*

Hæc ea sunt quæ de Saporibus habet, quæ nescio quid tibi sapere videantur; mihi certè hoc indicant, eum sale (quousque vixerit animamque traxerit) non esse cariturum.

Verùm quæ causa est quod ad divinationem transire noluit? Certè oblectâsset Lectorē, si divinare aliquantulùm, voluisset. Quin igitur liceat mihi (obsecro V.D.) divinum hunc hominem aut sacrum potiùs paulisper alloqui.

His vatem aggrediar dictis, ac talia quæram.
Tu Thoma! interpres divûm, qui numina Phœbi,

Qui

Qui Tripodas, Clarii lauros, & Sydera sentis,
Et volucrum linguas, & præpetis omina pennæ:
Fare, age —dic, tristes succos, tardumve saporem
Quid faciat, mali infelicis, & utilis herba,
Pocula si quando sævæ infecere novercæ.

Quid est quæso quod hoc loco profundum est adeò altumque silentium? *Transfugere* (inquit) *nolo à Philosophia ad Divinationem.*

An quia odiosum est nomen *Transfugæ*? at multos unaquæque fert ætas. An quia displicet ipsi totum *divinationis* opus? at placuit illud *Stoicis* omnibus, (teste Cicerone) uno forsan excepto Panætio. An quia præ insigni in Mathematicis scientiâ *magus* jam antehac est habitus (quamvis illud iniquissimo judicio) nolitque ejusmodi rumores fovere? an tandem quia Atomi istæ sint res admodum exiguæ, & *non vacat exiguis rebus adesse*? imò satis est eam hactenùs divinâsse causasque rerum non naturales & veras sed possibiles (quod certè est de rerum natura divinare) vel potiùs impossibiles protulisse. Imò quia hactenùs in divinatione totus fuit, transfugere non potuit ad divinationem. *Qui jacet in terra, non habet, unde cadat.*

De Tactu nihil habet, quod sit consideratione dignum, quare ad alia properamus

---

Cap. 5.

De Gravitate.

SCilicet ad finem partis hujus Physicæ properamus,

—post tot discrimina rerum:

Quanquam etenim multæ, imò quam plurimæ sint

ſint Univerſi partes, quarum conſiderationem omnino prætermiſit hic noſter Philoſophus; vidiſti tamen V. D. multas eſſe de quibus pro more ſuo philoſophatus eſt. Nempe (ne multus ſim) quod ipſe habet (Cap. 27. §. 7.) de motu ſimplici, illud non ſolùm Phyſicam Sydeream, ſed reliquam etiam univerſam reſpicere intelligendum eſt. *Hanc* (inquit) *hypotheſin viſum eſt retinere, & quorum phænomenωn cauſas ab illa derivare poſſim, eas derivare; cætera quæ inde deducere non poſſim, non attingere.* Nempe, non omnia poſſumus omnes; ultra poſſe non datur eſſe. Innumeræ ſunt ſententiæ tum elegantiores antiquorum, tum barbaræ Scholaſticorum quibus ſe poſſit defendere: vel forſan potuit, ſed noluit; hoc etiam nobile: ita potuit ipſe *in novum orbem navigâſſe, & proportiones rectæ lineæ ad hyperbolem & Ellipſin, atq; inter extremas duas, medias quaſcunq; proportionales inveniſſe, niſi properaſſet.* Et certè ego in ea ſententia planè ſum potuiſſe eum omnia eâdem mentis & rationis vi æqualiter attingere, imò quidvis ex quocunque principio, ſi voluiſſet, deducere; quæ magna certè eſt putanda hominis felicitas. At ſentio me pronum ad garrulitatem. Ea quæ in hoc etiam capite habet, nos leviter tangamus.

Noſti difficilem eſſe quæſtionem de Gravitate, & multâ nube obductam: videamus quid luminis hic ferat.

Incipit à conſideratione denſi & rari; cujus rationes nobis (tibi mihíque) non aliter intelligibiles ſunt, niſi ſtatuatur, denſum illud eſſe, ubi plus corporis, rarum, ubi minus corporis in ſpatio æquali continetur, ita tamen ut rarum illud (ſi homogeneum fuerit) omnes ſpatii partes eodem modo (id eſt vacuis ſpatiolis ſimiliter ubique interſperſis) occupet. Videamus quid

de

de hac re ſentiat hic noſter.

Ait igitur (§. 1.) *vulgarem Denſi & Rari* (vocabulorum) *ſignificationem veram eſſe.* Quænam eſt iſta? hæc ſcilicet, *Nomina iſta eſſe collectiva, id eſt, nomina multitudinis, Denſum, quod dati ſpatii multas partes occupat; Rarum, quod ejuſdem vel æqualis ſpatii partes, ejuſdem magnitudinis, continet pauciores. Nempe Denſum idem quod frequens, Rarum idem quod infrequens.*

Benè habet. Quin igitur gratulandum eſt nobis ipſis contigiſſe tandem, ut huic tanto Philoſopho tam ſuavis nobiſcum ſit concordia. Nemo certè ſententiam noſtram clariùs, nemo pleniùs, nemo elegantiùs, aut explicare potuit, aut aſſerere.

At eheu! quid video? hoc ſcilicet, breves eſſe & fallaces hominum voluptates; neque nimiùm eſſe quorumvis hominum verbis credendum. Annon *veram* eſſe dixit iſtam *denſi* & *rari* ſignificationem? imo. *Sed non ut ſit in loco quolibet plus materiæ quam in alio loco æquali, ſed plus certi alicujus corporis nominati. Nempe, in acie denſa non eſt plus corporis, ſed plus militum.* Ita ſolebat olim Proteus, aut ita Sphinx olim. Aſt ego ſum Davus; *verum* eſt, denſum eſſe quod dati ſpatii multas partes occupat. *Denſum*, id eſt, *denſum corpus*. Non, inquit, ſed corpus tale, *ut denſa acies ubi plus militum.* Benè habet, denſum corpus tale eſt, ubi eſt plus corporis talis; ergo eadem ratione, denſum corpus, eſt ubi eſt plus corporis. Mihi certè iſta ſequi videntur, nempe notionem ipſam denſitatis illud habere, ut plus corporis, id eſt, plus materiæ includat, neque ipſe aliter (uti videtur) ſentit, ſed placuit ipſi ſemperque placebit iſtiuſmodi myſteria proferre, quæ ſolent alii aut ἐνάντια vocare, aut ἐναντιοφανῆ.

Verùm ipſius (ut videtur) non multùm intereſt, neq; magni

magni ad Philosophiam momenti videtur, ut Densitas, & Raritas, Condensatio, & Rarefactio intelligatur; in quibus naturæ atque Philosophiæ universæ clavem contineri, saniores arbitrantur.

Sed ad Gravitatem explicandam se accingit (§.2.) dicitque *ex principio externo gravia moveri*; consentio, causas audire gestio.

Nullum (inquit) *corpus seipsum movere potest; Corpori creato tribuere potentiam seipsum movendi, quid aliud est quàm dicere creaturas esse, quæ à Creatore non dependent?*

Benè habet, quanquam ista vix quicquam conferant ad Gravitatis causas explicandas, illud obiter mihi quærere liceat, quæ nempe causa sit motûs Solis circularis simplicis? & à quonam tandem corpore moveatur? nempe Sol ipse (motûs corporum in universo fons & origo) movetur, ex mente Hobbiana, motu locali; aut igitur ab alio corpore movetur, aut à seipso, si à seipso, creatura non est, Deus est, uti magi (Persæ nimirùm) ante Hobbium crediderunt. Si ab alio corpore, non erit Sol principium motûs. Velim ut ista explicare posthac dignetur, ne ruat hoc etiam argumento columna ista altera Philosophiæ suæ de motu Solis circulari simplici; verùm hæc obiter.

Sed propiùs ad rem ipsam accedamus. Ait § . 3. *Atomos esse aeri interspersas, consistentiâ, figurâ, motu, magnitudine differentes, unde fiat ut aliæ aliis, majore impetu in terram (& Planetas alios) ferantur. Hoc autem majore impetu ferri, est esse grave.* Pulchrè! ergo causa Gravitatis in consistentiam, figuram, &c. motumq; Solis simplicem, est referenda. Causa (inquam) generalis Gravitatis, atque in particulari (ut loquuntur) quærendum solummodò restat, quid conferat ad hanc rem unaquæque causarum memoratarum.

Ita

Ita nempe ego mentem ejus intelligebam, ſed eum inveni Paragraphe ſequente ea omnia deſerentem, novamq; planæ gravitatis hypotheſin molientem, eamque figuris (ut Geometricis rationibus ſtabilita imperitis videatur) ornantem atque explicantem.

Scilicet in fine §. 3. duas iſtas quæſtiones proponit in ſequentibus conſiderandas.

1. *Unde fiat ut corpora ſint alia aliis graviora?*

2. *Quomodo corpus terræ inſidens à terrâ ipsâ in ſublime efferri poſſit?*

Expectas igitur (opinor) ut iſta in ſequentibus oſtendat. Imò licet hoc tibi expectare, neq; n. te prohibuit. Aſt ipſe ſuſceptæ quaſi immemor provinciæ, iſtis planè omiſſis, illud in ſequentibus oſtendere conatur; *unde fiat, ut corpus aliquod in plano Æquatoris in ſublime evectum, deſcendere incipiat:* præclarum hoc quidem, ſed ἀπροσδιόνυσον. Neque enim hoc eſt oſtendere *vel unde fiat*, &c, vel *quomodo corpus* &c.

Quin igitur myſterium illud explicatum videamus de corpore in plano Æquatoris. Nolo vel teipſum vel Lectorem ad figuras Geometricas hâc occaſione referre, neque enim eſt opus.

Supponatur corpus in plano Æquatoris ſublimi quieſcens. (puta ſaxum) Quoniam igitur Terra motu diurno (ſuper polos Æquatoris) aerem *excutit ultra lapidem, neceſſe eſt ut deſcendat aer ſupra lapidem* (ne detur vacuum) *& lapidem ſecum ferat*. Nempe hic ſenſus eſt integer eorum omnium quæ tanto ipſe figurarum explicat apparatu.

Atque ipſe quidem dolere ferè incipio ereptam jam antehac atque everſam hypotheſin de *fugâ vacui*, & de *motu Solis ſimplici*, quæ omnibus naturæ phænomenis tam feliciter inſerviunt. Cernis utcunque non inanem fuiſſe operam iis inſumptam.

Atq;

Atque ut verum fatear, multa sunt à Thoma nostro hoc loco quærenda, quæ fusiùs erunt (si valeat modò) explicanda. Primùm quomodo Terra motu suo diurno aerem excutere possit, si omnia sunt plena; quo quæso excutiet? vel si excutiat, quomodo fieri possit (cum sit motus excussivus perpetuus) ut decidat aliquis. Nempe, cum corporis Terrestris moles integra, super Æquinoctialis axem, diurno motu revolvitur, estque motus is causa excussionis eodem jure, quo in plano Æquinoctialis (licet non eadem vi) aer excutitur, excutietur in planis omnibus Æquatori parallelis nempe in planis infinitis (illudque non ad superficiem Telluris, sed ad axem Æquinoctialis perpendiculariter) id est, aer omnis Telluri contiguus excutietur, & consequenter etiam aer universus, intra Telluris polos ipsi quovismodo incumbens, atque illud perpetuò, quia motus Telluris est perpetuus.

Nisi detur vacuum, intelligi non potest ista excussio; si excutiatur, intelligi non potest, unde sit principium reditùs.

Sed 2. dicit *aerem ultra lapidem excuti*; hoc est quod nullo modo possum, aut intelligere, aut concedere. Annon quæ graviora & densiora sunt longiùs excutiuntur? lapides aere? provoco ad rationem atque experientiam.

Vel si excutitur aer, annon & aer cui incumbit lapis, in plano Æquatoris excutietur, eumque altiùs evehet?

An tandem cùm fiat itus reditúsque in planis, Æquatoris plano parallelis, annon oportet lapides descendere ubique, non ad *superficiem* Telluris, (quod tamen faciunt) sed ad *Axem* motus diurni, perpendiculariter? ut taceam objectiones, quas ipse fert, nempe eò tardiùs gravia descendere, quò fuerint à plano Æquato-

quatoris remotiora, polisque imminentia minimè descensura. Quare non est, ut invideamus ipsi hanc suam hypothesin de fugâ vacui. *Non equidem invideo, miror magis* fugæ istius vim, mirorque eum de causis majoris minorísve gravitatis loqui instituentem, ad ista tam aliena deflexisse.

Amphora cœpit
Institui, currente rotâ cur urceus exit?

§. 5. Contra Gravitatis causam jam supra assignatam objicit, *quod Grave in fundo collocatum, alicujus tubi ferrei vel adamantini inverso fundo, non descenderet, quia fieri non possit, ut aer superior ipsum depellat.* Atque ipse miror cur illud non concesserit in tubo adamantino satis longo (puta unius milliaris) atque erecto perpendiculariter, eventurum; quis etenim eum experientiâ refellere potuisset. Quidni hoc eodem jure statuerit quo prius, non esse gravia super polum terræ descensura? potuisset (inquam) hoc modo objectionis vim evasisse, sed noluit; neque ipsum adjuvare nunc possumus. Ait, *inniti terræ ejusmodi tubum debere, quo facto, fundus tubi aerem excutiet, facietq; ut aer summus, Grave in summo tubo positum, (modo suprà explicato) expellat.* Ut illud potiùs putares, excuti (juxta illius mentem) debere omnem aerem, ideoque debere illum versus tubi summum excussum, lapidem premere, magisque à descensu prohibere; utcunq; si tubi supremam basin lapis tangat, quomodo eo altiùs, excuti possit aer, mihi non occurrit.

Sectione 7. propositionem continet ab omnibus tractatum, qui de insidentibus aquæ, sermonem instituerunt, [istam nempe, *si corpus quodlibet aquæ innatet, pondus ejus ponderi æquale est molis aquæ tantæ,*

quan-

quantam capit locus, quem occupat natantis corporis pars, aquæ immersa. Propositionem sanam & utilem, ita ut mireris unde factum sit ut locum apud ipsum invenerit: sed desine, obsecro (V. D.) mirari, neque enim sui ipsius gratiâ hoc contigit, quin potiùs consectarii cujusdam admirandi, quod exhibet articulus immediatè sequens. viz. §. 8.

Sequitur(inquit)*hinc, fieri posse, ut corpus quantævis magnitudinis, modo ex materia constet minùs gravi quàm est aqua, aquæ tamen innatet quantulæcúnque.*

Ego quidem quanquam multis nominibus hominem hunc admirari soleo, nusquàm tamen sobrietatis limites eousque admirando excedere & transire consuevi, ac si quando contingat, ut eum corollaria deducentem inveniam (quod quidem est, si non rationis at judicii saltem opus ferè integrum & adæquatum) nempe hoc est quod alicubi admiratus est magnus Cartesius, nusquam eum, sive vera sive falsa posuerit, rectè aliquid ex suppositionibus ratiocinando inferre; imò verò conclusiones suas præmissis contradictorias omnino sæpè esse, eásque se mutuò evertere invenies: attende nunc, quæso.

Ex propositione(§.7.) illud sequitur; nempe, si quod corpus aquæ innatet, occupare illud, partem aquæ cui innataverit, id est, locum in aquâ occupare.

Sequitur deinde ex eâdem propositione aquã, quæ locum istum partis immersæ implere possit, esse pondere æqualem toti corpori innatanti.

Nisi igitur statuatur minimam partem aquæ esse pondere æqualem navi onustæ vel corpori cuivis, quod mari Atlantico possit innatare, impossibile est, ut corpus *quantævis magnitudinis, modo ex materia constet &c. aquæ tamen innatet quantulæcunque*. Illud

autem

autem cuivis, cui læſa non fuerint principia, relinquo judicandum. Quare non opus eſt, ut ad ſchemata provocem te, quæ in hoc opere ferè univerſo nullius ſunt usûs niſi ad diſtrahendos & ſtupore quodam occupandos eorum animos, qui ſunt ſpeculationibus figuriſque Mathematicis minimè aſſueti. Imò verò ex propoſitione aſſumptâ ſequitur illud manifeſtè, non eſſe corpus minimum aquæ innataturum, cujus moles ſit maxima, niſi tantæ ſit profunditatis, ut admittere eouſque corpus poterit, donec occupaverit locum aquæ ſibi pondere æqualis: hoc rationi convenit, hoc experientiæ, illa verò ſomniis febricitantium.

Propoſuerat (uti meminiſſe potes) ſupra (c.26.§.4.) ad probandum vacuum adduci ſolitum experimentum aquæ vaſi incluſæ, quæ dato ſupernè exitu ſurſùm ejicitur, pulſa ab aere: quin & aliorum mentionem fecit §. ſequente. (ut ſclopeti pneumatici &c.) expectavimus ut eorum rationes ſuâ ex hypotheſi tunc redderet, ubi methodus & Logicæ rationes omnes illud poſtulabant; verùm eum (aliàs loquacem ſatis) illîc ſilentem penitùs habuimus. Quare ſopitam rem iſtam exiſtimavimus, neque expectabam, ut quod locum ſibi proprium deſeruiſſet, alienum importuniùs invaderet. Quid iſtis experimentis cum Gravitate? At ecce eum hoc loco iſta inferentem! quid dicam V.D? quid? niſi magnam eſſe aliquando conſcientiæ vim, eamq; legibus dialecticis minimè ſubjectam. Viderat quàm eſſet illud turpe & indecorum, intacta ea (quæ tanti ad hypotheſin ſuam ſtabiliendam momenti fuiſſent) reliquiſſe, neq; ferre potuit hoc dedecus generoſum pectus; quare calamum arripuit, voluitque, ut daret hic locus autoritatis ſuæ ſpecimen aut certè libertatis,

Dum

Dum variare cupit rem prodigialiter unam,
Delphinum silvis appingit, fluctibus aprum.

Quin igitur eum ut sequamur necesse est, & in ea quæ habet inquiramus.

Nosti sententiam nostram de causâ phænomeni, in fonte artificiali, sive in aquâ vasi inclusa, illuc tandem recidere, compressum aerem in vasis parte superiore, ultraque statum naturalem condensatum, elatere suo seipsum (aquæ portâ datâ) expandere atque liberare, fierique hoc aeris motu ut aqua ejiciatur. Atque hæc quidem est sententia (eaque plana & intelligibilis) eorum qui absque vacui suppositione phænomeωn naturæ causas intelligere se non posse profitentur. Nunc autem quænam est Thomæ phænomeni hujus solutio?

Dicit (§. 9.) non esse aeris compressionem & dilatationem hujus phænomeni causam, verùm corpusculorum quorundam in aere: non hoc facit aer, sed aliquid in aere, ita ut aer purus hoc non faciat, sed atomi in aere volitantes, quæ cum aere egrediente aquamque injectam penetrante simul egredi non potuerunt.

Cernis V. D. nisi pudor ipsum prohibuisset, eum ad nostram sententiam accessurùm fuisse. Quid ille sit aer purus, fateor me non nosse, cui est Atmosphæra universa ex variis multiformibusque corpusculis concreta, iisque variis (pro dato stimulo) motibus agitatis.

Quomodo exire poterit aer, atomis istis, quarum motus est vegetior, quarum consistentia solidior, aquam non simul penetrantibus, nemo poterit (opinor) ostendere.

Quæ

Quæ causa sit ut aerem non esse dicamus quod est in vasis summo relictum, nullus video.

Quin aerem omnem non solùm vi injectum, sed & gravitate suâ locum quemvis occupantem, elaterem habere, docet experimentum de hydrargyro in tubo ad certam altititudinis mensuram descendente: ubi si tubus ante inversionem & immersionem, non integer impleatur, sed unciâ defecerit, descendet hydrargyrum, non ad altitudinem solummodò 26 unciarum, sed longè inferiùs; docetque hoc idem Thermoscopium. Ast ego ridiculus sum adversus umbram hanc (nihil solidi habentem) pugnando: meministi salsissimè apud Ciceronem derisum Epicureum (in L. de Nat. D.) qui argumentis pressus, Deos non *corpus* habere dixit, sed *quasi* corpus, neque *sanguinem* sed *quasi* sanguinem; certè redeunt hic joci omnes salesque Ciceroniani, ubi dicitur, non esse *aërem* hujus phænomeni causam, sed *aliquid in aere*, vel *quasi aerem*.

Quin iisdem tricis implicatur §§. 10.& 11. ubi de pondere aeris vesicæ inflati, & de sclopeto pneumatico philosophatur. Notum est vesicæ inflato aere, pondus augeri aliquantulùm. Quæ causa est? dicimus phænomeni hujus causam esse aeris inflati, supra liberum & ambientem aerem, densitatem.

Respondet ille hoc ita contingere *ob particulas infitas in aere, non fluidas sed ab aere diversas*. Verùm quid ista faciunt ad rem suam? manifestum est aerem in vesicâ, aere extra vesicam, graviorem esse. In aere exteriore non minùs atomorum est non fluidarum, quàm in aere inflato; frustrà igitur causa gravitationis inde petitur, ubi omnia (unâ exceptâ compressione ex inflationis vi) sunt æqualia.

Ad sclopetum pneumaticum accedens §. 11. (cujus etiam rationes ex aeris compressione & dilatatione

ne præsuppositis, apertæ sunt & obviæ) *Ait se crediturum hujus rei causam esse, quod idem aer in Canone, initio rarus, deinde incutiendo aerem externum densatus, rursus dato exitu rarefieret. Si modo cogitabile esset eundem locum semper plenum, modò plus, modò minus materiæ continere, id est, pleno pleniorem esse, vel si concipere posset plenitudinem ipsam causam motûs efficientem esse posse, quorum utrumque est impossibile.*

Nempe adducitur hoc experimentum (capite jam suprà laudato) ad vacuum in naturâ evincendum; neque hic quidem, ubi de gravitate agitur, locum ullum sibi propriè atque immediatè vendicat: At vim responsi videamus.

Disputant adversarii, manifestam hîc esse aëris compressionem & ex compressione condensationem, fieri illud non posse (adeoque ut idem aër nunc majorem nunc minorem locum occupet) si omnia sint plena; nisi sint vacuola aëri interspersa.

Quin istum aëris compressi ad dilatationem nixum, esse causam phænomeni in sclopeto pneumatico.

Respondet ista se crediturum, si *locus pleno plenior esse posset*, quod est in argumento, præmissis minimè negatis, conclusionem (pro more suo Philosophicè) negare.

At *non est* (inquit) *plenitudo principium motûs* (in sclopeto explodendo) imò quis esse asseruit? dicimus aeris restituentis se elaterem (infinitis experimentis probatum) phænomeni hujus causam esse. Interea Thomam cernimus nescio quas pugnas acerrimasque luctas excitantem, inter aerem impulsum & egredientem, & se miserrimè cruciantem, ut non per aerem, sed quasi aerem, vel per corpuscula (eo solo fine) in aere volitantia, hoc solvat; fecit, opinor, sclopeti mentio,

tio, ut bella iſta excogitaret.

Quin pergit ad experimentum de Thermoſcopio §. 12. cujus illic compoſitionem oſtendit, à mille aliis antehac explicatam, adeoque Philoſophis notiſſimam, neque à me hoc loco repetendam.

Noſti in Thermoſcopiis (vulgaribus, de quibus hîc loquitur) ſolere aerem frigidum facere, ut aqua in tubulo aſcendat, calidiorem ut deſcendat, horumque phænomenωn rationes ex noſtra hypotheſi (quæ ſpatiola in aere vacua aeriſque gravitationem ſupponit) facillimè reddi poſſe. Nempe frigore denſatum in ſupremâ cucurbitæ parte aerem, in locum minorem contrahi, ideoq; prævalere pondus aeris vaſculo incumbentis, & facere ut in tubum plus nunc aquæ aſcendat, non quidem eo fine ne daretur vacuum, ſed quia vacuum fuit ex condenſatione factum, unde facillimus eſt factus aquæ aſcenſus: è contrà, calore rarefactum aerem in ſummâ Thermoſcopii parte majorem ſibi locum poſtulare, & expanſionis vi efficere, ut ſubjecta ſibi aqua in tubulo deſcendat. Hæc (inquam) clara ſatiſq; intelligibilia. Quid interim Philoſophus? Ait *Corpora liquida frigidiora fieri propter aerem ſibi incumbentē, id eſt, propter conſtātem ventum, ipſa comprimentē; quare premi aquā in vaſe, ſed quò preſſa recedat, locū nullū eſſe, niſi in cavo tubi, & proinde aquam illic aſcendere.*

Quid faciam. V.D. quid dicam? Admirationem ita excedunt hæc omnia, ita ſtuporem arguunt excitantq; heu! quantū eſt quod neſcimus? heu! quot ſunt in Hobbio ſtupenda, quæ nullâ ingenii vi aſſequemur unquā.

Neſciebam aeris incumbentiam perpetuam, eſſe ventum, imò aerem incumbere, id eſt, ponderare, ex mente ſua neſciebam, quo quæſo principio motus? num aer deſcendet ultrò? (vide c. 26. §. 3.)

Neſciebam intima tectorū & conclavium, ventum ingredi

O gredi

gredi, nisi illum cujus curam gessisse Claudius dicitur, nesciebam, in cavo tubi locum esse ascendenti aquæ relictum: annon *plenus* erat tubus? an est *pleno plenior* factus? certè mysteria sunt ista nobis minimè penetranda.

Legerat Aristotelem ita sua olim edidisse, ut tamen edita non forent ἀκροάματα. Ænigma hoc quidem: verùm longè eum Hobbius (ut mihi videtur) antecellit, qui sua ita composuit, ut aliis forsan profundissimam scientiam, aliis stupendissimam certè naturæ ignorantiam tenuisse eum significent.

Atque hic quidem opportunum fore, ut in Physicam Hobbianam animadversiones finirem, credebam, ubi ingenii sui specimen non vulgare exhibuit; sed nescio quâ vi me cogit, ut admirandam attractionis magneticæ causam non penitùs transiliam: vult enim attractionis causam eundem esse motum quo pulsâ lyræ chordâ, moveatur unisona. (Nempe ex vibrationũ coincidentia, propter quã eandem utraque chorda itque reditque viam) atque hanc quidem hypothesin me statim vehementer commovisse non diffiteor. Unde enim in mentem ipsi venisset, diu multúmque cogitando, invenire nullo modo potui. Quis unquam chordam vibratam, uniso nam sibi atrahentem conspexerat? quis chordæ tensionem & tremorem in magnete intelligere potest? quid asino cum lyra? quid lyræ cum lapide? cogitabam. Atque ista sæpiùs volvendo insanire potuissem, intelligere nunquam potuissem, *nisi me servâsset Apollo.* Memini me talia legisse in codicillis Musici cujusdam fanatici Oxoniæ celebris, tibique satis noti, ejusdem nempe qui follibus, sive vēto, omnia ferè naturæ phænomena, qui Lunæ φάσεις, sartagine inter Lunam & oculum interjectâ absolvit, docuit ille à chordis ad lapides

transitū

transsiri non incongruè posse. Imò posse chordarum motus Musicos, lapidibus communicari aliunde didiceram. Nam

Dictus & Amphion Thebanæ conditor arcis
Saxa *movere* sono testudinis, *& prece blandâ*
Ducere quò vellet.

In istis igitur, uti par erat, acquievi, neque enim expectandum judicabam, ut ipse meliora ferret unquam sententiæ tam admirabilis argumenta. Quin sentio ingratam esse tibi prolixitatem nostram; expectas ut de omni hâc parte *naturalis suæ Philosophiæ* sententiam feram? imò tu potiùs ex paucis à nobis animadversis, infinitísque (ne tædio forem) omissis de iis judicato. Ego sic sentio, nihil ejusmodi à quovis sanæ mentis homine excidisse unquam, sanæ (inquam) mentis, quia æquum est ut Lucumonem suprà laudatum excipiam. Qui in una re forsan aut alia rationem exuisse videatur multos invenies, (imò nihil humanius est, quàm ut labamur aliquando & titubemus) verùm eos qui rebus ipsis librísque omnibus eruditorum hominum neglectis, qui ipsa ratione atque humanitate excussâ aut perturbatâ, pro Philosophiâ sobriâ, integrâ, demonstratâ, ægrorum somnia venditaverint, vix paucos invenies. Sed te nimiùm in istis V. D. detinuimus, ad alia nunc eaque majora progrediamur, methodumque initio propositam tenentes videamus, an

Servetur ad imum,
Qualis ab incæpto processerit, & sibi constet.

SECT. IV.

Cap. I.

De Sensu & Phantasmate.

INstitucti mihi V.D. ea quæ in Philosophia Hobbiana manent, ad examen revocare, nostramq; qualem qualẽ de iis sententiam referre, acerbior paulò cogitatio molestiam quandam animique curam ingratam infert. Nempe lusimus hactenùs (speramus innocui) in iis versati, quæ etiamsi levia non fuerint, imò gravissimorum hominum studiis minimè indigna, ejusmodi fuerunt tamen, ut absque magno vitæ, sive hujus sive secuturæ dispendio, vel nesciri potuerint, vel errorem pati; Neque etenim magni (si vitæ regimen spectetur) interesse existimamus, sive *Sol ipse motu simplici circulari*, sive δινήσει sola moveatur. Si *plena* sint omnia, vel *vacua* admittat rerum compages aut *interspersa* (ut loquuntur) aut coacervata; eademque est cæterarum ratio; nempe rem suam peraget natura, nobisque naturæ leges sive nescientibus sive maxima animorum anxietate quærentibus, destinatas olim ab augustissimo conditore periodos atque circulos perennes absolvet; non facient mortalium curæ, ut novâ sive tarditate sive celeritate ferantur, ut novam sive anomaliæ sive regularitatis conditionem subeant opera ea, quæ naturalia sunt, ab æterno mundi rectore profecta. Quare rem hactenùs ingenii solius atque studii tractavimus, ubi licet unicuique absque magno periculo, suo (quod aiunt) sensu abundare.

Verùm eorum quæ discutienda manent longè alia est ratio, ea enim sunt, quæ ad vitam regendam moresq;

resque hominum effingendos ferè sola vim habent, longè etenim diversæ rationes ineundæ sunt homini sapienti, si quid illius morti supersit, si mentem sortitus fuerit perennem, quàm si ea (dissolutâ hâc machinâ) in auras statim evanescat, si

Nobis cum semel occidit brevis lux
Nox sit perpetua una dormienda.

Vel si nox fortasse non perpetua sed longa dormienda sit, illudque subeat mens hominis quod βελτιόρον minimè deceret.

Alia certè virum sapientem habebit cura, si sint omnia ἀδιάφορα, bonum & malum nonnisi ficta sint ab hominibus in Tyrannorum usum, atque si fuerint ea ab ipsa natura illis indicata, neque ex hominum libidine dependeant. Nempe de finibus sapientum erit disputandum, illudque primò omnium statuendum, an hominis intersit *benè vivere*, an *latere*.

Imò magni ad vitam civilem interest, an sint omnia in imperio, eo modo gerenda, qui civibus libertatem ingenuam relinquat, an fuerint cives ferarum instar ab imperatoribus tractandi. Quin tandem momenti maximi illud est, utrum Religionis omne negotium, sit magistratui civili penitùs subjectum, an sit a D. O. M. constitutum, atque *Reges in ipsos imperium sit Jehovæ.* Atque hæc quidem ea sunt, de quibus instituenda erit deinceps omnis disputatio.

Quare me sentio perturbatū aliquantulùm non aliter ac solent ipsi qui familiarem aliquandiu callem terentes, in loca tādem aut ignota aut inamœna, vel sentibus obsita incidentes, de via ipsa omnique deinceps cursu instituendo dubitare incipiūt, atque deliberare.

Vidisti quam fuerit hactenus levis & quasi jocularis

laris omnis nostra oratio, quid fuerit genio (ad tristia & severiora non admodum proclivi) hactenus indultum, at nunc in ista quæ *sacra* sunt ingredienti pertimescere incipio, ne sit inhonesta & indecora futura omnis hilaritas, ne sit (sale abjecto, atque aceto) ferro deinceps atque igne medicina omnis pro *ægroto hoc vetere* instituenda.

Nosti V. D. quæ sit virorum optimorum de Hobbianis sententia, nempe scopum eorum (quæ sequuntur) unicum esse, ut religionem omnem & pietatem evertat; ut levem corrumpat juventutem, ut jus fasque omne confundat, sacra profanis commisceat; ut finem hunc turpem assequatur, magistratum eum Deum facere, falsi & veri, sancti & profani, boni malique dictatorem. Quare adversus ipsum non oratione ludicrâ aut salsâ differendum, sed intonandum esse potiùs, eumque cum suis omnibus in immane (unde profecta sunt) barathrum relegandum.

Facit quidem hæc cogitatio, ut hærerem aliquantulùm, metuens ne amicis atque inimicis pariter displicerem, ne forsan quod his nimiùm, illis parùm videatur: Et mihi quidem de Hobbio omnique ejus familia, cura omnis jam antehac evanuit: novi satis hominem, ejusque mores, quam sit ipsi solenne voce unâ aut alterâ (ut putà *stulti*, *mendacis*, *scelerati*, *canis*) omnes adversus ipsum objectiones eluere. Quam sint hæc turpia, virisque Philosophiam profitentibus indecora, nescire nequeunt, & tamen volunt nonnulli, ut eum, *impium*, *sceleratum*, *stultum*, *Atheum*, ubique appellem, ut furore sacro in sacrum caput insurgam. Cur non iidem monent ut bestiæ calcitranti velim recalcitrare?

Nempe hoc est, quod jactant magistri hujus discipuli infelices, solere ministros adversus dogmata

Hob-

Hobbiana ingenti quidem calore è pulpitis tonare, dogmata autem ipſa minimè intelligere, nedùm evertere; faciuntque illi quidem rem ſuam, quorum eſt illud curare, nequid detrimenti populus capiat, iiſq; niſi malè rem velint adminiſtrare, planè analyticè à phænomenis ad cauſas, à fructibus ad radicem erit procedendum: concluduntque non ſine maxima ratione falſam atque impiam eſſe eam Philoſophiam, quæ dogmata pietati omni inimica ſe demonſtrare profitetur.

Verùm nobis alio planè modo agendum eſt, ibiq; incipiendum, ubi deſinunt Theologi; retexenda nimirum ſunt dogmata Hobbiana, atque à primis eorum & ſimpliciſſimis fundamentis diſcutienda, philoſophicis ſolummodo, ſive naturalibus principiis innitendo; quà quidem in re non tam calori locus eſt, quàm firmæ ſtabilíque rationi.

Atque hic quidem ſi ridicula ſint prorſùs portentoſæ ſententiæ fundamenta, atque ipſe forſan eum non *ſtultum*, non *impium*, non *Atheum* vocando, ſed hominem levem, jocularem, in ſacris ludentem, ſibique millies contradicentem inveniendo, pro dignitate ſuâ exc[illegible]o, nemo virorum optimorum & graviſſimorum (ut ſpero) illud mihi vitio vertet, etiamſi forſan à triſtiori (ne dicam ſævâ) oratione abſtinuero. Vidimus certè autores adeò graves, ut non ſint ferendi: imò (ut extrema poſſim præoccupare) in ea planè ſententia ſum, quòd

——ridiculum acri
Fortiùs & meliùs magnas plerumq; ſecat res.

Quare quod initio ſuſcepimus, illud proſequemur, nempe in doctrinæ Hobbianæ de *Homine*, de *Cive*, de

religione fundamenta brevissimè inquirendo; de homine autem ista erunt sermonis capitula. Nempe de

1. *Sensu.*
2. *Imaginatione.*
3. *Discursu.*
4. *Comparatione Hominis & Bruti.*
5. *Animæ naturâ & ratione.*

De istis ea quæ occurrunt in libellis ejus, primò proponam, in ea deinde inquiram brevissimè. De sensu autem agit in Corp. Cap. 25. L. Cap. 1. H. Cap. 2.

Incipit nempe Leviathanem à doctrina sensûs, unde omnis de *Homine*, de *Cive*, de *Cive Christiano*, deinceps secutura ejus oratio dependet, placetque sibi adeò in iis quæ illic tradit, ut à triumpho in omnes totius orbis Christiani Academias, abstinere non potuerit. Hæc (inquit) est nostra de sensu sententia; *Verùm Philosophiæ scholæ, per omnes totius orbis Christiani Academias, aliam doctrinam docent; dicentes, visionem fieri, quoties res visa speciem undiq; emittit visibilem, cujus receptio in oculo Visio est. Quod etiam de aliis sensibus, imò de ipso intellectu docent &c.*

Quis non metuat immanem hanc belluam Academias statim omnes devoraturam? Quam tamen fuerit falsa & temeraria ista assertio meministi tu *Vindicem Academiarum* alicubi ostendisse, nempe receptam fuisse inter nos doctrinam illam, quæ sensûs non solùm sed & universæ naturæ phænomena, per motum, reliquaque ea principia quæ sunt intellectui cujusvis obvia, exponit; adeoque frustra eum jactâsse se inventorem illius doctrinæ quam diu satis ante operum ejus editionem, noster Digbæus, Cartesius, Gassendus, Gilbertus, & in libello ἀνεκδότῳ Warnerus, forsan & alii complures, qui mihi non occur-

runt, tradiderant. Sed nolo tibi (Vir Doctissime) refricare in memoriam, ea quæ passus est hac de causa & reportavit, iste Vindex nempe Thomæ huic nostro manent ea altâ mente reposta. Hinc est quod fremit adhuc furítque.

Uritur infelix Thomas, totusq; vagatur
Urbe furens: qualis conjectâ cerva sagittâ.
——illa fugâ, sylvas saltusq; peragrat
Dictaos, hæret lateri lethalis arundo.

Nullum ex eo tempore libellum edidit, ubi eum (vindicem) stultum, sceleratum, mendacem, aut non appellaverit, aut *Catulo* non comparaverit; nempe faciliora sunt ista, atque ingenio Hobbiano magis accommodata, quàm ut vindicem istum ratione aliqua (cujus neque umbram hactenus adversus eum attulit) refelleret. Sed nolo importunam hâc occasione instituere digressionem; non jam quæritur, an primus ista Hobbius invenerit; verùm an rectè ea proposuerit; neque illud agitur, quam *citò* ista docuerit, sed quàm *benè*. Ubi tamen in ejus sententiam erit paulò accuratiùs inquirendum.

Nec satis est dixisse, ego mira poemata pango.

Nosti V. D. eos qui nostris temporibus, Philosophiam, ita ut intelligi possit, proponere statuerunt, (nempe Mathematicè) istis versiculis principia sua comprehendere (ante Hobbium) solere. Nempe

Mens, mensura, quies, motus, positura, figura,
Sunt cum Materia, cunctarum exordia rerum.

Atq;

Atque ipse quidem cæteris cum ascensum minimè deneget, in eo interim est totus, ut *mentem* eripiat, adeò ut quod de Aristotele absente dicere solebat Plato, illud de omni Philosophia Hobbiana non immeritò dici possit, ὁ νοῦς οὐκ ἦλθε. Nempe licebit illud semel huic omni de Homine disquisitioni (præsumendo) præfari, totum eum esse, ut mentem humanam nihil esse faciat à corpore distinctum, atque hinc esse quod

— versat
Saxum sudans nitendo, neq; proficit hilum.

Quæritur hoc loco, quid sit *sensus*, quid item *phantasma*, sive illud τὸ φαίνεσθαι & quomodo nosti illud omnes per *sensus* vocabulum intelligere, *nempe perceptionem quandam intùs factam, talem de qua conscii nos sumus, perceptionem* (inquam) *cum conscientia*, neq; etenim hanc rem meliùs verbo uno explicare possum. Quæritur quid sit istiusmodi perceptio, & unde, & quomodo fiat. Atque Hobbius quidem locis citatis hæc habet, L. c. 1. *Causa* (inquit) *Sensûs est, quod objectum (vel mediatè vel immediatè) organum premit, quæ quidem pressura, nervis mediantibus, aliisq; fibris & membranis, intùs ad cerebrum atq; cor continuatum, reactionem quandam efficit, seu cordis conatum ad seipsum liberandum, qui quidem conatus, quia extrorsum fit, videtur esse aliquod extrinsecum, atq; hoc quidem τὸ videri, sive phantasma, illud est quod Sensum homines appellant.*

Lib. de corp. c. 25. §. 2. *Sensio* (inquit) *in sentiente, nihil aliud esse potest, præter motum partium aliquarum, intùs in sentiente existentium, quæ partes motæ, organorum quibus sentimus partes sunt.*

Articulo eodem. *Sensio* (inquit) *est, ab organi sensorii*

ſorii conatu ad extra, qui generatur à conatu ab objecto verſus interna, eoq; aliquandiu manente, per reactionem factum phantaſma.

Hæc quidem ea ſunt quæ fecerunt, ut in univerſi orbis Chriſtiani Academias triumpharet, quam fecerit hoc meritò, breviſſimè oſtendam.

Tria planè ſunt (præter objectum) quæ de ſenſione quæruntur, organum nempe, ſubjectum, & modus: nos primùm de ipſa ſenſione, deinde de objecto ſenſionis dicemus.

Per Organum intelligunt omnes corporis partem, ubi ſenſio perficitur, ubi igitur illud ex mente hujus Philoſophi? Vis igitur, ut reſpondeat tibi *Leviathan*, vel ut hoc faciat *corpus*? utrum horum mavis accipe. Dices perinde tibi eſſe, undecunque ſumatur reſponſum, cum ab eodem utrumque profluxerit parente, *corpus immane* nimirum & *orpucſculum*.

At falleris, vir eximie. Nam ſtatuit Leviathan phantaſma fieri (id eſt compleri ſenſionem) in *Corde* conante, ut ſeipſum liberare poſſit ab objecti prementis oppreſſione, adeoque ſtatuendum videtur organum ſenſionis & phantaſmatum unum eſſe, nempe cor ipſum, cujus reactione fit ſenſus omnis. At cavendū eſt, ne quid in hac re temerè pronunciemus; nam libellus de corpore organa plura ſenſionis ponit, ea (opinor) quæ vulgò ſic appellantur, ſtatuitque ſenſionem in illis fieri: cernis immodicam organorum ejus diſſonantiam.

Tu forſan (pro candore tuo) dices hæc convenire poſſe, fieri ſcilicet poſſe, ut tum in corde tum etiam in organis cæteris perficiatur ſenſus. At inquit *corpuſculum* ſenſionem nihil aliud eſſe *poſſe* præter motum partium *organorum* quibus ſentimus. Fieri igitur non poteſt, ut in reactione cordis conſiſtat ſenſus. *Corpus*

pus planè rebelle & contumax, quod illud fieri posse negat, quod reipsa fieri statuit suprema ipsius authoritas *Leviathanis*.

Multa certè sunt, quæ faciunt adversus utramque hanc sententiam, atque evincunt eum nonnisi pro more suo fecisse, cùm absque *cerebro* de communi sensûs organo differuerit. Nihil certè notius est iis, qui corporis fabricam contemplati sunt, quàm convenire propè Glandulam Cartesii Pinealem organorum omnium nervos, quod nusquàm in corde faciunt, quo quidem argumento cor hoc officio privatur.

Imó ex fallacia quadam sensûs, mentisve præjudicio illud sumitur, in *organis* sensionem perfici, quod multis probari facilè posset experimentis. Nôsti præclarum, ex eo ipso cui præes Collegio, virum, cui non ita pridem præ ictu Chirurgi phlebotomiam infeliciter exercentis, brachium ipsum (dolore utriusque nostrûm ingenti) est amputatum, hunc (inquam) nôsti narrare solitum, se, brachio ferè integro privatum, sensisse tamen dolores digitorum singulorum, imò singulorum articulorum (tactis nimirùm singulorum nervis motivis) quod unum evincit, non esse in manibus, verùm in cerebro sensum eum, quem solemus delusi illîc esse judicare.

Num igitur certant se mutuò destruere (batrachomyomachiâ quâdam) sententiæ Hobbianæ, cernis utramq; aliũde facillimè everti posse. Imò ipse utramque evertit § 4. capitis jam laudati, ubi *organa sentiendi* (ait) *& spiritus esse, & membranas à meninge ortas, imò ipsum cerebrum & arterias in cerebro.* Ubi mirandum est ipsum, ut Satyram impleret, quatuor etiam humores, imò cibum & potum fumumque Indicum non adjecisse. Sed nolumus morari.

Vehementer, nempe, scire cupio, quodnam sit illud

sub-

ſubjectum (ultimum) ubi fiat ſenſio, ſeu perceptio, ejuſque *perceptionis modum.* Hunc unum ſi mihi nodum ſolverit, dicam eum eſſe hominem egregiè cordatum, (qualis fuit *Catus Ælius ſextus*) quin igitur attende (inquis) profundiſſimi hujus Philoſophi, eximiique Academiarum Reformatoris acroamatis.

Senſionis (inquit) *ſubjectum illud eſt, in quo inſunt phantaſmata.* Miraris (opinor) hominis ſubtilitatem; quin igitur tu quærere (quæſo) perge, neq; negligamus eam quam nacti nũc ſumus diſcendi opportunitatem.

Ego quidem, niſi illud moleſtum ſit, libenter quærerem, quid illud ſit, in quo ultimò inſunt phantaſmata. *Phantaſmata* (inquit) *inſunt in ſentiente.* Parum certè abeſt, ut clamem εὕρηκα. Ecce etenim myſterium paucis revelatum, *Subjectum* (inquit) *ſenſionis eſt ipſum ſentiens,* imò *ſenſio ultimò ineſt in ſentiente.* Quid clarius? quid manifeſtius? quid denique Philoſopho hoc noſtro dignius dici poteſt?

Quin dicat (obſecro) quodnam ſit illud ſentiens, & quomodo fiant ſenſio & phantaſmata, plauſuque debito ſtatim eum dimittam. Atque de modo quo fit ſenſio, habemus eum abundè ſatis differentem: nempe ſenſio eſt mutatio, mutatio eſt motus in partibus mutati, breviſſimè. *Objectum premit organi partem extimam, illa proximam, & ita propagatur preſſio, ſive motus ille per partes organi omnes uſq; ad intimam.* §. 2. Nempe illud planè ſtatuit, ut cernis, *ſenſionem* nihil eſſe aliud, præter motum localem partium quarundam in corpore, atque ultimum illud ſentiens, de quo quæritur, eſſe *corpus ipſum,* nullo principii alicujus à corpore diverſi, adhibito adminiculo. De hac re poſtea: interea quæramus, quid ſit *phantaſma.*

Atq; magna certè eſt illa felicitas, ubi nihil opus eſt niſi quæſtiones proponere, quibus paratæ ſunt atque

in

in promptu habitæ responsiones.

Annon enim hoc ipsa sensionis definitio habet, ubi *sensio* per *phantasma* definitur. Sensio igitur omnis cum sit phantasma, ut aliquod saltem phantasma sit sensio est necesse. *Est* igitur *phantasma, motus partium aliquarum* (localis) *in sentiente.*

Ecce omnia aperta; at nubem obducunt, ea quæ habet (corp. §. 3. cap. laudati) *Nempe quod phantasma est sentiendi actus, & differt à Sensione, non aliter quàm Fieri differt à Factum esse, quæ differentia in instantaneis nulla est, fit autem phantasma in instanti.*

O cæcas hominum mentes! certè mysterio multiplici hæc mihi aciem obtundunt;. & libentissimè, sive à teipso sive à Thoma, discerem, eorum quæ nunc proferam, fallaciam.

Quod fit in instanti, illud motus non est; verùm phantasma fit in instanti, ergo phantasma motus non est.

Subsumo, sed sensio motus est, (*nihilq; aliud esse potest præter motum*, supra) nullum igitur phantasma est sensio, sensio igitur non est phantasma.

Imò verò sentiendi actus, est actus sentiendi, actus sentiendi est sensio, sensio est motus. Est igitur denuò phantasma motûs ex mente Hobbiana. *Videtur* (ut cernis) *quod sic.* At verò probatur quod non; nempe *differt phantasma à sensione, ut Factum esse differt à Fieri.* At verò motus omnis in Fieri consistit, non autem in Factum esse; *phantasma* in Factum esse, non autem in Fieri; phantasma igitur non est motus.

Nos quid ad ista dicemus? vel qua ratione arietationes istas tollemus? nollem certè, ut tantus Philosophus seipsum destrueret, ut idem ipse assereret illud, quod in Fieri consistit, idem esse cum eo quod in Fa-

ctum

ctum esse; videntur hominis gravitate atque ætate, hæc indigna. Quare (si ferri illud posset) dicerem ego non Hobbium Hobbio, vel Thomam Thomæ, sed Hobbium potiùs Thomæ contradicere. Sed nugis istis omissis, in rem ipsam sensionis seriò aliquantulùm inquiramus.

Nempe illuc nostra omnis tendit oratio, ut videamus, an ulla rationis specie statui possit, ab homine res naturales serió, & sobria mente considerante, animâ non esse opus ad hominis naturam explicandam, animâ, inquam, à corpore ipso, quæ sit naturæ planè diversæ. Ubi illud non opus est tibi V. D. in mentem revocare, quod si *sensionem* & τὸ φαίνεσθαι, absque ejusmodi mente vel animâ explicare possemus, non tamen exinde sequi, opera omnia humana eodem modo explicare posse, cum operationes edat innumeras homo (tum cogitando, tum ratiocinando, tum objecta quædam minimè sensibilia percipiendo) quæ sensionis hoc opus longo satis intervallo excedunt; verùm si è contrario contingat, ut neque hoc ipsum τὸ φαίνεσθαι ex nuda corporis alicujus confirmatione, aut agitatione, aut quâcunque demùm tractatione, intelligi possit, ut oriatur, tunc quidem à fortiori (quod aiunt) secuturum, non humorum, non carnis, non sanguinis, aut nervorum motu vel agitatione solâ, verùm fieri ex diviniori aliquo principio, operationes istas effluere quasi & emanare.

Quare attendamus (obsecro) ad prima atque profundissima hujus hominis principia unde ea omnia quæ portentosa sunt adeò, in sequentibus derivantur. Incipiamus autem ab *objecto*. Objectum (inquit) movet organum. Benè habet, quid tum postea?

Organum perpetuum propagat motum ad partes intimas. Benè hoc etiam; esto ad cor. Cor ipsum quid facit?

Cor

Cor ipsum (motu quodam dilatationis, ut fit in systole, vel tensione partium naturali, quæ est fibrarum omnium) repellit nervum, qui motum objecti tulit ad cor, atque ita fit motuum quædam circulatio. Atque hoc totum illud est quod usquam est ab Hobbio positum, ad sensus & rationis phænomena solvenda.

Quærimus nunc, quid est τὸ φαίνεσθαι, & cui demum subjecto (ut loquuntur) formali, illud τὸ videri, contingat.

Num sanguini, num carni, num spiritibus, num venis, arteriis, nervis, num cerebro ipsi, num cordi? Nempe sunt hæc omnia insensilis planè naturæ, sive ex atomis, ex sententia Hobbiana & nostra, sive elementis vulgaribus, ex aliorum sententia, constructa, quæ quidem sive atomi sive elementa nullam omninò sensionem habent; vel, si habuerint, ostendi nullo modo poterit, quomodo corpuscula ferè infinita divisim sentientia, in sentiens unum coalescant.

Imò verò quid est illud τὸ φαίνεσθαι? Cernis nihil illum in omni sensationis circulo præter corpus (ex insensilibus compositum) & motum ad istud admirabilissimum phænomenon exhibuisse, nempe moventur nervi, cerebrum, cor ipsum, & si velis organa, imò & aer inde externus & omnia, verùm non jam de motu ipso, sed de motûs perceptione quæritur; atque ut nos ubique motu sensionem hanc minimè fieri, concedemus petenti; sic motu locali solo fieri, nullo modo possumus largiri.

Nempe moventur partes corporis, atque motus iste φαίνεται, *cui* demum φαίνεται? nam relativum est istud. Si corpori ipsi, motus partibus eo ipso quod moventur; ergo phantasmata motisq; sui concipiunt ea omnia quæ moventur.

Imò verò (inquit) phantasmata concipient omnia

quæ

quæ moventur, ſed ea quæ *organa* ad hanc rem apta habent duntaxat: verùm enimverò malè eum habere neceſſe eſt, quod ab ipſo *organi* vocabulo omnino in hoc negotio non abſtinuerit; nempe *organum* nonnifi *inſtrumentum* eſt, & inſtrumentum eſt alicujus ſuperioris agentis inſtrumentum: organa ſensûs ſunt nervi (& ſecundum eum ſpiritus) cerebrum ipſum, & cor: nēpe diſertis verbis, hæc omnia (præter oculos, aures, ſenſuūmq; reliquorū inſtrumenta) orgāa appellat; quæro igitur cujus demùm ea ſunt organa? quinam ſit ille tandem artifex? cujus iſta ſunt inſtrumenta? Dicat mihi demùm cujus tandem (ultimò) reſpectu fiant iſta τὸ φαίνεσθαι, nempe & *organum* eſſe. Num atomus atomi, humor humoris, elementum elementi, vel compages altera alterius, vel pars partis, eſt organum? num quotieſcunque fit motus cum reactione manente fiunt eorundem motuum phantaſmata? illudque verum eſt quod dicere eum ſæpiſſimè ſolitum audivi. Animalia eſſe & Campanas cùm pulſantur, & turbines puerorum cùm rotantur, nempe phantaſmata motuum ſuorum ea tum temporis percipere? ab iſtis ſe liberet objectionibus ſiquidem potuerit. *Siquid habens animæ, ſiquid in arte valens.*

Summa hæc eſt, ex ſententia Hobbiana, iiſq; omnibus quæ ab ipſo tradita invenimus, *Animal eſſe debere, & ſentire vel phantaſma concipere, corpus quodcunq; cum reactione (ſaltem aliquandiu manente) motum.* Nerviq; in arcu atq; in animali, eundem prorſus uſum eſſe, idem officium. Imò verò quis iſta crediſſet? quis iſtam phantaſticam non eſſe Philoſophiam affirmet, quæ rebus omnibus phantaſmata largitur ut concipiant.

Scio non defuturos ex diſcipulis ejus nonnullos, qui me ſententiā ipſi alienā impoſuiſſe atq; effinxiſſe exiſtimabunt, quare oſtendant ipſum ad ſenſionis expli-

cationem, vel meliora, vel alia tulisse, quæ non sint omnino obscura atque insensata, atque ipse eum pro dignitate suâ eveham. Quòd si hæc ea sunt, (uti sunt reverà) eaque omnia, quæ Philosophus hic novus detexit, eaque quibus omnia quæ de Homine deinceps habet, innituntur; quis non miretur eum & Academias Christiani orbis universi præ seipso omnes despicatui habere, & inter homines qui Philosophiæ nomina dederunt, discipulos eum invenire vel potiùs admiratores, qui eum in Philosophia, nescio quæ præclara, invenisse crepant. Quin igitur proferant ea in lucem, ostendant quidnam illud sit, quod in ullâ sive Mathematicæ, sive Philosophiæ parte invenerit. Hæc quæ à nobis jam supra sunt prolata, ea ipsa sunt, quorum intuitu in ipso Leviathanis vestibulo, in omnes Christiani orbis Academias (de Paganis reverentiùs forsan sentiens) triumphandum esse judicavit.

Cernis V. D. frustra nos hactenus sensum in doctrina de sensione quæsivisse, quod quidem magnopere dolendum est.

Communi sensu planè caret, inquimus, eheu!

Nos interim videamus, an *flebile principium melior fortuna sequatur.*

Cap. 2.

De Imaginatione, ubi de Memoria & de Somniis.

Quin igitur ad ea quæ de Imaginatione habet accedamus illico, quid sit imaginatio discamus, quid Phantasia, quid Memoria, quid Somnus & Somnia;

nia, *quales soleant volitare figuræ,*

Aut quæ sopitos deludant somnia sensus.

De his quidem agit in Libelli de Corpore capite supra laudato, in L. Cap. 2. in H. Cap. 3.

Atque utinam hæc ab ipso, absque ferulæ metu, vel virgarum, discere possemus, utinam absque insultu in Scholas atque Academias. Sed ita se rem habere noluit, non patietur pro absoluta potestate Leviathan, ut disciplinam innocuam scientiamque inermem ab ipso accipiamus, fuit ea quidem aliis nonnullis mens, illud judicium, alliciendos esse auditores, eorumque quasi capita mulcenda, ut Philosophiæ severioris haurire velint latices.

Id quoq; enim non ab nulla ratione videtur;
Nam veluti pueris, absinthia tetra, medentes
Cum dare conantur, prius oras pocula circum
Contingunt mellis dulci flavoq; liquore:
Sic etiam quoniam hæc ratio plerumq; videtur
Tristior esse quibus non est tractata.——
Debuit ipse quidem rationem exponere mollem
Et quasi museo dulci contingere melle.

At noluit tritam istam aliorum Philosophorũ semitam ingredi. Non est ille Leviathanis Genius, ut homines alliciat, verùm ut cogat prorsus —*fremit æquore (toto*
Insultans.—

Præbetque ipsi capitulum de Imaginatione (L. 2.) duplicem in Scholas triumphum, quorum alterum capitis ferè initium, alterum finem ornare voluit.

Nempe *Scholæ statuunt gravia descendere ex quietis appetitu, appetitum & boni scientiam rebus inanimatis absurdè describentes.* L. pag. 4. (Quam fuerit gravis, imò quàm levis, ipsius de gravitate sententia, supra ostendimus)

oſtendimus) *Scholarum officium illud eſſe debet, ſuperſtitioſum ſpirituum abolere, timorem, — &c. At ipſa neſcientes quid ſit imaginatio, quid ſenſus, quod acceperunt, docent — alii dicentes cogitationes bonas à Deo, malas à Diabolo, aut inſpiratas eſſe aut infuſas &c.* (p. 7, 8.) Atque de his poſtea.

Tu forſan expectabas, ut Leviathan iſte ab homine incipiens, deſineret in piſcem; imò uniformis eſt planè, à cõtemptu Academiarum incipit & deſinit in eundem. Vides ſtatim initio exerentem ſe Leviathanis iſtius genium, locumque cernis Apologiæ pro ſcholis paratiſſimum, apud eos ſaltem, qui *Deum* eſſe ſtatuunt & *Diabolum*. Sed non patiar, ut me nunc avocet, quippe infinitus eſſem, ſi pro datis ubiq; occaſionibus eum inſequerer, qui tamen pro eâ quâ eſt indole Academias ſe nuſquam læſiſſe profitetur. Sed ad res ipſas tranſeamus, atq; ab *ipſo* tandem *accipiamus*, quod *docere* tutò poſſimus, quæ ea ſint de quibus initio jam ſupra loqui propoſuimus.

Nempe { 1. Quid ſit Phantaſia. 2. Quid Memoria. 3. Quid Somnus. 4. Quid Inſomnium. } & quomodo hæc ſiant.

Quid ſit ſenſus, ex mente illius jam ſupra quæſivimus, hoc autem explicato, pro more Hobbiano; ſperandum eſt nos poſſe ab ipſo etiam doceri cætera.

Quin igitur attende, obſecro. Quid (putas) eſt Imaginatio? *Imaginatio eſt vox Latina, quæ quidem non adæquatè convenit Phantaſiæ Græcorum, quoniam non omnia phantaſmata imagines ſunt, eâ tamen jam ſatis intellectâ, pro phantaſia uſurus eſt.* C. §. 7. Benè habet! dedit tibi quid nominis, ne forſan hæreas in cortice, deditque quandam phantaſmatum diverſitatem, *quædam* etenim *phantaſmata* ſunt *imagines, quædam*

non

non ſunt *imagines*; præclarè & diſtinctè! nunc ut dicere velit, primò *quid ſit imago*, deinde quænam ea ſunt phantaſmata quæ ſint, quænam autem ea, quæ non ſint, imagines.

At nollem te vanâ ſpe lactari, hoc eſſet res more Academicorum tractare, cernis intentum eum eſſe totum, ut ſuperſtitionem omnem tollere poſſit & profligare, fruſtra igitur ab ipſo imagines expectandas.

Si vis rem penitiùs (per omnia ejus opera quærendo) conſiderare, hoc ſolùm ab ipſo reportabis, *imaginem* eſſe *phantaſma*, *phantaſma* autem eſſe *ſenſionem* (id eſt motum *organi*) in *factum eſſe*; Quid ſit *motus in factum eſſe* (qui tamen omnis in *fieri* conſiſtit) fateor me minimè ſatis aſſequi poſſe, *motum* (opinor) vult *ſtantem* & *permanentem*; ſed ad ipſum potiùs attendamus.

Quid ſit Imago quærendum reliquit, at dicet nihilominùs quid ſit Imaginatio, & quomodo à ſenſu differat. *Nempe motus organi*, *præſente objecto*, *Senſio appellatur*, *remoto autem ſive prætervecto objecto*, *manente tamen phantaſmate*, *phantaſia*, *& Latinis Imaginatio appellatur*. (Corp. c. 2. 25. §. 7.) Id eſt φαντάζεσθαι eſt *motus organi*, manente phantaſmate, objecto autem prætervecto.

Tu forſan V. D. ad iſta ſubtilia non ſatis attendens, exiſtimare poſſis, futilia ea eſſe & reciprocantia, nempe φαντάζεσθαι illud eſſe ubi eſt phantaſma. At certè profundiora ſunt iſta, imò ut ſemel illud proferam, eſt ipſe reverà *Sphinx philoſophicus*. Nempe verba jam propoſita hoc ſonant, *Imaginatio eſt motus organi, abſente ſeu prætervectâ causâ motûs iſtius*, *manente motu organi*, *in factum eſſe*, *non autem in fieri*. Illuc nimirum redit hæc Imaginationis deſcriptio,

 eam

eam in principia sua resolvendo.

Imò verò (inquis) aliam planè habet Imaginationis definitionem Sectione eâdem, *Nempe Imaginatio nihil aliud est revera quàm (propter objecti remotionem) languescens vel debilitata sensio.*

Cujus definitionis etiam resolutæ hic sensus est, *Imaginatio nihil est aliud reverà quàm languescens vel debilitatus motûs organorum*; motus languescens motus est, & sensio est motus, ut est in *fieri*; quare *Imaginatio* est Hobbio *nihil aliud* revera *quàm motus organi in Fieri, non autem in Factum esse.*

Nôsti ridiculam quandam de duobus Collegii cujusdam (semper celeberrimi) scholaribus sive fabulā sive historiolam; qui olim ad regem *Woodstochii* agentem missi, ut licentiam ab ipso impetrarent, pro portâ quâdam, in muro qui civitatem hanc nostram cingit, facienda, de eo coram rege litigârunt, an portam peterent in *Fieri*, an verò potiùs in *Factum esse.*

Audivimus etiam quendam ex mysticis concionatoribus sermonem suum ita nuper exorsum fuisse; *portas* nimirum esse *rerum imagines*. Utinam dicere vellet, utrum portam habere cupiat in Fieri, an in Factum esse? dices in utroque, nempe senex est, solentque ipsi aliquantulùm esse avari; neque ego parcus sum admodum, illudque libenter ipsi largiri possem, nisi præclusisset ipse sibi hanc portam. Si dixisset Imaginationem esse motum organorum, tum in Fieri, tum in Factum esse, de sensu verborum quærere possem, de sententiarum conjunctione queri non possem: verùm cùm illud asseruerit, Imaginationem *nihil aliud esse reverà quàm motum in Fieri.* Necesse est ut ipse seipsum curet, & sibi ipsi providere velit, mihi etenim ad alia est properandum.

Quærendum est nempe secundo in loco, quid sit

Thomæ

Thomæ noſtro *Memoria*, & quomodo contingat, ut *Reminiſcamur*.

Neque fieri poteſt; ut tu paratior ad quærendum accedas, quàm ipſe ad reſpondendum, habe igitur diſertè reſponſum.

Memoria (inquit L. c. 2.) *eſt ſenſus langueſcens, res ipſa eſt Imaginatio, ipſa autem elangueſcentia eſt memoria; nempe Imaginatio & Memoria, ſunt res una, nomina diverſa.*

Lib. de Corp. Cap. citato. *Non differunt* (inquit) *φαντάζεσθαι & memoria, niſi quod meminiſſe ſupponit tempus præteritum, φαντάζεσθαι non item, ita ut memoria ſit attrita phantaſia, & diſtinctio ſit non rerum ſed conſiderationum.*

Libello de Homine antehac edito c. 3. memoriæ proceſſum integrum hoc modo deſcribit, *Senſibus* (inquit §§. 6. 7.) *objecta percipimus, quin & conceptus aliquo modo percipimus, & redeunte (poſt aliquod intervallum) conceptu, percipimus redire eum, quod eſt rem præteritam imaginari, hoc autem ſenſui eſt impoſſibile, eſt igitur memoria perceptio aliqua à ſenſu diverſa.*

Quin lib. de Corp. & de Homine, ait *memoriam eſſe notationem abſentiæ partium, quas expectamus ſucceſſuras, poſt totius (obiecti) conceptum.*

Iſta legenti mihi & cum aliis hujus Autoris conferenti, certè ſubit hominis ſive fortunam ſive [illegible]um impenſiùs admirari, unde nimirum contingat eum nullo in loco, nullâ in ſententiâ, abſque contradictione ſibi ipſi factâ, unquam evadere.

Eſt (inquit) memoria *ſenſus* (nempe langueſcens) deſcriptione primâ, imò verò *non eſt memoria ſenſus*, verùm conſideratio rei præcisè, ut præteritæ, quod *ſenſui eſt impoſſibile*: hoc habet ſententia tertia.

Non differunt φαντάζεσθαι & recordari inquit ſententia

tia secunda; φαντάζεσθαι est motus organi absente objecto motivo; imò meminisse est rem, ut præteritam concipere, quod in phantasiam non cadit ex sententiâ tertiâ.

Quo teneam, vultus mutantem Protea, nodo?

Memoriâ (inquit) percipimus, nos rem antea percepisse, (atq; illud meo judicio non malè) at ipsa phantasiæ elanguescentia hoc non percipit, neque facit ut percipiamus, non est igitur memoria elanguescētia. Imò est (inquit) ipsa Imaginationis elanguescentia. Cernis V. D. lubrico in loco nos versari in ejus sententiam inquirentes, neque tamen opus esse, ut magno studio aut labore sententiam ejus evertamus, diruit, ædificat, diruitque denuò. Quid faciam, aut quo me vertam, planè nescio; si Leviathanem transfodiam fugiet ad libellum de Homine, unde nonnullis neglectis, alia in Leviathanem transcripsit: si homunculum illum jugulavero, ad Leviathanem se recipiet.

Fateor equidem, nonnihil esse in quo consentire videntur libri ejus omnes de memoria loquentes, at malo suo accidit, ut sit illud maximè omnium exceptioni expositum, ait nimirum *Memoriam esse notationem absentiæ quarundam partium, post totius conceptum objecti*, atque instantiam adhibet in civitate vel domo, aliquandiu post conspectum ad memoriam revocatâ, quasi memoria non esset nisi civitatum aut ejusmodi corporum, quorum partes è memoria solent elabi; imò verò & nominum, & verborum, & figurarum Mathematicarum, est memoria frequentissima, in quibus non solemus vel imaginationis elanguescentiam, vel partium absentiam aliquam notare. Existimare forsan (pro Candore tuo V. D.) potes, nonnisi, levem esse

esse contradictionem, eorum quæ de memoria ex ipsius operibus jam supra protulimus; ego verò contendo, ejusmodi eam esse ut fundamenta Philosophiæ ejus attingat, eaque quorum maximè gratiâ disquisitionem in ipsius Philosophiam institui.

Nempe si sit memoria ejusmodi notatio aut perceptio, quam nullo modo possit sensus assequi, sequetur principium superius atq; divinius ad phænomena hominis explicanda adhibendum esse; illud nimirum quod mentem appellamus: sin verò possit solo organorum motu (nempe carnis corporisq; partium) phænomenon hoc admirandum exponi, si possit partis alicujus corporeæ motus efficere, ut objecti absentia, vel reditio, notari possint, (quod nemo poterit mortalium intelliegre, nemo sanus admittere) quærenda erunt alia argumenta ad principii istius necessitatem astruendam; atque ipse quidem clarissimè cernis, quid in hac quæstione statuendum sit; illud solùm hâc occasione datâ notari vellem, libellum de homine scribentem illum, *mentem* ad machinam *adhibuisse*; Leviathanem autem, ubi in Academias atque Scholas invehi ubique placuit, statim amentem (quod tamen molliùs intelligendum esse volo) eum esse factum.

Atque hæc de memoria (quâ quidem eum minimè pollere constat, cum tamen memores esse ejusmodi homines oporteat) dixisse sufficiet, transeo ad ea quæ de Somno habet & somniis, quæ quoniam ejusdem ferè sunt naturæ & farinæ cum iis quæ de memoria habet, breviores & fuimus & futuri sumus.

3. Primum autem de *Somno* ipso agendum, deinde de *somniis*. De somno quomodo fiat, quærit & determinat, Corp. c. laudato §.7. *Considerandum est* (inquit) *an causa aliqua inveniri possit, quâ suppositâ objectis sensuum externis, ad interiora organi aditus necessariò præcludatur.* Quin

Quin igitur erige (quæso) teipsum V. D. mentemq; attentam adhibe, nosti etenim solere eum problematum solutiones minimè vulgares exhibere. Quare existimas præcludi hunc aditum?

Scilicet. *Organum; diuturna objectorum actione lassatur.*

Nolo de modo importuniùs urgere; organum nonnisi corpus est, & quâ ratione corpus *lassari* (quod sensum indicat) possit, intelligere non possum; reddi quidem potest instrumentum ineptum ad operationes aliquas exequēdas, verùm si fuerit instrumentum, *Architecti* alicujus instrumentum erit, qui quidem hoc loco mens erit. Sed hæc obiter.

Organum lassatur, quid tum postea? tum, inquit, *laxatis nervis ad fontem se recipiunt.*

Id est, nervis *laxatis*, *contrahunt* se organa; nempe ubi de somno agitur, non est sensus quærendus, cum noveris somnum esse sensuum omnium ligationem. Solent alii ex nervorum *contractione* organorum contractionem oriri intelligere. Sed nolumus ipsi nimiùm esse molesti; dicat, otium aliquando nactus, quomodo laxatis nervis fiat hæc *retractio.*

Retrahunt (inquit) se organa ad *Fontem* suum; obiter, quinam est ille *fons* organorum? ut hoc saltem ab illo discamus; Respondet ille, *vel in cordis, vel in cerebri cavitate ponitur.* Vel in Cordis? vel in Cerebri? hoccine est hominis? hoc Philosophi? hoc Thomæ? quin dicat (obsecro) utrum in Cerebro, an verò in Corde, fons ille situs sit, eamque quæ diu Scholas exercuit quæstionem atque controversiam, semel autoritate suâ tollat. Sed non est, ut vel illud requiramus; in *cavitate* aliqua latet, neq; expectandum est ut in cuniculos recipientem sese naturam sectetur. Verùm à diverticulis istis ad phænomeni causam redeamus.

Organa

Organa (inquit) *laxatis nervis, ad fontem se recipiunt, & ante objectum fugiunt, unde objectum primò minus agit, deinde solutis paulatim nervis, nihil; quare cessat reactio, id est sensio.*

Nempe hic sensus est integer eorum quæ de causis somni habet loco citato, neque aliquid, quod notavi, alibi usquam adjecit, ut eas concinniùs & meliùs explicaret. Num expectas ut in istiusmodi næniás incurram? ut eum seriò excipiam? imò verò malè illud habet, quòd in fugam vertuntur nervi, quòd eo tempore cum laxantur; verum quæ causa est ut fugiant? *Objecta* sunt iis amica planè, atque magnopere familiaria, mirumque est ea minimè clamare

Quid fugis hinc præceps—
Mene fugis? per ego has lachrymas—
Si benè quid de te merui, fuit aut tibi quicquam
Dulce meum, miserere.

Imò quo fugerent? cum impossibile sit planè, ut motum pulsumque evadant, nempe objecta carnem pulsabunt, quo facto necesse est (ne detur vacuum, quod opinor magis fugiunt) ut proxima pulsentur, donec ad fontem illum ubicunque lateat, perveniatur; cùm autem fons ille perpetuò ebullire debeat, fiet reactio. Certè nisi ridiculum foret adversus umbram hanc luctari, multus quà disputando, quà Philosophiam istam ridendo esse possem, *sed fugit interea, fugit irreparabile tempus*, quare transeamus potiùs ad insomnia.

Atque hic quidem licet alias phænomenon negligentior ubique fuerit, adeò ut nihil unquam attento & serio mentis opere observâsse videatur, videbis eum questionem quandam in Leviathane solventem, deinde

inde (in Corp. 25.) quædam phænomena priùs referentem, deinde causas eorum reddentem.

In Leviathanis Cap. 2. ait, *rem esse difficilem à multisq; creditam impossibilem inter Sensum & Somnium discernere*. Nosti à Platonis usque temporibus, imò ante ipsum agitatam fuisse hanc quæstionem, neque opus est, ut causas dubitandi hoc loco referam. Videamus, quibus ipse rationibus *sentire* se, non autem *somniare*, velit evincere.

Cum (inquit) illud recolo, *somniantem me, non solere de iisdem constanter personis, objectis, locis, actionibus, cogitare de quibus soleo vigilans. Cùm somnians tam longam cohærentium seriem cogitationum non recordari soleam, cùm vigilans absurditatem somniorum observare soleam, neq; tamen unquam de vigilantis absurditate cogitationum somniare. Plenè in eo acquiesco, vigilantem me, scire me non somniare, etiamsi somnians me vigilare cogitem.*

Pulchrè quidem! hæc ea sunt quæ levem juventutem, cui satis est vitrum vel lambere vel admirari, mirificè capiunt. Cùm sint ea tamen nonnisi rhetorica & ab ἀκριβείᾳ philosophiæ quàm maximè aliena.

Quæro, an libellos somnians scripserit, an vigilans? dicet, scire se minimè somniantem ista scripsisse; quare applicet (quæso) rationes jam supra allatas. Somnians de aliis personis, actionibus &c. cogitare solebat; quomodo hoc erit manifestum? hoc est quod quæritur, neque sufficit ista simpliciter asserere.

Sed 2. vigilans solet cohærentium cogitationum, longam seriem recordari, quod somnians facere non solet. Certè hoc usus criterio juraret aliquis, somniantem eum sua scripsisse, ubi perturbata omnia atque incohærentia esse, ostendimus & ostendemus; neque hoc jocando dicimus, verùm (ut cernis) philosophica fide asserimus

mus & monstramus. Ut planè mirandum sit, si modo verum fuerit, eum *de vigilantis absurditate cogitationum nunquam somniare.* Vereor ne tibi levior hîc videar, at ejusmodi sunt ejus philosophemata, ut leviter tangenda sint, & leviter tacta in leves statim ventos atque fumos evanescant.

In libello de corpore prius proponit somniorũ definitionem. *Sunt* (inquit) *Somnia dormientiũ phantasmata.*

Deinde dicere instituit §.8. Cur sint somnia, 1. Incohærentia atque inordinata. 2. Ficta à phantasmatibus sensionis præteritæ. 3. Orta aliquando ab interruptione corruptorum phantasmatum, quandoq; in medio somno. 4. Vigilantium Imaginationibus fortiora, sensionibus æquè clara. 5. Absq; admiratione facta.

Definitio Somnii nihil habet, quod ejus naturam explicet, similisque est iis ubi qualitas definitur illud esse per quod res qualis appellatur; nolo illam insectari, quod ad Somniorum attinet phænomena.

At 1. respondet, *cohærentiam, & ordinem esse à consilio & respectatione ad finem*, (benè & verè!) *atq; in Somno amitti cogitationem finis.*

Concedo mihi videri eum causam hujus phænomeni veram tulisse, sed tamen dubia eum, sive mea, sive aliorum qui rerum causas scire desiderant, minimè sustulisse. Libenter scirem, *cur* sit in somno sublata respectatio ad *finem*, *cur* deficiat *consilium*; & *quid* sit illud *consilium*, *unde* sit notio *finis* (rei nempe futuræ & desideratæ) *quid* sit illud, cogitationes & phantasmata in *ordinẽ* redigere, aliena rejicere, cõsentanea eligere locisq; debitis delegare. Atq; hæc quidem tradidisse debuit horumq; omnium rationem atq; modos explicâsse; verùm cùm nihil aliud ad omnia phænomena

humana at-

attulerit, præter organum motum & tremiscens, ostendere prius debuit, quâ possit ratione organum pulsatum, tremendo, ista perficere:

Prius (inquam) quam istiusmodi causas, phænomenis somniorum solvendis, attulisset. Sed transeo ad secundum.

Secundum, (inquit) *ex eo nascitur, quod nova non fiunt phantasmata, ideoq; finguntur somnia à præteritis;* finguntur, inquit. Verum scire libentissimè vellem, quid sit *Fingens* illud, & quis sit sensus hujus propositionis, quæ mentem ejus hoc loco enunciat, *Somnium est motus in factum esse, fictus à pluribus motibus quorum unusquisq;* (multis forsan annis) *antehac fuit in Factum esse.*

Ad tertii partem primam respondet his verbis; *Ad tertium* (inquit) *quare somnium, aliquando quasi cum sensione continuatum, corruptis fiat phantasmatibus, ut in ægrotantibus, ratio manifesta est quod sensio per organa quidem alia manet, per alia deficit.*

Ego ingenuè fateor, me minimè intelligere, vel quæstionis vim vel responsionis, obtundunt me aliquantulùm *corrupta ista phantasmata,* quoniam autem rem se claram fecisse judicat, volui periodum totam exscribere, ne quis fraudatum se esse tam profundâ sententiâ queratur.

At inquit, *difficilius est dictu, quomodo resuscitentur phantasmata in medio somno.* Imò ipse ex eorum me esse numero fateor, qui judicant ex suâ ipsius hypothesi non esse hoc *difficile* dicendum; quippe impossibile. Attende ad Hobbium.

Si (inquit) *ab interno motu Cordis, concutiatur (Cerebri) meninx, excitantur phantasmata aliqua, ex iis quorum motus in cerebro adhuc durant, & qui motus cæteris prædominatur, ab eo motu oritur phantasma.* Hic sen-

ſenſus eſt eorum quæ habet.

Id eſt, ex motu cordis excitantur motus in cerebro, qui motus prius ibi fuerunt & manſerunt(nempe motus ſtantes)& qui motus cæteris prædominatur,ab eo motu oritur motus in Factum eſſe.

Cernis quomodo ſeipſum hoc etiam loco expediverit. Progrediamur ad quartum.

Cauſa (inquit) *quarti phænomeni in duobus conſiſtit.* 1. *quia ceſſante ſenſu, motus à quo phantaſma oritur, ut præſens dominatur.* 2. *Quod phantaſmatum partes, tempore detritæ, aliis partibus fictis reſarciuntur.*

De phantaſmatis, vel motûs dominio, quod primam hypotheſis partem ſuſtinet, nolo ipſe turbas movere, ſecunda me cruciat & vexat admodum, adeò aut ipſe inſanit, aut meipſum inſanire eſt neceſſe. Cauſa, inquit, cur *ſomnia* ſenſionibus, ſint æquè clara, eſt quod *phantaſmatum partes, tempore detritæ &c.*

Ad carceres redeamus, atque rem ipſam ſobriè & gravitate debitâ penſitemus, ſententia Hobbiana hæc habet.

Phantaſmata partes habere.
Partes iſtas tempore deteri.
Partes iſtas reſarciri poſſe,
Reſarciri poſſe aliis partibus fictis.

Id eſt, ſenſionem in factum eſſe, vel motum in factum eſſe, iſta omnia habere. Velim ut explicet quomodo motus in factum eſſe, aut *partes* habeat, aut *deterendas, reſarciendas, fingendas*, cùm ſint ea corporum, non motuum aut modorum ſymptomata; vel ſi iſta omnia poſſit explicare, quomodo hinc contingat ſomnia ſenſionibus æquè clara eſſe. dixit vel ipſe vel aliquis è ſuis, *Miniſtros* eſſe genus ſartorum ærariorum, iſte certè ipſum omnino ſuperat Vulcanum, qui novit phantaſmata detrita tempore, *reſarcire*. Fictis partibus

bus, *resarcire.* 5. ad ultimum phænomenon respondet, *hoc ideò contingere, quia omnia ut præsentia in somno videntur.*

Verùm, annon solemus etiam præsentia admirari? imò inquiet, præsentia tunc admiramur, quando cernimus ea præteritis, & priùs observatis, non respondere, quod est opus memoriæ, vel absque memoria minimè peragendum. Quare ostendere debuit, unde fiat, ut memoriam in somno non exerceamus (si modò minimè exerceamus) hoc quia non explicuit, eundemque in reliquis tenorem observavit, nescio quid aliis videatur, mihi certè admirabilis, nullique quotquot antehac fuerunt mortalium (nisi Musico forsan nostro mihi sæpiùs laudando) in omni ejus Philosophia conferendus videtur. Annon, quæso, præstitisset de somno & insomniis loqui instituentem ad ea Poëtarum potius quam sartorum se recipisse.

Ad geminas Somni portas, quarum altera fertur
Cornea.—
Altera candenti perfecta nitens Elephanto.

Si non prodesse attamen delectare hoc modo potuisset, verbisque sensus aliquis subfuisset. Annon præstitisset, insomnia tum contingere dixisse,

Cum levis æthereis delapsus Somnus ab astris
Aera dimovit tenebrosum, & dispulit umbras.

Vel forsan quod sit alicubi,

Ulmus opaca, ingens, quam sedem Somnia vulgò
Vana tenere ferunt, foliisq; sub omnibus hærent.

Ista

ista quidem vel alia ejusmodi, si protulisset, ferre eum libentissimè possem, non aliter quàm *de Pecci mirabilibus* olim ludentem: verùm ut eorum quæ produximus hoc loco, confidentiâ evectus, Academias & Scholas castigaret, eaque immitiùs tractaret, quis ferat? Sed nos istis hoc modo in lucem productis, in ea quæ de Discursu habet, provehamus orationem.

Cap. 3.

De Discursu.

CErnis etenim si in periodos operum Hobbianorum inquirerem, & in ea animadverterem, quæ ubiq; se importuniùs offerunt discutienda, nullum futurum dissertationis hujus finem; ipse quidem ad ea quæ ad mores spectant Hobbianos tardissimus atque invitissimus accedo; satis habens ultima Philosophiæ ejus fundamenta intelligere, & aliis intelligenda proponere. Innumera ubique intacta prætereo, quæ inconcinna sunt & falsa, iis præcipuè inhæreo, quæ ad ea quæ majoris sunt momenti viam sternunt, hinc est quod (ad nauseam forsan) toties recurrit mentio motûs in Fieri, & motûs in Factum esse; quia nempe voluit ad omnia Hominis phænomena, ista sola (non aliter quàm antehac solebat in physicâ, fugam vacui, motumque Solis simplicem) adhibere. Certè ex operationum earum, quarum conscii nos sumus, consideratione ad humanæ naturæ cognitionem perveniendum est, aut est ea perpetuùm nescienda; atque si poterit ipse operationes humanas ex organorum motu explicare omnes, ita ut intelligi possit & clarè

percipi, earundē causæ ab ipso adductæ me certè non habebit refragantem; sin verò hoc loco, qui maximi est momenti, eum, quasi furiatâ mente foret, de rebus iis unde pendet æternitas, ita loquentem inveniamus; non erit absque aliquâ saltem notâ prætereundus. Excitandus erit, ut sive stuporem, sive furorem excutiat; vocandi erunt discipuli ejus vel ad furentis spectaculum, vel ad levamen atque auxilium. cernis me initio (intempestivè forsan) permoveri. Accipe statim rationes.

Solebam me nonnihil oblectare, cogitando, hominem me existentem, in aliquâ præ reliquis corporibus dignitate constitutum fuisse, elementis, metallis, plantis, brutis animalibus, me paulò sublimiorem cogitabam.

Solebat in ærumnis & morbis, illud consolationi mihi esse, habere me saltem *animum*, qui, si forsan sibi ipsi non deesset, ferre hæc meliùs posset præsentia; qui duratione post mortem perenni & æterna me tandem (meliore mei parte non periturum) istis liberaret. Atque ipse nunc quidem eripere mihi vult istam sive dignitatem, sive consolationem, & tu miraris me commoveri? nullam esse hominis, respectu corporum aliorum excellentiam, nullum ipsis animum à corpore diversum & immortalem: hæc ea sunt, quæ postea eum astruere patebit.

Et tu forsan V. D. protelandum esse censes animi motum, atq; tum demùm in eum incalescendum esse, cum ad illa accessero; imo verò hoc esset hominis improvidi, & admodùm imprudentis, nempe fundamenta sententiarum istarum hoc loco jaciuntur, principia hæc sunt, quibus obstandum illico, ne

—Serò medicina paretur,
Cum mala per longas invaluere moras.

Quare

Quare obſecro te V. D. ut ad iſta velis attendere, quia ſi *diſcurſûs* ipſe modum benè & philoſophicè (id eſt, clarè & intelligibiliter) uſquam explicaverit, non eſt ut aliquis de ſententiis, ſive moralibus, ſive politicis, ſive ad religionem ſpectantibus, litem ipſi moveat. Quin igitur attende (inquam) obſecro:

Senſibus hæc imis, res eſt non parva, reponas.

Poſt iſta de Senſu & de Imaginatione tranſit ad Diſcurſûs explicationem: cùm autem Diſcurſus duplex poſſit intelligi, nempe Mentalis & Verbalis pro duplici τῦ λόγυ acceptione, de diſcurſu mentali eum loquentem audiemus. De hoc agit L.c.3. H. c. 4. Corp. c. 25. §. 9.

Ut autem quam maximè fieri poteſt, diſtinctè agamus, in quæſtione hâc de Diſcursûs humani explicatione, ſint iſta inquiſitionis futuræ capitula.

1. Quid ſit Diſcurſus in generali.

2. Quotuplex ſit, & quid ſpecies ſingulæ.

3. Quæ ſint diſcurſûs ſymptomata vel affectiones, & quomodo hæc omnia Thomas explicet. In ſingulis quid præſtiterit, videbimus.

1. Quod ad primum attinet, Diſcurſum (univerſim ſumptum) hoc modo definit. Corp. 25. 9. *Ortus perpetuus phantaſmatum, illud eſt quod appellari ſolet animi diſcurſus*

L. Cap. 3. Ait *Diſcurſum eſſe ſeriem vel conſecutionem phantaſmatum.* (Nempe eum *qui vocatur* diſcurſus mentalis.)

Vis uberiorem rei totius explicationem? accipe eam ex Corp. loco citato. *Is* (inquit) *qui cogitat, comparat tranſeuntia phantaſmata* (i. e.) *ſimilitudinem & diſſimilitudinem animadvertit, quorum illud phantaſia, hoc*

veró Judicii (vulgo) existimatur.

Vis integrum discursûs opus? (L. c. 3. p. 11.) præter *Sensum, Imaginationem*, & *Seriem Imaginationum, mens hominis nullum omnino alium motum habet.*

Nolo de eo disputare, nempe discursum non appellari solere ortum perpetuum phantasmatum, nimirũ, si nudum hunc ortum spectemus; nosti discursum mentis solere aliud præter hunc ortum includere, nempe conclusionum ex præmissis illationem, adeoq; tum objectorum apprehensioni simplici (qui fit ortu phantasmatum perpetuo) tum etiam judicio contradistingui. Illud solummodò ab ipso requiro, ut seipsum sibi & sensui hominum communi velit reconciliare. Ab ultimis incipiemus.

Mens (inquit) hominis nullum omnino motum alium habet, præter *Sensum, Imaginationem*, & *seriem Imaginationum* (qui tamen [obiter] motus non est.) Totum igitur quod in homine fit, est motus localis cum reactione, motus (inquam) iste in Fieri, idemq; motus in Factum esse, & motuum factorum quædam relatio (neque n. aliud aliquid est *series* ista seu consecutio phantasmatum) benè habet! fabrè factum. Hæc quidem omnia hactenus contingunt, vel in arcu dum tenditur, vel in Citharâ imbelli quoties ipsa pulsatur, *fit motus*, fit *motus* cum *reactione*, fit *ortus* motuum *perpetuus*, eorum motuum series & consecutio; dictum est Paracelsum jactâsse, se potuisse homunculum facere; verùm hoc ignis vi, qui quidem ignis est Magister artium; dicitur Amphionem citharâ canentem, saxa movisse, & fecisse, ut ad civitatem ædificandam ultrò accederent; mira hæc quidem; verùm nemo horum Thomæ nostro comparandus est, ipse absq; igne æthereâ domo subducto, absq; aliquo ἀναλόγῳ τῷ τῶν ἄστρων

σοικείῳ hominem finxit; imò fecit, ut ipſa vel Cithara vel Lyra, vel homo ſit, vel homine nullo modo quoad ſupremas ejus operationes inferior.

Sed vereor ne tibi immatura & temerè prolata iſta videantur, nempe non ſequi eodem jure ex mente Hobbiana ut *Animalia* hæc ſint, ut *Intelligentia*; quin igitur rem iſtam aliquantulùm diſcutiamus.

Cùm corpora ſint & ea à nobis in exemplum prolata, & homines, quæro quâ ratione ex principiis Hobbianis dici poſſit hominem intelligere & judicare motuumque conſcium eſſe, atque ut hæc interim de aliis negentur.

Videamus quid dici poſſit, videamus quid ipſe dixerit. Certè nil aliud dici poſſe cum ratione aliquâ mihi videtur, quàm corpus hominis *alienum* eſſe à ratione corporum iſtorum. Corpus (inquis) alienum eſt: at quomodo? an non conſtat vel ex atomis, vel ex elementis vulgaribus? annon inſenſilia ſunt iſta, conſilio & ratione vacua? an quicquam habent, cujus ſunt capacia præter motum, quietem, ſitum, conjunctionem, diſgregationem, aliaque ejuſmodi? atque hæc quidem omnia de Cithara vel Arcu non minùs vera ſunt.

At, inquies, partes iſtæ in homine aliter diſpoſitæ ſunt, aliter in Cithara; Quin dicat igitur quomodo partium inſenſilium, minimèque intelligentium ſitus ſolus & diſpoſitio faciat ut intelligant. Certè nihil aliud dici poſſe cum rationis ſpecie videtur, præter hoc unum, *corpus hominis intelligere*, quia *organicum eſt*, *cætera non intelligere, quia ſunt inorganica*, verùm ad iſta quàm eſt proclivè hæc reponere? Illud *organicum* eſſe, vel *inorganicum*, duas res poſſe notare, vel relationem & apti-

tudinem ad motus certos exequendos, ideoque *rem* aliquam ſupponere cujus reſpectu organica dicantur, vel ſtatum corporis abſolutum, abſque relatione ad cauſam aliquam moventem; & erit ſenſus vocum (*corpus organicum*) iſte, ut ſignificet corpus ita fabricatum, ut eſt fabricatum corpus humanum. Si velit Hobbius, corpus organicum priore modo explicare, concedenda erit mens à corpore diſtincta, cui corpus ipſum ſit inſtrumentum. Si ſecundò modo redibit argumentum de Cithara, dicendumq; erit, quomodo motus harum atomorum ſit diſcurſus; iſtarum autem minimè.

Imò verò quomodo ipſe inter intelligens corpus & corpus non intelligens diſcernit? Nempe prævidet hanc objectionem (de Corp. 25. §. 5.) videamus quomodo iſtam evadit. Si (inquit) ſenſus in reactione conſiſtat, unde fit, ut quicquid reagat non tamen ſentiat?

Reſpondet, aliquos Philoſophos, viros doctos, omnia ſenſum habere ſenſiſſe, neque refutari eos poſſe, ſi ſenſus in reactione ſola conſiſtat. Atque ipſe quidem ſenſum in *reactione* conſiſtere jam tum ſupra ſtatuerat: videamus quid ultra reactionem hoc loco adjiciat. Nempe inquit, *Senſus de quo loquor* (*ſenſus ab homine factus, cum judicio, comparatione, diſtinctione*) *non fit, niſi motus in organo aliquandiu maneat, ipſumq; phantaſma quandoq; redeat.*

Nempe motus non faciet ſenſum qualis eſt hominis, ſed motus manens & motus rediens.

Verùm, ut dicat, velim, quid ſit *motus manens*; quid *motus rediens*. Annon omnis motus tranſit? annon fieri poteſt, ut idem præcisè motus maneat, aut redeat? annon iſta ſunt verba ſe mutuò deſtruentia? nempe in fluxu continuo motûs ipſa natura & ratio conſiſtit, non manet, non redit.

—at ille
Labitur & labetur in omne volubilis ævum.

Imò si aliquo modo, qui ab homine Philosopho ferri possit, ostendere unquam valuerit, quomodo motus idem, cessans aliquando, possit redire, ego illum magnum virum existimabo; si hoc non valuerit, quid dicam, nescio, cùm nihil aliud afferat (ut jam postea erit manifestum) ad discursum humanum explicandum. Verbo: quocunque sensu dici possit, motum organi, seu partis corporis humani, sive manere, sive redire, eodem sive manebit sive redibit motus organorum in templo; adeò ut nulla sit in hâc re inter hominem & lyram vel citharam diversitas, quanquam & illud inexplicabile videatur quomodo reactio manens vel rediens (quæ non nisi motus est) faciat ut atomi junctæ insensiles intelligant; atque ut motûs replicatio phænomenon toto genere diversum excitet, ab eo, quod motu simplici excitatur; quasi mille crines vel cuniculi constituere possent equum, vel mille ejusmodi sententiæ, quæ sensum non habent, constituere possent Philosophiam sanam atque intelligibilem.

Cernis hactenus, non eum posse discrimen aliquod inter hominem aliudque corpus quodcunque, quoad intellectionis opus, constituere, ejusque *discursûs* definitionem initio traditam non magis homini, quàm ligno vel lapidi, ne dicam brutis animalibus competere; & tamen nondum est ipse mihi dimittendus. Non eum solùm absque omni rationis specie hominem deprimere contendo, verùm ista nitentem miserrimè se ipsum implicare; quin igitur verba initio prolata, denuò inter oculos revocemus.

Mens (inquit) *hominis, nullum habet motum, præter Sensum, Imaginationem, & Seriem Imaginationum.*

Nolo ut tibi fraudi sint ista vocabula, *mens hominis*, quasi mentem corporis partem minimè existentem agnosceret. Certè nihil minus eum intelligere postea erit manifestum. Interea hunc esse sensum verborum ipse non diffitebitur, *hominem præter motus istos nihil habere, quod mentis operationem, homines appellare solent.* Quin igitur quid sibi volunt cætera? Quid est (quæso) transeuntia phantasmata *comparare*, quid *similitudinem & dissimilitudinem animadvertere.* Quid de iis *redeuntibus judicium* ferre? Nempe *comparatio, animadversio, judicium*, neque reactio sunt oculi, vel auris, vel digitorum? neque motus hic idem manens *sive phantasma*, non ortus motuum (localium) organorum; siquis etenim diceret, duo motus excitari & percipi, longè tamen hoc aliud est & diversum à perceptione similitudinis vel dissimilitudinis istorum motuum. Quare sibi ipsi manifestissimè contradicet, dum eodem quasi spiritu, hominem *nihil habere* præter phantasmatum ortum asserit, & tamen concedit eum etiam phantasmata *comparare, discernere*, in perceptiones suas reflecti. Sed sentio excrescere orationem; ad secundum articulum progrediamur, qui est *de Discursûs speciebus.* Ubi si mentem in auxilium non adhibens minimè vulneratus & saucius evaserit, erit certè admiranda amentis hominis fortuna.

Est (inquit) discursus mentalis duplex. 1. Cum designatâ operâ, & instituto. 2. Absque instituto (aut designatione) L. c. 3.

De priore erit agendum. Ubi tria erunt nobis inquirenda.

1. Quid

1. Quid ſit mentis diſcurſus deſignatione gubernatus, & quinam actus hoc modo gubernentur.

2. Quot modis fiat hujuſmodi diſcurſus.

3. Quænam ſit hujus Philoſophi horum omnium phænomenωn phyſica explicatio.

Atque hæc quidem omnia ex cap. 3. L. præcipuè hauriemus, quod eſt de diſcurſu (mentali.)

1. Quantum ad I. *Mentis* (inquit) *Diſcurſus deſignatione* (*vel inſtituto*) *gubernatus, nihil aliud eſt niſi Inquiſitio, vel facultas inveniendi, Latinis ſolertia & ſagacitas, & eſt venatio conſequentiarum; cui ſubſunt inter alia, Reminiſcentia, prudentia vel providentia, ſignorum intellectio, & conjectatio.*

2. *Atq; hæc quidem venatio* (*reſpectu objecti*) *duplex eſt; eſt etenim* 1. *vel venatio cauſarum ex effectu aliquo, ſive præſente, ſive præterito.* 2. *Vel eſt venatio effectuum ex cauſa aliqua, vel præſente vel præteritâ.*

Hæc ſcilicet ea ſunt, quorum explicationem philoſophicam ab ipſo Thoma expectamus, juſſit enim ut expectemus. Primùm autem quæ cauſa *venationis* iſtius in genere ab ipſo ſtatuatur dicendum; deinde facienda erit hypotheſeos iſtius generalis ad ſingularia (vel particularia) applicatio.

Fit (inquit) in diſcurſu, deſignatione gubernato, quædam venatio. Primò canem ipſum venemur, quærendo quid ſit illud in homine quod ſeriem imaginationum gubernet; quod diſcurrat, rerumque affectiones ſupra nominatas inquirat, & inveſtiget. Attende igitur V. D. obſecro, iterumque attende, mirabilia etenim tibi pollicemur.

Illud (inquit L. c. 3. p. 9,) *quo regulatur ſeries imaginationum, eſt deſiderium.* Benè habet, quod rem abſque ambage ulla enunciet; quærendum nunc manet

net quid sit *Desiderium*. Verùm non opus est ut illud anxiè diuque quæramus, est etenim necessariò (ex mente Hobbii) vel *sensio* vel *phantasma*, vel phantasmatum *series*. Sensio non est, series non est, est igitur phantasma; phantasma? id est, motus organi à sensione factus vel motus manens (alicubi.) Imò (inquis) Desiderium est motus, sed talis quales dici solent animorum motus ab aliis Philosophis, qui quidem locales non sunt, neque absque metaphora hoc nomine solent indigitari, sed tu potiùs cave V. D. ne motum *metaphoricum* existimes, *est* etenim *ista absurda locutio, quanquam etenim verba dici possint metaphorica; corpora tamen & motus non possunt* [L. c. 6. p. 23.] Quare Desiderium est motus, motus verè & propriè dictus, *motus localis*.

Annon præclarè futura est venatio, annon celerrima, ubi canis venaticus est motus ipse localis? imò ubi motus motum

Insequitur, trepidiq; pedem pede fervidus urget,
Inclusum veluti si quando flumine, nactus
Cervum, aut puniceæ septum formidine pennæ,
Venator, cursu, Canis, & latratibus instat,
Ille autem insidiis, & ripa, territus, alta,
Mille fugit refugitq; viis.

Quin igitur accede propiùs & venationem hanc intuere, vide Thomam hunc Malmesburiensem, motu cum ipso venatum instituentem, nolo ego à spectaculo te detinere.

Stat sonipes ac frena ferox spumantia mandit,
Tandem progreditur—

Desiderium

Desiderium (inquit) *est motus validus & permanens.* Quod sit motus validus, benè habet, quo fuerit valentior, eò citiùs proculdubiò fugiens phantasma assequetur. At est (inquit) *motus permanens.* Si fuerit motus *permanens*, ut possit phantasmata capere (quæ sunt feræ naturæ) ego certè non assequar, atque ipse quidem (ut verũ fatear) de venatu hoc omni, ne sit infelix futurus metuere incipio: sunt mihi V. D. quædam negotia, utinam ipse velles Thomam (me prorsus dimisso) comitari. Imò verò (inquis) patientia in venatore non infima laus est, quare quæ sit spes leporis (phantastici) capiendi denuò attendamus: fieri potest, ut non sit desiderium motus *permanens*, atque ut eripiatur metus iste.

Imò fieri potest ut non sit permanens (L. c. 3.) benè habet! *Sed ut pro tempore aliquo cesset, tunc autem citò rediturus est*; Itane verò? hæccine spes illa est? num expectanda motûs cessantis παλιγγενεσία, ut phantasma quæsitum capiamus. Quin fugiant per me licet ista phantasmata; liceatque mihi me (quæso) huic lusui subducere; nonnisi cibus aridus sunt ista phantasmata, abeant, excedant, evadant, erumpant, me non habebunt insequentem.

Sed cohibendum mihi splenem esse sentio; totusque est hujus rei processus, eo ipso cum sobrietate referendus.

Accipe igitur eum totum. *Ex desiderio* (inquit L. loco citato) *oritur cogitatio mediorum aliquorum, quæ simile aliquid produxisse vidimus, rei illius ad quam scopum dirigimus; atq; ex medii istius cogitatione oritur cogitatio medii alterius, atq; hoc fit continuô, donec ad principium perveniatur, quod est in nostra potestate. Et quia finis, cogitatio frequenter recurrit, facilè reducuntur cogitationes vagæ in viam.*

Nullus

Nullus ego dubito nonnullos futuros esse,qui eum rem suam bellè nunc explicâsse sint judicaturi, quare ad carceres reducendi sunt,ut statum rei quæsitæ intelligant. Ait gubernari designatione cogitationes aliquas: quæritur quid illud sit quod imaginationes gubernet, imaginationes sunt motus, imaginationes gubernare est motus ordinare; ait motum unum alios ordinare,unum ex alio oriri, dissimillimū ex dissimillimo; quinetiam absente objecto, adeoque motore; oriri denuo motum, & reviviscere sepultum, deinde mira perpetrare: si quæras etenim quid illud sit, quod similia à dissimilibus discernit. Est hoc (inquit) desiderium vel motus; quid finis(rei futuræ)notionem habet? hoc (inquit)est, motus: quid media ad finem eligit apta, quid inepta rejicit? omnia hoc facit motus, (nempe opinor Aristotelis ἐντελέχεια quæ est motus intelligens) Scio plures esse futuros, qui minimè sint credituri me eum rectè intellexisse, verùm sententiam non suam ipsi affingere, neque enim ipsum tam crassum esse & bardum, ut hæc omnia motui locali assignet, imò illud potiùs sensisse, peragi quidem ab agente substantiali & permanente mediante motu operationes istas, ita nimirum ut illud quod gubernet sit animus, illud quo fiat gubernatio cogitationum sit motus vel phantasma.

Ast ipse (ne fallantur qui ista objiciunt) animum ejusmodi nullum agnoscit, uti postea erit manifestum, ubi de animi naturâ agetur; neque aliquod aliud gubernans agnoscit præter motum ipsum, non Cor, non Cerebrum, non Carnem, non Ossa, non Arterias, Venas, Nervos, Spiritus; ultimò non *Organum* (quæ tamen est vox ignotæ significationis apud ipsum) phantasma gubernare asserit, sed desiderium ipsum

ſum nempe motum localem hæc omnia peragere. Ex motu qui vocatur Finis, oriri motum qui vocatur medium; vel ex motu locali, qui eſt tendentia ad finem, oriri motum localem, qui eſt tendentia ad medium; nempe hoc fieri perpetuò, atque ita operationes humanas ex deſignatione explicari.

Verùm enimverò quis iſta patienter vel legere poſſit, vel audire? quem ad furorem uſque iracundum hujuſmodi næniæ non facerent? quis mare terris non confunderet, intuens iſtiuſmodi ἀκροάματα aures ſibi ipſis aptas invenire? aiunt etenim nonnulli (quaſi profundi foret opus judicii) philoſophiam ejus ab aliquibus qui literas didicerunt Latinas & Græcas, laudari: imò verò in eâ ſe eſſe opinione, quod

—dedit hanc contagio labem
Et dabit in plures: ſicut grex totus in agris
Unius ſcabie cadit & porrigine porci,
Uvaq; conſpecta livorem ducit ab uva.

Quare omiſſis iſtis generalibus ad particularia breviſſimè accedamus, & quomodo cum hâc ejus hypotheſi ſeipſum, in iis quæ ex deſignatione fieri aſſeruit, expediat, pauciſſimis videamus.

Dicat, ſi modo valeat (nil niſi corpus motumque adhibens) quid ſit illa ipſa inquiſitio, quâ unâ in re Diſcurſum deſignatione factum conſiſtere initio voluit, quid ſit iſta *ſolertia*, de qua loquitur, quid *ſagacitas*, quid *reminiſcentia*, quid *prudentia*, *conjectatio*, & ſiqua ſint ſimilia.

Atque imprimis, ut dicat, velim, unde & quomodo fiat

fiat *inquisitio*, nempe ne multus sim, velim ut ex principiis ejus deducat operationum seriem, ubi ex causa aliqua supposita effectum venamur, vel ex effectu causam.

Principio (inquit) objectum pulsat organum, & fit motus organi: benè habet, progrediatur; remoto objecto motus manet, & est phantasma; nempe pulsatur cerebrum & pulsus hic manet (quanquam mihi molestum est illud admittere, nam corpus motum, aliis motum communicare solet, totoque motu communicato quiescere: nolo tamen huic inhærere.)

Benè! hoc modo concipitur objectum, nempe cerebri motus est ipse conceptus objecti (hæc nempe est ejus sententia) esto! Quid postea?

Postea in animo habemus objecti istius causam, aut effectum investigare. Quæritur unde hæc notio *causæ* vel effectûs. Quisnam est motus ille, unde istiusmodi notio exoritur, nempe notio causalitatis vel relationis cujuscunque, cùm objecta sint *res*, eorumq; motus motus absoluti, potest quidem Hobbius existimare ipsam rerum consecutionem vel motuum seriem in homine notionem hanc excitare; at verò *series* nihil est ejusmodi ut phantasma excitet, ejus tamen notionem habemus: quare aut retractanda est ista sententia, quâ dicitur præter Sensionem & Imaginationem (quæ motus sunt locales) nihil habere hominem, aut docendum illud est quomodo ex corporum motibus localibus exoriri possit notio causalitatis & dependentiæ.

Non licet mihi ista uberiùs prosequi, neque reverâ opus est; ad alia transeamus.

Illa ipsa *solertia* vel *sagacitas*, de qua loquitur, quid est? unde exoritur? quomodo se exercet? instantiam ponemus de quâ quæretur. Quæro quâ ratione fieri

possit,

possit, ut infans (corpus merum) loqui incipiat, nimirum ut voces rerum esse signa notasque discat. Et ne multus sim; rem videt, vocem audit, motus ex objectis concipit, vel fiunt motus isti in cerebro; unde est quod judicet vocem istam rem significare? quid (quæso) est hoc *judicium*, num motus corporis? at corpus non movetur nisi à moto corpore & contiguo, quodnam igitur corpus motum illum excitat? quod hoc habet, ut judicetur, *sonum* vel *lineas ductas*, vel aliud quodlibet *rem*, vel *corpus*, vel motum, vel animi affectum significare? Nempe (opinor) manifestum est alienum esse hoc judicium à motibus in cerebro excitatis, atque sagacitatis istius subjectum neque *motum* ipsum (quod tamen Hobbius sentire videtur) neque carnem esse debere.

Ipsa certè *Reminiscentia* hoc habet, *redire* objectum in *hominis* (neque etenim *mentem* suppono, sed evinco) intuitum & est illud *redire*, neque sensio, neque motus ex sensione manens; dicat unde fiat reditionis istius perceptio, & quis cerebri motus vel cordis, unde exortus judicium de reditu exerceat.

Certè infinitus essem, si magis arcana & sublimia mentis opera prosequerer, si opera vel *scientiarum* vel *prudentiæ humanæ*. Sed ista cum minimè intelligere videantur ipsi, qui Philosophiam Hobbianam impendiò mirantur ut profundam, à re potiùs familiari exemplum petam, & eum dimittam.

Fuit quidem tempus illud quum florens juventâ Thomas atque patroni (nobilissimi viri) favore excitatus in animum induxit ipsi ut placeret; ecce *finem* sibi propositum: unde orta est illi finis hujus apprehensio? unde accidit ut finem hunc sibi proponeret? (*ontigit* (nempe) *ut ejus beneficio vitam sibi minimè displicentem traheret; quare ingratus esse noluit.* Imò

verò

verò pedetentim eundem est, neque statim ad ejusmodi complicatissimas res transeundum; (neque etenim tam rigidus exactor sum, ut *gratitudinis* notionem ex motibus corporum localibus deducere eum & componere cogam) Licuit (inquit) ejus beneficio cibo frui & potu, vestimentis, Musica, forsan & spectaculis; verùm ista non nisi motus corporeos in organis excitarent. Unde istud desiderium *velle placere*? de physicâ causâ nunc loquor & Philosophicâ, non de moralibus.

At (inquiet) ex motibus aliquibus enatum esse sibi hoc desiderium, atque hoc desiderio gubernatum, de modis placendi ipsum cogitâsse; tandemque in illud incidisse, quod erat in ejus potestate, ut *de Mirabilibus Pecci* (quod à diaboli posterioribus [parte nempe obscænâ] nomen apud nostrates traxit) poëma scriberet. Verùm quis motus, quis pulsus, cibi potusve efficere potuit, ut placeret sibi hæc via placendi? ut de re cujus ipsum nomen modestiores nonnulli solent refugere, carmen ipse pangeret, ut in ipso poëmate τὸ πρέπον servaret, ut *vitam* sibi *probam* esse profiteri, cum poeta necesse habeat?

Vereor ne tibi ludicra hæc prorsùs videantur, ego verò ea non nisi philosophicè prolata esse profiteor, nempe dicere neque eum, neque quenquam alium ex principiis ejus posse judico, quâ ratione *corpus motum* vel *motus corporis*, vel de *medio* eligendo *judicium* ferat, vel medium electum quod infinitum habet phantasmatum & judiciorum varietatem, (quale est poema aliquod) donec perficiatur, gubernet. Atque hoc quidem de mentis discursu (designatione gubernato ut loquitur) dixisse sufficiat. Neque verò de discursu absque designatione, opus est ut loquamur.

Restat autem ut de quodam discursûs mentalis symptomate,

ptomate,

tomate dicamus, de quo quidem initio constitueram plura proferre; quippe mihi est admodum admirabile: verùm quia jam prolixiores fuimus, rem paucis accipe.

Ait (L. c. 3. initio) ut libertatem (opinor) tollat, (quanquam illud absq; judicio) non esse casualem adeò, uti videtur, Imaginationum humanarum seriem, hoc (inquis) cautè admodum, illud *uti videtur* ab omni exceptione eum defendet; at plus infert, atque illud admirabile: sicut enim nullam habemus imaginationem, cujus antea sensionem non habuimus, ita nullam omnino transitionem habemus ab imaginatione ad imaginationem, cujus non antea similem in sensibus habuimus.

Statueram hæc pluribus refellere, sufficit nunc illud notare; Impossibile esse, hoc posito, ut studio atq; meditatione aliquis quicquam de novo discat, ut omnino ratiocinetur, ut Imaginationes ordinet, hæc etenim omnia illud habere debent, etiam ex sententia hujus Autoris, phantasmata aliter disponere quàm fuerint á sensu enata, quod fieri nullo modo posset, si phantasmata eundem ordinem necessariò servarent, quem in sensione, aut potiùs à sensione obtinuerunt; verùm hanc sententiam ejusque rationem verè Hobbianam in sequenti forsan opportuniùs ad examen redigemus.

Cap. 4.

De comparatione Hominis & Bruti ex sententiâ Hobbianâ.

CUm sit ille mihi, in omni exercitatione hac, scopus propositus, ut philosophiæ Hobbianæ fundamenta

menta excutiam, non verò, ut in omnia quæ ab ipso malè & absurdè dicta fuerint, involem; spero te nolle illud requirere, ut Leviathanem integrum κατὰ πόδας insequar, neque mihi vitio versurum, si naturalem Philosophiam minimè prætergressus in hâc exercitationis Sectione de Homine, in ea quæ ab aliis infinitis tradita sunt nullus inquiram: si ea quæ semel alibi attigerim, de novo quoties occurrant, non discutiam: imò si levioribus & particularibus, quæ ad sensum popularem, non autem philosophicum dicta fuerint prorsus omissis, in ea quæ sunt majoris momenti, incumbam.

Scilicet facienda mihi visa est hæc excusatio, multa imò plurima eorum quæ in Leviathane Hobbiano occurrunt absurdissima, intacta atque illibata omnino transituro; si tamen facienda foret ulla excusatio, si defensio esset aliqua mihi necessaria, qui ab initio primoque opusculi hujus exordio, quantum in me fuit, providere institui ut nihil aliud sive ipse V. D. sive lectores à meipso expectaretis, præter *Fundamentorum* Hobbianorum considerationem philosophicam; non tu igitur vadimonium me deseruisse existimabis, quòd factâ inquisitione in capitula de *Sensu*, *Imaginatione* & *Discursu*, ea quæ sequuntur ferè omnia quæ ad hominis naturam in Leviathane spectant, & in libellis de Homine continenter prætercam; qualia sunt capitula de *Oratione* vel *Sermone*, L. cap. 4. De *Ratione* & *Scientia*, Cap. 5. *de Passionibus animæ*. Cap. 6. *De finibus Discursûs*. c. 7. *De virtutibus intellectualibus*. c. 8. Atq; (ut semel illud proferã) omnia quæ in operis Hobbiani tractatu de Homine (quæ prima pars est Leviathanis) sequuntur.

Nempe si fuerint ea absurdissima, quæ de *Sensu*, *Imaginatione*, & *Discursu*, habet (quæ quidem tria,

omnia

omnia illa quæ ab homine peraguntur, ambitu suo comprehendunt.) Si nihil habeat homo præter *Sensum*, *Imaginationem*, & *seriem Imaginationum* (i. e. Discursum.) uti jam supra dicentem ipsum introduximus; atque fuerint hæc ipsa eo modo ab Hobbio explicata, quo solent (non ii qui Philosophiam profitentur,) verùm illi (potiùs) quos furor aliquis habet, aut fanaticus error, de rerum natura *differere* (si modò illud sine solæcismo dici possit) Illud mihi spero largieris ultrò, præcisam esse prolixioris orationis necessitatem; *Scientiæ* omnes & ipsa *Ratio*, *animorum* humanorum *affectus*, *virtutes* quas vocant *intellectuales*; omnia quæcunque de homine aut dixit unquam, aut dicere potest præterire, cùm ad tria ista capita reducantur; cùm sint, vel motus in fieri, vel motus in factum esse, vel series motuum in factum esse; atq; hæc ipsa sunt à nobis exagitata: quid ampliùs (quæso) requiras? non si mille me sententiæ absurditate maximâ turgentes lacessiverint. Valebunt tamen animum à nugis nunc abhorrentem, ineptiisque crebris fessum & nauseantem, méque ad intermissa studia denuò retrahentem, à proposito atque instituto avocare. Fuit quidem (fatebor enim) tempus illud ubi aliquantulum juvabat Pyrgopolynicem hunc in omnes primum orbis Christiani Academias insultantem audire (*quorum legiones uno difflavit Spiritu,*

quasi ventus folia, aut peniculum tectorium.) Deinde eò adductum spectare vel jurare posset.

—per Dianam & Martem, se nociturum nemini
Si forsan vapulârit.

Juvabat aliquando parturientem hunc montem, deinde murem nascentem contemplari. Occurrere mihi

non ſine aliquâ voluptate, rerum vices ſolebant, ubi magnus ille Academiarum ſubactor, Scholarum profligator, viſus eſt initio μακρὰ βιβὰς, cùm poſtea ſtatim illud ſecutum eſt δούπησεν δὲ πεσών. Sed, ut verum tibi fatear, ſentio omnium rerum ſatietatem eſſe, neque voluptati ſemper fore, ſi vel Academiarum inimico, ridicula contingent, atque ipſe ludibrio perpetuo exponatur.

Vides (opinor) nihil illum ad humanas quaſcunq; operationes attuliſſe, quod cæteris corporibus, ſive animatis, ſive inanimatis, non conveniat, nempe hoc erit Scholis atque Academiis in ſolatium, contigiſſe illud adverſario ſuo, ut in locis iis ipſis ubi importuniùs in illas invectus fuerit, ſeipſum brutis animantibus vel inferiorem redderet, vel æquipararet; dura quidem hæc verba eſſe judicas, (vir ſummâ modeſtiâ) eaque quæ velitationes Scholaſticorum ingenuas minimè deceant; imò forſan exiſtimas me, iſtas concluſiones ex Hobbio deducentem, vel ſummâ vi extorſiſſe, vel ſententiam à mente ſuâ (quâ tu forſan eum minimè carere exiſtimas) alienam, ipſi affinxiſſe, ut in μορμολύκειον à nobis fictum aut excitatum militemus. Quare, hoc ipſo fine, Capitula ea quæ de homine reſtant, inſtituimus, ut manifeſtum fiat, iſta quæ jam ante deduximus ipſum reverà ſentire, nempe *Hominem mentem non habere à corpore diverſam, nihilq; eſſe prorſus in quo humana natura, corporum aliorum naturam excellat*, ſimulque ut ſententiarum iſtarum turpitudinem, breviſſimo aliquo ratiocinio evincam.

Statutum eſt hoc loco ex Hobbio evincere, non eſſe naturam humanã naturâ brutorum aliquo modo ſublimiorem ſtatuendam; Verùm è contrario multa habere bruta animantia, quibus hominibus præſtent. Quare de iis omnibus breviſſimè dicendum eſt, quibus

bus

bus fieri possit ut (animi ratione) homo iis excellat, illudque distinctè & methodicè.

Cùm igitur animi humani facultates (de quâ voce nolo ut lites mihi moveat, cùm & ipse eâ utatur, & mihi non sit necessaria, ut aliquid in quo dissentimus, adversus eam stabiliam) cùm, inquam, animi facultates sint

Vel
- Apprehensivæ.
  - Sensitivæ.
    - Externæ.
      - (Vis. Aud. Gust. Od. Tact.)
    - Internæ.
      - Phantasia.
      - Memoria.
  - Intellectivæ, ubi
    - Ingenium.
    - Curiositas.
    - Iudicium.
    - Discursus.
    - Ratio.
    - Horum expressio.
      - Intellectio vocum.
      - Loquela.
- Appetitivæ.
  - Inferiores.
    - Concupiscibilis.
    - Irascibilis.
  - Superior, Voluntas; ubi
    - Deliberatio.
    - Libertas.
    - Virtutes.

Atque hæc omnia cùm soleant alii (qui nihil concedere volunt, nisi quod ratio suadeat) brutis eripere; ea interim omnia, humanis aut æqualia largitur Thomas, aut superiora.

Nosti V. D. inter celeberrimos nostræ ætatis Philosophos disputari, an sensus ipse, qualis est ille de quo nunc loquimur; *nempe cum conscientiâ*, sit brutis concedendus, neque ipse Thomam, alicujus (etiam optimè differentis) aut rationibus obruam, aut authoritate; non ille solet aut aliena expendere aut sua non dictorum rationes afferre; satis habet sua (pro imperio) effundere, de eo minimè sollicitus, an vera, an consentanea fuerint, an falsa & se mutuò destruentia, illudque eorum nomine suscipere, *omnia esse legitimè demonstrata*. Quòd si hoc unum aliquo ratiocinio legitimo, ex principiis ejus illud deducendo ostenderit vel rerum, vel operationum suarum conscientiam bruta habere, nempe Actum quem vocant Scholastici (ipso certè longè magis intelligibiles) *Reflexivum*, ego omnia alia, quæ infinita sunt, sphalmata ipsi condonabo.

Ne existimes hoc loco V. D. me sensum omnem brutis animantibus denegare, verùm talem qualis in hominibus exercetur (quem judicium, ratio, conscientia comitantur) nullo modo iis (ab homine Philosopho, demonstrationes sententiarum præ se ferente) concedendum esse arbitror, non me cogit hic locus, ut de Sensus humani atque belluini differentiis agam; sufficit animi sententiam brevissimè adumbrare. Manifestum est, esse in hominibus diversis, magnum sensuum seu potiùs sensationum discrimen, etiamsi non fuerint organa diverso modo à naturâ fabricatâ & institutâ; quod quidem ex judicio, organorum motum vel consequente vel comitante, contingit; judicium interim vel exercitatione vel arte, vel ex causâ forsan aliâ, judicium excellit. Quàm multa vident, e. g. pictores in umbris & in eminentia quæ nos non videmus? quàm multa quæ nos fugiunt in cantu, exaudiunt

audiunt in eo genere exercitati? qui primo in flatu tibicinis in Antiopam esse aiunt vel Andromachen, cùm nos id ne suspicemur quidem. Est in his quædam intelligentia, quâ alii alios superant, quod igitur in gradibus (ut loquuntur) hic contingit, Idem in toto genere intelligendum esse volo, si de sensu Hominis & brutorum loqui instituamus. Et tu quidem sensum brutis concedendum existimas, nempe sensum Hobbianum, id est, motum ab objectis, sed sublimiorem illum qui cum judicio & cognitione est, auferendum, neque enim

Esse illis partem divinæ mentis & haustus
Æthereos.

At alia est Thomæ sententia quam referre nunc juvat; sensus habent externos, internos. *Sensio & memoria, etsi cognitiones sint, communes homini sunt cum omnibus animantibus.* Corp. c. 1. §. 2. Eodem modo sensum habent, eodem modo memoriam, atque Imaginationem (est enim memoria nihil aliud nisi imaginatio) quo homines &c.

Hoc quidem generaliter enunciatum esse cernis; at forsan ab ipso vel temerè elapsum, vel alibi meliùs explicatum existimas; dic igitur quid illud sit in quo hominem istis animalibus excellere judicas. Dices *ingenium naturale.*

Quin igitur attende ad initium Cap. 8. Leviathanis, quod est de virtutibus intellectualibus, illic invenies *ingenium hoc naturale hominis à bruti ingenio tantillò differre,* ut planè nullius sit momenti ista differentia, *ut inter virtutes intellectuales non sit numeranda.*

Atque hæc quidem hactenus ingenium Hobbianum

aliquantulùm olere cernis; attamen existimas aliquid esse saltem, etiam ex ejus sententia, quo animal hoc (providum, sagax, multiplex, acutum, memor, plenum rationis & consilii) quod appellamus hominem, cætera vincat: nempe tres sunt vulgò dicti mentis humanæ actus (præter ingenium, quod facultatem potiùs vel vim nativam indicat) objectorum apprehensio, mentis judicia seu sententiæ, & discursus. De ingenio & apprehensione dictum est; vis animi Hobbiani de judicio sententiam?

Verum est (inquit) *animalia quædam* (*veluti apes & formicas*) *in Societate vivere, & tamen nullam directionem habere, præter judicia eorum particularia, & appetitus.* L. cap. 17. p. 86. Ecce hæc ipsa non tam animalia quàm animalcula judicio pollent, & civitates non fictas atq; metaphoricas, sed genuinas instituunt, Apes nimirum.

—ipsæ Regem parvosq; Quirites
Sufficiunt, aulasq; & Cerea regna refingunt.

At nondum (inquis) ad summum actionum humanarum apicem pervenimus: fieri potest ut sensum aliquem habeant, ut judicio aliquantillo valeant, neque tamen *discurrant*; atque ita hoc saltem servatum esse homini à natura privilegium.

Imò cavendum est illud, ne tibi placeas, quasi hoc modo bruta superares.

Nempe *ortus perpetuus tum sentientibus, tum cogitantibus, phantasmatum, id ipsum est quod appellari solet animi discursus, & communis est hominibus cum brutis. Corp. c. 25. p.* 229. Quare dejectum de ponte iterũ cernis hominem, à Depontano hoc sene, nonnisi eodem modo cum brutis animantibus discurrente.

Atta-

Attamen (inquis) fieri non poteſt, ut nullâ in re ſuperemus, imò verò concedet ipſe Thomas, ut in aliquibus præſtemus; eſt quædam innata homini *Curioſitas*, ſivè deſiderium ſciendi, atque hæc quidem (inquies) eſt homini propria, etiam ex ſententia hujus Philoſophi. L. c. 6. p. 26. diſertè illud affirmat, *Curioſitatem, nulli viventi præter hominem competere:* Certè gaudendum eſt aliquid inventum eſſe, nobiſque magni æſtimanda eſt iſta ſaltem *Curioſitas*, quin igitur in ejus naturam & definitionem aliquantulùm inquiramus, ut gemmam hanc pro dignitate æſtimare valeamus. Nempe *Curioſitas eſt, quâ fit ut effectu aliquo conſpecto, in cauſam inquiramus, vel cauſâ propoſitâ, quæramus effectum.* Hæc quidem integram Curioſitatis naturam complectuntur. Benè habet quod propriam habemus vel hanc Curioſitatem.

At non eſt huic homini nimiùm credendum, *nempe effectu propoſito cauſas quærere, eſt Homini cum Beſtia commune.* L. cap. 3. pag. 9. Quare ſemiſſem ſaltem *Curioſitatis* hujus ſubductum eſſe cernis, ejuſque non eſſe hominem, ex aſſe hæredem. Imò verò nil deſperandum eſſe dices, ſatis enim amplum homini relictum adhuc à natura patrimonium, nempe *Rationem ipſam* quæ præſtat omnibus; omnia etenim quæ rationem habent, præſtant iis quæ ſunt rationis expertia: Eſt enim Ratio quaſi quædam lux lumenque vitæ, domina rerum omnium & Regina; (hæc & hujuſmodi innumera rationis encomia apud Ciceronem & Oratores alios, quà Græcos, quà Latinos occurrunt) atque ipſe Hobbius hanc nobis reliquit intactam (neque ſibi ipſi ſervando, neque brutis animantibus eam communicando) quare non eſſe ullo modo querendum. Nempe hoc ipſum apertis verbis profi-

profitetur L. c. 6. p. 26. loco suprà laudato, *non solum Curiositatem, sed & Rationem homini peculiarem esse, nulliusq́ viventis præter hominem solum, communem.* Quin igitur vicimus, clamare licet, Victoria! Neque est ut nos terreant cætera animalia, ut metuamus Leones vel Leviathanes.

Attamen moderatio animi nos potiùs decebit, nec erit illico clamandum, Io triumphe! Videamus quid nacti sumus, quid sit hæc *Ratio*, & quanti sit ea ipsa etiam æstimanda. Tu forsan existimas munere ingenti donâsse nos naturam, cum fuerit Rationem nobis largita, illamque brutis denegaverit.

At falleris, neque enim *rationem* nobis *Natura* tribuit, non est ea Naturalis, sed Acquisita prorsus. Eam non ex natura hausimus ipsâque formatione, sed penitus didicimus.

Nempe *non est Ratio nobiscum nata (veluti Sensus & Memoria) neq́ experientiâ solâ acquisita, verùm industriâ. L. c. 5. p. 21.* Imò pueri eam non habent, *non sunt* (inquit) *omnino ratione imbuti, priusquam sermonis usum assecuti fuerint.* Quare non est, ut naturæ munus hoc acceptum referamus, neque est in quo naturaliter cætera animantia superemus.

Veruntamen cùm velit nos ratione (utcunque acquisitâ) ea vincere, videamus quid ipsi sit ratio & annon illud quod hoc loco largitus sit, alicubi uti solet, detraxerit. Est illi certè *Ratio sermōnis usus, vel loquelæ*, nihilque habet (ex mente illius) præter *vocum usum & verborum.* Videamus annon & ipsa animalia bruta vocis eundem cum hominibus usum habeant. An illud pro rato habet Malmesburiensis & fixo, loquelam esse hominibus peculiarem? Imò si Leviathanem evolvas, invenies eum hoc loco pendulum aliquantulùm & dubium, in negotio hoc rationis & intelle-

tellectûs: hoc certè disertè affirmat, rationem & intellectionem nonnisi verborum esse L. c. 4. p. 17. *Quare* (inquit) *si loquela sit homini peculiaris, (uti est quantùm ego scio) tum est etiam intellectio homini peculiaris*. Habet igitur, *quantum ipse novit*, aliquam saltem, præ brutis animantibus, dignitatem homo, & præcellentiam.

Habet, inquis! at quid si bruta etiam vocis eundem habeant usum cum hominibus? atque ipse sibi hoc in loco contradicat, ne forsan ipsis sit iniquior. Ille certè mihi videtur verborum usus & vocis humanæ, ut affectus animi possit exprimere, hunc usum bruta habent, scilicet *vocis usum habent, quâ faciunt ut desideria, atq; affectus eorum invicem innotescant*. L. c. 17. p. 87.

At (inquies) licet suam ista loquelam intelligant, cùm tamen hominum voces minimè capiant, erunt ista animalia hominibus eo ipso deteriora. Quanquam non satis intelligam cur illa loquelam nostram minimè intelligentia sint nobis ideò inferiora, magis quàm illis nos sumus inferiores, sermonis eorum ignari, (nemo enim mihi, præter unum forsan Pythagoram aut Apollonium Tyanæum occurrit, qui voces brutorum intellexisse fertur) non est tamen ut hoc argumento succumbant ea hominibus. Ecce enim! *Imaginatio ista quæ in hominibus excitatur, vel verbis, vel signis aliis* θετικῶς *(ex instituto) ista est quæ generaliter vocatur Intellectio, & communis est homini cum bruto. L. c. 2. p.* 8. Cùm igitur bruta, & sua intelligant & nostra, nos nostra vix intelligentes, loquelæ interim brutorum rudes omnino sumus. —Vides quid sequatur, nempe præcellere hâc ratione bruta animantia, Hobbioque ipsi sive philosophanti, sive de mirabilibus Pecci carmina mirabiliter fundenti, præstare posse

Corvos

Corvos poëtas & poëtrias picas;
Quas nempe docuit verba nostra conari
Magister artis ingeniq; largitor
Venter.—

Hucusque in parte hominis Apprehensiva versati sumus, ubi vides bruta hominibus aut nullo modo cedere, aut eos planè superare ex hujus philosophi sententiâ. Restat, ut de parte etiam (ut loquuntur) Appetitivâ, dicamus; ubi non est ut de Appetitu sensitivo, ejusque parte sive Irascibili, sive Concupiscibili, verba faciamus, quia res est manifestior, quàm ut verbis indigeat.

Verùm est in homine appetitus non solùm Sensitivus, sed & Rationalis, atque uti objecta quædam apprehendendo percipit homo, quæ nulla Imaginationis (propriè dictæ) vi percipit (uti antehac innuimus, & postea ostensuri sumus) ita in bona etiam nonnulla fertur, malaq; quædam aversatur, quæ non sunt sensuum objecta, sed sublimioris alicujus facultatis, istius nimirum quæ solet in homine Voluntas appellari; atque istam fortasse existimas homini servatam veluti propriam illius & peculiarem.

At neque voluntatem homini soli reliquit Thomas, imò inquit, *Bruta voluntatem habent. L. c. 6. p. 28.*

Judicas aliquam forsan fallaciam verbis subesse, nempe lato quodam (ut aiunt) verborum sensu, illud dici posse, atq; ita Philosophum hunc intelligendum: verùm Voluntatem propriè dictam, eam nimirum quæ consilium præsupponit & *deliberationem* in agendo, in brutis illum non agnoscere. At falleris V. D. nam deliberationem iis priùs attribuit, deinde consequenter istam, de qua locuti sumus, Voluntatem.

Alterna (inquit) *successio Appetitûs & fuga, spei &*

& timoris, in cæteris creaturis viventibus, non minùs est quàm in homine: quare bestiæ etiam deliberant. L. ce 6. p. 28. Atque ex hoc præsupposito fundamento, fluit illud ut πόρισμα, habere ea voluntatem, nempe *Bestiæ cùm deliberationem habeant, necessariò habent voluntatem.* ibid.

At (inquies) si voluntatem habeant & deliberationem, unde profluant actiones brutorum, erunt ipsa etiam actionum suarum domini, erunt fato erepta & *libera* eodem modo quo homines.

Benè habet quod *eodem modo quò homines* dixisti; si etenim bruta libertatem habitura solummodò dixisses, non ferrent istud principia Hobbiana; postquam autem eadem hominibus & brutis contingere asserueris, habebis eum suaviter consentientem.

Nimirum non illud agit Thomas Hobbius, ut bruta extollat, ut quid divinum istis attribuat, ut in classem humanam promoveat; verùm ut in gregem potiùs cæterorum animantium homines deprimat; eandem igitur utrisque tum brutis tùm etiam hominibus concedit libertatem, (imò eandem rebus inanimatis tribuere necesse habet, id est, nullam) varietatis actionum causas easdem existimat in utrisque

Haud equidem credit quòd sit divinitùs illis
Ingenium, aut rerum fato prudentia major:
Verùm ubi tempestas, & cæli mobilis humor
Mutavêre vias, & Juppiter humidus austris
Denset, erant quæ rara modo, & quæ densa relaxat;
Vertuntur species animorum, & pectora motus
Nunc alios, alios dum nubila ventus agebat,
Concipiunt.—

Neque enim id quod intus in homine fit, dum vult aliquid, dissimile est ei quod fit in aliis animalibus, dum

habita prius deliberatione appetunt, neque libertas volendi vel nolendi, major eſt in homine, quàm in aliis animalibus. Corp. c. 25. p. 235.

Miraris proculdubiò nova hæc audiens, atque ad objectiones te forſan accingis: ſi ejuſdem planè nobiſcum gregis fuerint iſta animantia, miraris cur fœdera cum illis non ineamus, cur virtutes (morales) in iſtis non perſpiciamus; quin accipe harum rerum rationes, nempe prius illud cauſam habet manifeſtam, poſterius non eſt tibi concedendum.

Impoſſibile inquit eſt (L. c. 14. p. 68.) *ut fœdera cum brutis faciamus, quia ſermonem noſtrum non intelligunt* &c. atque ipſe quidem Hobbium minimè intelligo (dixit non ita pridem bruta nos intelligere) vereor ne mihi ſit præciſa ſpes omnis fœderis cum ipſo ineundi.

At ais virtutes ea non habere morales, vellem ut iſtud non ita confidenter objeciſſes, probabo etenim ex Hobbio nullâ *virtute*, imò nullo omnino *numine* carere beſtias. Primùm de virtutibus, noſti conſtitui illud à plurimis ſolere, veluti ratum aliquid, & planè definitum; non ſolere virtutes morales ſolas vagari, verùm (cùm in medio, unaquæque earum conſiſtat) circulum quendam vel corollam complere, pulchrè variegatam, nempe (quod dici ſolet) noſti catenâ quâdam omnes vinciri, (verbo concatenari.)

Quinetiam illud non ignorans, catenæ hujus vinculum, illud eſſe quod *prudentiam* appellamus, mediumque illud ipſum virtutum à prudentia decerni (ita nimirum ſe habere ὥσπερ ἂν ὁ φρόνιμος ὁρίσειεν) unde illud certè ſequelâ minimè dubiâ deducetur, neque virtutes abſque *prudentiâ*, neque prudentiam abſque virtutibus extare, imò verò (ne multis te detineam,) nihil vulgatius iſto

Nullum

Nullum numen abest si sit Prudentia.—

Quare si prudentiâ non caruerint ista animantia, peracta res erit, mihique non temerè concludendum; ὅπερ ἔδει.

Attende igitur ad Hobbium L. c. 3. pp. 10, 11. *Certè* (inquit) *Prudentia non est, quæ hominem à bestia distinguit, sunt enim bestiæ quædam annotinæ, quæ plus observant, eaq; quæ bona sibi fuerint, prudentiùs insequuntur, quàm pueri decennes.* Adjicere potuit, quàm senes cùm repuerascunt. Quare conclamatum essecernis de omni humana dignitate; nihil est in quo brutis excellimus animantibus, cùm tamen innumera sint in quibus ipsis inferiores sumus, sive sensuum acumen, sive corporis agilitatem spectemus, atque robur, sive etiam longævitatem;

Φύσις κέρατα ταύροις,
Ὁπλὰς δ' ἔδωκεν ἵπποις,
Τοῖς ἰχθύσι τὸ νηκτὸν,
Τοῖς ὀρνέοις πέτασθαι &c. Anacr.

Non tu expectas (puto) ut ex Rhetoribus, Poëtis, Philosophis eorum excellentiam evincam. *Nempe animus meminisse horret.*— Satis est ea nos vincere, neque expectandum est ut vincentibus acclamemus, satis est viribus corporis ejusque pernicitate, nos ab illis superari; interea tamen

Quid juvat in semet sua per convitia ferri
Et fraudare bonis, quæ nec Deus invidet ipse?

Certè cæcum eum & invidum esse oportere credas, qui

qui illud nobis saltem non concedat, in vita civili nos illis multis parasangis præstare. Et tamen ipse (L. c. 17. pp. 86, 87.) sex argumentis probare nititur, hâc etiam in re nos superari. Nempe *quod ambitione careant*; quod *bonum eorum privatum à publico non dissentiat*. Quòd *malam administrationem se cernere non arbitrentur*. Quòd *colores boni & mali quibus se mutuò fallant, non meditentur*. Quòd *inter damnum & injuriam minimè discernant*. Tandem, quòd *inter ipsa consensus sit naturalis non artificialis ex pactis exoriens*. Quibus & illud adjicere licet (L. c. 12. p. 52.) carere illa religionis anxietate, quæ quidem secundum principia Hobbiana nullius est usûs, nisi ut homines cruciet, eosque inutilibus ærumnis implicet, vitæque humanæ miserias ministret.

Nunc autem quid à me expectas (vir ornatissime) num ut adversus profana ista prolatis seriò argumentis differerem, adeoque me sanæ mentis hominibus deridendum propinarem, vel potiùs ut eum impium, sceleratum, brutum appellarem? vidi certè intra triduum literas ab eruditissimo quodam viro & de Mathematicis disciplinis optimè merito, (Christiano Hugenio) quibus mirari se professus est, voluisse collegam meum doctissimum, Geometriam Hobbianam (utpote ab ingenio minimè defæcato profectam) Elencho serio atque erudito castigare; quid (quæso) censeret quicquid est uspiam eruditorum hominum, si me discursu sobrio nitentem cernerent, ut ex brutorum familia meipsum eriperem, iisque me aliquo modo præstantiorem evincerem? vides certè profana ista nullâ ratione à brutescente hoc homine stabiliri; eodem planè jure, quo ista divinæ mentis privilegia brutis concessit, potuit Divinitatem istis ascribere, ritusque paganorum laudando evehere, illudque Trismegisti

gisti (sive γνησίῳ sive ficti) comprobare; *Audi, ô Asclepî, rem magnam; posse nempe homines* (per divinæ mentis προσεγγίσεις quas ipsis arte quâdam pro arbitrio obtinere licet) *Deos facere.*

Atque hæc quidem omnia, aliaque ejusmodi infinita, cùm gratis ab ipso dicta fuerint, adeoque eâdem facilitate rejici possint, quâ afferuntur, nolo in istis refutandis moram trahere; verùm cùm unum ex iis fuerit quod se demonstrâsse judicat, de eo (tribus, quod aiunt, verbis) dicetur; hoc autem illud est. *Nullam habere hominem agendi vel non agendi libertatem. Libertas* (inquit) *talis ut à necessitate libera sit, neq; hominum, neq; brutorum voluntati convenit. Corp. c. 25. p. 235.*

Castigavit eum hoc nomine Cl. Moranus (in Animadversionibus) indeque profluentia incommoda ostendit; nolo actum agere, nolo rem ipsam libertatis humanæ tractare; servavimus initio argumentum hoc integrum R do: Bramhallo: Experiemur quâ specie rationis libertatem hanc Thomas sustulerit.

In Appetente (inquit) *appetendi causa præcesserat integra, & proinde ipsa Appetitio (ut Cap. 9. Art. 9. ostensum est) non sequi non poterat, id est, secuta est necessariò.*

Argumentum (uti ipse non diffitebitur) de omni causæ cujuscunque actione, eodem modo concluder, neque de bruto & homine magis, quàm de Deo ipso erit intelligendum; eritque hoc modo sublatum omne motus initium, atque illud astruendum ex hoc principio, Non esse primum Motorem. Cùm igitur ex aliquibus ipsius principiis, primum Motorem agnoscendum esse (in quæstione de mundi origine) antehac evicerim, eumque αὐτοκίνητον, manifestum est eum hoc loco sibi ipsi contradicere.

Imò verò cum Sect. 2. Cap. 3. Exercitationis

hujus, (ubi in doctrinam Hobbianam de Causa & Causato, & de Potentia & Actu inquisivimus) illud ostenderim, nullam eum necessitatem in rebus evicisse præter hypotheticam (illam quam solent libertatis assertores ultrò concedere) ibique eam quam vocat hujus rei ostensionem vel demonstrationem everterim, non opus est ut multis illum hoc loco refutare contendam.

Summa est; aut Deus est αὐτοκίνητος, aut non est ipse mundi causa, & primus motor, verùm motorem seipso priorem habuit: at mundi causa est (aliquando ipsi Hobbio) primusque motor; αὐτοκίνητος est igitur. Quare eversum est argumentum, quo omnia esse necessaria concludit, eruntque alia ipsi argumenta ad Fatum astruendum quærenda.

Deinde & illud recolendum est, ipsius causæ integræ definitionem quam habet Cap. 9. (ab ipso jam laudato) illud supponere; eodem instanti quo *causa* est *integra*, *effectum* poni, ideoque nihil aliud esse conclusum ab eo, præter hoc unum, *eo instanti quo res esse supponitur, necessariò eam esse*, quod nihil aliud sonat quàm illud metaphysicorū axioma, *impossibile est, idem simul esse, & non esse*; verùm ut isto ratiocinio tollatur libertas, sive à prima causa sive à secunda aliqua, quæ condita sit ad primæ illius imaginem, nemo sanus (opinor) judicabit.

Imò si sit ex principiis Hobbianis accuratè loquendum, non erit dicendum, effectum ex causa integra omnino *sequi*, cùm illam ubique *comitetur*.

Nolo dissimulare præter hæc tradita, esse alium in Leviathane locum, ubi hoc ipsum videtur sibi velle, ut tollat libertatem, neque enim finem alium habere ista posse judico: locus est L. c. 3. p. 8. in capituli superioris parte extremâ à nobis indicatus.

Ubi

Ubi ait *Imaginationum seriem non prorsus esse ita casu factam, uti nobis videtur.* Atque pro argumento vel lemmate illud demonstrandum suscipit, *non transire nos ab imaginatione aliqua ad imaginationem, nisi similem prius in sensione transitionem fecerimus.*

Verùm dum tu responsionem ad ista expectas, fateor me stupore quodam (neque etenim sufficit admiratio) detineri; miror hominis levitatem & inconstantiam, miror turbidum ipsius & fæculentum ingenium, miror gentis nostræ contemptum, cui quidem non erubuit ista exponere.

Phantasmatum in homine series (inquit) *est vel casualis, vel ordinata.* (*de Homine c.* 4. *initio*) *At non prorsus ita casualis est uti videtur*, hoc loco jam laudato habet, atque hæc quidem hactenus consistunt; at nullo modo casualis est, *neq; enim transimus ab imaginatione* &c. nusquam absque contradictione evadit. Nisi molestum tibi foret, paucis ostenderem hominis ingenium & judicium; nolo te detinere: is scopus est, si modò ullum habuerit, ut tollat libertatem, negando casualem imaginationum seriem; argumentum adhibet ejusmodi, ut nihil simile usquam me reperisse meminerim, nisi forsan illud quo velit illud ipsum stabilire.

Transitio omnis in imaginatione facta, facta prius est aliquando in sensione. Vides sublatam esse semel spem omnem *inventionis* sive Dialecticæ sive Rhetoricæ, quæ illud habent, phantasmata aliter ordinare quam fuerint animo objecta. Si quis sit oculis captus (saltem à nativitate) neque concionem poterit ordinare, neque poëma dictare; neque aliam unquam transitionem facere quam audiendo fecerit vel tangendo &c. quàm vellem ut ostenderet Homeri integrum poema eodem ordine quo illud composuit in sensus incurrisse.

At licet Inventionem sustulerit, *judicium* ejus mirabeiris, ecce etenim sententiam qualem qualem argumento non indigno confirmatam.

Quare (quæso) necesse est ut *Transitio omnis* &c *facta sit prius in sensu?* Attende obsecro.

Quia, phantasmata sunt motus intra nos (reliquiæ motuum in sensu) ideoq; motus in sensu succedentes simul manent, ita ut redeunte priore sequatur posterior. Nempe phantasmata sunt naturæ prorsus admirabilis, Motus *manentes* vel *stantes*, (per aliquot sæcula, nam gesta puerilis ætatis senes recordantur) motus post cessationem redeuntes, & quid est tandem quod ex ista hypothesi non sequatur? Ait L. p. 19. *liberam voluntatem* esse locutionem absurdam. Qualia sunt ista? Venit mihi, nescio quomodo, nunc in mentem sẽtentia futilis & ludicra; Nempe *Brutum eum existentem, non debuisse nobis eripere libertatem.* Unde hæc mihi phantasmatum connexio, unde factum ut Thomæ imaginationem, illud bruti consequeretur? ubi facta mihi ista in sensione consecutio? Inquies hoc ideò contigisse, quia de brutorum se esse grege tam strenuè evicit, quanquam difficultatem hoc minimè solvat. Quid hoc, quæso, ad ultimum Romanorum? at vereor ne tibi forsan insanire videar, ad alia transeamus.

Cap. 5.

De Animi humani naturâ ejusq; duratione.

NEmpe duæ (uti vides) res sũt, de quibus erit mihi sermo deinceps instituẽdus, quarũ 1. Altera est *de Animi humani natura.* 2. Altera *de ejusdem animi duratione.* De his erit mihi quàm potero dilucidè agendum, lucem hîc fugit, scilicet Thomas, oditq;, & totus ferè in eo est ut sententiam abscondat, quare nullibi invenies eum de Animi natura, institutâ quod aiunt operâ agentem, verùm omni molimine conantem,

ut absque mentis ope humanæ naturæ phænomena exponat, ut hominem in ordinem brutorum deprimendo redigat, ut obiter aliudque quasi agendo, animum ipsum ejusque immortalitatem tollat; imò hoc quidem aperta facie, illud tectiùs, sibique mille locis contradicendo, tenebrasque Stygias suæ ipsius sententiæ, ne á lectoribus percipiatur, offundendo.

—Ingentem fumum (mirabile dictu)
Evomit, involvitq; domum caligine cæca,
Prospectum eripiens oculis, glomeratq; sub antro
Fumiferam noctem.—

Meministi (opinor) me illud dixisse, irrita hâc ratione esse Hobbiana omnia quæ hominis naturam respiciunt, quia mentem ad hanc machinam movendam (mentem nimirum à corpore diversam) non adhibuerit, quòd motibus corporeis omnes humanas operationes explicet, nihilque aliud adjecerit. Atque ipse jam tum intellexi locum, ubi versarer, atque hanc sententiam (absque omni verborum ambitu prolatam) discipulorum Hobbianorum calumniæ, apertissimè patere. Quare utriusque hujus sententiæ & *illorum* & *mei ipsius* rationes, afferentur.

Norunt ii qui in operibus Hobbianis versati sunt, nihil esse Thomæ huic nostro frequentius, quam ut de *Mente humanâ* loquatur; atque ita loquatur ut *mentem* esse aliquid à corpore *diversum* statuere aliquibus videatur; ita quædam ipsi officia peculiaria, atque à corporis partiumve ejus officiis diversa assignat, sive officia generalia spectemus, sive animorum (quos vocant) *Actus*, *Passiones*, *Habitus* atque *Facultates*.

Animam illud esse, quod vitam motumq; corpori largitur, ipse statim Leviathanis initio innuit (nempe in proæmio p. 1.) *Mortem* (*L. p.* 188.) *ita explicat, ut sit separatio animæ à corpore.*

Quod ipsum naturarum (ut aiunt) atque essentiarum diversitatem arguit.

Imò multa habet *animi* peculiaria, non solùm nostro judicio verùm & ipsius, ut videtur: *de animi figmentis* loquitur L. p. 5. de *Venatione animi* L. p. 9. *de Discursu Mentali* longas orationes instituit L. c. 3. & 7. nempe de his agere videtur tanquam propriis animorum; animorum inquam, non corporum humanorum, sive integrorum, sive partium eorundem.

Quinetiam de motibus animorum agens (quosdam imò plurimos, licet, corpori communicet) nonnullos tamen animo servat. Ita de *Voluptatibus animi*, loquentem eum habemus L. p. 25. de *Animi delectatione* H. p. 76. de *Voluptatibus* quibusdam quæ *non* sint *organicæ* H. p. 78. 79. in *Libidine* (inquit) *voluptas est, non Sensûs solius, sed & Animi*. H. p. 106. ita ut animum à corpore sejunctum agnoscere eum videatur esse manifestum.

Porro sunt Animorum etiam habitus quidam, vitia nimirū & virtutes, de *Vitiis animi* loquentem eum invenies H. 124. & alibi de *Generositate* virtute quorundam animorum peculiari L. p. 74.

Imò non opus est ut verba fundam, Ecce manifestior est hæc res, quàm ut ullâ possit ratione tegi, ut ullâ fronte negari, nempe de viribus humanis agens quàm accuratissimè (pro more suo) eas in duas classes discernit (tum H. p. 84. tum in Leviathane p. 41.) facultates inquit humanæ duplices sunt, viz: vel Corporis vel Animi facultates.

Mirari proculdubiò cæpisti V. D. quid mihi fuerit in animo, ut Thomæ sententiam ascriberem, ab ejus mente alienam adeò: vides eum planè ὀρθόδοξον, nihilque esse quod in istis culpare aliquis possit. Quin audi igitur quid velim.

Non

Non unquam ea mihi mens fuit, ut illud intelligi vellem, Thomam non habuisse ea quæ sententiam ipsius everterent, cernis potiùs evicisse me omni ferè in re sentẽtias eum proferre sibi invicem obviantes & arietatione crebrâ se impetentes. At inquis si modò sententias habeat contrarias, cur hanc ipsi potiùs quam illam attribuis? accipe paucissimis hujus rei rationes; nihil certè mihi apertius est quàm Thomam libellum de Homine scribentem in alia sententia fuisse ab ea qua fuit, sive Leviathanem scribens, sive libellum de Corpore, quàm credidisse eum antehac, mentem esse à corpore diversam; nunc autem in aliam sententiam transiisse: illud ex quibusdam citatis, de voluptatibus *inorganicis*; de animi perenni duratione, postea citandis, manifestum esse; quare repudiatum istum libellum ab ipso credo, quod in ipsum jam senem sæpiùs insurgat rebellis: ejusque in postremis (quos magis diligit) mentionem factam esse nullam; imò locum istum bis jam tractatum (in libello de Homine, & in Leviathane) sibi quasi adhuc integrum servatum, in Libri de Corpore conclusione.

Verùm quid clarius, quid evidentius (inquis) esse potest, quàm eum in postremis operibus (Leviathane & de Corp.) ita de mente locutum, quasi esset *substantia* quædam, etsi non incorporea forsan, à corpore tamen humano diversa? Dicam; neque ambages sectabor. Mihi certè manifestum est, ea quæ his libris de Animo habet (sensu jam explicato) non nisi populariter dicta fuisse, nempe formulas istas loquendi non sine quadam excusatione & præfatione adhibere solet, ita de animi discursu loquens, Corp. p. 229. illud inquit, *quod appellari solet Animi discursus*. Ita de Imaginationum serie locutus, L. c. 3. initio, & de *discursu Mentali*, cautionem hanc tempestivè adhibet *Men-*

talem dici solummodo, ut distinguatur à verboso, cæteraque omnia eodem modo sunt intelligenda.

Verùm—*ad populum phaleras.* Non jam quærimus quidnam ipsi visum est stylo vel Oratorio, vel Poetico proferre atque ad vulgi mentem; verùm quænam sit ipsius sententia, vel quid libri ejus postremi in fundo habent; protrahendus est igitur in lucem philosophicam. Quærenda est animi ejus sententia eaque verbis apertis coram te judice exponenda in lucem, fugatis tenebris & larvâ omni detracta non aliter ac cùm,

Panditur extemplò foribus domus atra revulsis,
—abjurataq; rapinæ
Cælo ostenduntur.—

(Quod de Caco habet Virgilius.)

Neque verò ego te V. C. diu detinebo sive in sententia ejus eruenda, sive refellenda. Accipe eam paucis.

Scilicet, cùm sit, quicquid est uspiam in universo, vel Substantia vel Accidens, sit autem Substantia, aliis vel Incorporea vel Corporea, Substantiam incorpoream nonnisi destruentium se mutuò vocabulorum connexionem ipse ubique affirmet, necessariò illud sequitur, ut ex sententia ejus, anima sit vel Corpus vel Accidens, Corpus autem non est, neque enim usquam hoc (in postremis ejus operibus) innuitur. Quare *Accidens* est, illudque pro sententia Hobbiana est sumendum. At (inquies) non esse hominis cujusvis sententiam, hujus præsertim qui contrariis abundat, ex ratiocinio solo colligendam, quinimò ex verbis ejus apertis inferendam atque palàm ostendendam.

Quan-

Quanquam rigoris hoc ſit alicujus, nolle in autore qui demonſtrationes ſeveras, & accuratiſſimas rerum tractationes ubique pollicetur, illud admittere, ut methodo Analyticâ (ſententiam quamcunque ut veram ſupponendo, eamque in principia reſolvendo) ſenſus Autoris ejuſque tandem principia eruantur, experiar tamen quid poſſim hoc modo oſtendere.

Dixi Animam ex mente Hobbiana Accidens eſſe debere, per animam intelligunt omnes Formam humanam quæ dat homini Eſſentiam. En igitur (Corp. c. 8. §. 23.) hæc habet. *Accidens quod ſubjectum ſuum denominat, Eſſentia dici ſolet, ut Rationalitas hominis dicitur Eſſentia, eademq; Eſſentia quatenus Generata, Forma dicitur — Corpus autem reſpectu formæ, Materia nominatur.*

En igitur *forma* hominis, unde Homo nominatur, *Accidens eſt*. Quare inquirendum ulteriùs eſt, quid ſit Accidens, & quodnam illud ſit Accidens, quod hoc nomine tam præclaro dignum ipſe cenſeat. *Accidens* (inquit Corp. Cap. 8. §. 2.) *eſt concipiendi corporis modus*; quare hoc ſaltem evicimus, Animam eſſe Corporis humani *modum* aliquem. Et cùm modi omnes Corporis vel in extenſione(quam figura, ſitus & ſiqua ſunt ejuſmodi comitantur) vel in motu conſiſtant, aliquis horum modorum erit ipſi neceſſariò anima humana. Nempe vel partium omnium Harmonia & Craſis, vel partium motus, vel ut ſit habitus quidam (aut habitudo, ſi eo modo loqui concedatur)

(Nempe habitum quendam vitalem Corporis eſſe
Harmoniam Graii quam dicunt; quod faciat nos
Vivere cum ſenſu, nulla cum in parte ſiet mens.

Ut

Ut bona sæpe valetudo cum dicitur esse
Corporis, & non est tamen hæc pars ulla valentis).

Vel ut sit Actus aliquis, quem ab Aristotele ἐντελέχειαν vocare consuevimus, atque ille actus nihil aliud in se habere præter motum localem. Quærendum igitur est utrùm sit anima Thomæ nostro Harmonia, vel Motus, quorum altera nil nisi relationem quandam dicit, alter habet quid positivum ut loquuntur.

Atque imprimis manifestum illud est, *Animam* & *Vitam* idem Thomæ significare. Nempe L. c. 46. p. 373. illos vehementer ridens, qui animam corpori superstitem esse judicant, hâc ratione illud facit quod *Anima* sit *Vita*. *Hoc* (inquit) μορμολυκείῳ *homines terrent, dicentes Animam, id est, Vitam separatam* &c.

At manet adhuc illud quærendum, an vita ipsa sit *Harmonia*, an *Motus partium localis*: Habebis igitur eum disertè sententiam suam explicantem, in Objectionibus in meditatiões *Cartesii* de prima Philosophia. Notum illud est, neque ipse diffitebitur Objectiones Tertias ab Hobbio factas esse, nempe ingenium Hobbianum admirabile perfectè redolent (pingue nimirum & minimè defæcatum) miratur *Cartesius*, ad objectionum finem accedens, nullam eum hactenus rectam illationem in istis objectionibus invenisse (Resp. ad obj. 12.) quod nemini præter Hobbium convenire potest. Verum quid opus est argumentis? habebis V. D. proculdubiò confitentem reum.

Ipse igitur in Objectione quarta hæc habet. *Quid jam dicimus, si fortè Ratiocinatio nihil aliud sit quàm copulatio nominum, — si hoc sit, sicut esse potest, ratiocinatio dependebit à nominibus, nomina ab imaginatione, & imaginatio fortè* sicut sentio, *ab organorum corporeorum motu, & sic Mens nihil aliud erit, præterquam motus*

in

in partibus quibusdam corporis organici?

En! habes apertè animi sententiam Hobbiani, nempe *mentem nihil esse aliud, præter motum in partibus quibusdam corporis organici*; Imò(inquis)nondum est aperta,ita senilem illam vocem,*fortasse*, perpetuò suis immiscet, *Quid dicimus* (inquit) *si fortè* &c. & *Imaginatio fortè, sicut sentio.* Verùm enimverò iniquus es V. D. ista si objicias; illud *si fortè* enim non ad sententiam ejus, sed ad rem ipsam est planè referendum. *Fortè ego sentio* &c. nihili esset & puerilis locutio; imò, *esse hoc potest; fortè verum est, certè sic sentio*; hic certè sensus est verborum. Apertum igitur & manifestum est, mentem nihil aliud esse præter motum &c. ex sententia Hobbiana.

Quare sensum ejus eruimus, videsque illum ex eorum numero esse adversariorum quos longè difficilius est invenire, quàm vincere & prosternere. Quid enim ad ista dicemus? Cùm sit illud manifestum, quod habet *Cartesius*, nempe eodem jure, quo conclusit mentem esse motum, potuisse eum concludere terram esse cælum (seipsum esse avem Minervæ sacram) vel quicquid demùm ipsi placuerit. Quis nisi mente furiatâ foret, hoc modo concluderet? quis nisi furore percitus ejusmodi sententiam (à quâ omnis humana ratio abhorret) effutiret? Imò verò furore correptus est planè, non Musarum aut Apollinis sed Dionysi, hinc est quod magna meditatus & grandia pollicitus, ebrii alicujus instar, dithyrambicam quandam effundit Philosophiam. Ita mihi Horatianum illud in mentem revocat, Ubi grandia exosus,

Dicam insigne, recens adhuc
Indictum ore alio—
Nil parvum aut humili modo

Nil

Nil mortale loquar.

Tandem evaporato hoc ſpiritu, quaſi ſomnolentus exit

—ſequens Deum
Cingentem viridi tempora Pampino.

Non alio certè modo Thomas hic noſter Philoſophiam exorditur (Nobilem ſc. illam Philoſophiam) ab Academiarum totius orbis, Philoſophorumq; quotquot fuerunt unquam contemptu incipit; *Vult ipſe Empuſam exterrere atq; abigere. Confidit omnia* (non aliter quàm Euclidis elementa) *eſſe legitimè demonſtrata, Invidiam augendo ulciſcetur.* Ecce ut

—profeſſus grandia turget.

Verùm ad concluſiones accedens (ubi de rebus maximi momenti agitur) & ad Fabulæ Cataſtrophen, hujuſmodi Colophone rem omnem, aut ipſe claudit aut ſaltem claudere eam debet, *Quid jam dicimus, ſi fortè ſit, ſicut eſſe poteſt, ſi fortè ſicut ego ſentio* &c. ubi nervi eum deficiunt animique, & ſerpit humi timidus procellæ: ubi poſtquam à rebus excelſis atque ſublimibus Jove & Muſis exorſus eſt & mirabilia pollicitus (utpote *diem inferendo*, ut abigatur Empuſa) nos tandem in ſpecus tenebroſos atque obſcænos ducit, &

Dum, Ventum eſt (pudet effari) Plutonis ad Anum
Ut vocitant pleriq;, loci vocat incola Peaks—A
(Hob. Mirab. Pect.)

At vereor V. D. ne contagioſa ſit iſta Hobbii inſania, ita me penè coëgit ut inſaniam. Quin igitur ad ejus ſententiam redeamus. Ait *Mentem humanam nihil aliud eſſe præter motum in partibus quibuſdam*

busdam Corporis organici. Videamus quid inde sequatur. Sequitur nimirum, ut corpus insensile vel ex insensilibus compositum motu locali agitatum, ea omnia perficiat, quæ menti ab ipso ascribuntur. Qualia sunt ista.

τὸ φαίνεσθαι. C.c. 25.	*untes observare.* L.p.33.
Notiones fingere. L. p. 5.	*Ingeniū acquirere.*L.p.35.
Verba intelligere. L. p. 8.	*Conari ut Libidines subjugentur.* L. p. 39.
Artes & Scientias invenire. L. p. 22.	*Venationem vel scrutinium Phantasmatum instituere.* L. p. 9.
Voluptates etiam inorganicas percipere. L. p. 25. H. 78.	*Studere atq; consequentias intelligere.* L. p. 12.
Res per phantasiam transe-	

Certè infinitus essem, si omnia ea loca notare vellem, ubi de Mentis operationibus ipse loquitur: appello communem hominum rationem, me nihil ipsi affinxisse judicabunt, illudque me non temerè enunciâsse, non solùm bruta animantia verùm & ligna & lapides (quorum nihil absque partium motu, aut est certè, aut esse potest) hoc modo fieri intelligentia, hominique nulla in re cedere debere; quinimò ex quovis ligno fieri Mercurium, eumque intelligentem. Neque ipse valebit unquam adversus hanc sententiam adferre aliquid, quod ipsi sibi non repugnet, Nempe si vis omnis sententiæ sit in voce ista *Organica*, assignabit organici intellectionem, nonnisi ut instrumenta sunt; illud autem cujus instrumenta fuerint, Animus dicetur.

Verùm istis omissis, ego paucis ostendam, etiamsi millies ringatur Thomas (vocesque istas ex hominum consuetudine abolere vehemētissimè contendat) mentem humanam *Substantiam* esse, eamque *incorpoream* dicendam, imò illud ex Thomæ ipsius supremis operibus

operibus necessariò consequi & fluere.

Meministi V.D. me Thomæ discursum omnem quo substantias incorporeas veluti Empusam abigere contendit, in superioribus (nempe p. 35.) ad examen redegisse. Quinetiam ex sui ipsius principiis & dogmatis evicisse, aut Deum esse debere substantiam incorpoream, aut esse omnino (quod Deus ipse prohibeat) tollendum. Imó verò ex positione motoris primi, & ex axiomatis Hobbianis, de motuum corporeorum causis, esse eum necessariò & incorporeum & αὐτοκίνητον. Ostendendum nunc est (quod & antehac suscepisse me memini) ex ipsius Thomæ dogmatis mentem humanam non esse motum, sed esse substantiam debere, eamq; incorpoream. Nempe ex Thomæ sententia Corp. cap.11. constat, illud necessariò statuendum esse, *hominem eundem esse, Senem, qui fuerit Juvenis* (hoc inquam statuendum esse) *ne confundantur omnia jura humana*. Et cùm quæsitum est unde fieret ut sit idem; in ea sententia se esse professus est, *eundem esse hominem, propter formam talem, quæ est principium motûs, & fuit in generatione*. Quinetiam illud planè statuit, *infantis & senis non esse idem corpus*.

Ex istis igitur ita disputare licet; homo est idem juvenis & senex; atque à *forma* sua habet, ut sit idem; *forma* hominis illud est quod *mentem* Hobbius & ego appellamus: Deinde *idem* est homo, propter aliquid quod *idem* manet per totum vitæ spatium (Nempe manente identitatis (ut loquūtur pri)ncipio, idem manet individuum Corp. p. 83.) Quare *mens* hominis *eadem* manet per totum saltem vitæ hujus spatium: At *corpus* hominis non est idem infantis atque senis; Multò *minus* idem est *motus* permanens, partium quarumcunque corporis humani. Quare *neq; corpus, neq; motus corporis esse potest mens humana*. Incorporea est igitur

tur, illudque ex principiis Hobbianis, ultimisque eius laboribus necessariò evincitur. At verò *substantiam* eam esse manifestum est, ex ipsa substantiæ notione. Nempe principium est & causa motuum, ex sententia hujus Philosophi, subjectum est ultimum modorum quorundam (qualia sunt ea omnia jam supra recensita, aliaque innumera de quibus nunc non est dicendum) nempe cogitationum omnium. *Substantia est igitur incorporea mens hominis*, illudque ex ipso Thoma legitimè atque accuratè conclusum esse existimamus.

Vellem, ut argumenti elenchum ostendant ii, qui Thomam admirantur; eumque à fœda sui ipsius contradictione vindicent; at magistri curam non habent plurimi, modo Tanti (quantum esse cernis) Philosophi nomine, Deum ipsum, Mentemq; humanam immortalem negantes, se possint defendere.

Ultrò nimirum concedentes audivi, Thomam esse hominem in sententiis inconstantem, sibique millies contradicentem, neque in libellis solummodò diversis ejus, hoc contingere, verùm in iisdem libellis in eâdem sæpe periodo, (adeoque nihili eum esse) attamen dignum eum esse quem admirentur; ideò quia ausus est sententiam ipsis gratissimam palàm efferre: se verò scire quænam (ex diversis effusis) sit animi ejus sententia, eam nimirum ubiq; quam nos turpissimam opinamur. Quare non satis esse Thomam suis ipsius viribus evertere, eiusque contradictiones ostendere, nisi & istas sententias, quas hîc illîc insanus evomit, evertam.

Verùm iniqui sunt isti rerum nostrarum æstimatores, voluisti V.D. ut de Thomæ operibus (qui antiquos recentes, homines privatos, Academias publicas, universim omnes, fastu minimè ferendo sprevit & lacessivit)

vit) quid sentirem efferrem, hic mihi scopus præcipuus, ut sciret nostra præcipuè juventus qualis esset, ut sentiat qui vir fiet. Quanquam illud neque negligendum esse judicarem quod ipsi postulant, neque omnino neglexerim. Quod ad rem præsentem attinet, erit certè aut motu corporis peragendum omne mentis humanæ officium, aut erit mens incorporea statuenda, substantia (inquam) incorporea, illud & omnis ratio fugit atque aversatur, hoc igitur concedendum: Vel si Hobbianorum ratio illud non refugiat, mentem ita explicent, ut in absurditates minimè ferendas non incidant, eorumque ingenium laudabo.

Cernis interim quid Antesignano eorum acciderit. Et nosti me alicubi mentis humanæ naturam incorpoream pluribus ostendisse; Summa est, nullo modo intelligi potest, quomodo corpus hoc vel illo modo agitatum, actu reflexivo rem aliquam percipiat. At verò in homine innumera sunt, quæ non hoc solum habent, sed & vim omnem Imaginationis excedunt, tum in simplici objectorum apprehensione, tum in judicio, tum in discursu, tum in lucta cum carne, aliisque infinitis. Notionem universalem quamcunque, vim omnem Imaginationis, qualem *Thomas* describit, excedere, in hoc opusculo supra ostendimus; ipsa apprehensio substantiæ incorporeæ, nulla vi corporis, sive quiescentis, sive moti perficitur, quod tamen de Deo vel concedere (fremat licèt & maximopere reclamet) necesse habet Thomas ipse, vel suo ipsius judicio, erit Atheismi manifestus. Neque ullius momenti est illud quod hoc loco objiciunt, non nos habere de Deo Ideam aliquam perfectam, verùm in omni inquisitione de Deo nonnisi negando nos procedere: Nam & illud, negare attributum aliquod de Subjecto, quandam subjecti ipsius apprehensionem, ut etiam

etiam Attributi præſupponit. Ego mentem meam ne prolixus ſim, uno (quod aiunt) verbo, explicabo.

In quæſtione de primo motore, illud evincunt ultima Matheſeos principia, & communes notiones, primum eſſe motorem ſtatuendum; qui Accidens eſſe non poſſit: quare ſubſtantiæ alicujus notionem habemus, qui ſit primus motor. Deinde, ex corporum moventium & motorum affectionibus conſideratis eum Incorporeum eſſe concludimus, id eſt negandam eſſe de Deo corporeitatem; quare notionem aliquam ſubſtantiæ habemus, de qua ſit neganda Corporeitas, id eſt, notionem aliquam ſubſtantiæ incorporeæ, atque hoc quicquid eſt notionis, quamcunque fuerit imperfectum, aſſequi nullo modo poteſt Atomus aut Elementum, eorumve combinationes localiter movendo. At verò quamvis de *Apprehenſione* ſimplici res non foret (prout tu eſſe cernis) manifeſta, tamen ut *judicium*, id eſt, *affirmatio* vel *negatio* fiat, carnis, vel ſanguinis, vel vaporis motu, intelligi nullo modo poſſit. Movet (inquit Thomas) objectum aliquod organum ſuum, & fit phantaſma objecti, & illud fit denuò, & excitatur novum phantaſma, id eſt novus motus: verùm præter motus iſtos, eſt quoddam Iudicium, de ipſa phantaſmatum ſimilitudine, vel diſſimilitudine, de convenientia reſpectu tertii alicujus, aut inconvenientia, neque dicere ullo modo poteſt, niſi mentem à corpore diverſam adhibendo, vel unde, vel ubi ſit excitatum hoc judicium.

Quod autem de *Iudicio* dictum eſt, illud *Diſcurſui* multò magis convenit, qui tria ſemper habet judicia, atque ex duobus tertium elicit; nempe intelligi nullo modo poteſt, quomodo Caro motu lo-

cali efficiat, ut admiranda ista & præclara phænomena, in Artibus & Scientiis(vel speculativis, ut loquuntur, vel iis quæ vitæ hominum communi inserviunt) explicentur.

Multo minus (si nihil aliud in homine sit præter motus corporeos) explicare unquam valebunt, aliquid eorum quæ sentiunt ii qui ventri minimè inservientes & libidini, sed cupiditates reprimentes vitamque colentes severiorem, gratissimam olim expectant & fælicissimam immortalitatem.

Scio risurum eum esse ad ipsum Immortalitatis nomen, quare vellendus est atque cogendus ut mentem meam capiat, nempe non hîc assumo nondum evictam animi humani Immortalitatem; verùm ipsum nullo modo ex phantasmatis ab ipso descriptis, eorundem ortu vel progressu, explicare posse contendo (vel alium quemque qui mentem à corpore diversam non agnoverit) phænomena ista quæ sententiam de Animorum immortalitate in hominibus consequuntur. Verùm expedire potiùs existimamus, ut de Quæstione secunda verba faciemus, quæ est *de ipsa Animorum Duratione.*

II. Quæritur hoc loco *an mens humana sit Immortalis.* Ubi duplex etiam est inquisitio instituenda, nempe quæ sit Thomæ sententia, quid sit in rei veritate statuendum; neque tamen horum utrumvis longam aliquam desiderabit orationem post illa priora satis apertè tradita, nempe si *Spiritus* sit mens hominis à corpore diversus, erit *Immortalis*; Si sit substantia incorporea (quod evicisse me autumo) erit naturâ suâ Immortalis. Contrà si corpus sit (ut Atomus) fieri potest, ut sit incorruptibilis & immortalis; si verò motus sit vel modus corporis Organici (complexim sumpti) non solùm immortalis non erit sua natura,

verùm nullâ vi (non ipsâ vi divinâ quantum humana mens capit) fieri potest ut morti supersit, vel ut eadem sopita resuscitetur. Cùm igitur Mentem esse motum statuat, nihilque aliud præter motum partium quarundam organicarum localem, vides quid sit ipsi necessariò statuendum.

At dices immitiùs me illum tractare, dum sententiam ejus ratione atque argumentis eruo; imò ficta hæc omnia esse, quæ in quæstione sive de Animi natura, sive ejusdem duratione, hactenus ipsi tribuimus; nempe Thomam & Christianum esse, & agnoscere Animam Hominis Spiritum esse, & immortalem. Hoc ipsum nempe disertis verbis affirmat (de Hom p. 136.) *Nos* (inquit) *qui sumus Christiani, agnoscimus Angelos esse, & bonos & malos, quinetiam Spiritus esse, & Animam humanã esse Spiritũ, & illos Spiritus esse immortales. Imò* ipso in Leviathane (c. 8. p. 38.) *non credere Spiritus esse, proximum est* (inquit) *Atheismo aperto.*

Et erat ea mens (ut videtur) aliquando Thomæ huic nostro. Nempe animo vegetior aliquantò, Christianus erat, Spiritus agnovit, animam humanam esse Spiritum & immortalem, atque statuisse videtur, Christianum eum non esse qui ista non agnosceret. Verùm enimverò hæret adhuc mihi scrupulus minimè avulsus, non esse eundem hunc Thomam subdubito, qui libellum istum de Homine composuit: Certè *mentem* mutavit, quare non est idem, vegetior aliquantùm & valentior animus ipsius, se nunquam moriturum iudicabat;

(*Nempe ubi robustis adolevit viribus ætas*
Consilium quoq; majus & auctior est animi vis.)

Verùm nunc frigescens aliquantulùm senectute &

annis succumbens se statim animumque ipsum existimat moriturum. At mihi quidem placet vegetioris atque junioris sententia; illamque præferendam senili huic, ipsius (in hâc re) Symmista (Lucretius) docebit.

Namq; ubi jam validis quassatum est viribus ævi
Corpus, & obtusis ceciderunt viribus Artus,
Claudicat ingenium, delirat linguaq;, mensq;,
Omnia deficiunt, atq; uno tempore desunt.

Quare non est, ut succenseat, si juniorem illum Thomam, senescenti huic nostro præferamus.

At non, inquis, jam illud quæritur, quænam sit præferenda, sed quænam sit ipsa Thomæ de Duratione animorum sententia, dicam.

Animam (inquit) *Hominis, esse naturâ immortalem, Error est planè.* (L. c. 44. p. 339.) At inquies hunc esse sensum, errare illos qui existimant animi immortalitatem naturaliter posse ostendi, qua in re nonnullos pios & fideles sibi consentientes habet, tollentes à ratione quod fidei tribuunt: Ratione, inquiunt, hoc non innotescit, quare ad Scripturas fugiendum. *Imò verò inquit animam naturaliter Immortalem esse, ex Scriptura non est manifestum.* (L. p. 240 241.) Dices ferri hoc etiam posse, nempe voces istas *naturaliter immortale*, in Scriptura non occurrere. Verùm quid sequitur ambages? dicat velim non de mortalitate, verùm de morte ipsa, an moriatur animus ex ejus sententia, vel non moriatur. Imò moritur (inquit) totus, & *mortuus manet usq; ad Resurrectionem generalem. —Et vita hominis immortalis (anima autem & vita in Scriptura idem plerumq; significant) in homine, ante Resurrectionem, & diem Judicii, non incipit; causamq; habet non naturam (hominis) specificam,*

sed

sed promissionem. (L. c. 38. p. 240. 241.)

Habes nunc integram ejus sententiam de Animi duratione tum Philosophicam, tum etiam Theologicam; extingui eam scilicet in corporis occubitu, & ante Resurrectionem non reviviscere, nempe ampliationem istam, diem (uti credit) longissimam assecutus, de reliquo non est admodùm sollicitus.

Quænam sit illius de Scriptura ejusque autoritate sententia, erit alibi dicendi locus, sufficiet hoc loco ostendere, repugnare ejus sententiam, tum Scripturæ sacræ, tum etiam rationi. Quod ad primum, Scriptura sacra statuit mentem humanam, tum durare post mortem, tum etiam Corpori in Resurrectione reuniendam; quorum neutrum, sententiam ejus de animi natura ferre potest. Quid opus est verbis?

Motus, suo dissoluto mobili, durare nullo modo potest, quare neque mens poterit Hobbiana, morti corporis superesse.

Motus (nempe idem numero motus, de quo ubique loquimur) non potest cessare, & deinde post aliquod tempus resuscitari, cùm igitur homo dicatur *idem à forma, forma* autem ex mente Hobbii sit *motus localis*, restitui nullo modo post *Psychopannychian*, & resuscitari potest idem homo; Cùm igitur illud datâ operâ contendat asserere, Scripturam, hominum resurrectionem; (eorundem nimirum qui moriantur) nullo modo ostendere valebit unquam, sententiam ejus Scripturæ sensui è diametro non obversari. Ista inquam concedere, ipse necesse habet, absque ullo Scripturæ S. scrutinio: At malè eum habebit (opinor) hoc loco, quod Scripturam in partes (fronte verè Hobbianâ) vocare non erubuerit; quæ mille testimoniis, ipsoq; spiritu earum & genio, cras-

ſos hujuſmodi homunciones obruunt; quidni etenim homuncionem iſtum appellem, ubi cum Prophetis, Apoſtolis, imò Chriſto ipſo inſtituenda eſt comparatio? Ait hic Senex (ſibiipſi olim ſaniori contradicens) Mentem, ejuſmodi aliquid eſſe ut non ſi t à corpore diverſum, ut non ſit ſubſtantia à corpore quod incolimus aliena, ut non ſit corpori ſuperſtes, audetque ad Scripturas provocare. Verùm ipſæ ſacræ S. de corpore atque animo ſive mente, velut oppoſitis & diverſiſſimæ naturæ Subſtantiis, ubique loquuntur. Nempe ſi originem ſpectemus, Corpus humo, Anima (vel mens vel ſpiritus) Deo ipſi originem peculiari modo ex ſenſu S. debet. *Finxit Jehova Deus, hominem de pulvere terræ*; Ecce Corporis originem: *Sufflavitq; in nares ipſius Spiritum vitæ*; En principium vitæ humanæ à Corpore diverſum! Gen. 2. 12. *Redeunte ipſo pulvere in terram; redibit Spiritus ad Deum qui dederat eum*. Eccl. 12. 9. Ecce manifeſtam antitheſin! Eodem modo Author ad Heb. *parentes Carnis à patre Spirituum* contradiſtinguit. Imò Chriſtus ipſe *nolite* (inquit) *illos timere qui Corpus occidunt, animam autem occidere non poſſunt, ſed eum potiùs qui cùm occiderit Corpus, Animam poteſt mittere in Gehennam*, Luc. 12. Quid quæſo, num modum, num motum corporis (corpore ipſo, vel diſſoluto, vel quieſcente) mittet in Gehennam?

Imò verò ſcriptum eſt inquit Chriſtus, *Ego ſum Deus Abrahaam, Iſaac, & Jacob: Deus eſt autem viventium non mortuorum*, utrumque Saducæorum errorem ictu uno configens, qui & reſurrectionem ſimul & ſpiritus negabant (in eo certè Hobbio ſapientiores quod ſententiarum dependentias atque ſequelas intelligebant.)

Nolo prolixus eſſe in re apertiſſima, Chriſtus morituritu-

riturus Spiritum Deo commendat, Stephanus Christo, Paulus cupit dissolvi & esse cum Christo, annon hæc mentem seu Spiritum corpori superstitem evincent? Christus Spiritibus qui sunt in carcere prædicavit. 1 Pet. 3. 19. Quid sibi vult Historia de Divite & Lazaro? Parabola (inquit) est; nunquam evincet: vidi sub Altari animas eorum qui mactati fuerunt, vidi, inquit, clamantes. Apoc. 6. 9. Annon hæc omnia, animarum etiam à morte separatarum durationem aut evincunt aut præsupponunt? certè infinita hujusmodi adferri possent. Promisit Christus latroni fore eum eo ipso die, cum ipso in paradiso, ne quis ad resurrectionem olim futuram ampliationem meditetur. Imò Diabolus Sauli, cras, inquit, mecum eris, quod plus habet quàm morieris, vel εἰς ᾅδου descendes. Novi quæ regerant, futilia ea omnia. Quare ad argumentum redeamus.

Manifestum est S. Scripturas Animum sive mentem hominis à corpore ejusdem diversum (ita diversum ut ab eo separatim existere possit) statuere, inquam manifestum est Scripturam, hanc mentem Spiritualem, semper esse prædicare; substantiam autem esse à corporè minimè dependentem, supponere. Quare Thomas Scripturæ sacræ manifestò contradicit, asserendo Animum esse corporis motum, eiq; minimè superesse posse.

Scio hæc omnia ex Scripturis hausta à Discipulis ejus rideri, qui Scripturas ipsas contemnunt, verùm meminerint non jam quæri de Scripturarum Autoritate, sed earundem sententia, eosque stupidos esse & impudentes, si magistro ad Scripturas provocante, Scripturam loquentem audire noluerint.

Ego interim toto quod aiunt cælo ab hoc homine dissentio, aio nempe animas hominum *naturaliter im-*

mortales esse, illudque non ex Scriptura sola, verùm ex ratione severiore, clarum esse, omnique viro Philosopho concedendum; illudque brevissimâ hâc ratiocinatione concludo. Substantia *incorporea* est *indivisibilis*, adeoque *indissolubilis*, adeoque *corruptioni non obnoxia*, & consequenter *immortalis*. *Mens* autem hominis *ejusmodi* est *Substantia*, *Substantia* quia *permanens*, *incorporea* qui istiusmodi operationes exercet innumeras, quas motus localis vel Atomorum vel Corporum ex Atomis aut elementis compositorum, nullo modo perficere potest; *Est igitur anima humana naturaliter immortalis*; illudque ab hominibus naturali utentibus ratione, concedendum.

Quid interim ex adverso Hobbiani? Anima (inquiunt) quæ sit immortalis & separabilis nulla est; quare? quia motus localis est inseparabilis à corpore, neque potest per se subsistere, Anima autem humana motus est, motus localis. Quid? quæso! motusne est partium localis? ergo *non manet*, vel ad duo momenta, *Idem homo* (neq; enim forma est eadem) *& jura omnia humana tolluntur*; Suis & ipse viribus ruit Leviathan. At, inquit, licet motus idem non maneat, similis manet tamen, quare homo priori similis evadet (imò neq; similis per omnia, sed nolo importunus esse) quid tum? tum, moto corpore, omnes operationes humanæ consequuntur; satis est! Cernis quâ ratione omnia possint fieri intelligentia non ego Philosophum hunc, Truncum appellabo, Verùm illud sentio, fieri hoc modo posse, ut Truncus evadat Philosophus, imò Deus.

Olim truncus erat ficulnus, inutile lignum
Maluit esse Deum Thomas, Deus indeq; factus.

Sed

Sed de his ſatis, alia nos manent, quare tranſeundum eſt illicò ad doctrinæ Civilis Hobbianæ fundamenta.

SECTIO. V.

De Cive Hobbiano.

Cap. I.

De Homine, ut eſt in ſtatu Naturæ, ex Hobbii ſententia. De Præ-Adamitis *nonnulla. De Lege item Naturæ, ſeu regulis Boni & Mali.*

PRæclarè Thomas Hobbius (V. D.) Philoſophus Malmesburienſis, atque ſapienter, illud ſapientis, alicujus ex ſeptem Græcis, præceptum, laudando evehit(L. p.9.)ſc.*Reſpice Finem*: Quoniam in omni negotio ſuſcepto, niſi ſcopus animo, ſæpiùs agentis, obverſetur, aut impoſſibile erit, aut omnino difficile ab erroribus cavere. Quare patiaris(obſecro) frui me ſententiæ tam ſapientis beneficio, reſpice(quæſo) V. D. ſcopum ipſum & Titulum hujus Epiſtolium, neque illud requiras, ut in Leviathanis aut libelli de Cive Corpus integrum eorumque ſphalmata univerſa inquiram. Nempe eſt ipſe Leviathan grandis(ut nôſti) ſatis, neque pellibus exiguis continetur, neq; vero otium mihi eſt, aut animus minutiora proſequi, ſatis erit in fundamenta ipſius inquirere, quæ ſi luxata fuerint & fluentia, non eſt ut ædificia magnopere curemus: hoc nempe jampridem initio ſuſcepimus, ut de Civilis diſciplinæ fundamentis(Hobbianis)diceremus; contraham autem orationem, ſpatiiſq; modicis concludam

cludam eam, non solùm eâ ratione, ne tædio tibi sit aliisque, verùm etiam quia in ejusmodi res incidimus, ubi neque experimentum, neque demonstratio locus habet, quod mihi (in rebus aut Mathematicis [uti nosti] aut naturalibus plurimùm versanti) ingratum esse non diffiteor, nempe in istis siqua contingat dissensio (quod ex ingenii alicujus perturbati inadvertentia aut temeritate solummodo evenit) sopitur ea statim ratione eousque valente, ut communi saniorum hominum suffragio, pertinax licèt error explodatur; hoc nempe modo explosus nunc est Autoris hujus Tetragonismus aliaque ἀγεώμετρα, neque metus est, ut aliquando molestias eruditis hominibus exhibeant; verùm in iis quæ ex arbitrio pendent, sive Humano sive Divino, qualia sunt plerumque Politiæ atque Religionis negotia, oriuntur sæpenumero quæstiones nullis rationis aut judicii humani viribus solubiles, verùm ejusmodi ut æternas sustinere possint disputationes atque lites, cùm nullum habeant (vel sensûs vel κοινῶν ἐννοιῶν) criterion quo possit veritas quæsiti evidenter innotescere.

Quare miratus sum antehac Thomam hunc nostrum in Præfatione ad Lectores libello de Cive præmissa, ista olim scribentem, *dabam* (inquit) *operam Philosophiæ, animi causâ, ejusq; in omni genere elementa prima congerebam, & in tres Sectiones digesta conscribebam, ita ut in prima de Corpore, in secunda de Homine, in tertia de Civitate Civiumq; officiis ageretur.* Ubi post aliqua præmissa illud suscipit, *rem unicam in libello de Cive* (ubi de Politia agitur, & de Religione Christiana) *non demonstratam, sed probabiliter positam esse.* Mirabar (inquam) hominis sive ingenium sive felicitatem, cui datum est rem difficillimam præstare, nempe disciplinæ civilis atque Religionis Christianæ elementa

ta

ta (quasi Geometricè) demonstrare. Verùm conspectis Sectione primâ & secundâ, ipsoque demum Leviathane qui omnes aliorum absurditates comprehẽdit, mirari prorsus desii; sensi nimirum me voce Demonstrationis ludificatum fuisse, eumque (quod minimè sperabam) paralogismos minimè ferendos & petitiones principiorum absurdissimas demonstrationum nomine præclaro, insignire solere; illudque tandem compertum habui, non alio modo elementa civilia quam fuerant ea de Corpore atque de Homine (in quibus hactenus versati sumus) demonstrata.

Atque hoc quidem mihi nunc manet ut ostendam. Quare nolo te præfatione aliquâ ampliore detinere.

Duo sunt planè fundamenta quibus omnis ejus disciplina civilis innititur,

Quorum { Alterum est, esse vel fuisse quendàm hominum *statum*, quem vocat *Naturalem*, ubi sine lege aliqua soluti omnino vagabantur. Alterum est, pactis eos in societatem & Regnum coiisse, Regnum sive imperium absolutum, quod nullam iis omninò relinquit libertatem. }

Hæc (inquam) ea sunt principia iique Cardines quibus vertuntur omnia quæ de rebus Civilibus habet hic Autor. Ista nimirum libello de Cive, atque Leviathanis (quâ parte Politicas res tractat) velut ultima fundamenta substernuntur; atque hæc si forsan paucissimis evertero, non est ut hac in re fidem me fefellisse (etiamsi ab aliis abstinuero) existimes.

Ponendus est tibi ante oculos hoc Capite status naturæ (quem vocat) ejusque symptomata ad examen Philosophicum redigenda. Nempe summa doctrinæ ejus Civilis hæc est, omnia naturaliter esse licita, deinde

de post societatem initam, ea eaque sola esse licita aut bona, quæ Magistratus jusserit.

Sententia prima hæc habet, Homines naturâ liberrimos esse, omnia esse naturâ suâ ἀδιάφορα, Boni Malique regulas, naturales atque æternas nullas esse, verùm eorum rationes ex Magistratûs instituto, primò atque originaliter profluere; atque mihi primo omnium illud incumbit ostendere, hanc esse hujus hominis sententiam, deinde ea quæ in contrarium dicenda habeo nonnulla proferre.

Neque verò diu morandum est in sententiæ Hobbianæ explicatione, illud ipsum libelli de Cive initium in fronte gerit, illud Leviathan integer ubique profitetur, *Homines naturâ æquales esse* (& fuisse) Quin *jure naturali, omnia esse omnium, omnia naturaliter licere*; atque demùm *societatis Civilis initium esse à mutuo metu*. Quoniam autem existimare potes eum hæc ita aut explicâsse alicubi aut explicare potuisse, ut sententiam à nobis ipsi adscriptam non inferant, erit ad Leviathanem ipsum, ubi ista uberiùs tractantur, provocandum.

Ubi vel de re ipsâ in universali (ut loquuntur) loquentem audire potes, vel de speciebus boni & mali speciatim. Nos ex infinitis quibus scatet Leviathan, pauca in exemplum trahemus. L. Cap. 13. Quod est de Naturali hominum conditione; *statuit conditionem hominis naturalem esse statum Belli, singulorum in singulos.* (p. 62.) *Atq; homines in hac conditione à natura Actualiter positos esse*, (p. 63.) *cujus positionis consectarium est* (inquit) *Nihil esse posse injustum, Notiones recti & obliqui, Justi & Injusti locum ibi non habere.*

Assertionemque istam hoc modo demonstrare nititur.

Ubi nulla potestas communis, ibi lex nulla, ubi lex nulla, nihil injustum. Vis (inquit) *& dolus, sunt in Bello virtutes duæ Cardinales. Hinc etiam sequitur* (inquit) *nihil esse Meum aut Tuum.*

Cernis ex sententia Hobbiana, hominem à natura actualiter positum in ea conditione esse, ut legem nullam habeat, (nempe legem naturalem) ut regulas boni & mali nullas habeat ante constitutam Rem-publicam. Hoc nempe illud est quod sæpissimè in Lev. occurrit, *ubi nulla Res-publica, nihil injustum* (ut p. 72.) Ubi verò justum nihil, aut injustum, ibi bonum nihil esse, aut malum, sumere cuivis licet, manente versiculo isto ἐν δὲ δικαιοσύνῃ συλλήβδην πᾶσ' ἀρετή 'στι. Sed cavendum est, ne quid temerè in hac re concludamus: Solebant hactenus omnes (quatenus ego scio) mortales, justum & bonum veluti terminos reciprocos intelligere, verùm ipsi aliter visum esse; comperies, nempe sejungendum esse justum à bono, injustum à malo, nempe p. Leviathanis 152. Ast ego introductam ab ipso distinctionem istam video, ut nebulam sententiæ infami offundat, atque ut contradictiones impleat, sine quibus vivere non posse videtur. Interim ne forsan istum in cuniculum se recipiat, verbisque nos eludat, uti facit, ubi *legem nullam posse esse injustam asserit, malam posse.* (uti L. p. 182. 185. contra communem hominum sensum vocumque usum receptissimum) de bono ipso & malo dicentem audiamus.

Nihil (inquit) *absolutè bonum est aut malum, neq; est regula ulla communis,* Boni *aut* Mali, *à natura objectorum petenda, verùm à persona ubi Res-publica non est;* vel in Re-publica à Magistratu. L. Cap. 6. pag. 24.

Cui etiam concinit quod habet (p. 80. Leviathan.)

In

In statu naturæ, Appetitus (inquit) *est mensura Boni & Mali.*

Tu forsan existimas me vi quâdam ista extorquere, neque eum (inter Christianos enutritum) tam crassum aut absurdum esse posse. Quis honestâ familiâ institutus & educatus ingenuè, non ipsâ turpitudine, etiamsi eum læsura non sit, offenditur? quis animo æquo videt eum quem impurè & flagitiosè putet vivere? inquit Cicero Ethnicus ex fæce Romuli. Quid Thomas qui aliquando fuit (uti videtur) Christianus? Nempe duo sunt capita quasi generalia, ad quæ virtutes omnes (non ipsa exclusa religione) referuntur *Justitia* sc. & *Temperantia*, quarum illius in fæderibus & promissis servandis magna pars constat, hæc in sensualitate, ut loquuntur, domanda, ut plurimùm versatur. Quin igitur accipe de rebus istis Thomæ judicium, *vox hæc, sensualis* (inquit) *uti condemnatur, locum non habet antequam leges fuerint.* L. p. 25.

Fædera autem irrita esse, in statu naturæ, statuit. L. p. 68. *imò stultum eum esse, & adversus legem naturæ peccare, qui promissis staret cæteris fidem fallentibus.* L. 79.

Habes itaq; satis (heu nimiùm) explicatam Thomæ sententiã de statu naturæ. Neq; confundere judicium illa debent quæ de lege naturæ, de *foro interno*, & *externo* habet alicubi, de *Conscientia* item, reliquisque ejusmodi *vocabulis*. Nempe facillimum mihi foret (illudque fide loquor bonâ) ingentem contradictionum numerum hoc modo in Leviathane ostendere, verùm non tam ad phrases quasdam, atque sententiolas attendendum esse judico, quam ad operis fundamenta & compagem; illud ut cernis disertissimè asserit, homines eo in statu positos (*actualiter*) fuisse, ut legem vel regulam boni aut mali (ante constitutam

Rem-

Rem-publicam) nullam haberent; postea, de lege naturæ loquēs, nihil aliud ut plurimùm intelligit, præter dictamen rationis quo unusquisque ut seipsum ab injuria defendat movetur: aliquando autem legem naturalem & civilem eandem esse statuit, nempe se mutuò eas continere & coextendi. (ut L. p. 138.)

Hoc (inquam) fundamentum est primum Philosophiæ Civilis Hobbianæ. Quare si nulla fuerit ejusmodi hominis natura, si nusquam fuerit eo in statu constitutus, quem sibi fingit hic autor, cætera vides sponte suâ ruitura. Quare duæ res manent ostendendæ, quarum 1a. est non fuisse eum statum hominum naturalem. 2a. homines absque legibus boni & mali fuisse nunquam, quin esse quasdam *boni* & *mali* regulas, quæ *naturales*, jure merito, dici possint.

Neq; verò opus est ut in priore sententia tempus insumam, Ecce habemus Thomam ipsum fatentem L. p. 63. *Se credere nusquam ita se rem generaliter habuisse, ut homines absque imperio in statu belli, ut bruta solent animantia, vagarentur.* Quare manifestâ contradictione tenetur, dum homines statu in illo à natura (*actualiter*) positos affirmat; certè quod nunquam *generale* fuit, neque *naturale* (quoad speciem rerum aliquam) est dicendum.

Verùm quid moror? contrariam planè Hobbianæ sententiam veram esse, non solum unicuique nostrûm (non solum cuivis Christiano) verùm & Hobbio ipsi est concedendum. Nempe si ab uno homine originem traxerit universa Gens humana, ab uno inquam parente (Adamo) qui imperium (fatente Hobbio L. 178.) in suos omnes, qui boni malique legem, habuit; nullus erit certè locus ejusmodi conditioni (naturali) ubi singulorum in singula jus esset, & omnia omnibus licerent.

Hanc

Hanc autem hominum originem agnoſcere, & pro fundamento ſumere, debuit ipſe Thomas, doctrinam non ſolummodò Civilem, verùm eam ad normam Religionis Chriſtianæ componere aut inſtituens, aut præ ſe ferens.

Summa argumenti hæc eſt, nemo doctrinam inſtituens, Chriſtiano dogmati conſentientem, ſtatuere debet conditionem hominum naturalem, qualem Scriptura ſacra non agnoſcit, vel potiùs conditioni iſti contrariam, quam deſcribit Scriptura & pro fundamento ſuo ſupponit. Talis autem eſt conditio iſta naturalis, quam pro fundamento Politiæ ſumit Hobbius, quare &c.

Novi parvi eum habiturum eſſe diſputationem omnem authoritati Scripturæ S. innitantem, at illud immodeſtè, annon hic ipſe eſt *Contentus eâ doctrinâ circa mundi originem, quam ſuaſerint Scripturæ ſacræ, & quæ illas confirmat, miraculorum fama & mos patrius, & legum reverentia debita*; (Corp. p. 238.) Quare de hâc re breviſſimè dicetur, & ratione Philoſophicâ breviſſimè evincam, eſſe credendum.

Aio 1. Scripturas aſſerere, ab uno Parente totum genus hominum originem traxiſſe; atque hoc ex ſerie ipſarum univerſa, ita apertum eſt, ut nemo me ſanum exiſtimaret, de iſtis verba facientem, niſi prodiiſſet nuper (ſub PRÆADAMITÆ titulo) Liber, cui ſcopus eſt omnis ut iſtam ſententiam evertat; imò ab argumentis abſtinebo brevitati ſtudens, libelli iſtius principium & fundamentum, Hobbii bonâ cum veniâ, examinabo, ad ipſum ſat citò rediturus.

Scopus libri iſtius eſt ut evincat ex ſententia Scripturæ non omnes Homines ab Adamo originem traxiſſe, quin fuiſſe homines (forſan infinitos) Adamo priores: Fundamentum παράδοξον hoc ſumitur (unicum

quod

quod alicujus vel minimi ſit momenti)peccatum nempe in mundo fuiſſe ante Adamum, Vin tu V. D. integrum argumentum? En accipe.

Lex (inquit) *data eſt Adamo.*
Verùm peccatum legem anteceſſit,
Peccatum itaque Adamum anteceſſit.
Quare Homines Adamum anteceſſerunt.

Nôſti locum Apoſtoli, unde argumentum ſumitur; nempe ad Rom. 5. 12. 13. 14. præcipuè ex verſ. 13. Nôſti (me certè meliùs) Theologos ut plurimùm in eo eſſe, ut legem illam, de quâ loquitur Apoſtolus, fuiſſe legem Moſi datam aſſerant adeoque propoſitionem primam eos negare. Verùm ego legem Adamo datam fuiſſe libentiſſimè agnoſco, legem naturæ nempe cordi ejus (ut cum Apoſtolo loquamur) inſculptam.

At nunquam eum evicturum exiſtimo, peccatum aliquando, legem Adamo datam, præceſſiſſe: videamus quomodo argumentum ad hanc rem inſtituat.

Quod (inquit) in mundo fuit *uſq; ad* legem, illud legem anteceſſit.

Sed peccatum fuit in mundo *uſq; ad* legem. Anteceſſit eam igitur.

Scilicet omnis iſte liber in hoc tandem reſolvitur argumentum. Quanta quantillis innituntur? quis crederet puſillum illud *uſq; ad* monſtrum tam immane in ſe geſſiſſe?

Quare ad fontem potiùs recurramus illicò, dulcius ex ipſo fonte — ἄχρι νόμου (inquit Apoſtolus ad Rom. v. 13.) ἁμαρτία ἦν ἐν τῷ κόσμῳ. Dicimus Apoſtoli ſcopum ad Rom. eſſe, ut oſtendat neminem lege juſtificari, quinimò peccatum legem ſemper eſſe comitatum;

tatum; (ita ut sensus verborum hic sit, *quamdiu Lex fuit, erat etiam peccatum*; nempe statim à data lege lapsus est Adamus.) Ideoque non benè verti, *usq; ad legem*, quin potiùs vertendum fuisse, *durante lege*, vel *quamdiu lex fuit, vel ab usq; lege*, isto τῷ ἄχρι, concomitantiam quandam, non autem præcessionem indicante.

Cernis in unius vocabuli (τῦ ἄχρι) interpretatione controversiam esse sitam; & si illud ἄχρι, *quamdiu* significet, atque ita hoc loco reddatur, evanescere statim in auras libri etiam istius fundamentum. Quare ad Lexica statim recurrendum, ibique invenies illud τὸ ἄχρι, non solùm *usq; ad*, verùm etiam *Tantisper, Dum, Quamdiu* significare, eandemque planè vim habere cum μέχρι, quæ vox sæpiùs hoc sensu redditur, ut μέχρι ζωῆς *quoad quis vivet*, multa, inquam, ejusmodi exempla ex antiquis autoribus proferri, à *Stephano, Budæo*, aliisque plurimis, si tibi sit otium, invenies.

Sensus itaque loci istius apertus hic erit, *durante lege*, vel *ex quo lex fuit, peccatum fuisse in mundo*; neq; ex verbis istis Apostoli, locus erit PRÆADAMITIS: Hoc (inquam) verum erit, etiamsi Autori huic largiamur, quod omni vi contendit, nempe locutum Apostolum de lege Adamo datâ, quod tamen non esse necessarium, alii ostendunt: quare lubrico omnino & falso fundamento nititur iste liber integer: quod hîc obiter ostendere visum est.

Cùm autem verba ista Apostoli pro fundamento sumpserit *Præ-Adamitarum* Autor, cui alia ejusdem argumenta omnia, nonnisi levissimâ rationis specie suffragentur, possintque illa omnia eâ facilitate tolli, ut institutâ aliquâ oratione (meâ quidem sententiâ) indigere minimè videantur. Ad Thomam redeo,

deo, existimans apertum esse, statum hominum naturalem ab ipso fictum, (quem etiam fictum Naturæ statum Cicero appellat) Scripturæ sacræ (nempe Geneseos historiæ) contradicere.

Atque hæc quidem cùm Thomæ ipsi satis esse possint, erunt fortasse ex Discipulis ejus aliqui, qui talem mundi originem, omniumque hominum ab uno Parente ortum, ratione manifestâ demonstrari à nobis efflagitent, importuni nimirum homunciones, atq; insulsi, nescientes plerumque quid sit ipsa demonstratio, aut qualia sint ea quæ ejusmodi probationes admittant (nempe necessaria solummodò atque universalia, non autem ea quæ ex arbitrio dependent, sive humano sive divino.) Et tamen licet demonstrari hoc minimè posse judicem, ejusmodi tamen sententiam eam esse existimo, quæ contrariâ vel diversâ quâcunque sit longè probabilior.

Nempe aut ab uno Parente orti sunt homines, aut à pluribus, aut ortum nullum habuerunt; si ortum nullum homines habuerint, verùm æternæ generationes atque infinitæ, unumquemque nostrum præcesserint, concedendum erit actu infinitum numerum fuisse: id quod principia mathematica, nempe axiomata evertit, uti & ipse alicubi ostendit atq; Hobbium ipsum confitentem, non ita pridem introduxi. Quare relinquitur Homines ortum habuisse aliquando, ideoque vel ab uno aliquo, vel à pluribus ortum habuisse.

Et si à pluribus ortum habuerint, fuerunt isti familiarum primi parentes, vel à Terrâ ipsâ sponte producti (αὐτόχθονες) vel à mundi ipsius conditore facti (vel eo modo quem S. literæ describunt, vel alio aliquo quem possit aliquis referre & explicare) ut Terra corpus iners, atque insensile, vi suâ, absque mentis ope, homi-

hominem produceret, ratione utentem, mente præditũ, (Thomâ licet reclamante) nemo (opinor) sanus dixerit. (Memini de Arcadibus me legisse, qui se αὐτόχθονας jactabant, verùm & idem Arcadicum pecus, se Lunam ipsam præcessisse prædicabant.)

Quare eò deducta res est, ut à mundi conditore factum esse hominem, ratio ipsa agnoscat; eritque illud ab adversariis ostendendum, Deum plures diversarum familiarum parentes aut condidisse, aut condere debuisse, cùm tamen unum sufficere ad finem & scopum ejus assequendum, sit manifestum. Atque hic quidem fatendum mihi est, potuisse Deum plures condidisse, adeoque ratione non posse demonstrari; hoc eum non fecisse, & tamen si rationi nudæ (seclusâ Scripturarum autoritate) res ista relinquatur, multa esse quæ suadeant, ab uno potiùs reliquos omnes profluxisse, (veluti frustra per plura fieri quod paucioribus fieri potuisset, atque ejusmodi alia) adeóq; hanc ipsam hominum originem & propagationem nullâ ratione saltem quæ valida sit aut consentanea, oppugnari posse.

Imò verò, sive mundus æternus fuerit, sive non æternus, sive parentem unum homines habuerint, sive plures, ejusmodi conditioni qualem fingit Hobbius (ubi omnia fuerint omnium, ubi bellum illud plusquam Civile exarserit, *jusq; datum sceleri* fuerit, ubi regulæ Boni Malive nullæ fuerint) nullus locus reperietur unquam.

Dicimus ab uno parente, ut fonte profluentes homines, nunquam in tali naturæ statu collocatos fuisse; neque boni malique regulas & judicia omnia, à constitutionibus humanis petita, verùm axiomata quædam (quæ συντηρήσεως principia vocant) habere eos quæ ab ipsa natura hausisse non immeritò dici

dici possit. De qua re mihi est deinceps brevissimè agendum.

Atque est ea res quidem difficilis ut explicetur, nempe quâ ratione lex aliqua naturalis dici possit; quanquam nihil frequentius istis vocabulis occurrat. Apostolus hanc legem cordibus inscribi ait, neque ab eo dicendi genere abstinuit Hobbius. *Lex naturæ* (inquit) *id est, præcepta rationis naturalis, cordibus inscripta. L.* 282. Verum ipsi non sine multiplici contradictione solenne est ejusmodi sententias sæpenumerò proferre, quæ nullum admittere queant sensum accuratum, atque philosophicum. Quænam erunt præcepta *rationis naturalis*, ubi *ratio* ipsa *non naturalis*, sed *acquisita* supponitur? quodnam est illud cordi inscribi? num cordis parenchymati? non inquiet; cordi, id est, menti; sunt igitur præcepta quædam inscripta motui Organorum. Certè innumera hujusmodi occurrunt apud ipsum de lege naturæ loquentem; quare non illud mihi vitio vertes, si sensum positionis nostræ philosophicum (non multis) tibi ante oculos posuero, eumque paulò altius diduxero.

Sententia nimirum hæc est, esse quasdam sententias seu quædam judicia de Bono & Malo, honesto & inhonesto, ipsi rationi humanæ, ejusque naturæ, adeò conformes, ut nemo sanus existens & ratione utens, in ea non incidisse potest, vel ut ea possit rejicere.

Nôsti rem esse profundæ speculationis, quæ universam ferè naturæ humanæ explicationem veluti præstratam requireret, ut pro dignitate tractetur, verùm illud ἐν παρόδῳ non expectas V. D. sufficiat ex elementis rem quovis modo deducere, mentemque ita exponere, ut ab omnibus intelligatur, quod istis veluti Aphorismis facturi sumus. Ab intellectualibus inci-

pientes ad Moralia progrediemur.

1. Dicimus igitur Primò, esse quasdam veritates naturâ manifestas, quæ sunt intellectûs humani objectum. Nempe facultatem habemus omnes discernendi Verum à Falso: atque sunt quædam sententiæ (quædam Affirmationes & Negationes) in quibus Ratio atque mens humana penitùs absque dubitatione acquiescit. Ejusmodi Veritates sunt quæ appellantur κοίναι ἔννοιαι (principia Mathematicorum & Metaphysicorum) veluti Totum est majus suâ parte. Impossibile est idem simul esse & non esse, neque verò Pyrrhonii sive Sceptici in istis principiis diversam ab aliis sententiam habuerunt, etiamsi ex præpostero mentis judicio existimaverint se ex majore probabilitatis specie, non autem ex aliqua necessitate naturæ in istas sententias incidisse. Esto igitur hæc prima suppositio.

2. Dico secundò quod ex virtutibus iis, quæ sunt in se & naturâ suâ (τῇ φύσει) certæ & manifestæ, sunt tamen καθ' ἡμᾶς aliæ aliis evidentiores, adeò ut illæ respectu cognitionis humanæ *priores*, hæ *posteriores*, non immeritò dici possint. Nempe sunt præmissæ conclusionibus priores & faciliùs cognitæ. Ita nimirum Petitiones atque Axiomata Euclidis unusquisque & intelligit statim proposita, & concedit, qui tamen Theoremata posteriora, ipsaque ultima ejus elementa, aut non omninò unquam, aut non absque difficultate aliqua intellexerit. Quia nimirum termini istorum Axiomatum sunt sibi immediati atque reciproci; & sunt Axiomata ipsa sententiæ quædam simplices. At Theoremata ista multo discursu, longâ consequentiarum serie & plurium Axiomatum permixtâ applicatione deducuntur, & Problematum constructio ex Axiomatum, Petitionum, Theorematum variâ tractatione

tione innotescit. Et quamvis ex istis sive Theorematis sive Problematis ad ipsa principia fiat discursus Analyticè, non minùs quam ex principiis incipiendo ad ipsa Syntheticè provehimur, tamen simpliciora illa quia sunt & magis obvia, rationi omnium hominum consentaneum invenitur, ut ista *Priora*, hæc *Posteriora* judicentur, ut ista sint horum principia habenda.

3. Tertiò dicimus, esse quarundam propositionum scientiam *Naturalem* dicendam. Quæ quidem propositio, quia lumen maximum est nostræ sententiæ allatura, de illâ igitur paulò distinctiùs erit agendum. Nempe cùm plures sint modi quibus sententiæ alicujus cognitio, *naturalis* & dici possit & consuevit, ex istis tres istos præcipuos seligemus ut de iis dicatur. 1. Dici potest cognitio naturalis quasi fuerit à naturâ imprimente menti humanæ congenita & connaturalis, atque hoc modo principia tum *Intelligentiæ*, tum Synteresеos naturaliter esse cognita plurimi tum Scholasticorum tum etiam Philosophorum asseruerunt. Verùm ingenuè fateor me συγγένειαν istam nondum intelligendo assequi potuisse, atque argumentum Platonis in Menone pro reminiscentia inferenda minimè valere statim ostendemus.

Secundò dici possit Cognitio naturalis quoniam ad illam consequendam valet ipsa ratio naturalis, si sibi ipsi non defuerit. Atque hâc ratione omnis scientia quæ propriè sic dicitur (utpote ex demonstratione orta) omnesque artes, Verbo, omnium eorum Cognitio quorum habemus aliquando claram, evidentem, à principiis ortam manifestis, intellectionem, *Naturalis* est.

Tertiò dici possit Cognitio *Naturalis*, à natura, sive causarum omnium complexione quasi suggerente, & quodammodo (quasi stimulando) adigente, ad

rei alicujus perceptionem, atque ad judicium aliquod faciendum. Verba sunt forsan duriora, mentem meam aperiam. Est ista hominis à natura facta constitutio (nempe post tot præmissa quibus Hobbii contrariam evertimus sententiam, illud sumere me nunc posse spero) ut Animam habeat Corpori conjunctam, inter corpora, motus atque affectiones corporeas, perpetuò versantem, adeò ut ab ipsa existentiæ suæ origine, & aliquandiu forsan ante Nativitatem, multò magis ante tempus loquelæ atque discursûs Artificialis, necessarium planè sit ut extensi alicujus notionem atque perceptionem habeat, atque adeò etiam Majoris & Minoris extensionis, quinetiam ut perceptionem habeat motûs grati & molesti, seu *Boni atq; Mali naturalis*.

Atque harum rerum notiones non magis anima potest effugere, quam possit causarum illam actionem eludere, quarum operatione in hanc naturæ conditionem productus est. Atque horum quidem perceptio prima est (quantitatis & motus cum eorundem affectionibus) suntque ut diximus, nobis statim ab ipsa origine, formata quædam judicia, quæ verbis enunciata, principia Mathematicorum exprimunt. Adeò ut mirum non sit, puerum in Menone, Socrati ritè interroganti, atque terminos sententiarum explicanti verum respondisse, neque valet (ut cernis V.D.) istud argumentum ut præexistentiam Animorum aut Reminiscentiam inferat Platonicam.

Dici igitur jure optimo potest ejusmodi cognitio *Naturalis*. Quoniam in hac Naturæ constitutione, fieri non potest ut non eveniat; corporibus quibusdam cutem moventibus, cute cerebrum, cerebro animi

nimi perceptionem excitante, & sensum modo suo faciente, atque adeò tandem judicia de extenso & motu, de grato atque ingrato eliciente.

4. His ita præmissis atque explicatis. Dicimus Quartò esse non solùm propositionum quarundam, quas speculativas appellamus, cognitionem naturalem, verùm & principia quædam practica dicenda esse naturalia; nempe naturalia planè, modo jam suprà explicato, sunt judicia jucundi & molesti: Naturalis est ortus passionum animi, quæ omnes resolvuntur, in Mali fugam, & Boni prosecutionem vel desiderium. Sunt hi fines à natura ipsa nobis præscripti, quorum in finium accuratâ disquisitione & dijudicatione, & in mediorum aptorum designatione, omnis humana ratio occupatur. Sentis V. D. quid velim per stimulum impetum naturæ, nimirum illum, quo in cognitionem usûs Organorum provehimur, & facultatum. Scilicet ab infantia manuum pedumque usum paulatim discimus, ut ipsi (quantum fieri potest) nobis ipsis ad finem propositum aliquem assequendum, inserviamus. Eodem modo stimulante natura linguæ musculos & Thoracis pro arbitrio movere discimus, unde balbutire primùm & post crebra incassum facta tentamina, loqui incipimus, ut ubi nos ipsi deficimus, aliorum saltem ope atque adjumento, finem (itidem) desideratum assequamur. Naturalia itaque dicenda erunt ista judicia, *Bonum esse appetendum*, *Malum esse fugiendum* (nempe naturale) atque ad istos fines media ubique aptissima atque paratissima esse amplectenda.

5. Istis ita explicatis atque intellectis eodem jure

ure ſequetur naturale eſſe judicium de Beneficio accepto, adeoque de ipſa obligatione morali quam dicimus, quoniam eſt inevitabile cuivis judicium de officio quod beneficii notionem ipſam comitatur; (quod eſt etiam de ſubjectione deſpoticâ intelligendum)Nimirum cum maximo conſervationis atque voluptatis deſiderio flagrãtes, attamen omnibus ferè deſtituti ad hanc rem neceſſariis, à natura in lucem trudamur, cum ope atque auxilio aliorum, diutiùs ſuſtentemur, cùm in aliorum poteſtate eouſque ſimus, ut poſſint nos ſine ullo periculo deſtituere, & negligere, in tali,inquam, circumſtantiarum omnium(quas omnes non eſt referendi locus) Syzygia; ab ipſa natura ejuſve conditore conſtituti, effugere nullo modo poſſumus beneficii atque officii meriti & demeriti, i. e. boni & mali apprehenſionem atque judicia de iiſdem, quæ quidem judicia eâ ratione quod inevitabilia ſunt, in ea conditione quâ ſumus à natura conſtituti, *Naturalia* eſſe dicimus, & *leges naturæ* quarum à natura ipſa deductionem nunc aliquo modo oſtendimus.

Non mihi animus eſt in legum ſingularum quarumvis deductionem deſcendere, propoſitum eſt oſtendere quaſdam eſſe à natura præſcriptas ſententias de Bono & Malo, & quâ ratione (philoſophicè loquendo) *naturales* ejuſmodi ſententiæ dici poſſint, neque tamen fruſtra beneficiis atque officiis naturæ momenta æſtimamus, cum hâc ipſâ in re eluceſcat adeò Virtutis & Vitii notio eaque ab ipſa natura, non autem à legibus humanis exoriens, ut cùm nulla ferè gens actionem aliquam in ingratos Forenſem admittat, nihil ſit tamen ſanis omnibus ipsâ turpius ingratitudine, magiſve deteſtandum. Sunt itaque ipsâ naturâ ordinante, & ad ea quaſi provocante, judicia de Bono & Malo

Malo, quod justum etiam & injustum omnes ante Hobbium appellare solebant, atque uti ex pulsu atq; agitatione cerebri, inducuntur atque exagitantur judicia atque principia Mathematicorum, ita ex variarum rerum atque actionum perceptione & collatione (quæ ingerunt sese intellectui, & quas effugere non possumus) oriuntur principia quædam synteresεos, quæ sub legis Naturalis nomine intelligimus.

Sunt hæc quidem principia Mathematicis istis posteriùs hausta ab objectis, notionesque quæ subsunt iis sunt magis contextæ, verùm naturalia non minùs sunt dicenda, neque puer aliquis (ab elementis naturæ exordiendo) distinctè atque ordine interrogatus in istis à veritate magis deflecteret, quàm puer iste Socraticus, de quo fumus locuti.

Hâc (inquam) ratione explicari aliquatenus potest, ista impressio, de qua loquuntur in generali: quod ad regulas particulares vel singulares attinet, illæ ex variâ objectorum comparatione oriuntur.

Ita ex nostrûm, atq; mundi ipsius contemplatione, in causæ primæ agnitionem, primíque motoris attributa (Adolescente aliquantulùm ratione) paulatim evehimur. Ex consideratione primi illius motoris & nostrûm, in principia Religionis atque Cultûs naturalis; ex nostri ipsorum atque aliorum hominum contemplatione, in principia justitiæ naturalis incidimus, eâ quidem necessitate & certitudine, ut nulla unquam Gens tã fera fuerit & barbara, quæ ista principia (hujusmodi judicia atque προλήψεις) non fuerit palàm professa, hinc ista principia τοῦ Θεοῦ νόμους, legem *sempiternam*, ἀνυπόδικον ex Deorum præscripto immutabile, antiqui Philosophi appellarunt, hinc legem hanc cordibus inscriptam Paulus esse asserit. Neq; inventus est præter unum aut alterum (Carneadem aut Epicurum)

qui

qui justum & iniquum à natura sejunxerit, atque illud utili & inutili definiverit.

Verùm non obstat in omnibus naturæ legibus, conspicua ubique utilitas, quo minus á natura hæc esse dicantur, nam neque partium corporis usus (Physico aut Anatomico se statim ostendens) evincit à causa finali, partium figuras, motusque Harmonicos fieri; at illa ab Agente moventur & fiunt. Ita in istis naturæ effatis accidit, modo licet difficulter observando, uti imprimentur loquelæ, ambulationis, atque reverà ratiocinationis ordinatæ habitus acquirantur, quorum discendi modum, dum pueri sumus vix animadvertimus, adulti difficulter recolligimus. Quæ tamen (minimè tum conscii) à natura olim stimulante, hausimus, & naturalia modo à nobis explicato sunt dicenda.

Atque hæc quidem hactenus de statu naturæ & de lege naturali αὐτοσχεδιαστικῶς effudisse sufficiat. Liceat argumenti summam repetere.

Statuit Hobbius, illudque habet pro doctrinæ omnis Civilis fundamento, statum hominis Naturalem eum esse, ubi bellum est singulorum in singulos, ubi omnia æqualia, ubi omnia ἀδιάφορα: evicimus ejusmodi statum nullum esse vel fuisse unquam, omnes ab uno parente originem traxisse, eum legem à mundi conditore accepisse, reliquos legem quandam naturæ habere, seu regulas boni & mali, neque eas omnes á legibus humanis mutuari, quare ad alterum Politiæ Hobbianæ cardinem aut fundamentum accedamus. Ubi de Origine Imperii ejusque Limitibus est differendum.

Cap.

Cap. 2.

De Imperii limitibus ejusq; origine, sententia Hobbiana examinatur.

NOlo ut de limite Imperii alicujus materiali, me quis loquentem intelligat, neque enim terminum eo modo intelligimus, at illud ostendere animus est, quale statuat ipse Hobbius imperium Civile, quousque vim ejus extendat, & quibus rationibus atque fundamentis sententiam ejus inferat & stabiliat, ubi de Origine Imperii nonnulla erunt etiam brevissimè dicenda.

Meministi me illud suscepisse, duobus istis, doctrinæ Civilis Hobbianæ integrum corpus contineri, in Libertate Naturali atque in Imperio Civili, in eo quod omnia omnibus in statu naturæ æquè liceant, atque in eo, quòd nihil in Imperio liceat, nisi quod Magistratus (quem uno *Principis* nomine, licèt variæ sint species, deinceps brevitatis causâ indigitabo) jusserit, nempe in statu naturali omnimodam esse libertatem hominibus creditam à natura, in civitate nullam alicui, nisi uni principi relictam, verùm servitutem summam ipsis impositam, nempe pecus hominum esse servum pecus.

Atque illud jam antehac innotuit, nunc autem hoc potiùs manet ostendendum. Ubi tamen brevissimus sum futurus, quia sententias specie non admodum amabiles sum prolaturus.

Dico igitur illam esse Imperii Hobbiani conditionem, ut nihil subditis relinquat, imò verò Deo ipsi nihil, quo possint tanquam Privilegio à Principis pote-

Potestate subducto jure bono frui. Sententia illud requirit, ut per omnia rerum genera percurrendo, eam ex operibus Hobbianis evincam. Ego verò ex Leviathane illud faciam, possem autem, si res postularet, primò generaliter illud ostendere, deinde particulatim, per conditiones hominum & status, per rerum species omnes percurrendo.

Nempe cùm nihil sit naturâ bonum aut malum, Principis est regulas boni & mali; cùm omnia naturaliter sint omnium (ex ejus sententia) Principis est regulas mei & tui constituere L. 91. *Nempe proprietatis regulæ (sive Mei & Tui) item Boni & Mali, liciti & illiciti*, sunt *leges Civiles*. Miraris quò tendat oratio; Ecce enim bonum saltem & malum, meum & tuum, stabilitum & fixum, & existimare potes me ipso statim in limine impingere, quanquam etenim ante leges has latas omnia fuerint communia, *nunc* autem *Meum* esse *meum* planè, *Tuum* esse *tuum*, ut nemo illud *jure* possit eripere, sive de bonis *externis*, seu fortunæ, sive de *internis*, aut *Corporis* aut *Animorum*, dicatur. At falleris (vir Inclytissime) nam post leges latas manet ipsa distributio Mei & Tui principi adhuc integra, quasi leges nunquam latæ fuissent, eâ de re; *Distributio* (inquit) *Mei & Tui, seu proprietatis constitutio, ad principem pertinet*. L. 127. Imò verò *ad civitates dissolvendas apta est ea doctrina, quæ statuit privatos homines, absolutam habere bonorum proprietatem, quæ jus principis excludat*. L. 169.

Cernis omnia esse principis, *jure suo*, subditisque cedendum esse statim, si forsan ipse

Diceret, hæc mea sunt, veteres migrate Coloni.

Deserendum nempe tibi esse Hortum illum amœnissimum & cultissimum.

Ju-

—Jugera pauca
Hortis Hesperidum beatiora.

Ubi solemus, nemini invidētes, cælis nunc inhiare, Planetarum motus atq; facies observare; nunc Lunæ labores aut maculas, nunc Jovis satellites Venerisve cornua, nunc Saturni Ansulas variasq; formas, nunc Lunā ejus nonita pridem à nobis observatam, Telescopio côinùs intueri. Deinde verò ad telluris ima, ad mineralia speculatione mentis, manusque ἐγχειρήσει descendere, tum demum Plantarum innumeris speciebus oculos oblectare & animos, atque ita per Animalculorum quorundam (æterno Maronis carmine celebratorū) observationes, transeūtes orbem naturæ universum, contemplando implere; atque ipse quidem, si mihi vena foret, si me furor aliquando Poëticus urgeret, non minore jure quàm Hobbius olim de *Pecci Mirabilibus*, de horto hoc tuo Carmen componerem, sed cui bono aut fini? cùm deserendus sit ipse tibi amænissimus hic hortus (princeps si jusserit) eaque omnia quæ vitam faciunt beatiorem.

Ast ego faciam, inquies, virtute & optimarum rerum studio (quibus jamdiu inclytissimus evasisti) ut jure hoc mihi minimè contingat, vi quidem fieri hoc posse, jure non posse; at falleris V. D. *neq; enim ullam injuriam Princeps facere potest.* L. 90. Non? inquis! Ergo potest vel vitam ipsam homini innocenti absque injuria tollere. Et tu forsan credis ἄτοπον μέγα te nunc Hobbio objecisse; nihil est. *Imò* (inquit) *Princeps subditum innocentem interficere absq; injuria potest.* L. 109.

Quare nihil esse cernis relictum, bonorum aut corporis, aut Fortunæ quod sit *meum* vel *tuum* dicendum;

dum; neque enim de libertate dicendum erit post ista, quoniam conjuncta sunt ea, & qui vitæ & necis potestatem habuerit, ita ut possit de iis ad arbitrium (etiam post leges constitutas) descernere, ipse certè humana omnia in manu habebit, atque istud reverà argumento (quod aiunt) à fortiori inferetur.

Scio te ista V. D. non multùm movere, cui illud studium est, ut mundum eo quo dignus est contemptu prosequaris, ita nimirum ad cælestia compositus, ut terrestria despicias, imò verò valeant hæc (inquis) atque in ea jus habeant Terrarum Domini, modo ea quæ Dei ipsius sint sarta atque tecta ipsi relinquant. Neque etenim metuendi sunt ipsi, qui corpus interficere valent, animam autem mittere nequeunt in Gehennam. Quare hominibus in humanis, Deo ipsi in divinis parendum erit, neque curanda est adeò vita hæc brevis, modo statim è carcere hoc excedentes, exceperit beata immortalitas.

Atque tu quidem immortalitatem illam meditari soles, atque animi è corpore excessum, verùm aliam Hobbii mentem esse ostendimus; cui mens est motus Organorum, qui quidem morte penitus cessat, neque poterit unquam idem reviviscere. Tu legem divinam meditaris, ipse legem, quæ in homines vim habeat, præter Principis voluntatem nullam agnoscit. Scio te excandescere hæc legentem; nempe zelo Dei ipsius correptum, ferre ista non posse, annon (inquis) legem naturæ cordibus inscriptam à Deo accepimus? annon legem Scripturæ? eritque in hominis potestate leges istas abolere, earumque vim tollere?

Quin tu verò festina lentè V.D. de lege naturæ, sive regulis boni & mali, dicentem eum audivimus, accipe de Scripturæ lege nonnulla, ut mentem ejus perfectè intelligas.

Te

Te quidem eâ in sententia esse novimus, libros Scripturæ à Deo ipso traditos, vim eam habere ut omnes obligent ad fidem pariter atque obedientiam, neque posse nos sive Papam, sive Principem eximere hâc obligatione.

Per libros Scripturæ, intelligis *Canonicos*, benè habet! *At libros Canonicos Princeps solus constituit.* L. 199.

Existimas forsan fallaciam aliquam subesse voci *Canonicos*, attamen teneri omnes ut credant Scripturis, atq; illud Hobbium etiam velle. At falleris ipse, nam *nemo nisi legibus humanis tenetur Scripturis credere* (*si forsan Deus ipsi supernaturaliter eas non revelaverit*) L. 205.

Quid est (inquis) quod audio? num verbo Dei ipsius non erit credendum, nisi princeps hoc jusserit? *Imò* (inquit) *Princeps solus illud definire debet & determinare, quod sit nempe verbum Dei.* L. 250.

Itane verò? inquis! Usque adeone Deus omnia Principi reliquit; Quid si legem traditurus, miracula in testimonium simul exhiberet? Quid si virga serpentem devoraret? flumenve in sanguinem converteretur? quid si Locustas omnia consumentes cerneremus? si tenebras palpando sentiremus? si in legis ipsius traditione montem fumantem conspiceremus? tonitrua mugire, fulmina præmicare? terramque demum ipsam, facto hiatu, rebelles atque legem aversantes vorantem cerneremus? Vel si forsan aliquem legem Dei nomine ferentem, in universam simul naturam, absolutum imperium exercentem conspiceremus? In Angelos & Dæmonas, in Stellas atque elementa, in Meteora, plantas, animalia, homines, in morbos eorundem, in vivos & mortuos; si mortuum ipsum aliquando cerneremus

eripientem se faucibus inferni, si ista (inquam) & ejusmodi alia contingeret intueri: vel si de facto ita constaret, ut nullus esset homini sano locus dubitationi relictus, quid tum porro agendum? an esset de voce divina dubitandum? an oporteret ad Pharaones, Cæsares aut Pontifices rem istam deferre, atq; ab ipsis licentiam petere, ut vocem divinam agnosceremus? Attende igitur. *Si de miraculis audiamus, recurrendum erit* (inquit) L. 237, 238. *ad magistratum, ejusq; judicio standum. An factum fuerit, vel non fuerit, an miraculum fuerit, vel non: credere possunt, profiteri non debent, nisi jusserit Magistratus.* (Nempe hic sensus est eorum quæ loco citato pluribus traduntur) Quærendum est primùm an aliquis τῶν ἀρχόντων crediderit (vide Joh. 7. 48.) præstatque hominibus quam Deo obedire (vide Act. 5. 29.)

Imò verò non vox sola, sed ratio ipsa est magistratui in obsequium tradenda (*ratio* inquit *nostra*, *non debet de istis judicare*, (*loco jam laudato.*)

Scio tibi mentē illam esse, posuisse Christū in terris Ecclesiam, in Ecclesia ministros, quorum est alios ordinare, Evangelium prædicare, Sacramenta ministrare, de Hæresibus judicare, potestatem Clavium exercere; Ministros, inquam, à mundi hujus Principibus diversos, qui ministerium ab Imperatore Romano non acceperint, illudque, reclamante licet Nerone aliisque principibus, exercuerint. Atque aves, opinor, audire quid de his sentiat noster Politicus.

Quid? nisi hæc omnia Principi ipsi temporali eo nomine convenire quod princeps sit? *Nempe Principes supremi sunt populorum Pastores* (ποίμενα λαῶν Homerus principem appellat, Rex idem hominum Phœbiq; sacerdos) *& potestatem habent Pastores ordinandi, quoscunq; voluerint*, L. 295.

Imò

Imò à Principe reliqui pastores omnes jus suum docendi atq; prædicandi accipiunt(ita Apostoli, opinor, à Cæsare jus suum obtinuerunt) *Rex ipse pastor est jure Divino, reliqui nonnisi jure Civili.* L. 296.

At alia (inquis) sunt munera ministrorum, ea nimirum à nobis jam supra enumerata, forsan aliaque. Vis igitur ut Principes sacramenta ministrent? *Possunt si velint, nempe potestatem habent Baptizandi & χειροθεσίας, non aliter ac scientias (putà Astronomiam) legendi.* L. 297.

Neque est ut multis ego te detineam, *Judex Hæreseum præter principem Civilem nullus est.* L. 317.

Et quod ad potestatem Clavium attinet, *quomodocunq; debent illa intelligi, dubium nullum est, quin ea potestas sit principum Civilium.* L. 302.

Imò verò qui Principem audit, Christum audit, & qui eum non audit, Christum non audit. 309. *Atq; ipse demùm Persona ea est, cui est credendum.* L. 323.

Credendum (inquis) in omnibus? imò in omnibus atque obediendum. Quid igitur si *Princeps juberet ut aliquis Christum linguâ negaret?* faciendum est(inquit L. p. 271.) *Cùm ista professio oralis, nonnisi res externa sit, & gestus quidam corporis.* Quare (inquis) *Christianus, si jubeatur, debet se Mahometanum, verbis & communione profiteri, & Mahometanus ex adverso Christianum.* Imò verò debet ex mente Thomæ hujus nostri, atque illud disertè profitetur loco jam laudato.

Nunc autem quid faciam V. D. vis ut ista argumentis evertam singula? longa certè instituenda esset oratio, oratio meâ sententiâ inanis, utpote quæ illud ageret quod millies jam ante actum est. Vides ipsum Christianam Politiam instituentem illud admittere quod maximè detestandum Ethnico (credo) videbatur, aliud mente gerere, aliud linguâ profiteri.

Χρὴ μὲν δὴ τὸν μῦθον ἀπηλεγέως ἀποειπεῖν
Ἐχθρὸς γάρ μοι κεῖνος ὁμῶς Ἀΐδαο πύλῃσιν
Ὅς χ' ἕτερον μὲν κεύθει ἐνὶ φρεσὶν, ἄλλο δὲ βάζει, inquit Achilles Homeri.

Cernis interim quid expectandum in Religione; vides ſententiam ejus de Finibus Imperii, nempe nullos eos eſſe, verùm omnia Divina atque Humana ex Principis Hobbiani arbitrio pendere; videndum eſt quas adduxerit ſententiæ tam immanis rationes, eæque ad ima uſque fundamenta ſunt reſerandæ.

Noſti eum illud ſuſcepiſſe, omnia ſua Politica (uno excepto, quod eſt de optimo Imperii genere) eſſe legitimè demonſtrata, cernis poriſmata & theoremata, quorum primò lemmata videbimus, deinde lemmatum ipſorum ultima principia, ut ita rem integram penitiſſimè perſpectam habeamus: ero autem breviſſimus.

Vides duo eſſe rerum ſumma genera, in quibus abſolutum atque illimitatum eſt ipſi imperium Civile, nempe Humanarum rerum atque Divinarum, Accipe utriuſque rationes.

Unuſquiſq; (inquit) civis unicuiq; obligatur, agnoſcere ut ſuum, quodcunq; fecerit Princeps. L. 89. *Nempe Principis actionum omnium authores ſunt ſubditi (vel ipſis autoritatem dederunt) imò ſuæ ipſorum ſunt Principis actiones.* L. 128.

En lemmata ea, quorum illud eſt poriſma; principem nemini injurium ullo modo eſſe poſſe, quoniam in omnia (ſive res ſpectemus, ſive perſonas) omne jus habet. Quare tollitur omnis ſubditorum proprietas, proprietas bonorum.

Quoniam autem Principis eſt leges condere, eaſque interpretari, quoniam voluntas ipſius lex eſt, inde

de cætera ea porismata de divinis rebus consequantur. Nempe Princeps est cui omnia in universum licent, subditus cui nihil præter illud unicum, quod Princeps voluerit. Cernis ex ipsa Principis Hobbiani definitione hæc ipsa constare, atque hæc quidem satis manifesta, nisi illud ulterius prosequaris, quærendo unde factum sit, ut ea sit Principis potestas; reverà malitiosus es (quod tamen non soles) ista importuniùs urgendo. Sed si tantus amor— habebis ea brevissimè, quæ integram sententiam Hobbianam complectuntur.

Primùm igitur homines in statu naturæ considerandi sunt, deinde in regimine Politico; status naturæ est status belli omnium in omnes, ubi justum aut injustum, bonum aut malum nihil est, ex hoc statu transeunt in Rem-publicam, quæ est vel pactis, vel victoria acquisita. Reipublicæ ex instituto (vel pactis acquisitæ) hæc ipsa est generatio.

Hujus (inquit L. cap. 17. pag. 87.) *rei via sola ea est, ut populus in unum hominem vel societatem vim omnem suam & potestatem conferant, qui personam eorum gerat, atq; ut unusquisq; agnoscat seipsum autorem esse, actionis cujuscunq; quam vel personam eorum gerens ipse fecerit, vel in causa fuerit ut fiat, in rebus quæ ad pacem communem spectant, atq; ut voluntatem eorum ipsius voluntati, judicia judicio submittant— Hæc* (inquit) *est generatio magni istius Leviathanis, vel (reverentiùs loquendo) mortalis istius Dei* &c. (Ecce iterum Deum à Thoma factum, nempe Leviathan est Dagon iste Philistæorum, sed intempestiva sunt ista.) Habes generationem Reipublicæ Hobbianæ ex pacto constitutæ. Verùm est aliud imperii genus vi adeptum (de qua voce nemo lites moveat, memini enim me apud antiquum aliquem autorem, illam hoc sensu legisse) *Quando homines vel singulatim*

vel multi in unum collecti, suffragiorum majore numero, mortis vel vinculorum timore, autoritatem dant istius hominis vel concilii actionibus, qui vitam & libertates eorum in potestate habuerint. L. c. 20. p. 101. Habes nunc Politiæ Hobbianæ ultima fundamenta, nempe Reipublicæ Hobbianæ generationem, unde omnia symptomata atque affectiones demonstrantur.

Meministi V. D. Philosophiam huic Philosopho esse φαινομένων ex conceptis generationibus, & rursus generationum ex phænomenis acquisitam cognitionem; atque hanc quidem mihi definitionem increpatam eo nomine fuisse, quod Hypotheticæ doctrinæ, potius quàm reali, atque Geometriæ, potiùs quàm alteri cuicunque Philosophiæ (sive Naturalis, sive Civilis) parti, congrueret. Nempe Geometriæ illud opus est, ut ex principiis, sive veris sive concessis, consentanea deducat (quod etiam generaliter enunciatum de Logica est dicendum) verùm ubi de rerum ipsarum natura agitur, ubi de Bonis hominum universis, externis, internis, æternis; non satis est Generationes hominum, Rerum-publicarum, Ecclesiarum fingere, atque ex ficta vel præsumpta generatione, ejusque definitione, phænomena de bono & malo, de justo atque injusto deducere, verùm attendendum est potiùs ipsam ad rerum naturam, ad hominum statum, eaque dicenda sunt & statuenda, quæ sunt istis consentanea. Imò verò siquis ab eo quod esse potest, ipsius naturæ statum atque veritatem velit concludere, necesse est ut in infinitos errores atque absurditates minimè ferendas incidat; Est quoddam exemplum Hypotheticæ hujus doctrinæ, uti est à naturali diversa, dialecticis usitatissimum. Si Asinus (inquiunt) volaverit, pennas habuerit: siquis in hanc rem animum intendens, eam Asini generationem supponeret, quæ alas

las ipsi tribueret, deinde (ista prosecutus) consequentias ex hypothesi deduceret, nempe volare ad Lunam usque asinum posse, ibique incolas Lunares quà voce quà aspectu terrere, faceret certè quod esset hominis otiosi. Verùm si Hypotheseos initio sumptæ oblitus penitùs, ex eo quod fingi hæc possent, concluderet atque assereret eam esse asinorum naturam, ut & pennas habeant, iisque ætherem scindant, ad Lunam penetrent & quæ sequuntur; non illum otiosum esse diceremus, sed planè in animalis istius naturam transmutari (verbo, Asinescere.) Non est ut mihi succenseat hic vir, de Asino loquenti, nempe conatur unicè ut (Issacharis instar) oneribus se minimè ferendis, universa gens humana subjiciat, duobus nempe oneribus Civilibus in rebus atq; in divinis; cùm autem hoc nonnisi vi quâdam sit faciendum, videamus quâ vi rationis libertatem nobis, autoritatem Deo ipsi, tollat.

Si, inquit, is sit hominum status naturalis qualem descripsit, si ea eaque sola sit Reipublicæ sive instituto sive vi constitutæ generatio, quam nuper ex ipso descripsimus, sequentur ea omnia quæ nuper ex ipso retulimus.

Benè habet, largiamur ista consequi (quod tamen non est necesse) quid deinceps sequetur? Sequetur, inquit, eam nunc esse Principis potestatem quam descripsimus. Nempe cujuscunque Principis potestatem absolutam esse, nullis omnino limitibus restrictam, (verbo) eam quam ex ipso accepisti. Quinimò Principes (velint, nolint) eam reverà potestatem habere, sibi nimirum (ut Principibus) essentialem & inseparabilem, aitque se istam Principum potestatem demonstratione legitimâ evicisse.

Quæ sit mea de potestate Principum sententia, nosti tu satis (vir summe) neque me ex eorum numero

esse, qui satis amplam ipsis inviderint; at tamen quem non ad rabiem usque moverent hujusmodi demonstrationes?

Hæc (inquit) *est Principum potestas.* Quare? *Sequitur* (inquit) *ex definitione status natura atq; pacti.*

Verùm unquamne fuit ô Thoma (liceat enim ipsum interrogare) is *hominum status* quem tu supponis, ubi nihil bonum aut malum, ubi libertas illa fuit &c. *Non certè*, inquit, *nunquam fuit is hominum status generalis*. L. pag. 63. Imò nec esse potuit ab uno Adamo prognatis omnibus qui legem ipsam à Deo accepit, posterisque tradidit, non verbo solùm, sed ipsa animorum propagatione, modo à nobis suprà descripto.

At, inquit, *Pactum* hoc, omnium cum omnibus illud habet, ut potestas absoluta ista atque indefinita, in omnia se extendens, principibus conferatur.

Verùm unquamne fuit ejusmodi pactum initum ab hominibus? potestne ex omni temporum sive antiquiorum, sive recentiorum scriniis, & memoria, ejusmodi *pactum* aliquod proferre Thomas, ubi homines singuli hominibus singulis juraverint, alicujus unius judicio (qui fidem nullam de regulis imperandi sit iis daturus) in rebus omnibus vitæ hujus & futuræ se credere, cui deinceps jus omne sit futurum in corpora, in fortunas, in vitam ipsam, in animos immortales? Unquamne (inquam) in universi terrarum orbis parte aliqua, Respublica eo modo fundata est & constituta?

Ipse certè concedit L. c. 30. p. 176. *nihil tale unquam repertum fuisse in rerum natura*; imò necesse est ullam si frontem habuerit, ista vel ut concedat, vel ut contrarium evincat, quod nusquam eum acturum esse suscipio.

Cer-

Cernis quo tandem (ultimò) resolvatur Politia Hobbiana, omnesque ratiocinationes istæ de quibus tam magnificè sentiunt ejus discipuli, nempe si fuisset ea hominis natura, qualis ea nunquam fuit, si forent ea pacta inita, quæ nunquam inituri sunt homines, quæ nunquam inierunt; quid tum? tum inquis futuram esse eam Principis potestatem, quæ nunquam est futura. Imò inquit Hobbius, tunc esse reverà nunc eam principum potestatem, eamque essentialem, inseparabilem. Dic obsecro vel dicant Hobbiani, annon eodem planè jure concludere possimus, Asinum eum de quo jam sumus locuti, mira in cœlis perpetrare?

At sperat tamen Hobbius exoriturum esse (è terrâ opinor, aut spuma maris, unde ortus est Leviathan.) Principem qui *ejusmodi imperium absolutum exercebit, atq; tum quidem Leviathanem ipsum S. Scripturæ loco, pro verbo divino habendum fore*. (L. pp. 193. 176. 177.) Nempe hic sensus est eorum quæ locis jam laudatis lector inveniet. Imò verò

Qui Bavium non odit, amet tua carmina Mævi,
Atq; idem jungat vulpes &c.

Et tu nunc ad ista attendens (vir inclytissime) non illud (spero) mihi vitio vertes, quod longum adversus ea (quâ libertates, quà Religionem spectant) tam profana dogmata orationem non institui. Nempe non fuit hic locus (quod tamen plurimis videri potest) de istis fusiùs inquirendi, neque enim de eo quæstiones nunc sunt, An verum sit, eam esse Principis potestatem, ut possit de divinis omnibus & humanis pro *jure* suo decernere, an possit Mahometum vel Diabolum, lignum vel lapidem hominibus proponere colenda, ea omnia Deo & Christo

sto præferre, illudque *jure* suo; an facere ut cultus omnis corporis & linguæ, (cùm mens interim nihil sit præter motum corporis) istis exhibeatur, atque hæc justè, ut homines sint in Deum & Christum Blasphemi; non (inquam) hoc quæritur, neque expectas ut in ista incurramus; verùm illud potiùs an ex principiis, naturâ notis & veris, Politicam doctrinam (cujus magna pars ista sunt) deduxerit Hobbius, eamque (quod jactat ore minimè [opinor] verecundo) legitimè demonstraverit. Atque tu quidem V. D. eâ de re judicabis, interim nolo ut te fallat, ubi Principem dicit *legi divini atq; naturali* obnoxium esse, *civili non esse*; nempe popularia sunt ista, in quibus sæpiùs sibi contradicit. *Lex* (inquit) *naturalis & civilis se mutuò continent & coextenduntur* (loco à nobis antehac laudato) at Princeps subditus non est legi Civili. p. 137. At *subditus est legi naturæ*. L. 169. *Subditus est* (inquit) *legi divinæ*. ibid. *At ejus est constituere de lege divina*, (ut suprà) nempe lex naturæ nulla ipsi est (ubi principem ei subditum asserit) præter appetitum, nempe manet ipsi Princeps in statu naturæ, ubi nihil est in se bonum aut malum, (ubi eorum mensura est appetitus) è quo statu cæteri, pactis initis, dejiciuntur; hoc quidem disertis verbis alicubi habere eum memini, verùm non eâ de re lites ab ipso aliquando metuendas esse censeo, quare Civitatis Hobbianæ fundamenta aperuisse hactenus, oculisque hominum exposuisse placuit, ad Religionem ejus transeamus.

SECT. VI.

SECT. VI.

CAP. I.

Ubi quæritur, an doctrina Hobbiana sit Christianæ Religioni amica vel inimica.

ABsolutis (pro exercitationis institutæ modulo) cæteris, restat (vir amplissime) ut de iis quæ ad Religionem pertinent nonnulla adjiciamus; quâ in re peragendâ oppressum me statim molestâ cogitatione profiteor, metuendum enim esse sentio, ne sit omnibus ingrata ea quæ futura est harum rerum tractatio: Cùm etenim sententias eas quas maximè detestandas aliquis opinetur, vel referre sit injucundum, cùm ulcus aliquod empyemate pestilenti tumidum attingere sit tangenti periculosum, laboranti grave. Vides quid mihi Thomæque nostro sit expectandum, si forsan eum in Religionem (quâ omnia tum divina tum etiam humana constant) impingere contingat. Quod si ea multa sint, si tetra admodùm, quæ religioni adversentur, atque ipse breviori oratione ista transivero, vereor ne nihil aut parùm egisse plurimis videamur; si longâ orationem protraxero, epistolæ fines erunt necessariò transiliendi; quid faciam V. D? Nempe exorandus es, & tecum omnes qui sunt futuri opellæ hujus lectores, ut ad Titulum ipsum atque ad opus initio propositum atque susceptum velint respicere, non patientur ea, ut res ista pro meritis tractetur.

Fuit ea mens mihi calamum in manum sumenti, ut quantus esset in Philosophia Thomas, paucis ostenderem, ubi mirificè seipsum jactare solet, atque quicquid est uspiam eruditorum hominum (in Academiis præ-

sertim)

fertim) provocare atque lacessere, neque etenim Theologiam ipse profitetur, verùm enimverò *Philosophus* ipse sum, inquit, *Philosophorum primus*, *Philophus per motum*, cui, comparati reliqui velut umbræ vagantur.

—Caput altum in prælia tollit,
Ostenditq; humeros latos, alternaq; jactat
Brachia protendens, & verberat ictibus auras.

Atque ipse (uti nosti) steti aliquamdiu, expectans num quis vellet vires in Philosophia Hobbianas experiri, donec tuis aliorumque præclarissimorum hominum objurgationibus excitato, subiit ea cogitatio

—Si nemo velit se credere pugnæ,
Qui finis standi? (Si nemo ex agmine tanto,
Audet adire virum, manibusq; inducere cæstus.)

Quare calamum arripio, epistolam hanc scribo succisivis temporibus, quasi stans pede in uno; ipse interim in Theologia se minimè exercitatum profitetur, hominum millibus uti novit obnoxius. Atque ipse quidem, Deo vitam largiente, si ita necessarium videbitur, in hanc rem forsan aliquando latiùs atque accuratiùs inquirere potero.

—At nunc non erat his locus.—

Meministi eum in libello de Corpore, Academiarum Vindicem eo nomine præcipuè, *stultum*, *mendacem*, *sceleratum* appellasse, quòd ipsũ (tectè aliquantulum uti Hobbius opinatur, neque etenim illud disertè unquam affirmavit) ex libellis editis, atque ex communi nostratium sententia, religioni inimicum esse innuerit. Sufficiat de Vindicis istius fide paucis disputare, *Extremum hunc Arethusa mihi concede laborem.*

Statui autem quædam de Religione Christiana,

non-

nonnulla de religione in universum proferre: ubi statim innotescet, an fuerit vel non fuerit Religionis amicus vel inimicus. Cum autem vocabula ista Religio Christiana possint significare vel regulam Canonem, vel statum & conditionem eorum qui regulam istam profitentur se recipere, vel actum mentis ipsius internum quo regulæ & Canoni eorum conformes sunt homines, vel ab eo dissentiunt, nolo ista accuratiùs discutere, nempe in idem res omnis redit, ubi de Religione Hobbiana quæstiones moventur. Nempe Religionis Christianæ inimicus est ille qui regulam pervertit, ejusve autoritatem minuit aut tollit, qui Christianorum Ecclesias perturbat, qui exercitium religionis istius Spirituale ex hominum animis evellere conatur; atq; ista etiam singula communem quandam & reciprocam habent ἐνεργείαν, unoq; eorum existente reliqua sequētur. Neq; verò opus est, ut Christianæ Religionis descriptionem aut delineationem aliquam accuratam, secuturæ disquisitioni præmittam, nempe notum est tibi aliisque (opinor) omnibus quicunq; hæc nostra sint lecturi, quid sit Religio Christiana, qualia habeat principia, quid præsupponat & sumat, quē scopū habeat, quid præstet, quid polliceatur. Quænam ea sint etiam, in quibus à Gentilium, Judæorum, Mahometanorum dogmatis abhorret.

Nempe Religio Christiana ea ipsa est quam nobis explicat & proponit Scriptura sacra (utroque Testamentò constans) quæ Canonica nobis appellatur & Verbum divinum, illudq; quod Canonicorum istorū librorum vel autoritatem Divinam tollit, vel sententiam evertit, Christianæ Religionis inimicū est dicendū.

Nosti tu satis V. D. de Canonis hujus amplitudine, inter Christianos lites esse (nusquam fortasse dirimendas) & de eo etiam acriter disputari, annon & ea quæ traditio-

traditione solâ nituntur, sint etiam in Christianorum regulam vitæ trahenda; neque tamen hæc obstent quo minus res nostra & Vindicis discutiatur, istis minimè diremptis, neque etenim Christiani isti qui traditiones Ecclesiæ, librosque nobis Apocryphos pro regula fidei aut morum habent, de Canonicis iis, quos nos vocamus, aliquo modo dubitant, eorumve autoritate: Quare manet istud Christianis omnibus divinæ autoritatis esse libros illos, & quicquid istis adversatur, Christianæ religioni inimicum esse.

Illud certè manifestius est, quàm ut fronte ullâ vel negari possit, vel operâ ad hanc rem institutâ *probari*, (ita nimirum Paterculus olim Catonem *laudare* nefas esse duxit) Scripturæ istius sacræ divinam esse & fuisse semper Christianis omnibus autoritatem (neque illud nunc quæritur, an fidem istam & reverentiam meruerit hic liber , verùm an inter Christianos illam obtinuerit) aio pro verbo divino habitum esse ab omnibus Christianis codicem illum sacrum , eorumq; fidem atque religionem autoritate divinâ niti, nempe regulam hanc à Christianis receptam esse, eo nomine quod Deus ipse regulam istam præscripserit, nobisque eam proposuerit; ita ut in potestate non sit mortalis alicujus, adversus Dei ipsius verbum istud aliquid in religione constituere & stabilire. Hæc (inquam) est Christianorum omnium (nempe eorum qui religionem Christianam intimè colunt) sententia.

Dices quæstioni esse obnoxiam istam sententiam, illudque ostendi debere esse reverà Scripturas sacras Verbum Dei ipsius, iisque divinam esse autoritatem.

Nosti me alibi V. D. exiguo libello istam Scripturarum autoritatem divinam ex principiis rationi humanæ congruis ostendendam suscepisse, cujus ser-

monis

monis summa hæc est, si veri sint libri, divinos item eos esse; nempe ex sententia ipsorum librorum, omnis Scriptura θεόπνευστος, neque de veritate eorum ullo modo dubitandum esse iis, qui ratione sobriâ utuntur: si vera sit historia, de doctrina non esse dubitandum, sive in Veteri Testamento, sive in Novo, imò verò vetus Testamentum ex fide ipsius novi recipiendum esse, Novum iisdem argumentis quibus poterit quis aliquid in historia cum ratione credere & recipere.

Verùm intempestiva sunt ista hoc loco, quæ tamen obiter proferre placuit, ne quis existimet me ista neglexisse aut declinare voluisse. Sufficit nunc monuisse, illam esse mentem eorum qui religionem hanc intus in animo defixam habent. Quare ad Thomam ipsum provoco, atque ad communem hominum sensum illudque quæro, an Divinam regulæ alicui autoritatem tollere, ejusque loco nonnisi humanam & civilem substituere, sit ipsi amicum esse, an inimicum.

Ipse certè in ea sum sententia, eum qui Scripturarum Canonicarum authoritatem divinam tollit, fundamenta ima Christianæ Religionis evertere, neque ulla unquam gens tam barbara fuit, ut Religionem quam coleret à Deo minimè profectam esse patienter audiret. Religio nimirum sacra res est & seria, in intimis animorum penetralibus hærens, neque ullo modo cum eo potest sententia consistere, quæ statuit ex hominis alicujus voluntate, atque ex civili instituto originem traxisse. Nempe aliud est longè religiosum esse, aliud illud profiteri; aliud esse Christianum, aliud hypocritam, quo nihil est Deo aut hominibus odiosius. Qui autem Religionis vim omnem à Principis imperio deducit, nullamque illi obligationis vim relinquit, præter eam quam ex decretis civilibus hauserit,

ſerit, ideoque parem Religionibus omnibus rationem atque locum relinquit, næ ille hypocriſi locum facit ampliſſimum, Religionem ſubvertit.

Hæc quia ſenſum apertum habent, hominum omnium judicio uti exiſtimo accommodatum, videamus quæ ſit Thomæ ſententia de Scriptura, quæ lex eſt Chriſtianorum, quid de Religione hac ſentiat ipſe, quem *mos patrius & miraculorum fama* fecit, ut in Scripturæ ſententia in quæſtione de origine mundi acquieſceret. (Corp. c. 26.)

Ipſe tu quidem in ea ſententia es V. D. Scripturam " eſſe Verbum Dei à Deo ipſo profectum, neque li- " bitu hominis allatam fuiſſe olim Prophetiam, ſed " actos à Spiritu ſancto locutos fuiſſe homines Dei " ſanctos, 2 Pet. 1. 20, 21. Totam Scripturam divini- " tùs fuiſſe inſpiratam, 2 Tim. 1. 16. verbo, Deum " autorem habuiſſe.

At alia Thomæ mens eſt, nempe *Scripturam totam non eſſe verbum Dei ut autoris.* L.p. 203. Ubi rationem ſententiæ puerilem eum afferentem invenies. Imò magno conatu illud agit cap. 33. Leviathanis item cc. 36. & 37. ut autoritatem Scripturarum minuat, ut Scriptorum, Prophetiarum, Miraculorum verendam majeſtatem tollat, denique ut magiſtratui non Deo ipſi ejuſve Spiritui vim ſuam debere eas videatur.

Generalia (inquis) ſunt iſta, miniméque probata! At non expectas ut integra atque inficeta Leviathanis capita tranſcribam, ſufficiet per gradus quaſi accedendo ad Sententiæ Hobbianæ culmen aſcendere. Magna forſan te habet V. D. Prophetarum reverentia, qui Deo pleni oracula olim fuderunt; at quænam exiſtimas eos miracula fudiſſe? *certè ea nonniſi ſomnia fuere.* L. 227. (Moſis oracula ſi fortè excipias, qui Princeps fuit, & ſummam habuit in civitate poteſtatem,

tem. Novi Hobbium visiones illic etiam memorare exstaticas, verùm quæ mentis exstasis visio esse potest, ubi mens est motus organorum?) Somnia (inquis) sunt! quid inde? divina tamen esse possunt, nam & istiusmodi somnia ἐκ Διός εἰσι. Nempe cum corpore sopiti, Divini vates mente interim Deo perciti, Spirituque pleni, omnia noscentis Dei præsentiâ atque unione perfruuntur. Imò (inquit ipse) *Spiritu Dei loquuntur*, at de ejusmodi Spiritûs præsentiâ οὐδ' ἐν ὀνείρῳ (neque somniando) cogitavit. *Quando Propheta Spiritu Dei loqui dicitur, nihil aliud intelligendum est, quàm loqui eum secundum Dei voluntatem, à supremo Propheta* (id est, à Principe) *declaratam*. L. 229. At inquies forsan, Principes ipsos non solùm Israeliticos, sed & Judæos à Prophetis correptos fuisse & increpatos, rebus non solùm Religiosis sed & Civilibus; illud libros Regum atque Chronicorum perpetuò ostendere, quare non fuisse Spiritum divinum in Prophetis sese exerentem, potestati Principum subjectum. Atque ipse quidem de facto ista contigisse concedit, at eà ratione quod neque Principes, neque Prophetæ officium suum intelligebant. (Hic sensus est L. p. 260.)

☞ Quippe ut sive *Prophetia, sive Scriptura quenquam obligent, illud habent à Civili potestate*. L. 281. *Scriptura neminem obligat* (*ut & Prophetia, eadem est enim Thomæ utriusq; ratio*) *ad obedientiam; neq; aliquis cui non sunt supernaturaliter revelatæ*, (*quâ in re standum est Principis judicio*) *ullâ authoritate præter Civilem ad obedientiam iis præstandam tenetur*. L. p. 205.

Vetus Testamentum, Esdræ autoritate, Novum, Ecclesiæ (*i. e.* Rei-publicæ, neque enim diversa sunt Hobbio) *in Consilio Laodiceno, factum est Canonicum*, id est, vim recepit obligandi. L. p. 203. &c.

Cernis vim omnem Scripturarum ab imperio humano pendere, neque eâ ratione (uti omnes hactenus Christiani crediderunt) stabilitas fuisse (imperio civili) Scripturas, quòd forent divinæ originis, sed divinæ autoritatis (quod contradictionem in se habet) credendas esse, quia sunt à civili imperio stabilitæ.

Cernis eversam esse à Thoma hoc Malmesburiensi Scripturæ sacræ divinam authoritatem, quod unum est religionem Christianam penitùs convellere; istis admissis

Non jam Relligio Christi, non numina, magni
Pendebuntur.—

Duriora forsan ista esse judicas, & ejusmodi ut non sint alicui in Christiana Republica degenti temerè imputanda: atque ipse quidem tremisco aliquantulùm ad cætera progrediens, dicenda sunt tamen ne quid in eum me hactenus deliquisse existimes, & ne quid Religio Christiana ex nostro silentio capiat detrimenti. Ecclesiæ Christianæ descriptionem compendio habet Paulus, Eph. 2. 20. Nempe superstructam " eam esse super fundamentum Apostolorum & Pro-" phetarũ, existente imo angulari lapide ipso Christo. De Prophetis loquentem accepisti, existimas eum in Apostolos, quos Christus constituit, reverentiorem, iisque authoritatem saltem aliquam tribuere, iis (inquam) quos misit Christus, & quorum sermonem confirmavit signis subsequentibus, nempe mandata dedit ipsis Christus, ipsique Canones sanxerunt, quibus Christiani saltem omnes obedirent; imò potestatem clavium dedit ipsis, ut quorum remitterent peccata, remitterentur, retinerentur autem ea quæ retinerent, infinita nimirum in Scriptura sunt, quæ pote-

statem

ſtatem iis traditam evincunt, atque autoritatem.

At falleris, ſi modò vera ſentiat Hobbius, *Chriſtus enim nullam miniſtris autoritatem jubendi reliquit.* L. 271. Fulmen illud, quodcunq; ſit, quo Satanæ traduntur rebelles in Eccleſia, brutum eſt planè, atque *excommunicatio Chriſtiani, qui Principi pagano obtemperat*, (etiamſi Chriſtianos ferro & igne perſequatur) *nullius eſt valoris.* L. 278. Quamplurima habet in Leviathane ſparſa in eandem ſententiam, adeò ut iis minimè inhærendum eſſe judicem.

Quare relligio pedibus ſubjecta, viciſſim
Obteritur. ——

At metuendum eſſe cenſes, opinor, V. A. ne in blaſphemiam iſta deſinant, ne Chriſto ipſi autoritatem tollat, nam miſſi ſunt ab ipſo Apoſtoli eo modo quo ipſe à Patre, "ſicut Pater me miſit(inquit)ſic ego mitto vos: quare ſi deſtituti fuerint omni authoritate Apoſtoli, vides quid erit de ipſo mundi Salvatore ſtatuendum.

Atque ego quidem ab iſtis libenter abſtinerem monſtroſa ſunt adeo, adeóque Chriſtianæ adverſa Religioni.

Chriſtus ipſe (inquit L. p. 286.) *poteſtatem nullam habuit Legiſlatoris, ſed Invitatoris, neque leges ſed regulas vitæ ſolummodò nobis reliquit.*

At iſta(inquis)ſi concedātur, nemo erit aliquomodo Chriſto obſtrictus, neque eſſe poterit crimen aliquod aut infidelitatis aut inobedientiæ adverſus Chriſtum, aut miniſtros ejus, quæ tamen Chriſtus ipſe ſummopere ſolet exaggerare, miniſque horrendis prohibere. " Quicunque (inquit) non exceperint vos, neque au" dierint vos, egreſſi illinc excutite pulverem, qui ſub" erit pedibus veſtris, ut hoc ſit teſtimonium adver-

" sus eos. Amen dico vobis tolerabilior erit Sodo-
" morum conditio aut Gomorrhæorũ in die judicii,
" quàm urbis illius. (Marc. 6. 11.) Hæc est, ut cernis, Christi sententia, quænam est Thomæ? datum (opinor) est Thomis ut sint ipsi aliquantulùm infideles. *Christus* (inquit) *non leges reliquit, sed regulas quasdam quas unusquisq; vel accipere possit, vel negligere absque injustitia.* L.285. *Non legimus usquam* (inquit) *peccâsse homines legem Christi non accipiendo.* Neque *tenemur Christi leges Civilibus repugnantes recipere: quanquam enim Deus sit rex universi, non tamen tenemur pro lege accipere quodcunq; à quolibet ejus nomine proponitur.* Hæc habet de *Christo ipso loquens*, L.p.286. Sentio ipse horrore quidem atque indignatione membra rigere, neque dubito quin ipse etiam his lectis permovearis, (nempe zelus Dei nostri illud perficiet.) Sed tamen legenda sunt tibi ea quæ sequuntur. Annon (inquis) Apostolis alia mens fuit? Annon ipsi se obstrictos atque obligatos existimabant, ut legem Christi prædicarent? etiamsi à mundi potestatibus prohiberentur. Quæ Paulo mens fuit? quæ Petro? quæ reliquis Apostolis? Nosti quantum laborem Christi ipsius gratiâ susceperint & peregerint.

—Heu quibus illi
Jactati fatis.—
Quæ regio in terris Pauli non plena laborum?

Quare loquentem pro omnibus Paulum audiamus.
" Necessitas (inquit Paulus 1 Cor. 9. 16.) mihi in-
" cumbit, & væ mihi si non Evangelizavero. At quodnam erat illud Evangelium? nempe Judæis scandalum, atque Græcis, id est, Gentibus stultitia (nempe illud quod & Gentium idolomaniam, & Judæorum superstitionem everteret) eoque nomine mundi hujus

Princi-

Principibus invisum; atque è diametro adversum; quod iram eorum & persecutionem excitaret. Injici-
"ent vobis manus, & vos persequentur, tradentes in
"conventus & carceres, adductos ad reges ac præsi-
des, &c. Luc. 21. 12. inquit Christus ipse. His conditionibus Evangelii munus Apostoli acceperunt, illudque necessarium existimabant. Quænam est Thomæ sententia. *Apostoli* (inquit) *obligati sunt, nisi à Principibus prohibiti forent, Evangelium prædicare.* L 286.

At quid si juberentur Christum negare (atque in eum βλασφημεῖν) *ista* (inquit) *Christi negatio, cùm nihil aliud fuerit quàm motus linguæ, parendum erat.* 271. Quis non hìc clamaret illicò, O cœlum! O terra! O tempora! O mores! Qualis est ista hominis licentia, Apostolos, Martyres, Christum ipsum, in Christiana Republica spernentis, contemptui & ludibrio habentis? "Siquis me coram hominibus negaverit, ego
"ipsum coram patre meo negabo, inquit Christus;
"Ipsique Apostoli ne Christum negarent, ludibria &
"flagella sunt experti, insuper & vincula, & carcerem;
"lapidati sunt, dissecti sunt, tentati sunt, gladio cæ-
"si, mortui sunt, oberraverunt cum ovillis & capri-
"nis pellibus, destituti, afflicti, & malè habiti. Heb. 11. 37. Hæc (inquam) omnia aliaque ejusmodi innumera passi sunt, ne Chtistum negarent, ne colerent idola jussi à Principibus Gentilium, Sacerdotibus & Concilio Judæorum. At quænam est Hobbio ista hominum (horresco referens) insania? quænam dementia? Nempe, *Si jussi, Christum negâssent, non ipsi negâssent, sed jubentes.* L. 271. *Imò si jussu Principis ipsum (vel Idola) coluissent, non fuisset ea Idololatria.* L. 360

Quid igitur de Martyribus, quorũ sanguine seminata est olim Ecclesia, statuendũ est? *Nempe Martyres eos non fuisse, nisi testes (oculati) fuerint resurrectionis Christi.*

sti. L. 272. Quis mare terris non commisceat hæc legens, *quis* (quæso) *tam ferreus ut teneat se*? Utinam (ex animo illud opto) fide salvâ ista in gentis nostræ & reipublicæ honorem reticere potuissem, *ne indicetur hoc in Gatho, neq; annuncietur in plateis Ascalonis*.

2. Atque hæc quidem hactenus ipsa religionis Christianæ (uti mihi videtur) fundamenta evertere nituntur: neque plura tamen desunt criteria, quibus de Thomæ hujus sive amicitiâ sive inimicitiâ adversus religionem Christianam, statui posse videatur. Nempe si fuerint (ex ipsius sententia) Christus ipse, Apostoli, Martyres, primi pascentis Ecclesiæ parentes omnes jure merito (ut seditionis & inobedientiæ rei) à magistratibus occisi, illudque religionis, ab ipsis vel institutæ vel propagatæ, solius gratiâ, nemo erit qui de ipsa religione nesciat concludere quid sit dicendum. Quare quærendum esset (si modo quæstioni locus maneret post Hobbiana principia intellecta) an jure, an potiùs injuriâ morti traditi sint hoc nomine Christus ipse atque Christiani. Verùm quid opus est verbis? Prohibiti sunt à Principibus novam Evangelii doctrinam prædicare, abstinere noluerunt, occisi sunt ab iis qui potestatem gladii acceperunt, jure an injuriâ dicat ipse, mihi satis aperta est ejus sententia, imò omnibus statim occurrit quid sit ipsi necessariò statuendum, *nempe crucifigendus est denuò Rex ipse gloriæ atq; aperto est ludibrio habendus*.

Cernis in argumento me nunc versari ubi (stimulante ad illud indignatione) facillimum esset motu animi justissimo incalescere, verùm silentio ista potiùs obtegere cupio, imò & obruere, ne hujus hominis unius gratiâ gens nostra, Christianæ hucusque religionis sincerâ professione inclytissima, vilescat.

3. Facit

3. Facit illud animi desiderium, ut à sententiis innumeris, quæ totidem sunt dogmatis Christianæ Religionis adversa, vel refutandis, vel referendis penitus abstineam. Est (uti nôsti V. D.) qui Leviathanem istum infinitam hæresium malorumque dogmatum vim intùs in intestinis continere & asseruerit, & evicerit, belluamque istam non tam Leviathanem quam equum Trojanum, imò Hydram, vel Antichristianam illam bestiam Apocalypticam, appellandam meritò fuisse. Nempe *Sabellianus* est, *Nestorianus*, *Sadducæus*, *Arabæus*, *Tacianus*, *Manichæus*, *Mahometanus*. At mihi non vacat (ad res potiùs, quàm ad nomina attendenti) istis inhærere; dicam liberè animi mei sententiam, mihi certè Christianus ille non est, qui tremendũ illud & verendum Trinitatis mysterium negaverit, qui Christi domini & salvatoris satisfactionem; mallem ut vitam mihi eriperent, potiùs quàm spem veniæ & Deo factæ reconciliationis, in Christi unius sanguine & meritis collocatam (quo nomine Socinianos ingeniosos esse posse, eruditos esse posse, Philosophos esse posse, Christianos mihi non esse libenter agnosco) de istis interim quid Hobbius? *Eodem nempe modo dicendum esse Christum, Deum Filium, quo Moses dici possit Deus pater, aut quo Apostoli Spiritus sanctus*, nempe Dei personam isti pariter gesserunt, L. pp. 82. 204. 256. 266. 267. 268. De Christi interim satisfactione hoc modo statuentem invenies. L. p. 248. *Nihil Christum patri obtulisse, cujus valore peccatorum remissionem posset vendicare*. Imò *eodem modo Christi mortem fuisse pretium sufficiens pro mundo redimendo, quo fuit Hirci sacrificium pro peccatis Israelis*. L. p. 261.

Cùm ductus cornu stabat sacer hircus ad aram. Quis non denuò exclamat?

4. Verùm

4. Verùm quid ego te detineo V. D. cùm universam Christianæ religionis Oeconomiam & vim funditus (scopum ejus integrum pervertendo) tollere nitatur. Nempe Christiana Religio, qua parte à Judaismo reliquisque superstitionibus dissentit, ista præsupponit, in hæc resoluta est, hactenus consentientibus ante Hobbium Christianis omnibus: Factum esse hominem & conditum in Dei imagine, quæ Dei imago in justitia & sanctitate vera constabat. Deinde lapsos fuisse peccante Adamo homines universos, lapsuque hoc vitâ æternâ (æternâ nempe Dei ipsius in cœlo fruitione) privatos fuisse, deinde in temporis plenitudine venisse Christum in hunc mundum, eoque fine carnem induisse, mortique demùm maledictæ se obtulisse, ut à peccati tyrannide & Diaboli nos liberaret, atque in libertatem filiorum Dei assereret, peccatorum reatum sui ipsius oblatione, eorumque vim omnem & turpitudinem Spiritum nobis sanctum largiendo tolleret, denique eo fine venisse Christum in hunc mundum, ut esset nobis Rex, Sacerdos, & Propheta, ut nos regeret, redimeret, doceret: hæc autem omnia Spirituali prorsus modo esse intelligenda, non Carnali, inde futurum ut fideles Deo (in æternum eum videndo) fruituri sint, impii autem & infideles æterno (cum Diabolo ejusque Angelis) dolore sint cruciandi, ubi vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur. Hæc (inquam) fidei Christianæ quædam summula dici possit, hic sensus Scripturæ universæ. Vide interim quale monstrum Hobbius effinxerit.

1. Ait Deum ipsum Regnum Civile in Judæos exercuisse.
2. Regnum illud Mosi (veluti locum ejus tenenti) tradisse.

tradidiſſe. L. p. 217. 218.

3. Deinde verò regnum Sacerdotibus contuliſſe, atque hoc regnum, fuiſſe regnum Dei, pontifici Iſraelitarum creditum. L. 218.

4. Donec populus temporibus Samuelis, à regno hoc Dei deficeret, ab eoque tempore non fuiſſe regnum Iſraelitarum Dei regnum. L. 219.

5. Veniſſe autem Chriſtum, ut iſtud Dei regnum reſtitueret, nempe ut novo fœdere, Deo regnum illud reſtitueret, quod reſciſſum eſt in electione Saulis. L. 263.

Summam prædicationis Chriſti atque Evangelii, hanc eſſe, futurum eſſe poſt generalem corporum reſurrectionem ut *Chriſto obedientes* vitam immortalem ſub tali Dei regimine degant. Ut *Chriſto inobedientes*, nubant, filioſque æternùm vicibus gignant, ipſi ſecundò morituri, id eſt, in nihilum redituri. L. 264. 242. 244.

Nos autem cùm petimus in oratione Dominicâ, ut veniat regnum Dei, regni iſtius reſtitutionem petere, quod defectione Iſraelitarum interruptum eſt in diebus Saulis. L. p. 219.

Hæc eſt (inquam) Theoria Religionis Hobbianæ, quæ Chriſtianam penitus evertit, atque illud facit non niſi frivolo & planè ridiculo argumento, imò verò abſque omni fundamento quod ſpeciem habeat veritatis.

De regno Chriſti Spirituali innumeri autores tractarunt, de ſtatu beatorum & damnatorum loquuntur ubique Catechiſmi: Imò nihil eſt monſtroſius, nihil homine ſano indignius, quam iſtam velle Theoriam carnalem & quaſi Mahometanam Chriſtia-

nismi

nismi loco inducere. Quodnam est illud futurum regnum carnale *Sacerdotum* (ut ipse loquitur) ubi *mutatis corporibus his vilibus in vitam æternam suscitabimur.* Phil. 3. 21. *Erimusq; ut Angeli in cælo.* Math. 22. 30. *Postquam in nubes rapti ut Domino obviam eamus fuerimus.* 1 Thes. 4. 18. Quænam est ista mors secunda seu annihilatio impiorum, ubi cum Bestia & pseudopropheta vivi conjicientur in stagnum ignis ardens sulphure, Apoc. 20. 20. & torquebuntur die & nocte in sæcula sæculorum. Apoc. 20. 10? Quænam argumenti vel umbra suppetit, quod non sit pueriliter Sophisticum, unde inferatur nupturos esse post resurrectionem improbos? Dixit Christus nullas in resurrectione futuras nuptias, inde Corollarium deducit aliquos saltem nupturos esse.

Cernis quàm facile esset ista omnia difflare, si vel tibi V. D. (Christiano existente) necessarium illud esse judicarem, vel instituti ratio illud pateretur, quin potiùs sententiæ tam portentosæ fundamentum brevissimè contemplemur.

Nempe *Regnum Dei in Israelitas fuit* (inquit) *Regnum Sacerdotale, atq; populus regem postulando à Deo defecerunt.* Hæc universa ea habent, quibus ista tam profana, carnalis, barbara de Evangelio sententia, quovis modo stabiliri videatur.

Dicimus temerè ista atque inscitè admodùm affirmari, neque etenim Deus regnum unquam Sacerdotibus dedit, sibi in perpetuum tenendum, neque populi Israelitici rebellio in eo sita est, quòd Regem postularent.

Primùm quod ad jus attinet, manifestum est non prohibuisse Deum ut Regem sibi statuerent Israelitæ. " Quum ingressus fueris in terram quam Jehova dat " tibi— si dixeris statuam super me Regem—tantùm statuito

" ſtatuito Regem quem elegerit Deus tuus è medio
" fratrum tuorum, ſtatuito ſuper te Regem. Deut. 17. 14. &c.

Imò ut de facto loquamur, *Moſes* primus in eos regnabat, deinde *Ioſue*, poſtea Judices, in judicum interregnis *Seniores*, iiſque tanto oneri imparibus exiſtentibus (ob duram populi cervicem) *Judices* nunc ex exercitibus, nunc ex aliis à Deo excitati; neque magis dicendum erat illud *Dei Regnum* ſub *Judicibus*, quam ſub *Regibus ipſis*. Atque hæc manifeſta ſunt, cuivis Scripturas ſobriè & cum veritatis deſiderio legenti.

At verò probat, inquis, Regnum Dei fuiſſe Regnum *Sacerdotale* ex Exod. 19. 6. Verùm Textus Hebraicus habet ממלכת כהנים regnum ex Sacerdotibus (i.e. viris ſanctis) conſtans, atque hoc modo *Petrus*, 1 Pet. II. 9. hoc modo *Johannes*. Apoc. 1. 6. locum intelligunt.

At, inquis, & Num: 27. 21. ordinatum eſt, ut *Joſue* coram *Eleazare* ſtaret, qui Dei voluntatem inquireret &c. unde conſtat regnum penes *Eleazarem* fuiſſe. Verùm ridiculum eſt iſtud, nam eodem modo ſub Regibus regnum erit ſacerdotale, quia ipſi voluntatem divinam à Sacerdotibus petebant. Quare figmentum eſt planè Regnum iſtud Sacerdotale.

Imò & Rebellio iſta, de qua ſupra, non erat adverſus Sacerdotem, ſed adverſus Samuelem facta, qui declaratione divinâ factus eſt judex eorum perpetuus; ita ut ante ejus exceſſum, regem petere illicitum foret.

Hæc quia luce meridianâ clariora ſunt, locos SS. ab Hobbio laudatos legentibus, noſo iis inhærere.

Cernis interim Theologiam Hobbianam Philoſophiæ ejuſdem affinem eſſe nimiùm, atque ubique ipſum

sum solere ex paucis minimè consideratis, imò falsis, atque absurdis, temerè assumptis, res maximas vel astruere, conari vel evertere. Interea temporis quam sit *Christianæ Religioni* amicus Hobbius, intelligis; restat ut de *Religione in universum* paucissima dicamus.

Cap. 2.

Ubi de Religione in universum ex sententia Hobbiana quæritur, atque exercitationi huic Epistolicæ Coronis imponitur.

QUanquam ex omni ferè exercitationis hujus serie, præcipuè autem ex iis quæ superiori Capitulo habuimus, neminem latere possit quæ fuerit de omni Religione sententia Hobbiana, placuit tamen rem istam eo ipso sub titulo resumere hoc loco, eamque paucissimis tractare. Neque verò illo fine hoc facimus, ut hominem bonorum atque piorum odio opprimamus; verùm ut nos ipsos à calumniis ejus verbisque durioribus (si quid eum regerere contingat) aliquantulùm liberemus. Nosti V. D. quid vindici Academiarum acciderit eo solo nomine, quod locum hunc de Religione tam leviter attigerit. Dixerat *Thomas Philosophiam in Academiis nullum omnino locum habere, nisi ut ancilletur Religioni Pontificiæ:* Calumniâ hâc in Religionis negotio, permotus Vindex, respondit inter alia, *dictum à nonnullis esse non alio nomine ipsum Pontificiæ isti professioni inimicum fuisse, nisi quod Religionis haberet nomen.* Tu autem nosti quantas hoc unum tragœdias excitârit? Nempe *Stultus*, *Mendax*, *Sceleratus* est Vindex: quid ita quæso? quid fecit? quid commeruit? quid patravit? annon

annon hoc dictum à nonnullis est? ad teipsum provoco. V. D. quoties illud ipsi audivimus, imò verò quis locus est? quæ gentis nostræ plaga? quæ regio? Sive in urbe, sive in Academia, sive demum in agro, ubi non illud communi hominum famâ increbruit, solere tum Hobbium ipsum, tum ejus discipulos, de Deo ipso & de Christo infanda sentire & loqui, imò de Religione universa quasi impostura ea foret, blaterare. Cur igitur mendax ille vindex? quodnam est scelus quod commisit? rem verissimam, rem notissimam narravit; at inquit, *quem non novit, eum Religionis inimicum esse ex fama communi innuere*, hoc unum omnia ista tam præclara meruit epitheta. Anne verò existimandum est eum Thomam hunc nostrum non novisse? Manifestum est libros ejus illum legisse; oratio autem virum indicat. Summa est igitur, sceleratum eum Thomæ fuisse, quòd non ostenderit longâ forsan atque manifestâ oratione, Thomam religioni non solùm Christianæ, sed omni inimicum fuisse. Cernis igitur in angustias aliquas redactum me esse, mihíque illud ferè nunc accidere quod Vindici ista scribenti accidisse crederem; nempe invitum eum atque tristem ad ejusmodi quæstiones, ubi de hominum Religione agitur, accedere solere; quin & ea loca quàm potuerit levissimè eum transilire, cùm tamen altius inhærendum iis esset. Cernis animo quàm aversanti superius illud Capitulum absolverim, quàm multa intacta reliquerim, quàm molliter, si rei ipsius merita spectemus (ubi de spei omnis humanæ fundamento actum est) eum tractaverim. Atque ipse quidem ab ulteriore rei hujus prosecutione abstinuissem, nisi perspectum jam antea fuisset viri ingenium, exigentis ea prorsus, atque ad ultima ejus arcana referanda ferè provocantis; quasi sceleratum illud esset à scelere

lere alieno detegendo abstinere. Cernis quæ me necessitas cogat, ut pergam aliquantulùm hanc rem patefacere, ut facio

—*testor*
Vos, æterni ignes, & conscia numina veri,
Fas mihi nunc Thomæ secreta resolvere—
Fas odisse vias, atq; omnia ferre per auras
Si qua tegat, teneor Thomæ nec legibus ullis.

Atque reverà V. D. si forsan eum Religioni, non solùm Christianæ, verùm omni in universum, inimicum esse disertè affirmarem, & simul sententiæ hujus (libertate eâ prolatæ, quæ solet esse Philosophorum) rationes afferrem, quis me sobrius atque pius, quis Philosophus aut eruditus reprehenderet?

Verùm istud non faciam, modestiùs atq; temperantiùs cum eo agam, quasdam solummodo quæstiones ipsi tuâ cum veniâ (V. D.) proponam, quas ipse si solvendo tibi satisfecerit, solutus omni hoc crimine, per me licet, abeat.

1. Memini, quæstionem mihi olim (puero Catechumeno) proponi solitam, cupio ut *narrare velit quam ipse Religionem colat.* Num Christianismum, vel Judaismum, num Mahometismum, vel Gentilismum? Vel quænam est ea Religio, quæ æqualem ad omnes indifferentiam patiatur? quæ vim suam Principis imperio se debere fateatur? Certè nihil quicquam ab hominis ingenio excogitari posse mihi videtur, quod ad religionem funditus ex animis hominum eradicandam sit accommodatius, quàm est ista sententia, quæ statuit ex humanâ institutione, non autem divinâ, religionem & ortum habuisse olim, & jam constare. Imò verò attestatus est olim Deus Mosi & Christo mundi servatori, neque ratio ulla est ut ea de re dubitet

Philoso-

Philoſophus aliquis, momenta rationis ad normam veritatis æſtimans; neque etenim ratio ulla eſt, ut de hiſtoriarum veritate dubitetur, niſi quis velit omnem antiquitatis lucem rejicere, neque ſi veræ ſint hiſtoriæ de Moſe & Chriſto, poterit aliquis de Dei ipſius atteſtatione cum ratione dubitare: Quod autem in Religione Chriſtiana ſtabilienda manus ipſa Dei fortis præſtitit & brachium nudatum, illud κατ' ἀναλογίαν τίνα in cæteris fecit ut obtineret, impoſtorum verſutia, & hominum credulitas; hinc nempe factum eſt ut Mahometem paroxyſmos Epilepticos patientem, viſione extaticâ in Deum ſublatum fuiſſe crederent Arabes; hinc etiam crediderunt Romani antiqui, Numam cum Egeria congreſſum fuiſſe: verbo, omnis Religio ſive vera, ſive falſa, illud habet, ut à Deo, non ab hominibus originem traxiſſe credatur: atque ille quicunque illum non Dei ipſius vel Deorum ſed hominum inventum eſſe ſtatuit, Philoſophus utcunque eſſe vel dici poſſit, Religioni in univerſum inimicus eſt dicendus.

Si quidem Thomas illud ſolummodo dixiſſet, Religionem ab hominibus excogitatam fuiſſe, ut homines (metu forſan inani) in obedientia principibus præſtanda contineret, quanquam rem indigniſſimam & turpiſſimam feciſſet (qualem nonniſi unus forſan aut alter inter Philoſophos paganos eo ipſo nomine omni adhuc ævo infames, fecerunt) nos tamen adverſus ipſum diſputantes, utcunque ſententiæ tam prodigioſæ inſaniam oſtendere poſſemus, utcunque hominis infelicitatem dolere, non eum quaſi contemptui atque ludibrio habitæ rationis humanæ accuſaremus. Nempe ejuſmodi eſt ſententia, quæ cum intelligi poſſit & contradictionem (ut aiunt) in adjecto minimè involvat, vim non infert rationi humanæ ut ſupponatur.

Verùm

Verùm ut istud enuncians, simul illud etiam contendat, non esse se Religioni inimicum. Quis ista patienter audiat? quis mare terris non confundat? Certè

—Clamet Melicerta perisse
Frontem de rebus.—

Qui principia ejusmodi proponit, quibus fugit omnis Religio, sive vera, sive falsa, quæ ipsa Religionis natura aversatur, oro illum ut ipse explicare velit quâ ratione fiat, ut non sit Religionis hostis appellandus. Imò reverà

Hoc argumento timefactæ Relligiones
Effugient animo.—

Verùm ista generalia atque in antecessum solummodò proposita; alia sunt eaque plurima (nisi me brevem esse cogeret præsentis argumenti injucunditas) quæ faciunt ut illud ab ipso explicandum desideremus; nempe quomodo fieri vel intelligi possit, ut non sint inimica Religioni; adeò in ipsa Religionis omnis fundamenta ruere mihi videntur & impetum facere,

2. Si sit nulla hominibus in statu naturali non solùm *justi* atque *injusti* (quas voces à communi hominum usu ad forensem transtulit, ut nubeculam sententiæ offundat) verùm etiam *Boni* & *Mali moralis* differentia, si nulla lex, nullum rationis dictamen, quo secerni ista possint; verùm ea omnia ex Principis institutione & oriantur & dependeant; quænam esse potest Religio? cujus illud est, ut in iis ubi lex humana locum non habet, subveniat.

Expecto ut regerat sese alicubi, imò sæpiùs de lege naturæ, de bono & malo naturali locutum. Atque ego quidem

quidem eum, si mille contradictionibus liberare se hoc loco possit, ingeniosum esse prædicabo. Contradictionem vel ἀλογίαν manifestam habere mihi videtur, fundamentum ipsum Politiæ Hobbianæ. In statu (inquit) naturæ fœdera non obligant, at fœdus de constituendo magistratu initum, obligat; quid ita quæso? Obligat (inquit) ex lege naturæ, & est inviolabile fœdus. Cur ita tandem? nempe alias everteretur Politia ejus omnis —sed me reprimo.

Mihi certè omnia ejus lustranti, constat nihil esse, ex ejus sententia, naturâ suâ bonum aut malum moraliter loquendo: sin ista sentiens deceptus fuerim, cupio ut de re ista disertè loquendo eximere me velit hoc errore. Certè si quod in omni rerum complexu sit malum dicendum, illud erit quod omni omnium hominum judicio tale hactenus existimatum est, nempe quod fit renitente rationis dictamine, quod fit reclamante conscientiâ. Profligatæ scelerumque vi atque dominio obrutæ quasi, adeoque insanientis muliérculæ ideam proponens Poëta ista eam proferentem infert

—Video meliora proboq;,
Deteriora sequor.

Ipsum interim Hobbium *peccatum non esse, quod fit reclamante conscientiâ*, exercitationis hujus ferè sub initio dicentem, introduximus.

Ipse quidem hac in re ferè unicâ sibi constat; atq; ego bonum aut malum quomodo aliquid esse possit non video, si omnia fato fiant (eo modo quẽ ipse asseruit) atque absolutâ causarum necessitate; propositionem, tum in libello de *libertate* & *necessitate*, tum de Corp: habet, imò ipse πέισμα istud agnoscit; si bonum sit nihil aut malum, si meritum nullum aut demeritum, (ut

loquuntur) quis sit religioni locus, nullus ipse video: velim ut denuò ostendat annon sit hoc etiam Religioni (in universum) inimicum.

Verùm ut abrumpam ego statim hanc omnem orationem. Omnis Religio illud habet, & Deum esse & esse remuneratorem eorum qui pii fuerint & religiosi. Nempe religione *ad Deum accedimus*, oportet *ad Deum accedentem*, ista præsupponere & credere. Neque tam luscus esse potest aliquis, ut illud non videat, non solere Deum pietatem hominum aut virtutem (si mundi hujus regimen spectemus) hac in vita remunerare: Est etenim vir sapiens & bonus, cui res accidunt ad modum atque normam improborum; exercuit illud ab initiis ultimis Philosophiæ, maximorum hominum ingenia, *cur bonis mala contingant*, neque aliter hoc loco se extricare unquam potuerunt, nisi dicendo cum Socrate (cùm jam in manu mortiferum istud poculum teneret) " duas esse vias, duplicesque " excessus animorum à corpore exeuntium, piorum " hominum faciles esse ad Deum (unde excesserunt) " aditus, impios interim cruciatibus atque tormentis flagellandos, nempe

—Clausi tenebris & carcere cœco
Illi exercentur pœnis, veterumq; malorum
Supplicia expendunt.

Hæc (inquam) omnis habet Religio, etiamsi in pænarum præmiorumque natura atque ingenio explicando dissentiant. Verbo, *Religio* illud præsupponit, animam è corpore exeuntem præmia virtutum atque vitiorum ferre posse. Quid ad hæc Thomas?

Mihi certè videtur, duas esse Thomæ sententias, quarum altera est Thomæ Philosophi, altera Thomæ

ex præsuppositâ (magistratûs jussu) Scripturæ authoritate differentis. Quarum hæc statuit animam dormire usque ad diem longissimam, postea resuscitandam, vel ut liberos homo gignat (dirum proculdubiò tormentum) vel ut eo modo regatur in æternum, quo ante Saulis electionem regebantur Israelitæ. Hæc (inquam) est Thomæ sententia, quem *mos patrius & miraculorum fama* voluit esse *Christianum*.

At alia est Thomæ *Philosophi* sententia, nempe *mentem esse motum organorum*, neque proinde fieri ullo modo posse (vel absolutâ Dei potentiâ) ut morti superstes sit animus, vel ut idem numero animus reviviscat; si ista non fuerit ejus sententia, si ista non consequantur sententiam hanc positam, velim ut errorem mihi ostendat: istis autem ita se habentibus, dicat mihi ingenuè quis sit omnino religioni relictus locus. Imò verò, inquies, etiamsi eo modo hæc se habuerint, etiamsi mortales simus penitùs, neque ulla spes sit relicta beatitudinis olim consequendæ, eum tamen Religiosum (uti est) futurum, Deum nempe agniturum illum esse eique ut potentissimo felicissimoque honorem & adorationis cultum præstiturum. *Fieri non potest* (inquit L. p. 53.) *ut causarum seriem profundiùs contemplantes ad primum motorem, qui Deus est, non perveniant*. Hinc autem necesse est ut exoriatur in animo Religio.

Quin & formido mortalis continet omnis,
Quòd multa in terris fieri cœloq; tuentur,
Quorum operum causas nullâ ratione videre
Possunt: ac fieri divino numine rentur.

Nempe causas sive intelligant, sive non intelligant homines, tollet naturæ profundior contemplatio A-

 theismum,

theismum, quo uno sublato aliqua saltem religio se- quetur. Vidisti autem quantus sit *Philosophus* hic no- ster, credis, opinor, Atheum eum esse non posse, Reli- giosum igitur aliquo modo esse debere.

Atq; ipse quidem concedo religiosũ eum esse posse, sive Sadducæorum, sive Epicureorum sententiam am- plectatur; nempe istorum hominum Religione, modò Deum esse concedat; neque ipse crimen illud Atheis- mi volo unquam huic imputare, spero certè meliora (quanquam Atheismum ipse pro crimine non habeat, modo corde prematur, atque adversus leges humanas minimè quis illud profiteatur. *Fides etenim, atq; inte- riores cogitationes hominum non subjiciuntur mandatis* (Dei) *verùm operationi solùm ejus, aut Ordinariæ, aut Extraordinariæ*. L. p. 149. Nolo (inquam) unquam Atheismum ipsi objicere, oro tamen eum atque obte- stor, ut faciat, sententiam ejus explicando, ut Deum esse statuere mihi videatur. Ipse nunc petitionis hujus (qui tibi forsan inurbana videri possit) rationẽ accipe.

Nempe si *neq; corpus esse Deus possit* (à quo remo- ventur corporeæ affectiones omnes. L. p. 190. C (Am- sterodami impresso. Anno 1647) p. 270. *Neq; esse possit aliqua substantia incoporea, quia verba ista se mu- tuò evertunt*, Quomodo Deus esse possit ex mente Hobbiana, non intelligo.

VErùm quò feror, vir Dignissime atque Amicissi- me? quò me præcipitem rapit suscepti operis ne- cessitas? quis hic locus? quæ mundi plaga? ubi sum? quid facio? Ego quidem meipsum nullo modo satis admirari possum, postrema hæc relegens. Egóne unquam existimâssem me inter homines tetricos atq; immites istos reperiendum? Quis unquam expectaret hominem (qualem ego hic esse credebam) non è rigi-

dioribus

dioribus illis atque morosis, verùm ex iis qui libertatem in sentiendo ingenuam & profiteri solent & in aliis libenter admittere, eousque trahi potuisse, ut datâ operâ in hominis Religionem publicè inquireret, ut ostenderet hominem eruditum Religioni inimicum esse. Odi certè Sycophantas omnes, nihilque (quantum ipse intelligo) detestabilius habeo, quàm ingenium petulans illud atque invidum, quod homines eruditos, famâ inventis suis benè partâ, frui non patietur. Quid igitur dicam V.D? quo me defendam modo, siquis mihi forsan ista objecerit; succurre tu mihi qui vales humeris, horumque omnium crimine levato. Nosti tu satis rei nostræ historiam universam, animo quàm tristi atque aversante, ista primùm susceperim, quàm fuerit mihi injucundum atque involupe in omni hac controversia versari, quantâ vi trusus in arenam initio fuerim, & quàm libenter me militiæ subducere voluissem; neque me quidem ullo modo ad certamen adduci potuisse, nisi duo illa Nomina tam sacra *Academiarum* atque *Religionis* mihi sæpius in aures intonuissent. Credebam autem illud non hominis modesti, sed stupentis esse, matrem afflictam atque contemptui habitam negligere. Dictum est, hunc Autorem lethale vulnus Academiis inflixisse, eas indoctas atque inutiles, oratione eo fine institutâ ostendendo.

--Pudet hæc opprobria nobis
Et dici potuisse, & non potuisse refelli.

Ex ipsâ Leviathanis lectione, didicerat juventus incauta atq; indocta adversus institutiones Academicas, ore impuro blaterare,

—Stultum est cùm quis ubiq;

Hostibus occurrat, periturae parcere chartae.

Stabam tamen aliquandiu attonitus,

Multaq; dura meo tristi cum corde putabam,
Cùm signum agnovi, atq; afflictae jussa parentis.

Signum (inquam) accepi, neque in Academiarum atque Religionis causâ metuendas hominum censuras statim judicavi , etiamsi magis adhuc magisque incaluissem; audiveram in parentis olim periculo filium à nativitate mutum, in clamores erupisse; quid si ipse hâc occasione balbutirem, aliquantulùm (cogitabam) etiamsi eodem modo cum *Vindice* tractandus forem. Atque ipse quidem nunc expecto, imò initio (ut meminisse potes) expectavi ut mala verba omnia in me effundant Hobbiani, quæcunque vel scientiam vel mores hominum maculare solent: non eos vel scriptum ipsum vel scribendi modus sat scio effugiet. Dicent incomptam, inerunditam, inelegantem fuisse nobis omnem orationem: fateor certè ipse hæc omnia, at

Parcius ista tamen (Thoma) objicienda memento,
Novimus & qui te.—

Dicent me in versiculos hîc illic incidentem, gravitatem Philosophicam minimè tenuisse, fecisse quod Pedantium potiùs deceret. Verùm, Platonem, Aristotelem, Ciceronem, nobilissimosque ex antiquis ab eo scribendi genere non abstinuisse sentio.

Quorum æmulari exopto negligentiam,
Potiùs quàm ipsorum obscuram diligentiam.

Dicet me duriora ipsi aliquando verba dedisse, verùm exceptis

exceptis iis locis, ubi vel Religionis vel Academiarum res agitur, non temerè illud reperiendum esse spero.

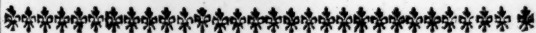
Dicet mille viros habere Academias, qui meliùs ista potuissent; hoc etiam concedo libentissimè, quare spernendas non esse eas adeò existimarem. Expecto ut huic viro, *stultus*, *mendax*, *sceleratus* audiam: feram, si potero, patienter, neque etenim ista Vindici in dedecus magnum cessisse comperio. Verbo, eo animo impositum à teipso onus, initio suscepi, ut omnia ferrem, modo nihil in Academias aut in Religionem ipsam (quæ sunt mihi charissima, uti esse debent) opprobrii regerentem eum inveniam. At hæc si deinceps lacerare pergat, certè non feretur illud omni modo inultum —ἐμεῦ ζῶντος καὶ ἐπὶ χθονὶ δερκομένοιο.

Tu interim, Vir Dignissime, perge facere ut facis, Religionem nempe Christianam, atque Academiam hanc nostram Oxoniensem, eruditione summâ atque pietate, immensùm ornare, simulque amare tibi deditissimum

SETHUM WARDUM.

FINIS.

Errata.

Pag.	Lin.	Corr.
2.	15.	*pro suo*, lege *Hobbii*
8.	2.	l. *opprobria immotus referat?*
9.	8.	l. *Simia*
12.	28.	l. *alii*
13.	16.	l. *altiusque*
15.	15.	l *peragrat*
16.	3 & 4.	l. *somnium, illudq;.*
41.	18.	l. *exors*
46.	31.	l. *Leviathanis*
61.	1.	pro *nempe*, l. *nemo*
70.	10.	l. *invenisse*
73.	31.	l. *adjunxerit*
74.	4.	l. *plura habet*
75.	28.	l. *Chimæra*
76.	29.	l. *eum*
102.	24.	pro *jam* l. *imò*
116.	14.	l. *protrahere*
119.	10.	l. *resonat*
121.	13.	l. *cujus*
123.	18.	l. *habere*
123.	9.	l. *nihil concludi*
126.	10.	l. *Secundum*
	19.	l. *constat*
133.	24.	l. *Suctorem*
134.	6.	l. *defierant*
	14.	l. *succedente*
135.	19.	dele :
137.	penult.	l. *recipiat*
144.	19.	l. *soleant*
149.	8.	l. *luxata*
150.	1.	l. *planam*
152.	20.	l. *ficto*
153.	penult.	dele *tamen*
154.	3.	l. *regerere*
166.	15.	*elegeris*
170.	29.	*motusque*
	32.	*turgescentia*
174.	18.	l. *obcaluit*
181.	17.	*eum*
185.	3.	*plane*

Pag.	Lin.	Corrige.
194.	8.	*ei*
198.	19.	*Fecit*
200.	7.	*duratione*
202.	1.	*assensum*
204.	10.	*in aliquibus exemplaribus* l. *Glandulam Pinealem*
	25.	l. *Dum* pro *Num.*
208.	l 26.	*absque* pro *ubique.*
207.	24.	dele *fieri*
208.	31.	dele *motus partium*
	32.	pro *motisque* l. *motûs.*
232.	15.	pro *non* l. *neque*
235.	25.	*ex ipso*
240.	1.	*eundem*
243.	14.	dele *præterire*
	21.	*quam*
	26.	*ut jurare*
267.	30.	*exorsus*
281.	18.	*Epistolii*
283.	27.	*Leviathanis*
285.	15.	*quantum*
288.	15.	*innitentem*
	21.	*eam esse* dele 1. lin. 22.
291.	24.	*ostendi*
299.	3.	*excitantur*
296.	19.	*producta*
300.	10.	dele *imprimentur*
	12.	*acquiruntur*
304.	4.	l *decernere*
307.	14.	*debeat*
314.	13.	*divinæ*
317.	pen.	*nunquam*
318.	2.	*obstant*
320.	32.	*Oracula*
321.	2.	dele *visio*
326.	13.	l. *nascentis*
330.	17.	*existenti*
331.	8.	pro *Exercitibus* lege *Sacerdotibus*
336.		*quæ fugit*

Postscriptum ad eundem Amplissimum Virum D. I. W. *sive* Appendicula, *ubi de Calumniis ab* Hobbio *in Autorem congestis agitur.*

SPerabas proculdubiò V. D. post valedictionem istam, non fore te denuò importuniùs sollicitandum: hoc idem Lectores in expectatione & votis habuerunt, mihique præcipuè ea spes erat & expectatio; miraberis quid acciderit, quid de novo dicendum habeam, quod faciat ut te nunc denuò interpellem, & quousque tandem hoc sim facturus.

Atque ipse quidem nolo te diutiùs detinere; hoc primum habeo autem quod libenter (opinor) audies. Novi occupationes tuas, & quàm sit tibi inæstimabilis temporis jactura;

Cùm tot sustineas & tanta negotia solus,
Musarum sedes tuteris, moribus ornes,
Consilio emendes, in publica commoda peccem
Si longo sermone morer tua tempora.—

Est tamen quoddam, quod te celare nullo modo possum, quod nequeo supprimere; hoc accipe modo, & fac deinceps tibi ipsi quod visum fuerit, *Rediisse nempe me penè totum in gratiam cum Thoma Hobbio Philosopho Malmesburiensi,* hoc est quod tibi narrare volui

lui, nunc autem licet tibi V. D. vel libellum abjicere, vel si placuerit, rationes hujus rei deinceps secuturas accipere.

Post absolutam Exercitationem istam Epistolicam, tibi hactenus satis injucundam; stabam sæpenumerò conjiciens quid foret mihi ab Hobbio deinceps, ejusque discipulis, atque amicis expectandum. Divinabam fore, ut quod Ciceroni olim acciderat, in Patriæ & Rei-publicæ Romanæ negotio, hoc idem mihi contingeret in causa hac Academiarum & Religionis; ut depulso ab ipsis inimicorum impetu, telisque in conjuratos reverberatis, in me statim ruerent, in me rabidissima illorum ora converterent, in me tela vibrarent. Neque difficile est tibi ipsi V. D. imaginari quid hâc occasione suggerere posset mens timida, sibi, suique diffidens viribus, quid fortè præcineret

præsaga mali mens.—

Ut in omnia ea quæcunque in lucem edideram (animo non admodùm propitio & favente) inquirerent, hoc certè absque omni dubio statuendum esse decrevi, quare omnia mea (neque magna neque multa) continuò volvebam in animo atque revolvebam, siquid obscurè dictum, siquid ratione clarâ minimè munitum, siquid ex incuria atque negligentia (quæ mihi planè naturalis est) aut libertate nimiâ in dicendo, inelegans occurrebat; Eccum ex hoc loco (mihi tacitus dicebam) argumenta sumet Hobbius, & statim defensiones meditabar.

Non est ut verbis explicare contendam, quam fuerit mihi injucunda hæc animi conditio, quam perplexa cogitatio, quanquam etenim recurreret mihi sæpiùs in levamen, *Horatianum* illud

—Hic murus aheneus esto
Nil conscire sibi, & nullâ pallescere culpâ.

nesciebam

Neſciebam tamen quid ingenium hujus viri infenſiſſimi, occaſione ſive datâ ſive arreptâ, in contumeliam atque opprobrium trahere poſſet.

Noveram libellos à me ſcriptos omnes ſive (nomine ſubſcripto) à meipſo agnitos, ſive abſque autoris nomine in publicum antehac emiſſos, grave annorum aliquot examen apud ipſum ſubiiſſe, narratum eſt, ipſius Exercitationis hujus ſchedia, à prælo ſtatim excepta, Hobbio ipſi continuò tranſmiſſa (ab exploratore quodam quem novimus) fuiſſe; inter hæc omnia percuſſit aures fama, illum librum hunc arte malâ nactum; eum nondum in lucem editum refutâſſe.

Inter hæc omnia quomodo me affectum exiſtimas Vir Digniſſime? Dicam ingenuè, quanquam hæc omnia abſque metu aliquo inſigni ferebat *mens conſcia recti*; neque placentem tamen, neque jucundam, fuiſſe mihi rerum mearum incertitudinem, verùm (quod de Stoico quodam dictum eſt) quanquam *nihil agerent* cogitationes iſtæ, *attamen moleſtas*, aliquo modo fuiſſe.

Miraris quò tendat oratio V. D. aſt ego ſtatim admirationem iſtam tollam univerſam. Eò quidem tendit ut intelligat quâ occatione conciliatus ſit mihi Thomas, omniſque adverſus ipſum animi indignatio penè evanuit.

Siquis reipſum (qualis es ad clementiam atque benignitatem compoſitus) ex animi perplexâ cogitatione animique fluctuantis ſuſpenſione atque anxietate liberaret, Annon præmium acciperet? nihil certè iniquius eſt quàm illud negare.

O Tite ſiquid ego adjuro curamve levaſſo
Numquid erit præmi.

Nosti cujus sit versiculus. Egóne igitur Thomæ ingratus sim, qui maximo me beneficio cumulavit, qui in ærumnis existentem liberavit, qui metus omnes mihi molestos expulit, qui famam restituit? nunquam dicetur: Nemo mihi refricet in memoriam injurias antiquas, nemo voces istas *Stulti*, *Mendacis*, *Scelerati*, quæ viros mansuetos provocare solent: certè decet atque æquum illud est, ut vetus quodcunque maleficium beneficio novo obliteretur. *Stultum appellavit?* At famam restituit, ostenditque demùm stultum non esse. *Mendacem dixit*? At irrefragabili argumento sibi ipsi hanc laudem asseruit, atque vindicavit. *Sceleratum vocavit*? At famam restituit, fecítque ut intelligant omnes, *suum cuiq; tribuere*. Quare condonandum esse ipsi sentio (illudque ex animo profiteor) quodcunque vel contumeliæ vel opprobrii, in me unquam effuderit.

Miraris proculdubiò, unde ista tam subita rerum mutatio, numquid, inquies, pœnitentiâ injuriæ ductus Hobbius, confessione ingenuâ atque publicâ teipsum vindicavit? num testimonio aliquo ornavit? numquid scribens atque in publicum protrudens à contumeliis novisque opprobriis (à styli sui deliciis) abstinuit?

Nihil certè horum, neq; reverà sunt ista vindiciarũ earum genera quas ab ipso expetimus, vel expectamus; imò verò (ut nodum hunc solvam citissimè) libellum edidit (sub nomine *Sex Documentorum ad utrumq; Professorem (Geometricum atq; Astronomicum) Savilianum:* Libellum præclarum in omni (malè) dicendi artificio excellentem, libellum omni spurcissimorum opprobriorum genere fartum atque onustum, libellum omnia ea efferentem quæcunque usquam protulerit scurra, rabula, lixa, lanista. Conciliavit me Tho-

Thomæ hic liber, fecitque ut omnia ipsi Condonare possim, flexit animum ingenii Hobbiani Contemplatio, fecítque ejus in meum animus & voluntas, ut mihi planè religio sit aliquid Hobbio non ignoscere.

Scilicet, *tanti* est (inquies) *esse Christianum*! hoc quidem aliquid; ast ego reverà non sine summa ratione; (etiam religione sepositâ) hoc expectandum esse judico; imò ratione longè majore, quam si palinodiam cecinisset. Ne te diutiùs detineam habe rem totam; Si vir, *tali ingenio* quale est *Hobbianum*, *odio* adversus meipsum flagrans *immortali*, *nervos omnes* eo fine *intendens*, *animósque*, ut notas maculasque æternas nomini inurat. Si, inquam, *hujusmodi* Vir, (non verbis verùm) reipsâ *ostenderit*, *nihil* esse sive in *Doctrina* sive in *moribus* nostris quo minùs *famâ* omnino *integrâ* ac *illibatâ*, quo minùs gratiâ atque benevolentiâ bonorum atque eruditorum hominum *frui possim* & debeam, existimo Conclusionem illicò nostram secuturam. Cernis argumentum, de quo nobis deinceps est dicendum.

Ut autem contrahantur ea in ordinem, finesque brevissimos, quæ sum dicturus, monendus es V. D. *Documenta* ista sive *Nocumenta* (nempe μαθήματα παθήματα) omnia, quamvis in *Astronomum* æquè atque *Geometram* Savilianum directa fuisse videantur, ex iis tamen quinque priora in Collegæ mei Clarissimi libros (*Elenchum Geom: Hob*: *Arithmeticam infinitorum*, *Tractatum* de *Angulo Contactûs* &c.) scripta esse, neque facturum esse Thomam donatione suâ, ut in libros præclarissimos, plagio manifesto, jus aliquod (eos vel defendendo) sumam; Relinquam Clarissimo Collegæ, quæ sua sunt, ipsiq; autorem hunc (in sales ab ipso citissimè minuendum) tradam; vide-

bunt sat citò Geometræ pœnas luentem Hobbium;

Raro antecedentem scelestum, deseruit pede pœna claudo.

Quod igitur ad provinciam meam spectat, ego eam jam statim aggredior, ubi

1. Ostendendum est hominis ingenium, atque adversus meipsum benevolentia.
2. Dicendum est de iis quæ ad doctrinam.
3. De iis quæ ad mores spectant: de omnibus inquam istis dicendum est brevissimè.

1. Quanquam igitur multa sint quæ ingenium Hominis indicant, multa quæ Animi in me dispositionem, ego ex eo loco ubi ingenium & ipse (non immeritò) admiratur suum, specimen unicum exhibebo: faciamque ut nemo ea de re dubitet; infiniti sunt loci ubi *stultos*, *asinos*, *insanos*, *scurras*, nos vocat, *ingeniosa* sunt ista; verùm audi eum documenta Epiphonemate concludentem. *Ne forsan* (inquit) *existimetis, ingenium mihi defuisse, ut nomina dem vobis fastidiosa— experiar quid possim— Valete* (inquit) *vos Ecclesiastici Inciviles. Theologi Inhumani* (gratiam aliquantum perdit jocus iste in latinum versus) *Dedoctores moralitatis, Collegæ Unasini, Egregium par Issacharum, miserrimi Vindices, atque Indices Academiarum.*

Vides (opinor) atque admiraris hominis *ingenium* (de benevolentia non opus est ut loquar) num tu quæso existimabas eum ingenio destitui? Num senio delirare? habet (ut cernis) sub canis istis *juvenile ingenium*, (aliquandiu est, ex quo repuerascere eum homines notaverant) Senex (uti cernis) est senex bonæ indolis. Senex revera jocularis, ipsè certe grammaticam

maticam vulgatam purgandam censerem, quæ duo ista vocabula uno versiculo conjunxit,

Sibilus atque jocus—

Sed instat mihi Typographus, non vacat jocos istos venerandos diutiùs admirari, cernis eum *ingenio non destitui*, quod ad rem nostram plurimùm conferet ostendisse; vides etiam *quo animo* adversus me fuerit, quare Argumentum ulterius prosequamur, ad ea quæ de *Doctrina* habet, paucissima; ad ea quæ de *moribus*, pauca, proferamus.

Noli quæso existimare (vir modestissimè) me eo fine sermonem hunc instituere: ut me virum esse eruditum evincam argumentis , certè ab istiusmodi stultitia atque arrogantia abhorret animus, neque tamen indecorum illud esse existimo quod sum facturus. Nosti quidem Academiarum nostrarum rem agi illúdque *Hobbium* conari, ut nostri errores Academiæ ipsi in opprobriũ redundent, non opus erit igitur apologiâ aliquâ prolixiori, quare uno adhuc pede promovebo reconciliationis hujus nostræ argumentum.

Licebit certè de *Hobbio* omnia bona dicere, & laudare fortunas meas, qui *Senem habuerim tali ingenio præditum*, qui argumenta præbuerit unde possim de nostris (pusillis) mediocriter; imò benè, sentire simul & sperare.

Existimandum est vidisse eum edita à nobis omnia. Imò plurima in manibus aliquot annos eum habuisse, narratum est mihi , eo solo fine ut errores detegeret, atque refutaret, *Tentamen Philosophicum*, (inquam) *Trigonometriã*, *Prælectionem de Cometis*, *Inquisitionem* in *Bull*. A. P. F. Probabile est vidisse eum *Astronomiam Geometricam*, sub prælo Londini diutius laborantem, *Objectiones has nostras*, *in Philosophiam* ejus se

vidisse significat, ut de *Vindiciis* interim nihil dicam. Quare anxiè quærendum existimabam, quid adversus ista haberent Documenta, ut si justa objiceret, errores agnoscerem, si iniqua, veritatem defenderem.

Ecce autem (præter omnem expectationem atque spem) nihil in ipsis omnibus invenire potuit, de quo sibi publicè disputandum esse existimaret; quid igitur? num laudavit tua? (inquies) non certè. Num intacta prætermisit? neque hoc quidem. Quid igitur? tibi dicam.

Audiverat de quodam, qui magna etiam volumina uno isto verbo (Mentiris) refutaverat, miratus est hominis ingenium simul & fortunam; hunc igitur sibi imitandum proposuit: *Mala* (inquit) *sunt omnia, imò pessima, quæ habet iste Astronomus*, nihilq; præterea in ejus confutationem adjecit.

Vix crederes (opinor) tantam mihi felicitatem obtigisse, imò victoriam tam insperatam. Imò verò V.D. ego vix oculis meis credebam, quare libellum (*Documentorum*) lepidum, pulchellum, elegantem (amo nunc eum) volvi & revolvi (nemo existimet me perligisse tamen) nihilq; volventi occurrebat præter ista. *Exercitationem* hanc *nihil habere, vel stili, vel ingenii, vel rationis.* (p. 54.) *Credere se nunquam fuisse visam pejorem ratiocinationem, quam habet TENTAMEN Philosophicum*, (p. 56.) atque *meipsum unà cum Collegâ nihil intelligere, sive in Philosophiâ, sive in Geometriâ.* (p. 61.)

Hæc (inquam) omnia ea habent quæ mihi hactenus vidisse contigit, (ea inquam omnia) quæ vel ad libellos meos spectant, meamve (quam sentio quàm sit exigua) eruditionem.

Nolo hoc loco, vel argumentum repetendo μικροψυχίαν ostendere, nolo ab *ingenio Hobbiano*, aut

aut *studio*, aut *voluntate*, Correlaria deducere. Nolo illud importuniùs urgere, non solere homines generalia, eáque minimè probata objicere, nisi ubi defecerint singularia. Imò *satiùs est ista contemnere*, (ut alibi habet) *quod facere possunt, tam Eruditi tum etiam Idiota.* Video nunc certè rationem cur me fugiat adeò, cur tantâ curâ atque diligentiâ subducere se soleat, (non sine magnâ aliquando ventriculi jacturâ) iis ex locis ubi me sibi occursurum esse credit. Adversus me meaque omnia laborat Antipathiâ manifestâ, habetque odii occultas atque ineffabiles rationes, quod de Sabidio Martialis, —*Non amo te Sabidi, nec possum dicere, quare*; hoc idem Thomas hic noster. *Non amo* (inquit) *ista Astronomi Saviliani*, cur non amat (obsecro) *mala* quia sunt, cur mala? *pessima* quia sunt. Cur autem pessima? *pejora nunquam vidi*; at quæso annon alia aliis pejora? non (inquit) omnia sunt pessima. *Quid faciam?* V. D. quid dicam?

Pro captu Lectoris habent sua fata libelli, ac
Invenies alium si te hic fastidit Alexis.

Intereà magno me metu liberavit, fecitque ut sperem me posse tempus illud bonarum rerum studio impendere, quod frivolæ contentioni destinatum fuisse metuere incipiebam. Hactenus ea quæ ad *doctrinam* spectant; accipe de Moribus paucissima.

Atque hic quidem non est ut de Ingenio aut de Voluntate Hobbiana aliquid tibi in memoriam refricemus, quanquam hæc basis sit, hoc fundamentum maximum novæ istius amicitiæ quam nunc colere incepimus. Egóne ut Hobbium non amarem? qui tot mihi in *boni nominis* controversia vel triumphos (si vicero) ministrat;

ſtrat, vel tot ſaltem purgationis occaſiones obtulit; argumenta ſubminiſtravit?

Dixit *mendacem* eſſe *Vindicem* & *ſceleratum*, addidit in hoc libello præclara etiam quamplurima Epitheta. Ecce me provocatum ad illud & coactum, quod non ſine aliqua forſan κενοδοξίας aut animi puſilli ſuſpicione ſuſcipere potuiſſem. Mihi certè nihil moleſtius eſſe ſolet, quàm de moribus vel propriis vel alienis contentiones inire, neque etenim verbis ſunt iſta, ſed vitæ ipſius obſervatione atque experientiâ, decidenda. Verùm quid faciam? provocat me Thomas

Immiſcetq; manus manibus pugnamq; laceſſit.

Ait igitur *ſceleratum* & *mendacem* fuiſſe *Vindicem* (neque etenim aliunde præterquam ex vindiciis argumenta ſumit) quod ipſum (Hobbium) reum egerit—

1. φιλαυτίας atque Arrogantiæ.
2. Iracundiæ.
3. Plagii in doctrinâ de Viſione.
4. Læſarum Academiarum.
5. Inimicitiæ adverſus Religionem.

De Iracundia quidem nolo lites movere, cupio ſopitam eſſe omnem: fabulam eo loco habet, nugas nugaciſſimas, fictum Dialogum cum *Vindice*. Oro ut nemo eum Iracundum eſſe exiſtimet. De cæteris breviſſimè dicetur. Tuum eſt V. D. rationum utrinque momenta atque pondera in trutina penſare, tandemque de *mendacii* atque *ſceleris* honoribus decernere.

1. Primùm igitur de *Philautiâ* atque *Arrogantiâ* inquirendum eſt. De re ipſa, de argumentis breviſſimè dicendum, Vindicem ait Philautiæ atque Arrogantiæ eum accuſâſſe.

Quòd Circuli quadraturam pollicitus fuerit.

Quòd

Quòd Leviathanem absoluto voluerit imperio Academiis imponi.

Quorum ipse primùm negat (p. 56.) dicitque *Quadratura circuli* se nunquam aut *pollicitum* fuisse *inventionem*, aut *professum*.

Secundùm, defendit ab Arrogantiæ crimine, aut Philautiæ.

Dicitque (p. 55.) *nihil in operibus ejus esse quod aut φιλαυτίαν sapiat aut Arrogantiam*. De istis brevissimè.

Non ipse certè memini Vindicem Academiarum de *philautia* atque *arrogantia* locutum uspiam fuisse, verùm res solummodò atque Hobbii sententias fideliter transcripsisse, Academias defendisse, à verbis istis abstinuisse.

Ad illud de Quadratura Circuli, libet ista solummodò regerere, exemplar meum primæ Quadraturæ (Corp. c. 20. quam postea supprimere nitebatur) p. 175. lin. ult. ista habere, *Inveni ergo Circuli Quadraturam.-- Tu verò -- Vindex, Accusator mei mendax*, quinimò etiamnum habere Corp. p. 174. Corol. 2. *inventa erit — quæ est Quadratura Circuli*, ubi denuó Vindicem mendacem appellat. Attende obsecro V. C. ut de mendacio verum ipse judicium ferre possis.

Ad cætera quod attinet, dixit *Vindex* velle Hobbium ut absoluto imperio, Leviathan imponeretur Academiis, verbaque ea protulit quæ desiderium illud continebant, de *Arrogantiâ* aut *Philautiâ nihil adjecit*. Aio nunc, Thomam omnes quotquot uspiam fuerunt homines, Scholas, Academias fœdissimo contemptui habuisse (uti Cap. 1. Exerc. ostendimus) & Leviathanem, non solùm Scholis atque Academiis, pro Acroamate Philosophico, verùm & Pulpitis, pro concione sacrâ imponi velle (vide locum citatum) eâ tamen

fronte

fronte esse, ut asserat nihil habere ejus opea *quod Arrogantiam sapiat*. Quære iterum, de mendacio & scelere V.D. & cui demùm laudes istæ sint deferendæ. Ista brevissimè de *Arrogantia* Hobbiana: transeo ad Tertium Capitulum de *Plagio*.

3. Ait (p.59.) dixisse Vindicem (nempe aut erit ista mens Hobbii aut nihil ista ad vindicem pertinebunt) *Accepisse eum doctrinā de visione ex schediasmatis Warneri*; dicitque *Warnerum ab ipso, non ipsum à VVarnero, doctrinam istam*, (quâ *visio* per *pulsum perficitur*) *accepisse*.

Accipe obsecro rem integram, Triumphos in Omnes totius orbis Academias egerat Hobbius, quòd *ista* per *species*, ipse per *motum* Visionis opus explicasset.

Indignum hoc ratus vindex ista inter alia reposuit; Verum non fuisse, omnes Academias ita visionem explicare. Receptum fuisse à plurimis inter nos hypothesin quæ motum adhibet.

Explicatam fuisse à *Gassendo*, *Digbeo*, *Cartesio*, ejusmodi hypothesin Hobbianis adhuc ἀνεκδότοις Existentibus; quibus adjicere potuit *Regium* atque ante eum *Gilbertum* Nostratem ex novitiis, Ex Antiquis, Scholam universam *Epicuri* & *Democriti*.

Denique Contineri istiusmodi doctrinam in Schediasmatis Warneri, Narratum autem Vindici fuisse, habuisse ea aliquando Hobbium in manibus.

Hæc ea sunt V.D. quæ in plagii accusationem inflat Hobbius, tam dicam & scelestam, ut omnia deinceps ei in Vindicem licere judicaverit. Non eum *Plagii* Vindex accusâvit, innuit solummodò nullam fuisse rationem ut Thomas, Hypothesis istius quæ motum adhibet se inventorem venditaret. Tu quæso V.D. rem istam perpende, vide quomodo hoc etiam loco se expediat.

Annon

Annon recepta est ea doctrina? immò recepta est. Annon explicata est ab aliis? *novitiis*? Antiquis? Explicata est.

Annon novit eam doctrinam Warnerus? imò novit, neque negat in Schediasmatis ejus Contineri. Annon habuit in manibus quædam Warnari Schediasmata? habuit. An de visione? etiam de Visione. Vidè nunc quâ ratione à plagio se liberet. *Ait ista Schediasmata se nunquam habuisse, Imò Warnerum accepisse ab ipso hanc hypothesin*, fortasse! at unde *Cartesius, Digbeus, Gassendus?* aut ab ipso, aut à *Warnero*; unde autem *Gilbertus?* (qui multos ante annos, fato cesserat;) ab ipso forsan, in Cunis vagiente: mirum! at unde tandem Lucretius, Epicurus, atque Democritus? quid hic, quæso, dicendum, nisi *Thomam* esse valdè senem (ipsumq; Democritum ista ab ipso didicisse?) Neque Veterem esse modò Thomam sed & veteratorem. Cernis si plagium hoc fuerit, quomodo sit eo crimine eximendus: Ast ipse, mortuos nec mordere sciens, nec loqui, satis habet ad Warnerum rem totam referre. Vult igitur ut ipsum Warnerum hac de re Consulamus.

Ignoscas petimus bone Thoma, tanti
Non est, ut placeam tibi perire.

4. Verùm me tædet istiusmodi næniis detineri, ad alia celerrimè transeamus, De *læsis Academiis*, de *Inimicitia in Religionem.*

In negotio de læsis Academiis multa vindici affingit, *uti quæstum esse vindicem læsisse eum Academias, conando ut Leviathan ipsis imponeretur.*

Quanquam autem ipse existimem V.D. impossibile esse ut magis eas lædat, quam si forsan votum illud ejus

ejus obtineret: quia tamen hoc minimè metuendum esse judico, ad veras vindicis querelas, accedam. ubi etiam de *mendacio* & *scelere* facillimè judicabis.

1. Questus est Vindex, quod *utilitatem* Scholarum (etiam antiquarum) in universum *negaverit*, atque asseruerit *Geometriam nos scholis non debere*, nempe evicit vindex debere; quid habet Thomas quo minus injustitiæ in Academias condemnetur?

Respondet (62) *injurium se futurum, nisi de Scholis philosophia distinctè locutus fuisset.* Corripuit eum ut cernis vertigo, quæ fecit ut veritatem, aut sensum, hac in re neque locutus fuerit, nec loquatur.

2. Gravissima fuit Vindicis queremonia, quòd dixerit Hobbius, *philosophiam nullum* HABERE *in Academiis locum, nisi ut ancilletur Romanæ Religioni*; (nam cætera quæ habet de libertate philosophandi, de studio Mathematicarum artium falsissima sunt & leviora.)

Fateor, hoc ipsum fuisse quod me movit adeò ut incalescerem: qui fuerit status temporum meministi, quis furiatorum clamor; omnia sc: in Academiis fuisse ad *superstitionem* Composita——

Sed videamus qua ratione non sit injuriarum denuò condemnatus, vide obsecro quis *mendax*, quis *sceleratus*.

Annon impressum est *non habere?* proferatur Leviathan: at hoc modo imprimi (inquit) non debuit, annon ita scriptum est in codicillis? non negat. quid igitur habet quo se defendat? vide quæso Cani Capitis frontem.

Annon inquit *pudet? literæ unius* (*aut alterius*) *diversitatem objicere? habere* nempe pro *habuisse* (ante aliquot retro sæcula.) p. 61. quasi de *Tempore* non foret, omnis controversia. *ô Tempora! ô Mores!*

Cernis V. D. quali cum homine rem habeamus, non

me nunc movet, quod adversus nos atque adversus ipsas Academias magistratum sævissime studet incitare p. p. 60. & 62. didicimus eum ejúsque omnia rectius æstimare. At movit me fateor aliquando ista tam inhumana in negotio religionis contumelia, ut de hominis *Religione* ea proferrem quæ audire (uti videtur) noluisset.

5. Verba ea quæ ad *Religionem* spectant, habet p. 62. nolo ego ea repetere, nolo huic rei insistere, fateor me molliùs ista proferre potuisse, forsan & debuisse; at illud opinor concedet, (exercitationis ultima legens) non defuisse mihi sententiæ rationes.

At satis est V. D. meminerit à vindicta oblata abstinuisse me, non ille me deinceps vocabit *Theologum inhumanum*, non *Dedoctorem moralitatis*, non (opinor) *mendacem*, aut *sceleratum*; ut Vindicem *miserum* appellet simul & *mendacem* revera nimis est.

—*Nec si* miserum *fortuna maligna*
Finxit, Vanum eadem mendacémq; *improba finget.*

Verùm abrumpendum esse sermonem hunc monet non solùm Typographus, sed & *Horatianum* illud,

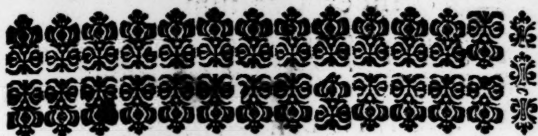
—*Tenet occiditque legendo.*

Ne de prolixa atque importuna epistola illud non immeritò dicatur.

Iterum Vale, Vir amplissime
eúmque qui totus est tuus
amare perge. S. W.

FINIS.

INDEX CAPITUM.

SECT. I. De Computatione Hobbiana.

SECT. IV. De Homine Hobbiano.

SECT. V. De Cive Hobbiano.

SECT. VI. De Religione Hobbianâ.

WARDI Exercitatio in HOBBII Philoſophiam.